

Зміст

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст і механізм реалізації

<i>Алієва П.І.</i> Глобалізація та інтернаціоналізація сфери вищої освіти.....	7
<i>Вавренюк С.А.</i> Аналіз практики взаємодії роботодавців та закладів вищої освіти як фактор підвищення ефективності їх діяльності.....	9
<i>Василенко В.А.</i> Дистанційне навчання як інноваційна освітня технологія.....	12
<i>Грень Л.М.</i> Формування оптимального механізму фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти України – одне з пріоритетних завдань держави на 2020 рік.....	15
<i>Калюжний В.С.</i> Реформування системи дистанційної освіти України.....	17
<i>Карпеко Н.М.</i> Стратегічні напрями удосконалення організаційно-економічного механізму в загальній середній школі.....	19
<i>Копанчук О.Є.</i> Освітній потенціал системи національної безпеки.....	23
<i>Курисько О.</i> Вдосконалення державного управління розвитком кадрового потенціалу закладів вищої освіти.....	25
<i>Лахижжа М.І.</i> Вузлові проблеми забезпечення правової освіти населення в Україні.....	27
<i>Мороз В.М.</i> Особливості використання критерію «людські ресурси» у межах експертизи якості освітньої програми за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».....	30
<i>Мороз С.А.</i> Якість вищої освіти як підґрунтя для вдосконалення механізмів державного управління її забезпеченням.....	33
<i>Палюх В.В.</i> Стратегії реформування науки в Україні.....	36
<i>Поступна О.В.</i> Проблематика визначення терміну «регіональний освітній кластер» у понятійному полі публічного управління та адміністрування.....	38
<i>Смілянська Д.А.</i> Державне регулювання вищої освіти в Україні.....	41
<i>Степанко О.В.</i> Цифровізація системи публічного управління та адміністрування в гуманітарній сфері України: можливості та ризики.....	43
<i>Хмиров І.М.</i> Інноваційні механізми розвитку дистанційної освіти.....	46

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізм реалізації

<i>Бабенко В.Ю.</i> Методи та інструменти державного управління суспільними конфліктами в Україні.....	48
<i>Більовський М.О.</i> Державна політика енергоефективності та енергозбереження в контексті виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.....	50

<i>Грабар Н.С.</i> Інституційний механізм інформаційної безпеки України...52	52
<i>Домарацький М.Б.</i> Особливості імплементації міжнародного досвіду забезпечення безпеки критичної інфраструктури в українську практику державного управління.....54	54
<i>Домбровська С.М.</i> Сучасні напрями державного управління при формуванні державної безпеки.....56	56
<i>Жарков В.О.</i> Впровадження цілей сталого розвитку в державну політику і управління в галузі національної безпеки.....58	58
<i>Ільєнко А.С.</i> Механізми державного управління безпекою газового господарства України.....61	61
<i>Коленко В.В.</i> Особливості взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації.....63	63
<i>Копанчук В.О.</i> Національна безпека та система її забезпечення.....66	66
<i>Корецький Ю.О.</i> Екологічна безпека у надзвичайних ситуаціях як складова національної безпеки.....68	68
<i>Кравчук О.В.</i> Розвиток криміналістичної науки, як галузі державної безпеки.....70	70
<i>Павлій Н.І.</i> Цілі, завдання, а також заходи по вдосконаленню фінансового механізму охорони довкілля.....72	72
<i>Порока С. Г.</i> Аналіз визначення термінів «виклики» та «загрози» у сфері національної безпеки України.....75	75
<i>Сальнікова О.Ф., Кушнір В.О., Чернобай О.Ю.</i> Характеристика організаційного-структурного механізму стратегічних комунікацій у галузі національної безпеки.....77	77
<i>Торічний В.О.</i> Критерії та умови ефективності впровадження механізму реалізації державної інформаційної політики.....80	80
<i>Тресков А.В.</i> Пріоритетні напрями забезпечення енергетичної безпеки...81	81
<i>Шойко В.А.</i> Поняття ризику та небезпеки у сфері державного управління цивільним захистом.....83	83

Секція 3

Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

<i>Гусаров О. О., Гусаров К. О.</i> Прогнозування значень показників функціонування в системі державного управління в сфері цивільного захисту.....87	87
<i>Ляшевська О. І., Іванов Є. В.</i> Основні кроки до безпеки дітей при надзвичайних ситуаціях.....89	89
<i>Майстро С.В., Майстро Р.Г., Назаренко Д.С.</i> Міжнародне співробітництво як об'єкт державної політики у сфері цивільного захисту України.....92	92
<i>Мамедов Рамін</i> Державне управління виникнення ризиками надзвичайних ситуацій.....94	94
<i>Махортов П. П.</i> Державний механізм громадської безпеки у сфері	

цивільного захисту населення.....	97
<i>Соболь О.М.</i> Шляхи вдосконалення інформаційного законодавства ЄДСЦЗ України.....	98
<i>Удянський М.М., Яценко О.А.</i> Про деякі питання надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні.....	100

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудова відносин

<i>Александрович А.Р.</i> Державне регулювання інноваційної діяльності.....	103
<i>Апостол О.І.</i> Роль і значення регіональної політики у підвищенні рівня конкурентоспроможності економіки.....	105
<i>Батир Ю.Г.</i> Державна політика щодо регулювання продовольчої безпеки в Україні.....	106
<i>Болбас О.М.</i> Фонд нерухокої культурної спадщини як об'єкт соціально-економічних відносин на регіональних ринках.....	108
<i>Бондаренко А. І.</i> Дієві функції регулювання фінансового розвитку держави.....	111
<i>Браташова Я.В.</i> Сучасні аспекти розвитку державної служби.....	113
<i>Гуйда О.Г.</i> Система державного регулювання телекомунікацій і інформатизації.....	117
<i>Гусаров О. О.</i> Місце методів прийняття рішень в системі державного управління.....	119
<i>Дімітрова Є.В.</i> Аналіз моделей формування кадрового резерву державної служби.....	121
<i>Древаль Ю.Д.</i> Деякі аспекти взаємозв'язків між організаційною культурою та безпекою виробництва.....	123
<i>Drobakhina T.O.</i> Creative cities initiative: difficulties and prospects.....	125
<i>Корецька Т.</i> Державна політика соціального захисту на регіональному рівні.....	128
<i>Крук О.В.</i> Механізми державного регулювання процесами трудової міграції в Україні.....	129
<i>Куцина Л.І., Воронкова А.А.</i> Проблеми ціни робочої сили та її оплати в аграрному секторі економіки України.....	131
<i>Ладна О.Б.</i> Державне регулювання міжнародного співробітництва регіонів України.....	134
<i>Леоненко Н. А.</i> Державне регулювання туристичної галузі в контексті аналізу стану інформатизації туристичного бізнесу в Україні.....	136
<i>Маєвський Ю.Ф.</i> Аграрна політика в системі державно-управлінських відносин.....	138
<i>Moroz O. V.</i> The basic medical services of social medical insurance in China and its components.....	141
<i>Москалюк С.В.</i> Пріоритетні напрями реалізації державної енергетичної	

політики в контексті виконання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.....	143
<i>Надьон О., Шведун В.</i> Проблеми законодавчого регулювання стягнення туристичного збору.....	146
<i>Науменко А.О.</i> Формування інноваційного механізму державного управління агропромисловим комплексом.....	149
<i>Перевізник В.М.</i> Поняття гендерного ресурсу та його місце в системі державної політики.....	150
<i>Полякова Н.</i> Регіональний аспект державного регулювання трудового потенціалу.....	153
<i>Резніков В.В.</i> Європейська інтеграція України як об'єкт державної політики.....	155
<i>Родченко І.Ю.</i> Захист митних інтересів та забезпечення митної безпеки України в реформуванні системи державного управління.....	158
<i>Романенко Є. О.</i> Детінізація ринку металургійної сировини та операцій з металобрухтом.....	161
<i>Садковий В.П.</i> Сучасний інструментарій державної екологічної безпеки.....	164
<i>Самофалов Д.В., Ортіна Г. В.</i> Соціальне підприємництво як основа розвитку безпеки країни.....	166
<i>Семілетов О.С.</i> Застосування еко-інновацій та розвиток державного управління.....	168
<i>Соловей Д.А., Пурнак В.П.</i> Ефективність механізмів державного регулювання у процесах соціалізації української молоді на сучасному етапі в країні.....	170
<i>Теличкан Ю.В.</i> Належне управління галузей економіки та соціально-трудова відносин.....	172
<i>Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н.</i> Обґрунтованість державного управління у соціально-гуманітарній сфері в контексті забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі.....	175
<i>Шведун В.О., Ахмедова О.О.</i> Напрями державної підтримки реалізації стратегії розвитку державного управління в туристичній індустрії України...	176

Секція 5

Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку науки «Публічне управління і адміністрування»

<i>Білуха Л.А.</i> Значення людських ресурсів в системі управління об'єднаними територіальними громадами.....	178
<i>Крюков О.І.</i> Політико-управлінська еліта як чинник управління державою.....	180
<i>Лопатченко І.М.</i> Ціннісні орієнтири корпоративної культури в публічному управлінні.....	185
<i>Удод Є.Г.</i> Структурування функції якості (QFD) як інструмент планування й оцінювання проектів місцевого розвитку.....	185
<i>Кручиненко В.А.</i> Місце та роль фінансового механізму управління підприємствами на сучасному етапі	188
<i>Тогобицька В.Д.</i> Основні аспекти теорії цифрової трансформації соціально-економічних систем	191

Секція 1. Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та механізми реалізації

Алієва П.І.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Швидкий розвиток економічної глобалізації, розвиток нових технологій і інтенсифікація контактів між країнами сприяла асиміляції галузевих стратегій державного управління. Сучасний характер процесу інтернаціоналізації вищої освіти став під впливом глобалізаційних тенденцій, включаючи швидкі темпи економічної глобалізації та стрімкий розвиток інформаційних технологій.

Глобалізація передбачає інтенсифікацію співпраці різних ринків один із одним у формі глобального розподілу праці для масового виробництва та надає перевагу розвитку технологій та інновацій, формуючи замовлення на наукові дослідження у найбільш затребуваних галузях. Крім того, глобальний ринок праці спонукає реорганізовувати вищу освіту на професійно орієнтовану, запозичуючи досвід провідних в тій чи іншій галузі країн та збагачуючи освітні можливості національних вищих шкіл саме через інтернаціоналізацію освіти. Проте інтернаціоналізація вищої освіти, економічна нерівність нівелюється, характерними з боку заможніших країн, від нав'язування запровадження однієї конкретної моделі на регіональному, субрегіональному та міжнародному рівнях в умовах загальної зростаючої конкуренції.

Виклад основного матеріалу. Інтернаціоналізація вищої освіти – відносно новий феномен, який може мати різні трактування. Процес інтернаціоналізації вищої освіти розвивається завдяки динамічно еволюціонуючим факторам та виділяє такі стимули інтернаціоналізації вищої освіти для країн:

– академічні (розширення доступу до вищої освіти, підвищення якості вищої освіти; міжнародне визнання і покращення позицій в міжнародних рейтингах, створення і впровадження знань);

– економічні (короткостроковий економічний ефект від прямих витрат іноземних студентів, підготовка кваліфікованої робочої сили з навичками у сфері міжнародної співпраці, умови для довгострокового економічного розвитку);

– політичні (розвиток публічної демократії, міжнародна співпраця); – соціально-культурні (об'єднання провідних науковців для вирішення глобальних проблем та досягнення сталого розвитку, підвищення рівня міжнародної комунікації, підвищення толерантності у суспільстві) [1].

Сукупність цих факторів в залежності від регіону, країни, вищого навчального закладу або конкретної освітньої програми приймає різні форми. Універсальної моделі інтернаціоналізації не існує. Існуючі регіональні та міждержавні розходження інтернаціоналізації постійно змінюються, так само

як і відмінності між підходами до інтернаціоналізації, що використовуються в різних університетах. Європейський досвід переконує, що в контексті інтернаціоналізації немає єдиного шаблонного підходу, який би завжди працював.

З метою отримання зазначених переваг розробляються та впроваджуються національні та університетські стратегії (програми, політики, плани) інтернаціоналізації вищої освіти. Згідно з результатами міжнародних досліджень такі стратегії широко представлені в університетах Європи і Азії. Варто зазначити, що більшість програм інтернаціоналізації вищої освіти характеризується наявністю чітких цілей і критеріїв оцінки рівня реалізації [2].

Основними сильними сторонами цього процесу є підвищення якості освіти, розширення доступу до вищої освіти і наукових досліджень внаслідок активної академічної мобільності, підвищення кваліфікації викладачів і науковців шляхом встановлення зв'язків з міжнародними партнерами, підготовка фахівців з навичками кросскультурної комунікації, збільшення обсягів фінансування і диверсифікація його джерел, а також, як наслідок, підвищення ефективності діяльності університетів. Через отримання зазначених переваг інтернаціоналізація вищої освіти позитивно впливає на національну економіку, забезпечуючи формування людського та інтелектуального капіталу високої якості, інтеграцію у світовий простір і підвищення міжнародної конкурентоспроможності. Водночас інтенсивний розвиток процесів інтернаціоналізації супроводжується деякими ризиками, серед яких слід назвати «відтік мізків», стирання національних рис, якість підготовки іноземних студентів, значну комерціалізацію освіти, торгівлю навчальними програмами та інше. Під час порівняння виявляється, що переваги інтернаціоналізації вищої освіти є більшими за недоліки, негативний вплив яких можна зменшити, враховуючи їх під час розроблення університетських та національних стратегій. Таким чином, інтернаціоналізація вищої освіти не є універсальним механізмом налагодження міжнародної співпраці, що вказує на доцільність розроблення та реалізації національної та університетських стратегій інтернаціоналізації. В результаті дослідження національних програм інтернаціоналізації в більшості країн у всіх регіонах світу, здійсненого групою науковців Центру міжнародної вищої освіти Бостонського коледжу, було виділено п'ять основних типів таких програм, а саме студентська мобільність; наукова мобільність і співпраця; міжнародна освіта; внутрішня інтернаціоналізація; всебічна інтернаціоналізація [3].

Висновки. В результаті системного впливу глобалізації, світ зазнав трансформаційних змін в усіх сферах суспільно-політичного життя країн. Інтернаціоналізація вищої освіти належить до пріоритетних сфер державного управління. Традиційно ініціаторами та державами-лідерами ринку освітніх послуг є країни Європи та Північної Америки. Наразі перед системою державного управління стоїть завдання реалізації світового тренду інтернаціоналізації вищої освіти, а тому корисним є аналіз реформ і в розвинених країнах, які задають тренд і темп, і в країнах, що розвиваються, через подібні потенційні можливості.

В якості практичних порад системі державного управління інтернаціоналізацією вищої освіти України, хотілося б запропонувати наступне: розвивати дуалістичну освітню стратегію. Україна багата на національні наукові школи в різних галузях, імпорту іноземних освітніх технологій без належного розвитку власних призведе до їх зникнення; активізувати поширення програм подвійних дипломів шляхом інтернаціоналізації навчальних планів університетів; збільшити кількість курсів англійською мовою, це підвищить міжнародний професійний рівень та рейтинг університету, сприятиме академічній мобільності; сприяння інтеграції міжнародного виміру до ВНЗ України, що сприятиме і внутрішній, і міжнародній академічній мобільності. Передбачається різке збільшення кількості іноземних мов та міжкультурних програм, переважно англійською мовою, та пов'язаних з нею ступенів, що веде до міжнародного професійного рівня.

Інтернаціоналізація Вищої освіти є незворотнім, однак нерівномірним, суперечливим і складним явищем, що веде до якісного іншого утворення університетів. Відтак входження України до світового освітнього простору потребує виваженого підходу, з урахуванням як можливих перспектив в плані конкурентоспроможності українських вишів на ринку освітніх послуг, так і можливих наслідків, пов'язаних з втратою найбільш талановитої молоді та професорсько-викладацького складу, збіднінням інтелектуального потенціалу національних навчальних закладів.

Література:

1. Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию. - Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры, 2004. - С. 191-209. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/>

2. Падалка О.С., Каленюк І.С. Економіка освіти та управління: посібник / О.С.Падалка, І.С. Каленюк/ - К.: Педагогічна думка, 2012.– 184 с.

3. Пасічник Т. О. Освітній фактор економічної безпеки держави / Т. О. Пасічник // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2009. – № 2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2009_2_18.pdf.

Вавренюк С.А.

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ВЗАЄМОДІЇ РОБОТОДАВЦІВ ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Необхідність вдосконалення механізмів управління закладами вищої освіти крім загального завдання підвищення їх ефективності та якості, обумовлена також рядом інших причин. По-перше, децентралізація процесів та регіоналізація. По-друге, зростаючі академічні

свободи закладів вищої освіти в частині формування змісту освітніх програм. По-третє, ростом частини платних освітніх послуг в галузі вищої освіти. По-четверте, в ситуації демографічного спаду та прогнозованого зниження чисельності студентів закладів вищої освіти, а також зростаючої конкуренції освітніх установ в «боротьбі» за абітурієнтів, вони повинні ефективно демонструвати свою реальну цінність для потенційних споживачів на ринку праці, що вимагає наявності відповідної стратегії розвитку та механізмів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Таким чином, назріла об'єктивна необхідність організації тісної взаємодії між системою вищої освіти та роботодавцями в формі партнерських взаємовідносин. Досвід взаємодії установ вищої освіти, органів управління та роботодавців в нових політичних і соціально-економічних умовах протягом останніх 10 років сьогодні є предметом дослідження та аналізу великого числа науковців.

В даний час накопичений великий матеріал, який дозволяє зробити узагальнення та виділити основні напрями, механізми реалізації взаємодії, а також проблеми, котрі перешкоджають підвищенню його ефективності та стійкості[1].

Основною метою взаємодії є:

- сумісна взаємовигідна діяльність, котра направлена на ефективний розвиток та удосконалення системи вищої освіти;
- спільна участь у створенні нормативно-правового забезпечення соціального партнерства як одного з інструментів формування ринку праці та ринку освітніх послуг на регіональному та державному рівнях;
- організація переходу до різноманітного та багатоканального фінансування на нормативно-правовій основі;
- стимулювання інвестицій у розвиток вищої освіти з використанням пільгового оподаткування;
- організація послідовного переходу на державно-суспільний формат управління вищою освітою;
- формування обґрунтованого замовлення на підготовку кадрів робочих та фахівців в кожному регіоні.

Якщо говорити про основних учасників взаємодії, то до таких варто віднести:

- заклади вищої освіти;
- роботодавці - як сумісні представники інтересів економіки та соціальної сфери суспільства: підприємства усіх форм власності, державні та приватні заклади, приватні підприємці;
- органи управління та інші державні структури;
- асоціації працівників по найму;
- індивідуальні представники ринку праці;
- індивідуальні споживачі освітніх послуг (студенти та їх батьки, повністю або частково безробітні, особи, які бажають отримати додаткову вищу освіту або підвищити кваліфікацію).

Загальними принципами взаємодії є: рівноправність сторін, повага та врахування інтересів сторін, зацікавленість сторін в участі в договірних відносинах, сприяння держави у зміцненні та розвитку взаємодії на демократичній основі, дотримання сторонами та їх представниками законодавства та інших нормативних правових актів, повноваження представників сторін, свобода вибору при обговоренні питань, які входять в сферу праці вищої освіти та підготовки, добровільність прийняття сторонами на себе зобов'язань, обов'язковість виконання договорів та угод, контроль за виконанням прийнятих договорів та угод, відповідальність сторін, їх представників за невиконання з їхньої вини договорів та угод.

В умовах ринкової економіки для побудови взаємозв'язків установ вищої освіти з підприємствами та організаціями - потенційними споживачами кадрів необхідно підходити комплексно[2]. Взаємодія освітніх установ та виробничих підприємств по організації і проведенню практики студентів, зазвичай, є основним напрямом взаємодії, але вона не вирішує багато проблем спільної підготовки та працевлаштування кваліфікованих фахівців.

Організаційні форми співробітництва мають більш високий рівень взаємодії з соціальними партнерами. Як правило, такі організаційні структури, наділені спеціальними повноваженнями та діють на основі статутних та інших регулюючих документів. Вони можуть створюватися як на регіональному рівні, так і на рівні закладу вищої освіти.

Висновки. Підсумовуючи результати вивчення практики взаємодії освітніх установ вищої освіти, органів влади та різних груп роботодавців, необхідно відзначити, наступне:

- існуюча нормативна правова база, яка регулює взаємодію установ вищої освіти та соціальних партнерів, потребує подальшого розвитку і конкретизації в частині визначення та закріплення механізмів взаємодії за конкретними напрямками, як на державному, так і регіональному рівнях;
- необхідне подальше розширення, поглиблення та вдосконалення взаємодії в питаннях забезпечення якості вищої освіти та підготовки за допомогою цілеспрямованих дій по формуванню системи незалежної оцінки якості вищої освіти;
- необхідна активізація діяльності як об'єднань, так і окремих роботодавців по розробці та реалізації державної політики в галузі вищої освіти за допомогою надання всебічної підтримки даній діяльності, забезпечення зворотного зв'язку, при якому роботодавці повинні побачити результати своєї участі в діяльності системи вищої освіти[3].

Вивчення проблем становлення взаємодії системи вищої освіти та роботодавців та її ефективність пов'язана із взаємодією чотирьох рівнів: державного, регіонального, місцевого та рівня організацій, установ, підприємств.

Література:

1. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк // Інвестиції:

практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. Вип. 14. С. 79-83.

2. Вавренюк С.А. Проблемні питання підготовки висококваліфікованих кадрів вищої школи / С.А. Вавренюк // Інвестиції: практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. Вип. 21. С. 85-89.

3. Поступна О.В. Механізми державного управління вищою освітою на регіональному рівні: дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02. Харк. регіон. ін-т держ. упр.:Х., 2010. 321 с.

Василенко В.А.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ

Постановка проблеми. Глобальні інтеграційні процеси, що відбуваються в сучасному світі, не обійшли стороною жодну зі сфер людської діяльності: економіку, політику, освіту, культуру та багато інших. Під впливом останніх викликів сучасності освітня сфера зазнала значних змін і в результаті сама стала одним із ключових факторів кардинальної зміни суспільних систем. Відбуваються процеси глобалізації освіти, розгортаються в напрямку формування єдиного «освітнього простору», заснованого на інтеграції національних систем у світове освітнє поле. Сучасним суспільством пред'являються якісно нові вимоги до освіти, як до базової інституції, відповідальної за навчання і виховання підростаючих поколінь, підготовки їх до майбутнього життя. Як ефективний інструмент істотного підвищення рівня освіти сьогодні виступає дистанційна форма навчання.

Виклад основного матеріалу. Зроблений нами аналіз науково-педагогічних досліджень останніх років показує, що досить велику кількість робіт із загальнопрофесійної педагогіки присвячено вивченню такої інноваційно-освітньої технології як дистанційне навчання. Так, питання підготовки магістрів педагогіки вищої школи до роботи в системі дистанційного навчання було предметом наукового пошуку Мелюхіної Н. [6]. У статті Козубовської І., Попович І. проведено порівняльний аналіз дистанційної освіти у Великобританії та Україні. Авторами доведено переваги даної системи навчання для України на сучасному етапі розвитку освіти, особливо підкреслена доцільність вивчення та впровадження в Україні британського досвіду організації дистанційного навчання [5, с. 67-69]. Стаття Торгашової А. присвячена аналізу стану дистанційної освіти в Україні і характерних тенденцій розвитку, особливостей її модернізації в контексті входження вітчизняної освіти в світовий інформаційний простір. Автором

подано перелік переваг дистанційного навчання, принципи і вимоги до вдалої його реалізації, узагальнено зарубіжний досвід [9, с. 115-123].

У публікації Овчарук А. розкрито основні принципи застосування дистанційної освіти у закладах вищої освіти різних країн, наведено їх основні характеристики, а також проаналізовано ключові чинники, що впливають на створення систем відкритої освіти в Україні і за кордоном [8]. Наукова праця Грекова Е. присвячена вивченню тимчасових тенденцій розвитку дистанційного навчання в умовах інтеграції, досліджено фактори, які впливають на дію системи дистанційного навчання в Україні та світі [3]. У роботі Веремчук А. розкрито поняття «дистанційна освіта», визначено показники оцінки якості впровадження та застосування дистанційного навчання, виокремлені негативні сторони, описані підходи до вирішення існуючих проблем, а також намічені перспективи розвитку дистанційної форми навчання [2, с. 319-325]. Стаття Неверової А. і Барташук Н. присвячена можливостям розширення потенціалу традиційного дистанційного навчання за допомогою інтернет-технологій, описані підстави для їх трансформаційних змін і переваги використання [7, с. 31-37]. У дослідженні Денисової Т. проаналізовані проблеми організації педагогічного супроводу дистанційного навчання студентів, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів дистанційного навчання; розкриті особливості взаємодії «педагог-студент» і організація навчального матеріалу при дистанційному вивченні дисципліни «іноземна мова» [4, с. 173-177]. У роботі Вайнштейн Ю. розглянуті основні глобальні педагогічні проблеми організації дистанційного навчання, виокремлені локальні педагогічні проблеми, що виникають при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес і організації педагогічної системи дистанційного навчання [1, с. 64-70].

Існуюча в Україні система дистанційної освіти базується на ряді принципів: безперервність (забезпечує функціонування всіх рівнів, які прийняті в системі безперервної освіти в Україні); демократизація (надає рівні можливості всім навчальним закладам у вирішенні нормативно-правових, навчально-методичних, фінансово-економічних питань); інтеграція (створення віртуальної електронної бібліотеки навчальних дистанційних курсів, банків даних тощо); глобалізація (вільний доступ до інформаційних ресурсів, організація навчальних процесів із використанням сучасних комунікаційних мереж).

Висновки. При дистанційному навчанні студент і викладач існують в навчальному процесі як паралельно, використовуючи засоби комунікації, за допомогою яких можуть одночасно взаємодіяти один з одним, так і послідовно, коли студент виконує будь-яку самостійну роботу. Необхідно також відзначити, що використання даного режиму робить неможливим забезпечення достовірності того, що отримані від студента матеріали для перевірки дійсно підготовлені без сторонньої допомоги. На сьогодні це основна проблема, з якою стикаються педагогічні працівники закладів вищої освіти при впровадженні системи дистанційної освіти. Тому для більш повного і об'єктивного контролю знань необхідним є постійне і оперативне спілкування, для якого можна

використовувати онлайн чати, дискусії, відеоконференції. Дистанційне навчання в Україні затвердило себе як прогресивна освітня технологія XXI століття, яка найбільше відповідає сьгоднішнім потребам суспільства в забезпеченні доступності вищої освіти, а також надає можливість швидкої професійної перепідготовки, підвищення кваліфікації, навчання без відриву від основної діяльності, незалежно від тимчасової зайнятості і місця проживання.

Підсумовуючи, зауважимо, що в умовах, які склалися в Україні, дистанційна форма навчання є надзвичайно актуальною. Саме сьогодні систему дистанційної освіти ми розглядаємо не як альтернативну систему навчання, а як таку, що доповнює традиційну, дозволяє максимально оптимізувати навчальний процес із точки зору навантаження викладача і студента, а використання сучасних інформаційних технологій підвищує ефективність освітньої діяльності, сприяє більш глибокому ціннісно-орієнтованому становленню майбутнього фахівця.

Література:

1. Вайнштейн Ю. Проблемы развития дистанционного образования. Science Time. 2014. № 10. С. 64-70.
2. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2013. № 7. С. 319–325.
3. Греков Є. А. Фактори розвитку дистанційної освіти в Україні та світі [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/3909/%AA>
4. Денисова Т. Педагогическое сопровождение дистанционного обучения студентов вуза. Вестник Бурятского государственного университета. 2013. № 1. С. 173-177.
5. Козубовська І. В. Британський досвід дистанційного навчання / І. В. Козубовська, І. Є. Попович // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла. 2013. Вип. 29. С. 67–69.
6. Мелюхіна Н. Підготовка магістрів з педагогіки вищої школи до роботи в системі дистанційного навчання. дисертація канд. пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя. 2012. 200 с.
7. Неверова А. Инновационные технологии в дистанционном образовании / А. Неверова, Н. Барташук // Общество: социология, психология, педагогика. 2015. № 3. С. 31-37.
8. Овчарук О. Розвиток дистанційного навчання та становлення систем відкритої освіти в світі: сучасні тенденції [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/socgum/pspo/2007131/docpdfOvcharuk>.
9. Торгашова А. В. Сучасні тенденції розвитку дистанційного навчання у вищій освіті України. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». Харків. 2014. № 46. С. 115-123.

ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ – ОДНЕ З ПРІОРИТЕТНИХ ЗАВДАНЬ ДЕРЖАВИ НА 2020 РІК

Постановка проблеми. Професійно-технічна освіта як основне джерело постачання кваліфікованих кадрів для економічного зростання країни, має постійно розвиватися й вдосконалюватися, щоб відповідати вимогам освітнього європейського простору, зрушенням, що відбуваються у світовій економіці, інноваційному поступі суспільства.

Виклад основного матеріалу. Стан розвитку системи професійно-технічної освіти країни вимагає її суттєвих перетворень, про що свідчать основні показники останнього десятиліття: відбувається зменшення кількості закладів професійно-технічної освіти, відповідно скорочується кількість учнів. 756 закладів професійно-технічної освіти України, що функціонували на початку 2018 року, скоротилися до 714 закладів на початок 2020 року, тобто їх кількість зменшилася на 5,5%. Кількість учнів з 2015 року зменшилась на 35 тис. осіб у 2017 році (з 304 тис. осіб 2015 року до 269 тис. осіб у 2017 році). Ще гірші показники щодо скорочення випуску спостерігаємо за період 2015-2017 років: на 24 тис. осіб (скорочення відбулося із 165 тис. осіб 2015 року до 141 тис. осіб у 2017 році).

Окремим, майже головним показником погіршення стану системи професійно-технічної освіти України є її стабільно низький рівень фінансування. За даними Державної служби статистики України, Міністерства освіти і науки України, станом на початок 2018 року обсяг державного фінансування професійно-технічної освіти складав 8,3 млрд. грн. (0,3 % ВВП), а обсяг приватного фінансування – 0,9 млрд. грн. (0,0 % ВВП). Відсутність дієвих компенсаторних механізмів при передачі закладів профтехосвіти з державного на місцеві бюджети також не сприяла покращенню фінансування, а навпаки, погіршила ситуацію професійно-технічних навчальних закладів, що опинилися на межі виживання: три статті кошторису – зарплата викладачів, майстрів виробничого навчання і співпрацівників закладу, стипендія учнів і комунальні послуги – складають на сьогодні фінансування збоку держави.

Підтвердженням цього є пілотне дослідження серед учнів професійно-технічних навчальних закладів Луганської, Полтавської, Волинської, Харківської областей щодо оцінювання результативності функціонування системи професійно-технічної освіти.

На питання, чи залежить рівень професійно-технічної підготовки від суб'єкта її фінансування, відповіді учнів професійно-технічних закладів Волинської, Луганської, Полтавської, Харківської областей розподілились у такий спосіб:

– 52,8% респондентів Полтавської області вважає, що фінансування навчання на державному рівні здатне забезпечити більш високий рівень

професійної підготовки, ніж фінансування навчання на місцевому рівні; цей показник у представників Харківської області складає 44,4%; у представників Волинської області – 25,2%; найнижчим він є у представників Луганської області – 11,8%;

– 27,5% респондентів Харківської області впевнені, що фінансування навчання на місцевому рівні здатне забезпечити більш високий рівень професійної підготовки, ніж фінансування навчання на державному рівні; цієї ж точки зору дотримується 21,6% респондентів Волинської області; низький показник цього фактора у респондентів Полтавської області (9,9%) і найнижчий – Луганської (5,9%) і області;

– 22,6% респондентів Харківської області впевнені, що навчання за власний кошт здатне забезпечити більш високий рівень професійної підготовки, ніж фінансування навчання на місцевому та державному рівнях; однакову думку щодо цього фактора розділяють респонденти Волинської (3,6%) і Полтавської (3,3%) областей; проте респонденти Луганської області цілком ігнорують цей фактор (0,0%);

– 16,2% респондентів Волинської області і 13,2% респондентів Полтавської області дотримуються думки, що навчання за рахунок роботодавця здатне забезпечити більш високий рівень професійної підготовки, ніж фінансування навчання на місцевому та державному рівнях та за власний кошт здобувача професійної (професійно-технічної) підготовки;– рівень професійної підготовки не залежить від форми фінансування її здобуття. Проте респонденти Луганської та Харківської областей ігнорують цей фактор (0,0%);

– 82,6% Луганської області вважають, що рівень професійної підготовки не залежить від форми фінансування її здобуття; другу позицію з цієї ж точки зору посідають 32,4% респондентів Волинської області, третю – респонденти Полтавської області (29,7%) і на останньому місці – респонденти Харківської області (5,5%).

Дані щодо форм фінансування, що впливають на рівень професійної підготовки, наведено у зведеній таблиці 1.

Таблиця 1.

Форми фінансування, що впливають на рівень професійної підготовки

Форми фінансування, здатні забезпечити більш високий рівень професійної підготовки	Область			
	Волинська	Луганська	Полтавська	Харківська
Фінансування навчання на державному рівні	25,2%	11,8%	52,8%	44,4%
Фінансування навчання на місцевому рівні	21,6%	5,9%	9,9%	27,5%
Навчання за власний кошт	3,6%	0,0%	3,3%	22,6%
Навчання за рахунок роботодавця	16,2%	0,0%	13,2%	0,0%
Рівень професійної підготовки не залежить від форми фінансування її здобуття	32,4%	82,6%	29,7%	5,5%

Висновки. Отже, «одним із пріоритетних завдань реформи професійно-технічної освіти є створення єдиної системи професійної освіти, підвищення її престижу та приведення у відповідність до потреб регіонального ринку праці», що є можливим за умови виконання МОН України одного із намічених ключових завдань на 2020 рік: «формування оптимального механізму фінансування та управління у сфері професійної освіти» [1].

Література:

1. Якою буде професійна освіта у 2020 році. – Режим доступу: <https://news.meta.ua/cluster:68455014-Iakoju-bude-profesiina-osvita-u-2020-rotsi/>

Калюжний В.С.

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Громадські зміни актуалізували нові завдання державним управлінням такою важливою сферою життя, як вища школа. Механізми державного управління освітою зажадали перегляду традиційних методів і засобів викладання, загострили проблеми якості освіти. Реорганізація вітчизняної освітньої системи спрямована на створення необхідних умов для підготовки людей, які житимуть в системі світової співпраці, інтенсивного обміну інформацією і продуктами праці, взаємодіяти за допомогою розвитку спільних культурних, науково-дослідних і виробничих проектів. Глобалізація і інтернаціоналізація громадського життя сприяли посиленню інтеграційних тенденцій в освіті.

Виклад основного матеріалу. Створення відкритої освітньої системи, здатної інтегрувати у світовий освітній простір виступає одним з пріоритетних напрямів реформування вітчизняної загальноосвітньої і вищої школи, соціально державно-управлінські механізми реалізації якого представлені в Законі України "Про освіту". При цьому основний упор робиться на необхідність побудови інформаційно-освітнього середовища на основі впровадження різних видів дистанційного навчання : інтерактивного телебачення, комп'ютерних телекомунікаційних мереж з використанням таких сучасних інформаційних технологій, як електронна пошта, комп'ютерна відеоконференція, Інтернет. При цьому важливо відмітити, що в дистанційному навчанні сучасними дослідниками бачиться "найбільш ефективний спосіб реалізації єдиного освітнього простору"[1].

Відсутність наукових досліджень, що містять цілісну концептуальну модель державного управління розвитком дистанційного навчання в освітній системі сучасного вищого навчального закладу, аналіз протиріччя між глобально-цивілізаційним розвитком освітньої системи, між традиційними і інноваційними формами, видами і технологіями навчання, обумовлюють актуальність нашого дослідження. Ключовими для системи освіти

положеннями при переході до інформаційного суспільства являються наступні:

- пріоритет загальнолюдських цінностей, гуманізація і гуманітаризація освіти;
- формування нового інформаційного типу культури, на який орієнтуватиметься сфера освіти;
- перехід до системи безперервної і багаторівневої освіти;
- делокалізація освітніх структур;
- зниження порогів одних видів діяльності, але при цьому паралельне підвищення порогів інших видів діяльності, що по відношенню до діяльності викладацької призводить до зміщення акцентів на інші складові професійної діяльності викладачів та ін.

Зараз великої популярності серед абітурієнтів набуває дистанційна форма навчання. З року в рік кількість Внз що вводять дистанційну форму навчання росте, також збільшується і кількість спеціальностей за цією формою. Проте, недолік технічного, кадрового і фінансового забезпечення стримує процес розвитку.

Поряд з класичними формами навчання (денна, заочна), дистанційна має ряд переваг, що забезпечує її затребуваність. При вступі на дистанційну форму навчання абітурієнт надає Сертифікат ВНО або складає вступні іспити. Він забезпечується необхідним навчальним матеріалом - відео-, аудіозаписами лекцій і семінарів, практичними завданнями з методичними рекомендаціями, має доступ до електронної бібліотеки і так далі, самостійно його вивчає в слухний для себе час. Викладачі постійно взаємодіють із студентом через електронну пошту, Skype, телефон[3].

Але основною проблемою, що проявилася в епоху глобальної інформатизації, стала необхідність кардинального перегляду змісту загальної і вищої освіти. Соціологи вказують, що за останні десять років об'єм усієї наукової інформації збільшився більш ніж в два рази, що спричинило необхідність перегляду структури і змісту навчальних планів і програм. Стало очевидним, що необхідно значно збільшувати час навчання, створювати умови для самостійного освоєння значних інформаційних об'ємів кожному навчаному. Концепція безперервної освіти зажадала переосмислення фундаментальних педагогічних уявлень. Виразно виникло розуміння того, що освітня практика, що традиційно склалася упродовж декількох століть, відповідала вимогам і умовам лінійної стадії розвитку цивілізації, для якої характерна взаємозв'язана динаміка в розвитку соціально гуманітарного, природничонаукового і технічного знання, а також незначна "швидкість" змін в культурі, науці, громадському виробництві[3].

У другій половині ХХ століття ситуація кардинально змінилася: для сучасного суспільства характерне прискорення темпів приросту знань і прояв нелінійності розвитку цивілізації. Варіативну в розумінні і трактуванні громадських явищ освіти поставили під сумнів можливість єдиного, уніфікованого "шаблонного" бачення світових процесів [2]. Варіативні процеси в освіті позначили необхідність розробки різних "траєкторій" організації процесу навчання, заснованих на принципах індивідуалізації і диференціації.

Передавані в процесі навчання знання не повинні виступати самоціллю освітнього процесу. Мабуть, екстенсивний шлях розвитку змісту освіти, пов'язаний з приростом усе нових знань вже вичерпав свої можливості. Освіта постіндустріального типу повинна прогнозуватися в контексті концепції соціально-економічної еволюції, у рамках якої розглядається питання про взаємозв'язану і взаємообумовленість наступних складових: інформація - освіта – наука- освіта - практика. Ми вважаємо, що зв'язка "освіта - наука" виступає провідним чинником в процесі інформатизації сучасного суспільства.

Висновки. Таким чином механізми державного управління впровадженням дистанційного навчання (ДН) можна уявити собі як комплекс поглядів, представлень, ідей, спрямованих на тлумачення і пояснення освітнього процесу в системі ДН. З формальної точки зору теорія ДН як вища найрозвиненіша форма організації узагальненого достовірного наукового знання представлена як система, яка описує, пояснює і передбачає функціонування певної сукупності складових об'єкту теорії, в нашому випадку системи освіти. Структурними елементами теорії є: предмет теорії, терміни і поняття, категорії, методи дослідження, функції, принципи та ін. найдетальніше розроблені основні елементи теорії: понятійно-термінологічний апарат і принципи. Реалізовані деякі функції теорії, наприклад, пояснювальна (у наукових і прикладних аспектах розглянуто поняття дистанційне навчання), прогностична (висунена гіпотеза про інтеграцію усіх форм здобуття освіти в одну) та інше.

Література:

1. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения MOODLE: учеб. пособие. – 2-е изд. испр. и дополн. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – С.15–26.
2. Долбій О. В Вплив освіти на розвиток людського потенціалу/О. В Долбій // Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи : Зб. матеріалів V студ. наук.-практ. конф., 22 квітня 2010 р. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. – С. 45–48.
3. Кравченко Н. А. Система дистанционного обучения как один из факторов повышения уровня конкурентоспособности государства/Н. А Кравченко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Экономика». – 2007. – Том 20 (59). – № 1 – С. 90–95.

Карпеко Н.М.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ В ЗАГАЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Головна роль держави в економічному механізмі в системі загальної середньої освіти і визначенні стратегічних напрямів його розвитку украї важлива для економічного зростання країни. Проблема

модернізації економічного механізму в системі загальної середньої освіти України в сучасних умовах пов'язана із оптимізацією використання бюджетних коштів, одним із чинників якої є забезпечення реальної самостійності освітніх установ. Без цього неможливе їх ефективне функціонування в умовах ринкової економіки. Повністю неринковий сегмент в умовах конкуренції свідомо приречений на загибель [2].

Виклад основного матеріалу. Школа повинна мати право самостійно розробляти кошторис в межах виділених асигнувань, визначати статті або програми витрат, передбачаючи обов'язкове виділення нормативних витрат за фондом заробітної плати і соціальному страхуванню шкільних працівників, живленню дітей і амортизаційним відрахуванням.

Слід зазначити, що необхідною умовою для реалізації реальної самостійності освітніх установ є правова й економічна інформованість керівників освітніх установ і фахівців економічних служб. На жаль, ні керівники, ні педагоги, ні бухгалтери і економісти освітніх установ не привчені читати і застосовувати закони і інші нормативно-правові акти. Замість цього вони привчені отримувати директиви у вигляді листів, телефонограм і їх виконувати, отримувати дозволи вищестоящих органів управління освітою з будь-якого приводу. У нових соціально-економічних умовах потрібно уміння самостійно шукати і осмислювати нормативну інформацію і активно використовувати її, тим паче, що органи управління нерідко свідомо або внаслідок низької правової культури своїх працівників спотворюють або взагалі не доводять правову інформацію до освітніх установ.

Цільовий характер використання бюджетних коштів і можливість їх перерозподілу за різними статтями витрат визначаються виходячи з того, наскільки деталізація здійснює фінансування. Законодавство не забороняє використовувати різні його варіанти. Традиційно фінансування здійснюється за статтями витрат такої міри деталізації, як, наприклад, оплата праці, нарахування на оплату праці, оплата послуг зв'язку і тому подібне [3].

Таким чином, ґрунтуючись на поєднанні норм Закону України «Про освіту» і Бюджетного кодексу України, можна стверджувати, що Державне казначейство, фінансові інституції й органи державного управління освітою зобов'язані надати освітнім установам права з перерозподілу витрат за предметними статтями при виконанні кошторису. При цьому можливі моделі фінансування освітніх установ з урахуванням казначейської системи виконання бюджету, права освітніх установ, що не порушують. Бюджетні кошти повинні перераховуватися казначейством безпосередньо на банківські рахунки освітніх установ, минувши проміжну ланку – орган державного управління освітою. На рахунки централізованої бухгалтерії повинні поступати грошові кошти для фінансування витрат освітніх установ, що обслуговуються самою централізованою бухгалтерією.

Новим органом управління, що з'явився в низці освітніх установ, стала опікунська рада. До функцій опікунських рад як органів спільного управління освітою сьогодні можуть бути віднесені такі: включення громадськості в процес розробки, прийняття і реалізації рішень на усіх рівнях управління

освітою; забезпечення громадського контролю за дотриманням чинного законодавства, прав особи учня, батьків, педагогів, якості і умов освіти, а також використанням фінансових і матеріальних ресурсів.

У Законі України «Про освіту» встановлено, що управління державними і місцевими освітніми установами будується на принципах єдиначальності і самоврядування. Серед можливих форм самоврядування названа опікунська рада, проте не вказаний ні її базовий склад, ні її компетенція. Визначення цих реалій передане Законом на рівень самої освітньої установи. У статуті освітньої установи має бути відбитий порядок виборів членів опікунської ради і розмежування компетенції між адміністрацією і органом громадського самоврядування. За відсутності такої норми в статуті освітньої установи діяльність опікунської ради не вважатиметься легітимною [1].

Опікунські ради повинні також отримати право на вирішення конкретних питань, у т. ч. пов'язаних із визначенням режиму дня в школі, тривалості навчального тижня, термінів канікул, узгодженням кандидатури на посаду директора, участю у формуванні бюджету школи та ін.

Закон України «Про освіту» досить чітко визначає права учасників освітнього процесу на участь в управлінні загальноосвітньою установою, залишаючи право самій установі визначитися в структурі органів управління відповідно до статті 35 цього закону.

Порядок обрання, кількість представників тієї або іншої категорії учасників освітнього процесу в органах управління установою визначається статутом цієї установи і положеннями про органи управління установою, прийнятими у встановленому статуті порядку.

Нормативними документами освітньої установи, прийнятими відповідно до вимог Закону України «Про освіту», і статутом освітньої установи повинно бути передбачено, яким чином учасники освітнього процесу беруть участь в діяльності органів управління установою. Може бути передбачена схема змінюваності органів управління за часом, розширена квота участі тих або інших категорій учасників освітнього процесу в діяльності органів управління загальноосвітньою установою. Проте необхідно пам'ятати, що для усіх учасників освітнього процесу має бути забезпечена можливість участі в управлінні загальноосвітньою установою.

Узаємини органів управління загальноосвітньою установою регулюються статутом установи і положеннями про вказані органи управління. Необхідно чітко розмежовувати компетенцію органів управління загальноосвітньою установою як між собою, так і з компетенцією керівника установи і адміністрації. Питання, що вирішуються тим або іншим органом управління, ні в якому разі не повинні перетинатися між собою, трактуватися двояко, перетинатися з питаннями, що входять до компетенції керівника установи.

Оптимізація структури управління загальноосвітньою установою означає не стільки створення нових, або ліквідацію старих органів управління (у більшості установ є лише вищеназвані органи самоврядування), скільки досягнення оптимального розподілу повноважень між органами

самоврядування. Крім того, необхідно забезпечити і представленість інтересів усіх сторін освітнього процесу.

Уважаємо, що потрібне створення механізму реального включення громадськості в управління системою загальної середньої освіти. Для цього опікунські ради повинні взаємодіяти з іншими органами спільного управління загальноосвітніх установ з питань функціонування і розвитку освітньої установи.

Висновки. Наявний механізм, що забезпечує включення створеної в такій формі опікунської ради в структуру управління освітньою установою. Для цих цілей необхідно використовувати інститут представництва. Інтереси членів опікунської ради можуть таким чином бути передовірені в інші органи самоврядування освітньою установою. І цим довіреним представникам має бути надане не лише право вирішального голосу у відповідних органах самоврядування, але і право вето при вирішенні певних питань. Такі особливі повноваження членів опікунської ради, що кооптувалися в органи самоврядування освітньою установою, забезпечать реальне включення громадськості в управління ними [2].

Управляє той, хто приймає рішення, розпоряджається ресурсами організації, здійснює функції управління: планує, організовує, мотивує і контролює діяльність організації в процесі реалізації сформульованих цілей і завдань. Тому без передачі частини цих функцій опікунським радам реальної модернізації управління системою загальної середньої освіти не станеться. У той же час, у разі реального досягнення на практиці теоретичних положень державно-громадського управління загальноосвітніми установами управління ними прийме збалансованіший і зважений характер.

Література:

1. Бесчастний В. М. Концепція організації системи управління фінансовими коштами галузі освіти і науки / В. М. Бесчастний // Економіка та держава. 2009. № 11. С. 10–11.
2. Гальчук І. Проблеми правового регулювання комерційної діяльності вузів різних форм власності / І. Гальчук // Економіка та право. 2004. № 1. С. 40–44.
3. Шестаковська Т. Л. Організаційно-фінансові інновації у сфері загальної середньої освіти: міжнародний досвід / Т. Л. Шестаковська // Економіка і регіон. 2013. № 6. С. 76 – 81.

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Освіта є фактором розвитку особистості та перетворюється в інструмент соціальної безпеки країни, вирішальна умова збереження суверенітету держави, цілісності нації, забезпечення населенню права на гідне життя. На кордоні тисячоліть світ переживає небачені в історії зміни й гостро ставиться питання інтелектуально-освітнього розвитку людини, як основою складової суспільства й держави.

Виклад основного матеріалу. У соціального прогресу є тільки одна дорога – знання, і є тільки один спосіб подолання виникаючих перешкод – інтелект. З точки зору внутрішнього розвитку держави, знання виступають як умова суспільного прогресу, як ключова передумова громадської саморефлексії, що визначає ступінь, на якій знаходиться громадська система. Освіта - це не тільки навчання, набуття дітьми і дорослими нових знань, а й формування навичок для побудови кращого майбутнього. Воно є інструментом для зміцнення розуміння, соціальної згуртованості і безпеки людини. Більш надійного шляху до миру, соціальної об'єднаності суспільства, політичної стабільності для держави немає. Майбутнє країни виявиться мирним, процвітаючим і таким що об'єднує весь народ лише в тій мірі, в якій це дозволить система освіти. Ось чому освіта має розглядатися одним з ключових питань порядку денного для створення миру. Освіта як соціальний інститут відіграє величезну і нічим не замінну роль у забезпеченні національної безпеки. Її місце в системі забезпечення двояке. По-перше, освітній потенціал існує поряд з іншими потенціалами держави. По-друге, є складовою частиною будь-якого іншого потенціалу, інтегрованого в них: від рівня і ступеня його розвиненості залежать показники всіх інших видів ресурсів, рухів та ін.

При більш детальному розгляді ми бачимо що, немає ні дослідників, ні політиків, які не визнавали б стратегічного значення освіти для забезпечення національної безпеки, а збереження і захист духовних цінностей не відносили б до її найважливіших проблем. Їх ігнорування робить збитковими будь-які стратегічні доктрини і політичні функції.

Стан духовної сфери, зміст і характер базових суспільних цінностей, цілей і проектів, інтелектуальний і моральний потенціал суспільства, духовну єдність багатонаціонального народу України, можливості і форми творчої самореалізації населення відносяться до системних факторів національної безпеки.

У процесі і результаті освіти формуються уявлення про безпеку як явище і ціннісне ставлення до неї. Кваліфікація умов життєдіяльності в категоріях «небезпечно - безпечно» здійснюється людьми і є продуктом їхньої діяльності. «У своїй особливості феномен небезпеки – являє собою специфічну форму суб'єктивного визначення (сприйняття) заперечення існування, яке за своєю функцією покликане спонукати суб'єкта до активних дій по самозбереженню. Ступінь небезпеки визначається суб'єктом в залежності від цінності того, що

заперечується. Характер небезпеки або небезпека в різних системах ціннісних координат може суттєво відрізнятись, аж до протилежного». Освіта сприяє тому, щоб людина була у всеозброєнні на всі вимоги суспільства. Воно за своєю суттю покликане забезпечувати захист особистості, надаючи в її розпорядження якийсь капітал, що дозволяє знайти їй своє місце в сучасному світі, чітко орієнтуючись в ситуації яка актуальна для даного періоду. Це можливо тільки в тому випадку, якщо особистість володіє науковим розумінням сенсу духовних цінностей, методами їх засвоєння і критеріями їх відбору.

Виявлення природи та джерел небезпек для країни, визначення механізмів і методів протидії їм, стає важливою умовою і складовою частиною політики забезпечення національної безпеки. Освіта відіграє важливу роль у формуванні дискурсу безпеки. Чіткість і ясність дискурсу, закладених в ньому положень є, з одного боку, показником теоретичної зрілості його творців і носіїв або – ширше – стану науки і освіти, а з іншого – стає фактором, що визначає послідовність і дієвість державної політики забезпечення безпеки. Дискурс грає важливу роль у формуванні мотивації і забезпеченні мобілізації соціальної енергії мас на зміцнення національної безпеки.

Висновки. Таким чином, вплив освіти на безпеку країни визначається тим, якою мірою воно знижує або підвищує рівень усвідомлення людьми своєї групової спільності і заснованої на цьому їх свідомості. Забезпечення національної безпеки держави прямо залежить від того, з якою освітньою підготовкою увійде молодь країни в ХХІ століття, які будуть її моральні і політичні ідеали, соціальні цінності, рівень загальної культури і професійної підготовки. Не можливо переоцінити значення освітньої діяльності для зміцнення безпеки і ще в одному контексті: освіта є середовищем і механізмом збереження, відтворення національно державної ідентичності соціуму, що складають його індивідів і груп.

Література:

1. Цегольник, П. А. Актуальні напрями використання науково-практичних здобутків менеджменту в інституціях державного управління / П. А. Цегольник // Вісник УАДУ. – 2000. – № 3. – С. 54.
2. Цілісталогорозвитку 2016-2030[Електронний ресурс] // Представництво ООН в Україні. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
3. Червінська Н.В. Ефективність законодавства: сутнісні характеристики та напрями підвищення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н.В. Червінська ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2015. – 15 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових стосунків заклади вищої освіти України зіткнулися з рядом проблем, які позначаються практично на усіх процесах управління вищою школою, включаючи систему якості освіти і кадрового потенціалу. Заклади вищої освіти поставлені перед необхідністю самостійно вирішувати свої проблеми, розробляти нові шляхи розвитку і принципи менеджменту у вищій школі. І від того, наскільки співробітники зацікавлені якісно виконувати свою роботу, максимально використати свій потенціал досягненні високих результатів діяльності, залежить успіх тривалих перетворень у вищій школі.

Вдосконалення державного управління розвитком кадрового потенціалу, за нашим переконанням, повинно стати пріоритетним стратегічним напрямом в діяльності Міністерства освіти і науки України.

Виклад основного матеріалу. Кадровий потенціал закладу вищої освіти відбиває як готовність керівників, професорсько-викладацького складу, навчально-допоміжного персоналу кафедр і фахівців усіх структурних підрозділів до виконання своїх функцій зараз, так і його професійні і творчі можливості, які, в результаті грамотного і ефективного керівництва можуть бути приведені в дію в процесі трудової діяльності відповідно до посадових обов'язків і поставлених перед освітньою установою цілей. При такому розумінні кадровий потенціал ЗВО є головним об'єктом організаційного механізму державного управління освітньою установою.

Розвиток кадрового потенціалу ЗВО повинен носити усебічний комплексний характер, щоб забезпечити досягнення головних цілей: підготовка висококваліфікованих фахівців і отримання знань як фундаментального, так і прикладного характеру. Інвестиційний підхід до розвитку кадрового потенціалу навчального закладу припускає:

- використання сучасних підходів концепції людського капіталу і досягнень наукової управлінської думки;
- необхідність обліку інтересів і потреб особи, трудового колективу, міри їх задоволення;
- уміння визначити місце матеріальних і нематеріальних стимулів в поведінці працівників і трудового колективу ЗВО, сферу і ефективність їх дії, форми найкращого поєднання;
- формування системи оплати праці, заснованої на стимулюванні вкладу кожного працівника і кожного підрозділу в підвищення результативності роботи освітньої установи;
- необхідність вкладення засобів на підвищення кваліфікації, професійного рівня співробітників, залучення і підтримку науково-педагогічних кадрів;

- вдосконалення кадрової політики ЗВО, спрямованої на продуману стратегію і підвищення конкурентоспроможності навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Нині багато установ вищої освіти намагаються активно впроваджувати і розвивати системи управління персоналом. Аналіз показує, що на дієвість і ефективність цього механізму впливають не лише стереотипи формального відношення до нього у минулому, але і недостатній розвиток науково-методологічної і методичної бази, що склалися. В той же час науково обгрунтоване формування показників розвитку і реалізації кадрового потенціалу - найважливіший елемент системи управління ЗВО, основа забезпечення економічної відповідальності персоналу за результати діяльності, матеріальної зацікавленості і підвищення ефективності праці.

Висновки. Аналіз показав, що упродовж останніх років в українських закладах вищої освіти застосовуються різні системи стимулюючих виплат (надбавки і доплати до основної заробітної плати, преміювання) за рахунок позабюджетних джерел в цілях управління розвитком кадрового потенціалу. Методи і форми стимулювання праці більшості закладів вищої освіти засновані на рейтинговій системі оцінки діяльності викладачів, кафедр, факультетів і інших структурних підрозділів. Значення коефіцієнтів розраховуються експертним шляхом залежно від стратегічних напрямів діяльності конкретного ЗВО або обліку думок більшості співробітників закладу освіти. У цих методиках слабка увага приділяється співробітникам допоміжних структурних підрозділів ЗВО. Багато методик не мають комплексного характеру і переобтяжені великою кількістю анкет, форм, рейтинг-листів, які не забезпечують необхідну системність в розвитку кадрового потенціалу.

Література:

1. Антонов В. Московкин В. Анализ динамики кадрового научного потенциала Украины // Бизнес-Информ. 2000. №1. С. 7-11.
2. Жабенко О.В. Державна освітня політика в умовах європейської інтеграції / О.В. Жабенко // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз : матеріали наук.-практ. конф. / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002.Т. 2. С. 126–128.
3. Жукович І.А., Кузнєцова О.М., Параян В.В. Динаміка основних показників діяльності наукової та науково-технічної сфер України // Проблеми науки. 2003. №11. С. 42-44.

ВУЗЛОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В Україні, як і в інших посткомуністичних державах, в умовах трансформації суспільства та влади особливого значення набуває правова освіта населення, що визначається кількома факторами. По-перше, в період зміни суспільних відносин стрімко змінюється законодавство. По-друге, постійно з'являються нові політичні, соціально-економічні, культурні та інші виклики. По-третє, і не в останню чергу, відбувається зміна функцій держави та посилення ролі громадян у захисті своїх інтересів. Відтак, зростає необхідність з одного боку, стимулювання громадян до усвідомлення свої прав та засвоєння механізмів їх захисту, а з іншого – створювати та удосконалювати інституційне забезпечення цього процесу.

По суті можна говорити про забезпечення сталого розвитку суспільства, протидію його атомізації та підтримку демократії, яка має спиратися на освічених громадян.

Вклад основного матеріалу. Сприймаючи правову освіту як структурний компонент освіти в Україні, процес набуття правових знань, навичок та вмінь, формування поваги до права, закону, прав та свобод людини, відповідних правових орієнтацій та оцінок, правових поведінкових установок та мотивів правомірної поведінки, важливо наголосити, що це – системне утворення, цілісність, єдність певних компонентів, які у взаємодії та взаємозв'язках забезпечують виконання поставлених перед нею завдань і досягнення запланованого результату тощо [1].

Аналізуючи розвиток правопросвітництва в Україні, необхідно враховувати наявність нормативно-правового забезпечення та традицій.

Так, у перші роки незалежності правопросвітницька робота організовувалася згідно Постанови Ради Міністрів Української РСР “Про заходи щодо організації юридичного всеобучу в Українській РСР” від 29 червня 1990 р. № 143.

З метою подальшого розвитку в державі правової освіти та виховання громадян у дусі поваги до закону і прав людини було прийнято Постанову Кабінету Міністрів України “Про Програму правової освіти населення України” від 29 травня 1995 р. № 366, яка затвердила Положення про Всеукраїнську міжвідомчу координаційно-методичну раду з правової освіти населення. Міністерства та інші центральні органи державної виконавчої влади, облвиконкоми було зобов'язано розробити конкретні заходи, спрямовані на практичну реалізацію програми [2]. Координацію та методичне забезпечення діяльності покладено на Міністерство юстиції України. Зважаючи на зростання обсягу робіт, збільшено граничну чисельність регіональних управлінь юстиції.

Робота з питань правової освіти населення активізувалася з прийняттям Указу Президента України “Про Національну програму правової освіти населення” від 18 жовтня 2001 р. [3]. Раді міністрів Автономної Республіки

Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям рекомендовано вживати заходів до виділення в установленому порядку з місцевих бюджетів коштів на реалізацію заходів із забезпечення виконання Програми.

Програми правової освіти населення були прийняті на обласному та районному рівнях. Важливе значення для координації правопросвітницької роботи мали обласні та районні міжвідомчі координаційно-методичні ради (далі – МКМР), до яких входили представники органів влади, правоохоронних органів, навчальних закладів. Акумуляовані в рамках програм кошти з місцевих бюджетів використовувалися згідно щорічних планів реалізації програм. Ключовою була роль територіальних структур Міністерства юстиції України. Проте, у зв'язку з радикальними змінами кадрового складу органів державної виконавчої влади та ліквідацією в 2016 р. районних структур Мініюсту, виникали питання щодо організації реалізації програм та забезпечення діяльності МКМР.

Організаційну нішу, що звільнилася мали заповнити нові структури – бюро правової допомоги, які стали функціонувати як відділи місцевих центрів безоплатної вторинної правової допомоги.

Проте гостро постало питання координації правопросвітницької діяльності, що посилювалося у зв'язку зі створенням об'єднаних територіальних громад, зниження ролі райдержадміністрацій та ігнорування багатьма з них багатьох традиційних методів діяльності, включаючи й роботу в рамках програм правової освіти. Проведений нами в той час аналіз даної проблеми у Полтавській області засвідчив нагальну необхідність прийняття нових програм правової освіти або внесення змін до діючих та відновлення діяльності МКМР.

Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області (далі – РЦ) ініціював у 2017 р. внесення змін до обласної Програми правової освіти, що передбачають збільшення фінансування за статтями, що пов'язані з діяльністю системи правової допомоги. Зокрема, у рамках обласної програми Регіональний центр ініціював проведення спільно з партнерами кущових семінарів на тему “Актуальні питання посилення правової спроможності територіальних громад”, Всеукраїнської науково-практичної конференції “Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти”, семінарів для юрисконсультів органів влади, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, держслужбовців, круглих столів та інших заходів.

Характеризуючи інші заходи програм, слід зазначити, що кошти виділяються на виготовлення та розміщення соціальної реклами, що містить інформацію про надання безоплатної правової допомоги; проведення олімпіад, конкурсів, вікторин та інших змагань із правових питань; організацію опитувань громадян, правопросвітницьку діяльність серед молоді та інших категорій громадян; проведення огляд-конкурсів на кращу організацію правовиховної роботи в закладах освіти та культури, забезпечення надання безоплатної правової допомоги особам з обмеженими фізичними

можливостями за місцем їхнього перебування; проведення мобільних консультативних пунктів; організації громадського обговорення проектів нормативно-правових актів з актуальних питань державотворення; інформування громадськості щодо проходження формування й реалізації державної політики, підготовки і прийняття проектів законів та інших нормативно-правових актів тощо.

Важливо відзначити, що не всі пункти програм передбачають фінансування. Наприклад, у рамках програм фахівцями системи безоплатної вторинної правової допомоги області проводиться аналіз стану правової освіти населення; організовуються семінари-практикуми для відповідальних працівників органів влади, керівників юридичних служб підприємств, установ, організацій; забезпечується правопросвітницька робота серед дітей та молоді тощо. Такі пункти теж важливі, оскільки забезпечують поєднання зусиль та координацію дій виконавців.

Суттєве значення мало відновлення діяльності МКМР та уведення до них представників системи безоплатної правової допомоги, як правило, у ролі заступників голови МКМР. Отже, поряд із обласною структурою Мініюсту РЦ став відігравати значну роль у координації правопросвітницької роботи. У зв'язку з ліквідацією обласних структур Мініюсту у 2020 році проблема координації загострилася. На наш погляд, обласні та районні структури системи БПД у змозі якісно виконувати цю роль.

Досвід Полтавщини переконливо свідчить про важливість використання програмно-цільового методу управління як на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Цільові програми дозволяють акумулювати ресурси та координувати види діяльності й заходи, що здійснюються на різних рівнях управління. Водночас варто враховувати й застереження щодо надмірної кількості цільових програм, що веде до розпорошення ресурсів.

Висновки. Забезпечення якісної правопросвітницької роботи та надання безоплатної правової допомоги вимагає об'єднання зусиль та ресурсів органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості. Ключову роль у цьому процесі мають відігравати центри правової допомоги.

Реалізація програм правової освіти дозволяє не лише надавати правові консультації, а й сприяє проведенню активної правопросвітницької діяльності задля того, щоб громадяни орієнтувалися в нормах чинного законодавства, знали свої права, вміли реалізувати та захистити їх на практиці.

Література:

1. Рябовол Л.Т. Правова освіта населення України: системний підхід. URL: https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/1_2017/49-55.pdf
2. Про Програму правової освіти населення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.1995 р. № 366 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/366-95-п>.

3. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18 жовт. 2001 р. № 992/2001. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>.

Мороз В.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИТЕРІЮ «ЛЮДСЬКІ РЕСУРСИ» У МЕЖАХ ЕКСПЕРТИЗИ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Постановка проблеми. Практична реалізація нового механізму атестації освітніх програм, як одного із способів реалізації державою політики щодо забезпечення якості вищої освіти, стала причиною загострення тих суперечностей, які до цього часу не мали принципового значення. Серед таких суперечностей є у тому числі й ті з них, природою виникнення яких є неузгодженість деяких з норм на рівні законодавства. Саме такі неузгодженості, та як наслідок їх прояву – суперечності у використанні критеріїв оцінювання якості освітньої програми, стали причиною звернення голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти С.М. Квіта до керівників закладів вищої освіти та наукових установ. Зміст листа було розбудовано навколо вирішення питання акредитації освітніх програм зі старими шрифтами та особливостей врахування факту розходження назв галузей знань і спеціальностей за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [1]. Відповідне питання має неабияку значущість в контексті оцінювання експертами Національного агентства якості освітньої програми за шостим критерієм «Людські ресурси» [2]. Предметом нашої безпосередньої уваги у межах цієї публікації стала норма Критеріїв оцінювання якості освітньої програми щодо академічної та/або професійної кваліфікації викладачів, залучених до реалізації освітньої програми (п.1 критерій 6) в контексті її використання для оцінювання освітніх програм за спеціальністю «Публічне управління та використання».

Серед останніх наукових публікацій, тематична спрямованість яких тим чи іншим чином була пов'язана з вирішенням питань підвищення якості вищої освіти, слід звернути увагу на роботи С.К. Андрейчука, В.М. Бабаєва, Л.А.Гаєвської, С.М. Домбровської, О.В. Дубровки, Т.О. Лукіної, С.В. Майбороди, В.М. Огаренка, Л.І. Парашенко, О.В. Поступної, В.П. Садкового, Т.М. Тарасенка та багатьох інших дослідників. Окремі аспекти порушеної проблематики були висвітлені нами у межах раніше оприлюднених результатах наукових досліджень [3, 4, 5].

Виклад основного матеріалу. Перші акредитації освітніх програм відбулись наприкінці 2019 року, тобто з часу внесення останніх змін до переліку спеціальностей (лютий 2017 р.) пройшло майже три роки. Чи є достатнім строк у три роки для адаптування освітньої програми (змісту,

кадрового забезпечення, баз практики тощо) до нових умов? Це наше питання обумовлено тим фактом, що свого часу діючі у ЗВО освітні програми «Публічне управління та адміністрування» були переоформлені з галузі знань «07 Управління та адміністрування» до галузі знань «28 Публічне управління та адміністрування». Таке переоформлення повинно було розглядатися адміністраціями ЗВО та у першу чергу гарантами освітніх програм на рівні детермінанти змін, як змісту навчальних планів так і кадрового забезпечення. Нажаль, у переважній своїй більшості освітні програми не були адоптовані під вимогу нової галузі знань.

Залишаючи вище сформульоване питання на рівні риторичного, звернемо увагу на норми Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування критерію 6 «Людські ресурси» при оцінюванні якості освітньої програми. Відповідна норма Методичних рекомендацій визначає фокус уваги експертів не на науковому ступені задіяних у реалізації освітньої програми фахівців, а на «відповідності викладачів тим дисциплінам, які вони викладають» [5]. Відповідність викладача визначається його академічною або професійною кваліфікаціями. Іншими словами, маючи академічну або професійну кваліфікацію викладач може вважатись таким, який відповідає вимогам до кадрового забезпечення освітньої програми. Відповідно до роз'яснень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти «академічна кваліфікація» тлумачиться через наявність у викладача компетентності у певній сфері. Свідченнями факту наявності таких компетентностей є фахова освіта або наукова діяльність у відповідній сфері. У свою чергу, «професійна кваліфікація» розглядається як досвід професійної діяльності у відповідній сфері. Отже, відповідність академічної та/або професійної кваліфікації науково-педагогічних працівників цілям та програмним результатам навчання (підкритерій 6.1 Методичних рекомендацій) визначається за напрямками: 1) наявність у залучених до викладання навчальних дисциплін осіб освіти за відповідним напрямом або факту здійснення наукової діяльності у відповідній сфері; 2) досвід професійної діяльності (державна служба або служба в органах місцевого самоврядування). Іншими словами, в контексті кадрового забезпечення освітньої програми «281 Публічне управління та адміністрування» академічна кваліфікація може бути підтверджена фактом наявності фахової освіти за відповідною спеціальністю або наукового ступеня у межах галузі знань «Публічне управління та адміністрування». У якості альтернативи до вище наведеної вимоги, нормотворець розглядає факт участі науково-педагогічного працівника у науковій діяльності за відповідним до змістовного спрямування тих дисциплін які викладаються. Приймаючи до уваги той факт, що освітні компоненти повинні відповідати, як за своєю назвою так і за своїм змістом, предметно-об'єктному спрямуванню галузі «Публічне управління та адміністрування», можемо припустити, що наукова діяльність залучених до викладання освітньої програми науково-педагогічних працівників повинна відповідати не лише освітній компоненті, а і галузі в цілому.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати

такі основні узагальнення. По-перше, визначення академічної кваліфікації у залучених до реалізації освітньої програми викладачів повинно відбуватись через призму з'ясування факту наявності публікацій з прив'язуванням їх змісту не лише до спрямування конкретної освітньої компоненти, а у тому числі з врахуванням галузевої належності того видання, власне в якому була розміщена відповідна наукова робота. Наприклад, викладач навчальної дисципліни «Право в публічному управлінні» повинен мати не просто публікації які за своїм змістом висвітлюють ті чи інші аспекти прояву проблематики права в публічному управлінні, а публікації які оприлюднені у виданнях відповідного галузевого спрямування (наприклад, у фахових виданнях з державного управління). По-друге, визначення професійної кваліфікації викладача повинно відбуватись в контексті з'ясування у нього досвіду професійної діяльності відповідно до змістовного спрямування конкретної освітньої компоненти. Слід звернути увагу на той факт, що досвід викладання відповідної навчальної дисципліни не може бути зарахований на рівні професійної діяльності. По-третє, реалізація освітніх програм у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» повинна здійснюватись викладачами які мають відповідний до галузі науковий ступінь. В контексті змісту вище наведеної тези хочемо звернути увагу на те, що ми не заперечуємо позитивний вплив практики залучення до викладання окремих освітніх компонент у межах спеціальності «Публічне управління та адміністрування» представників інших галузей знань. Разом з тим, слід розуміти що таке залучення повинно бути здійснено з дотриманням принципу *fitness for purpose*, а саме – добору викладачів відповідно до цілей освітньої програми, а не навпаки.

Література:

1. Квіт С.М. Щодо акредитації програм зі старими шифрами. Лист №362 від 05.02.2020. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/0001-1-1-scaled.jpg>
2. Критерії оцінювання якості освітньої програми. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Критерії.pdf>
3. Мороз С. А. Структура высшего учебного заведения как объект государственного управления. *Повышение квалификации и профессиональное совершенствование педагогов: междунар. науч.-практ. конф.*, 26–27 ноября 2015 г. Алматы, 2015. С. 156–161.
4. Мороз С. А., Мороз В. М. Французька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ. *Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління»)*. 2016. Вип. 1 (4). С. 213–222.
5. Мороз В.М., Садковий В.П., Бабаєв В.М., Мороз С.А. Онлайн опитування студентів у системі забезпечення якості вищої освіти. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2018. №6. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2415>

6. Методичні рекомендації для експертів Національного агентства щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми. Рішення і положення: рекомендації. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. URL: https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Методичні-рекомендації_для-експертів.pdf

Мороз С.А.

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

Постановка проблеми. Дослідження проблематики якості вищої освіти традиційно позиціонує у межах кола уваги педагогічної наукової думки, що з одного боку, дозволило вченим розглянути зміст та систему відповідного феномену на методологічному рівні. Тобто концентрація уваги вчених до предмету наукового пошуку у межах окремого напрямку наукової думки обумовлює підвищення рівня опрацювання відповідної проблематики. Але з іншого боку – стало причиною локалізації отриманого знання, а відповідно і його використання, на рівні теорії обґрунтування змісту педагогічних технологій та практики їх використання. Це вдосконалення змісту та практики прийому або передачі знань. Безумовно, проблематика якості вищої освіти не є прерогативою виключно педагогічної наукової думки, адже цей феномен є продуктом функціонування системи вищої освіти та результатом реалізації державної політики у сфері вищої освіти. З огляду на цей факт, відповідна категорія не лише може і повинна розглядатись через призму державно управлінської науки, адже згадані вище феномени, такі як система вищої освіти та державна політика, перебувають у межах її компетенції.

Виклад основного матеріалу. Приймаючи до уваги неабияку значущість якості вищої освіти для забезпечення суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку держави, її проблематика постійно перебуває у межах кола професійної уваги суб'єктів державного управління. Наприклад, питання забезпечення якості вищої освіти набули своєї актуалізації у межах публічного виступу голови Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій С.В. Бабака. На думку представника профільного комітету Верховної Ради України, реформування системи підготовки фахівців з вищою освітою повинно відбуватись через призму процедур: стандартизації результатів вищої освіти; акредитації освітніх програм; конкуренції ЗВО за студента; фінансування здобуття вищої освіти та НДР; взаємодії університетів з бізнесом; залучення профільних (професійних) організацій тощо [1]. Конкретизація змісту кожної з цих процедур, так само як і розробка алгоритмів їх практичної реалізації, вимагає від суб'єктів державної політики у сфері вищої освіти розуміння значущості детермінант якості вищої освіти, а також напрямів впливу кожної з них на безпосередній об'єкт державного управління. Кожне з цих питань потребує на окрему увагу дослідників, а отже їх вирішення

у межах окремої публікації не уявляється можливим. Разом з тим, існують так звані базові феномени які дозволяють об'єднати, хоча і на достатньо умовному рівні, ці питання у межах одного напряму наукового пошуку. Серед таких базових феноменів ми виділяємо «якість вищої освіти» на рівні одного з системо утворюючих, адже саме навколо нього профільні суб'єкти державного управління розбудовують свою діяльність із забезпечення виконання функцій держави у соціальній сфері.

Проблематика якості вищої освіти набула свого розвитку у роботах багатьох українських вчених С.К. Андрейчука, Л.І. Антошкіної, Д.І. Дзвінчука, М.І. Дудки, В.С. Журавського, С.М. Домбровської, В.М. Мороза та інших вчених. Окремі питання прояву порушеної проблематики були розглянуті нами в контексті вирішення відповідних питань у межах попередніх напрямів наукових пошуків [2].

Проблематика державного управління забезпеченням якості вищої освіти постійно перебуває у межах фокусу наукової уваги дослідників під час роботи науково-комунікативних заходів. Серед останніх таких заходів слід виділити: науково-практичну конференцію «Актуальні питання підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування» (01–02.11.2018, м. Київ – Національна академія державного управління при Президентові України; міжнародну науково-практичну конференцію «Якість вищої освіти: українська національна система та європейські практики» (06.12.2018, м. Київ – Національний університет біоресурсів і природокористування України); міжнародну науково-практичну конференцію «Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи» (16-17.05.2019, м. Львів – Національний університет «Львівська політехніка»); міжнародну конференцію «Розбудова системи забезпечення якості вищої освіти в Україні» (11-12.06.2019, м. Київ – Київський національний торговельно-економічний університет). Про актуальність проблематики забезпечення якості вищої освіти, хоча безумовно і на опосередкованому рівні, свідчить факт участі у роботі останнього з вище наведених науково-комунікативних заходів Міністра освіти і науки України, голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, представників Національної академії педагогічних наук України, а також Національного Еразмус+ офісу в Україні та Національної команди експертів з реформування вищої освіти.

Використання вченими теоретичних методів наукового пізнання, не дивлячись на їх майже необмежений потенціал у дослідженні обраного феномену, залишає по за межами наукового пошуку ті з характеристик предмету наукової уваги, які є результатом його рефлексії на зміну умов функціонування та розвитку. Іншими словами, суб'єкт формулювання державного-управлінського рішення повинен мати у своєму розпорядженні не лише так звані класичні знання щодо об'єкту управління, а у тому числі й оперативну інформацію про його стан та тенденції розвитку та саморозвитку.

Відповідно до плану заходів з реалізації проекту «Оцінка якості вищої освіти», його авторами було опрацьовано анкету. З метою визначення рівня розуміння респондентами змісту питань анкети організаторами дослідження

було проведено консультації з представниками групи потенційних респондентів. Такий крок з боку організаторів дослідження дозволив скорегувати формулювання деяких з питань анкети та тим самим підвищити якість майбутнього результату. Архітектура змісту анкети була розбудована відповідно до методичних порад С. Садмана, Н. Бредберна та Н. Шварца [3].

Свого часу, А. Маслоу ідентифікував феномен дефіциту на рівні потреби, незадоволення якої обумовлює виникнення в організмі людини так званих пустот [с. 22, 4]. Іншими словами, людина завжди буде свідомо або підсвідомо прагнути до усунення дискомфорту, природою виникнення якого є недостатня або понаднормова кількість та (або) якість того чи іншого предмету або стану. Екстраполюючи цю думку на предмет нашої безпосередньої уваги, можемо припустити, що студенти вітчизняних ЗВО визначили максимальний рівень впливу матеріально-технічного забезпечення навчального процесу на якість вищої освіти саме з огляду на його «дефіцит» у навчальному процесі (найбільш вагомим є те, чого найбільше не вистачає).

Висновки. З'ясована нами під час аналізу відповідей студентів думка щодо домінування матеріально-технічної бази ЗВО для забезпечення якості вищої освіти, досить вдало корелюються з результатами проведеного у 2017 році Аналітичним центром CEDOS дослідження «Академічна доброчесність: стан та фактори впливу». За підрахунками організаторів цього дослідження до 40% студентів незадоволені станом матеріальної бази. Майже кожен другий студент змушений купувати ті чи інші витратні матеріали (реагенти, реактиви тощо) для забезпечення навчального процесу за власний кошт [5].

Література:

1. Бабак С.В. Бізнесу потрібно дати можливість входити до вишів [електронний ресурс] / Політика України // Цензор. Нет. – Режим доступу: https://censor.net.ua/ua/resonance/3130348/ekspert_komandy_zelenskogo_z_pytan_o_svyty_i_nauky_sergiyi_babak_biznesu_potribno_daty_mojlyvist_vhodyty
2. Мороз С.А. Відповідність університетських знань вимогам ринку праці: аналіз думки студентів з Китаю / С.А. Мороз // Вісник післядипломної освіти (Серія «Управління та адміністрування»). – 2019. – №8 (37). – С. 46–70.
3. Thinking About Answers: The Application of Cognitive Processes to Survey Methodology / S. Sudman, N. Bradburn, N. Schwarz. - San Francisco: Jossey-Bass, 2010. – 322 p.
4. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
5. Мотивація студентів до навчання як визначальна умова академічної доброчесності: дослідження [електронний ресурс] / Ресурси: опитування 2016 і 2018 років в університетах-учасниках SAIUP // Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/resursy/motyvatsiya-studentiv-navchannya-yak-vyznachalna-umova-akademichnoyi-dobrochesnosti-doslidzhennya/>

СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Протягом останнього століття надбанням стали великі наукові й технологічні досягнення, що значно змінили устрій життя суспільства. Саме тоді освоєні джерела енергії, які можна порівняти з потужністю природних явищ, створені обчислювальні машини, що дало змогу розширити інтелектуальні можливості людей, здійснено штучне відтворення біологічних індивідів, створені системи зв'язку і транспорту, що зближують людей і континенти, розпочато освоєння космічного простору. Саме у цей час актуально вивчення та розроблення стратегії розвитку реформування, для сучасної ситуації в науковій галузі.

Виклад основного матеріалу. Останній час ми спостерігаємо за бурхливим розвитком науки й техніки. Нові технологічні можливості реально впливають на хід еволюційного розвитку суспільства. Це накладає величезну відповідальність, пов'язану з небезпекою посилення негативної антропогенної дії на природу. Проте ця обставина нездатна зупинити або уповільнити науково-технічний прогрес: наука стала могутньою продуктивною силою, а науково-технічний потенціал – вирішальним чинником конкурентоспроможності країн на світовому ринку.

Склалися якісно нові політичні, соціальні й економічні механізми, що стимулюють інноваційний, поступальний розвиток суспільства, його гармонійну взаємодію з природою. Саме тому ефективно і цілеспрямоване використання наукових розробок є найважливішим чинником стійкого розвитку людства в третьому тисячолітті. З огляду на це на порядку денному – розробка й реалізація курсу на перетворення вітчизняної науки на найважливіший чинник оновлення й розвитку України, зміцнення і нарощування її інтелектуального, соціально-економічного потенціалу, забезпечення національної безпеки.

Володіючи виключно високою економічною результативністю, сучасні наукові дослідження стають все більш коштовними. І це об'єктивний процес, оскільки рівень і складність вирішуваних наукових проблем постійно зростають. Висока вартість наукових досліджень спонукає всі індустріальні країни найуважнішим чином обирати наукові пріоритети і механізмів їх реалізації. З одного боку, в галузі фундаментальних наук швидко розширюється міжнародна кооперація, а з іншого – прикладні розробки стають все більш закритими і їх результати розглядаються як національне надбання, що має стратегічне значення.

Наука в СРСР займала досить привілейоване положення і досить добре фінансувалася. З метою забезпечення військової і технологічної безпеки країни дослідження проводилися за всіма напрямками фундаментальних і прикладних наук і було зроблено чимало видатних відкриттів. Разом з тим прагнення зберегти паритет з іншими країнами за всіма напрямками науково-технічного розвитку реалізовувалося шляхом утворення великої кількості наукових

установ, що не завжди мали потрібний кадровий і технічний потенціал і через це не здійснили досліджень світового рівня.

В Україні реформування наукової сфери припало на виключно складний період переходу до ринкової економіки. Наука виявилася однією з тих сфер діяльності, для яких наслідки переходу до ринку мали найбільш деструктивний характер. Так, асигнування на науку з державного бюджету протягом 1991–2007 рр. реально скоротилися в десятки разів, а середньомісячна заробітна плата – майже в 3 рази. Чисельність зайнятих у науці зменшилася за цей період у 2 рази. У тому, що в нинішніх важких умовах українська наука ще досить активно функціонує, головне значення має відданість своїй справі більшості учених старшого і середнього віку.

Значне зменшення обсягів фінансування створило ситуацію, при якій реформування науки поєднується з вирішенням проблем виживання і збереження активної частини науково-технічного потенціалу країни. У цій складній ситуації зроблені державними органами управління заходи дали змогу певною мірою пом'якшити наслідки кризи, зберегти істотну частину нагромадженого науково-технічного потенціалу, а також залишитися на передових позиціях по ряду важливих напрямів розвитку сучасної науки і техніки.

Слід визнати, що, хоча кризові явища в науково-технічній сфері досить гострі, можна спостерігати перші успішні приклади адаптації наукових установ до нових умов господарювання. Українська наука стала відкритішою і демократичнішою, розширилася участь вчених, а також наукових організацій у різних міжнародних програмах і проектах, зникли ідеологічні обмеження і жорсткий адміністративний контроль.

Природним кроком був розвиток в Україні механізмів функціонування наукової сфери, характерних для ринкової економіки. До них належать, перш за все, фінансування досліджень і розробок на конкурсній основі через бюджетні і позабюджетні фонди, формування і реалізація цільових програм. З урахуванням історичної специфіки української науки було вжито заходи із збереження провідних наукових шкіл і подолання роз'єднаності науки, освіти і виробництва.

Проте науково-технічна сфера до цих пір не стала базовим елементом соціально-економічного прогресу нашого суспільства, як це визначено у ряді законів України. Одночасно належить реалізувати проголошену в цих основоположних документах підтримку розвитку науки як пріоритетне завдання держави. Формування науково-технічного потенціалу, що динамічно розвивається, відповідає сучасним вимогам і ресурсним можливостям країни, підвищення ефективності його використання з метою забезпечення духовного і фізичного здоров'я нації, конкурентоспроможності економіки й оборони держави є стратегічними цілями реформування науково-технічної сфери.

Висновки. Основне завдання найближчих років – створення необхідних умов для збереження і розвитку найбільш перспективної частини української науки і системи підготовки наукових кадрів, визначення пріоритетних напрямів у науково-технічній сфері і концентрація на цих напрямках наявних ресурсів,

реформування науково-технічного комплексу, створення технологічної бази переходу на шлях економічного зростання і підвищення добробуту населення.

У зв'язку з цим ми пропонуємо розробити Стратегію реформування науки, завдяки якій має бути сформована державна програма реформування науки, що містить план дій на кожен рік.

Література:

1. Безчасний Л.К., Мельник В.П., Шовкун І.А., Білоцерківець О.Г., Онишко С.В. Інноваційна складова економічного розвитку. - К.: Інститут економіки НАНУ, 2000. – 262 с..

2. Біловодська О.А. Світові тенденції розвитку інноваційного підприємництва // Проблеми науки. – 2003. - №5. – С. 16-24.

3. Білюк А.В. Науково-технічний потенціал розширення інноваційної діяльності в Україні / Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2008. – № 1. – С. 20-24.

Поступна О. В.

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «РЕГІОНАЛЬНИЙ ОСВІТНИЙ КЛАСТЕР» У ПОНЯТІЙНОМУ ПОЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Постановка проблеми. Найбільш ефективним інструментом підвищення економічної конкурентоспроможності сучасної держави є функціонування кластерів – групи багатоаспектних виробничих і невиробничих об'єднань. Політику щодо створення кластерів активно почали впроваджувати у деяких країнах Європи з 1980-х рр. Вже на початку 1990-х рр. спеціальною установою ООН із промислового розвитку – ЮНІДО – Секретаріату ЄС було передано набір рекомендацій з організації взаємодії європейських країн у розробленні й реалізації програм розвитку кластерів. У 2006 р. ЄС ухвалило «Маніфест кластеризації у країнах ЄС», у 2008 р. – «Європейський кластерний меморандум», а в 2009 р. – «Програму підтримки розвитку кластерів» [4, с. 37]. Таким чином, були закладені правові основи системної підтримки розвитку кластеризації в Європі.

Нині в процесі формування кластерів беруть участь багато країн світу, не виключенням є й Україна. В контексті концепції кластеризації інструментом соціально-економічного розвитку регіону України, його системоутворюючим компонентом в освітній сфері, яку здебільшого розглядають як складову соціально-економічної сфери, є регіональний освітній кластер.

Слід зазначити, що на світовому рівні термін «освітній кластер» використовується впродовж трьох десятиліть. В Україні цей термін активно стали використовувати останнім десятиріччям та зазвичай позначають взаємодію працівників освітньої галузі з органами місцевої влади, фінансовими

та науковими установами. Однак, слід зауважити, що в українському суспільстві й досі немає чіткого розуміння в першу чергу самого терміну «кластер», як і немає знань, яким чином він сприяє оптимізації господарської діяльності. Це підтверджується й тим фактом, що у правовому полі України не закріплено термін «кластер», хоча його активно використовують у сфері ІТ-технологій та інших сферах діяльності, переважно в бізнесі. Невизначено зміст термінів «кластер», «освітній кластер», «регіональний освітній кластер» і у понятійному полі публічного управління та адміністрування, що не дає можливості передбачити регламентування їх діяльності у нормативно-правових документах.

Виклад основного матеріалу. Вважається, що вперше термін «кластер» було введено американським спеціалістом по стратегіям і конкуренції М. Портером. В його розумінні кластер – це група кампаній, які є географічно близькими, та пов'язаних із ними організацій, що діють в певній сфері та взаємно доповнюють один одного і характеризуються спільною діяльністю [2, с. 258]. На думку вченого, конкурентоспроможність кампанії багато в чому визначається конкурентоспроможністю її економічного оточення, котре, у свою чергу, залежить від базових умов і конкуренції в середині кластеру. Отже, М. Портер розглядає кластер у вузькому його значенні та лише з економічної точки зору.

В ХХІ ст. термін «кластер» отримав широке значення. Відповідно до словників та енциклопедій, розміщених в Інтернет-ресурсах [5], кластер (англ. «cluster» – брость, скупчення) – це скупчення однотипних об'єктів (наприклад, зоряне скупчення, атомний кластер). У музиці кластер означає дисонантне співзвуччя, утворено малими та великими секундами, також можуть трактуватися як акорди. У словнику бізнес-термінів кластер розглядають як об'єднання в систему однорідних одиниць; у фізичній енциклопедії – як систему із великої кількості слабо пов'язаних атомів або молекул; у фінансовому словнику – в обчислюваній техніці група комп'ютерів, що об'єднані високошвидкісними каналами зв'язку та представляють з точки зору користувача одну багатопроекторну обчислювальну машину; в словнику з географії – група однорідних природних об'єктів, що ростуть або зібрані разом, яка може бути позначена на карті за допомогою символів або точок; в інформатиці – група об'єктів із загальними ознаками та ін. Найбільше широко використовують термін «кластер» у програмуванні, зокрема кластер у твердому диску комп'ютера розглядають як групу блоків, що визначається як єдине ціле. З появою комп'ютерних мереж кластером стали називати два чи більше комп'ютерів (сервери або робочі станції), з'єднані в єдину мережу спеціальним та апаратним забезпеченням. Такі кластери розглядають як гетерогенну обчислювальну систему із розподіленою пам'яттю та розподільним управлінням. Переваги кластерних систем полягають у високій масштабованості, гнучкості та простоті управління. Кластери утворюються там, де необхідно робити великий об'єм обчислення, потрібна підтримка розподільних баз даних, підвищена надійність систем. При відмові одного з комп'ютерів, що входить до кластеру, функції системи переходять до іншого модулю. Кластери будуються на системах, орієнтованих на багатозадачне

використання. Їх системи мають характеризуватися достатньою продуктивністю, стійкістю до відмови апаратури програмного забезпечення та при цьому легко нарощуватися і модернізуватися за допомогою універсальних засобів.

В багатьох країнах освітні установи включають до кластерів з удосконалення екосистем – інноваційні освітні кластери, що взаємодіють із дослідними, освітніми та комерційними партнерами та характеризуються такими інноваційними ознаками, як вихід до публічних інфраструктур, зворотній зв'язок із існуючими реаліями та наявність пілотних можливостей в освіті.

За твердженням російської вченої у педагогічній галузі Є. Соколової, «невідповідність кон'юнктури ринку освітніх послуг кон'юктурі ринку трудових ресурсів вимагає нової організаційної форми взаємодії сфери освітніх послуг зі сферою виробництва, включаючи взаємодію освітніх установ з організацією та підприємствами різних галузей і напрямів діяльності» [3]. Метою такої взаємодії, на думку авторки, є підготовка і підвищення кваліфікації кадрів для інноваційної діяльності. Втім, на нашу думку, це вузький підхід, який обмежується лише підготовкою і підвищенням кваліфікації спеціалістів конкретної виробничої галузі.

Інша російська дослідниця Є. Мануйлова зазначає, що різниця між регіональним освітнім кластером та освітнім кластером полягає у тому, що він забезпечує економічно більш ефективну інтеграцію учасників інноваційної системи: інтеграцію інститутів освіти у єдину систему, що надає специфічні види послуг та формує суспільство; інтеграцію та узгодження стандартів всіх освітніх установ (школи, технікуми, вузи); інтеграцію освіти, науки, виробництва і бізнесу з метою розвитку регіональної інноваційної системи; активну участь у процесі інноваційного розвитку економіки регіону [1, с. 78].

В українському науковому середовищі термін «регіональний освітній кластер» є мало розробленим. Більшість учених (А. Борзенко-Мірошніченко, Н. Волкова, С. Данілов, Н. Єкімова, І. Ігнатов, Е. Чучкалова та ін.) розглядають регіональний рівень освітнього кластеру та в цьому контексті дають його визначення: інтеграція в системі «середньо-спеціалізований навчальний заклад – вищий навчальний заклад – виробництво», що необхідна для вирішення конкретних завдань певного регіону; інструмент інтеграції освітніх закладів різних рівнів, що активно співпрацюють між собою та з підприємствами і установами, об'єднаними вирішенням проблеми надання якісних освітніх послуг і скоординованих органами місцевого самоврядування як виразниками інтересів територіальної громади. Як у першому, так і у другому випадку ядром освітнього кластеру в регіоні виступають заклади освіти.

Висновки. Загалом можна стверджувати, що освітній кластер виступає системоутворюючим компонентом функціонування регіону та представляє собою цілісне утворення, що включає організаційний, управлінський, технологічний, змістовний та інші рівні. Формування кластерних структур у регіональній освітній системі України має багато переваг, але відсутність спеціального закону щодо функціонування кластерів, не визначеність терміну

«регіональний освітній кластер» у понятійному полі публічного управління та адміністрування не дає можливості повноцінно регулювати їхню діяльність.

Література:

1. Майнуйлова Е. А. Инновационное развитие региона: формирование региональных образовательных кластеров / Е. А. Мануйлова // Инновации. – 2007. – № 7 (105). – С. 75-78.
2. Портер М. Конкуренция / М. Портер : пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
3. Соколова Е. И. Термин «образовательный кластер» в понятийном поле современной педагогики [Электронный ресурс] / Е. И. Соколова // Непрерывное образование: XXI век. – 2014. – Вып. 2 (6). – Режим доступа: <https://lll21.petrstu.ru/journal/article.php?id=2371>.
4. Чернишова Є. Р. Освітні кластери: регіональний аспект формування кадрового потенціалу навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти / Є. Р. Чернишова // Постметодика. – 2012. – № 3 (106). – С. 36-45.
5. Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] // Академик. – Режим доступа : <https://dic.academic.ru/dic.nsf/es/27493/>.

Смілянська Д.А.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку України, вища освіта грає велику роль, оскільки вона стає основою і гарантією для розвитку суспільства. Високий рівень освіченості сприяє удосконаленню усіх сфер життєдіяльності людей.

В українському суспільстві разом з усвідомленням важливості системи освіти відбувається визнання проблем, властивих цій сфері. Необхідною є якісна перебудова системи державного регулювання в освітній сфері, яка передбачає застосування сучасного інструментарію, методів і концепцій державного управління.

Проблема державного регулювання освітньої сфери розглядалась в роботах Л.І. Антошкіної, О.А. Грішної, В.П. Андрущенко, А.С. Кобець, Н.О. Борецької, С.М. Домбровської, В.Д. Філіпової, Т. Фінікова.

Виклад основного матеріалу. Швидкі темпи розвитку світу та України змушує змінити ставлення до ролі освіти, що передбачає становлення такої державної політики, яка спроможна розширити базу наукової діяльності та забезпечити незворотній вплив інновацій на прискорене економічне зростання.

Серед найважливіших причин, що свідчать на необхідність державного регулювання освіти, можна виокремити такі [1]:

- неспроможність ринку надати освітні послуги в повному обсязі та певної якості;
- здійснення лібералізації галузі освіти;

– невідповідність змісту та форм державного управління освітою інноваційній сутності освітніх процесів і нової ролі галузі освіти в постіндустріальному суспільстві.

Державне регулювання вищої освіти можна сформулювати як систему економічних, соціальних, правових, організаційних форм і методів впливу держави на суб'єкти освітніх процесів для реалізації мети та завдань, що відповідають стратегічним інтересам держави та інтересам суб'єктів освіти.

Для того, щоб державне регулювання було ефективним потрібно врахувати такі особливості, як: суспільно-державний характер, нетипове розмежуванням компетенцій, особливий метод правового регулювання, автономія навчальних закладів, багатосуб'єктний склад органів, що регулюють вплив, та багато інших (зміна змісту освіти, експерименти в галузі освіти тощо).

Також, окрім урахування особливостей державного регулювання освіти, потрібно змінити стратегію державного впливу на сферу освіти від керівної до підтримуючої шляхом створення сприятливих умов для її розвитку, та застосування непрямого механізму регулювання (бюджетному фінансуванню освіти; альтернативним формам фінансування; податковому регулюванню освіти; регулюванню ціноутворення на ринку товарів і послуг освітніх установ тощо).

Для забезпечення ефективного розвитку системи вищої освіти необхідне належне її фінансування насамперед з боку держави. Основним аргументом на користь підвищення обсягів бюджетного фінансування системи вищої освіти є необхідність забезпечити належне управління освітньою галуззю. Високорозвинута система вищої освіти надасть можливість готувати необхідні кадри для всіх галузей економіки держави, а також забезпечить конкурентоспроможність держави на міжнародній арені.

Висновки. Отже, роль держави у системі освіти - значуща. Вона створює умови для функціонування освітньої галузі, здійснює заходи щодо недопущення й усунення негативних проявів ринкових відносин, вирішує проблеми, які не можуть бути вирішені через ринкові механізми.

Література:

1. Антошкіна Л. І. Науково-методичні основи державного регулювання вищої освіти: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.02.03 / Л. І. Антошкіна. – К., 2006. – 28 с.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Постановка проблеми. Цифровізацією називають процес «насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційної взаємодії між ними» [3]. На світовому рівні швидкими темпами відбувається цифрова трансформація, що означає інтеграцію цифрових технологій (Інтернет речей, роботизація та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні, мобільні, біометричні, квантові, безпаперові технології, технології ідентифікації, блокчейн тощо) в усі сфери бізнесу. Однак, сьогодні цифрові технології виходять за межі бізнесу та змінюють усі сфери суспільної життєдіяльності, в тому числі й гуманітарну. Тож споживачами цифрових технологій виступають як держава і бізнес, так і пересічні громадяни.

Виклад основного матеріалу. Україна сьогодні вже має позитивні приклади використання цифрових технологій. Так, у сфері державного управління сформовано систему E-government – перехід усіх державних органів на повний електронний документообіг та їх взаємодію із громадянами:

— відкриття доступу громадянам до всіх публічних реєстрів та державних органів через персональні електронні кабінети за допомогою цифрового підпису – це дало змогу громадянам швидко і вчасно подавати документи в електронному вигляді, відстежувати етапи їх проходження, а чиновникам – вчасно розглядати ці документи та оперативно відреагувати;

— спрощення взаємодії громадянина із державою – ухвалення рішень штучним інтелектом – процес, який не потребує участі людини, що призводить до усунення такого негативного соціального явища, як корупція, а також забезпечує всіх громадянам рівний доступ до надання послуг;

— на державному рівні сформовані єдині електронні реєстри, реєстри, кадастри (наприклад, Електронний демографічний реєстр громадян України (запроваджено цифрове громадянство України), Електронний реєстр прав власності тощо).

У гуманітарній сфері позитивними прикладами використання цифрових технологій можна вважати такі:

— в освіті запроваджено «Електронну систему запису» – електронна реєстрація (черга) дітей до закладів дошкільної освіти – дозволяє батькам, не виходячи із дому, поставити свою дитину в чергу у дошкільний заклад;

— у сфері охорони здоров'я – підключення медичних закладів до електронної системи «E-Health», що дозволяє лікарю побачити всю інформацію про свого пацієнта з центральної бази даних незалежно від того, з якою приватною медичною інформаційною системою працює його заклад;

— у сфері культури – можливість придбати електронні квитки, які дозволяють громадянину економити свій час та надають рівний доступ до

вибору: заходу за репертуаром, ціною, датою, часом та ін.; можливість участі в он-лайн екскурсії по музеям, театрам, природно-рекреаційним об'єктам і територіям тощо.

Загалом цифровізація в гуманітарній сфері надає нові можливості, а саме:

- дозволяє перевести наявну наукову, навчально-методичну, спеціальну літературу як українського, так і зарубіжного походження в електронне середовище, що полегшує доступ до інформаційних джерел та дозволяє розширити доступ до мережі дистанційних послуг;

- формування інтерактивного електронного середовища взаємодії суб'єктів управління та працівників, задіяних у гуманітарній сфері, у тому числі шляхом створення електронних кабінетів, проведення вебінарів, дискусійних форумів тощо;

- включення можливостей використання штучного інтелекту як у процес управління гуманітарною сферою, так і в процес функціонування й розвитку конкретних галузей цієї сфери.

Також до переваг цифровізації управління гуманітарною сферою можна віднести:

- вирішення питання доступності громадян країни до послуг, що надаються в гуманітарній сфері:

- подолання територіальних бар'єрів доступу до послуг;

- зняття тимчасових обмежень (доступ у будь-який час та у будь-якому місці, зручному для користувача послуг);

- отримання якісних послуг від висококваліфікованих спеціалістів;

- розширення можливостей вибору (наприклад, розвиток спеціальних електронних технологічних засобів для осіб з фізичними вадами, що полегшує їм доступ до отримання необхідної інформації);

- соціально-економічні переваги:

- можливість формування соціальних інтелектуальних мереж за інтересами;

- відносна дешевизна.

Як стверджує І. Лопушинський, ефективність державного управління внаслідок застосування цифрових технологій визначається: рівнем відкритості та доступності діяльності органів державної влади, рівнем довіри громадян до цих органів, ступенем залучення громадськості до ухвалення публічно-владних рішень, рівнем корумпованості органів державної влади. Ключовими перевагами аутсорсингу процесів управління («хмарної стратегії») – передачі непрофільних ділових функцій, на його думку, є: економія бюджетних коштів за рахунок відмови від багаторазового дублювання витрат на автоматизацію підтримки та адміністрування одних і тих же процесів та економія за рахунок централізації ІКТ-інфраструктури – відмова від побудови дублюючих потужностей у кожному відомстві; скорочення часу і вартості оновлення та розвитку рішень; підвищення надійності та інформаційної безпеки за рахунок побудови єдиної високозахищеної ІКТ-інфраструктури; легкість інтеграції між системами різних відомств за рахунок використання уніфікованих рішень та

єдиної нормативно-довідкової інформації; економія бюджетних коштів у разі відмови від виконання розпорядниками бюджетних коштів непрофільних для них функцій [1].

Все вище зазначене свідчить, що головною перевагою використання цифрових технологій є підвищення продуктивності праці. Втім, існують і непрямі переваги, серед яких можна назвати економію часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, їх нова якість і цінність.

Основними проблемами цифровізації системи публічного управління та адміністрування в гуманітарній сфері України сьогодні є, в першу чергу, невисока якість існуючої системи надання онлайн-послуг. Крім того, ключовим ризиком цифровізації може стати зростання рівня безробіття. Попит на фізичну робочу силу незабаром замінить попит на інтелектуальну робочу силу, що призведе до втрати громадянами роботи у деяких окремих галузях господарства. В той же час, на ринку зайнятості з'явиться новий попит – попит на нові напрями роботи.

Серед головних ризиків цифрової трансформації для України директор IT-Enterprise О. Щербатенко визначає такі:

1) використання технології штучного інтелекту – можливість контролювати як окремими людьми, так і цілими суспільствами;

2) впровадження інновацій пов'язане із економічною нерівністю – багаті люди здатні інвестувати у розвиток високотехнологічного виробництва, що дасть їм можливість багаторазово збільшити свої доходи, однак, це ніяким чином не відобразиться на поліпшення фінансового стану робітників [2].

Втім, звичайно, існує ще одна суттєва небезпека – це зростання кіберзлочинності та шахрайства.

Висновки. Загалом можна стверджувати, що цифровізацію в Україні потрібно розглядати як інструмент публічного управління та адміністрування в гуманітарній сфері з метою забезпечення її розвитку та підвищення якості життя громадян. Сьогодні вкрай необхідним є для держави запустити загальнонаціональну програму базової цифрової освіти з метою залучення громадян до STEM-освіти.

Література:

1. Лопушинський І. П. «Цифровізація» як основа державного управління на шляху трансформації та реформування українського суспільства [Електронний ресурс] / І. П. Лопушинський // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2018. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2018_2_20.

2. Щербаков О. Industry 4.0: які можливості та ризики несе нам майбутнє. Як вже змінилася ситуація в промисловості в різних країнах світу і чого очікувати Україні [Електронний ресурс] / О. Щербаков // Mind.ua. – Режим доступу: <https://mind.ua/openmind-mozhливosti-ta-riziki-nese-nam-majbutne>.

3. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою [Електронний ресурс] / Український інститут майбутнього. – Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2>

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Масовизація вищої освіти, стрімке кількісне зростання студентів закладів вищої освіти і диверсифікація вищої освіти інституціональних форм, рівнів і змісті є нині основною тенденцією розвитку вищої школи. Забезпечення доступності вищої освіти за місцем проживання на територіях, далеких від університетських центрів, є важливим завданням вищої школи. Рішення цієї задачі можливе шляхом розвитку в Україні системи дистанційної освіти, заснованої на використанні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. При організації і впровадженні дистанційного навчання в систему освіти різних країн, у тому числі в Україні, виникає проблема його ефективності.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу існуючих моделей дистанційної освіти показано, що використання телекомунікаційної освітньої технології, що лежить в основі синхронної моделі дистанційної освіти, дозволяє розширити охоплення студентів з максимальним збереженням якості освітніх послуг.

Розроблена і апробована методика оцінки ефективності вищої освіти в умовах поширення електронної освіти, що ґрунтується на системі виділених автором критеріїв : вартість освітніх послуг, затребуваність і розмір заробітної плати випускника, соціальний і територіальних охоплення, можливість реалізації принципів безперервної освіти, комп'ютерна і інформаційна підготовка слухачів.

Виявлено, що дистанційна освіта надає учням можливість дефіцитного в малих містах і сільських поселеннях фізичного доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, підвищує рівень комп'ютерної підготовки і створює мотивації до конструктивного використання інтернет ресурсів.

Порівняльний аналіз трудової кар'єри випускників традиційних і дистанційних навчальних закладів показав, що затребуваність останніх на ринку праці помітно нижче, але в той же час рівень оплата праці представників обох груп практично не розрізняється.

На основі емпіричних досліджень виявлено, що нині в Україні ні дистанційна, ні традиційна освіта не сприяють підвищенню інформаційної грамотності і розвитку культури поведінки в електронному просторі, що розуміється як дотримання авторських прав і усвідомлення проблем електронної злочинності та поширення неправдивої інформації.

Результати проведених досліджень дозволяють сформулювати наступні пропозиції по вдосконаленню дистанційної освіти:

- Розвиток позитивного іміджу дистанційної освіти в цілях вирівнювання стартових шансів успішного працевлаштування випускників традиційних і дистанційних ЗВО;
- Організація навчального процесу в дистанційній освіті з активним використанням мережевих технологій для посилення взаємодії викладачів і

студентів, а також студентів різних навчальних центрів між собою, з метою сприяння приросту соціального капіталу слухачів;

- Навчання студентів основним навичкам роботи з інформацією, як найбільш затребуваного уміння в економіці знань інформаційного суспільства;
- Розвиток високої інформаційної культури, і передусім етики поведінки в електронному просторі.

Об'єктивні потреби розвитку сучасного суспільства зумовили створення і розвиток дистанційної освіти як принципово нової форми організації освітнього процесу. Упродовж століть освіта залишалася найбільш консервативною областю людської діяльності, найменш схильної до змін : обсяг знань постійно зростає, а технологія передачі інформації залишалася незмінною. Нині Україна отримує історичний шанс реалізувати свій найбагатший інтелектуальний потенціал при створенні високотехнологічної системи дистанційної освіти.

Висновки. Виходячи з сучасних вимог, система освіти має бути високоефективною і доступною кожному жителю України і країн СНД без яких-небудь дискримінаційних умов і обмежень. Відповідно до потреб громадян повинен здійснюватися безперервний процес навчання і виховання широких верств населення країни не лише з «імпортом», але і з «експортом» освіти, його високою мобільністю і варіативною, з використанням дистанційних, у тому числі віртуальних, комп'ютерних, інформаційних і інших сучасних освітніх технологій. Йдеться про створення системи вітчизняної дистанційної освіти, яка практично може вивести нашу країну в лідери. Основу цієї системи повинні скласти науково обґрунтовані засоби навчання, якісні дидактичні продукти, новітні досягнення в інформаційних технологіях. При виконанні цих вимог дистанційна освіта здатна виконати свою прогресивну роль.

Література:

1. Васюк О. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти / О. Васюк // Вісник Книжкової палати України. – 2011. – № 2. – С. 30–32.
2. Домбровська С.М. Механізми впровадження дистанційної освіти у вищих навчальних закладах України /С.М.Домбровська/ Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє : II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (19.05.2016 р.). – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна.

Секція 2. Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст та механізми реалізації

Бабенко В.Ю.

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Застарілі механізми державного управління в сфері суспільних конфліктів, потребують уточнення методів та інструментів державного управління суспільними конфліктами в Україні, їх наукового обґрунтування теоретичних засад і наукових підходів для вдосконалення механізмів державного управління суспільними конфліктами в Україні, які можуть покращити теперішній стан функціонування суспільства. Вищезазначене вказує на актуальність дослідження.

Виклад основного матеріалу. Механізм конфліктів відомий і всі конфлікти у своєму корені мають ті чи інші ознаки, конфлікти можуть міняти форму переходити з одного в інший, але по свої суті вони засновані на базових потребах громадян. Отже є можливість попередити або перенаправити конфлікт до іншої форми. Держава в межах свої повноважень може частково вливати через негативну взаємодію не лише на суспільний конфлікт але і на чинники що його породили. Держава використовує як регулюючі так і управлінські здібності не тільки для вирішення але і для попередження суспільного конфлікту.

За своєю суттю держава не що інше як домовленість людей між собою з метою досягнення безпеки, але через природну агресію людей та поняття права на приватну власність для збереження безпеки створюється ряд обмежень та законів, які зменшують агресію та накопичені протиріччя та примушують людей діяти безпечно по відношенні до інших. Про це писали такі філософи як Томас Гоббс [2] та Жан-Жак Руссо [3]. Боротьба більше не об'єднує людей замість її цим займаються закони. Але у сфері життя людей на які закони не впливають та не стримують до самоправства закони перестають діяти як інструмент що об'єднує людей в наслідок чого у них виникають потреби.

Джерелами негативної взаємодії громадян як правило виступають їх потреби. В залежності від тілесної і духовної організації людини привласнення предметів матеріального та духовного порядку може задовольнити потреби. Задоволення потреб є необхідністю людини для сталого існування. А вплив на набір цих потреб є однією із управлінських функцій держави, це здійснюється через прогнозування, планування і контроль [1].

Однак держава не зможе напряму управляти потребами громадян через товарно-грошові відносини та приватне виробництво. Лише через податки та дохід громадян держава має вплив на товарно-грошові відносини. Подібний вплив вводить негативну взаємодію громадян у рамки існуючих прав та законів

при суспільному конфлікті. Іншими словами податки та дохід це механізм впливу держави на умови що провокують та вирішують суспільні конфлікти. Саме цим дії держави набувають попереджувальний характер суспільних конфліктів. Отже держава і є інститут вирішення і попередження конфлікту.

Існує багато шляхів вирішення суспільних конфліктів у сфері державного управління, наприклад силовий тиск – це шлях в якому вводять ряд обмежень для об'єктів державного управління (створення блок постів для контролю та обмеження пересування, обмеження продажу алкоголю, введення комендантської години). Силовий тиск, як фізичний так і моральний застосовують найчастіше коли суспільний конфлікт привів до суперництва. Найсильніша сторона суспільного конфлікту підкорює іншу та спускає прийняти свої вимоги. Під час такого вирішення конфлікту тільки одна із сторін повністю досягає своєї мети, інша сторона або виконує вимоги переможця або вибачається за свої дії. Переговори це протилежний шлях силовому тиску, полягає в створенні взаємоприйнятних позицій сторін суспільного конфлікту (при збройному конфлікті відведення військ, внесення змін до законів що будуть задовольняти все сторони суспільного конфлікту). Переговори застосовують для зменшення напруження у суспільному конфлікті, досягнення обоюдних цілей. Для застосування методу переговорів необхідно змінити сторонам суспільного конфлікту взаємовідношення від емоційного до раціонального. Необхідне чітке розуміння причин суспільного конфлікту для налагодження співпраці та створення компромісів, що дозволить налагодити відносини конфліктуючих сторін та призвести до вирішення конфлікту. Соціальне маневрування – це ряд дій що полягає в інтересах об'єктів державного управління в тимчасовому перерозподілі частини ресурсів суспільства (надання грошових компенсацій, виділення гуманітарної допомоги у матеріальних та продовольчих товарах, забезпечення безкоштовного транспорту, надання тимчасового житла). Політичне маневрування - це зміна структури суб'єктів державного управління наприклад створення на базі обласних державних адміністрацій – обласних військово цивільних адміністрацій, що забезпечує функціонування існуючої політичної влади. Інтеграція активістів та волонтерів до структури суб'єктів державного управління – в якій вони грають роль посередників та помічників.

Висновки. Таким чином, в результаті проведення даного дослідження було отримано такі результати. Визначено шляхи вирішення суспільних конфліктів: силовий тиск (введення ряду обмежень для об'єктів державного управління), переговори (створення взаємоприйнятних позицій сторін суспільного конфлікту), соціальне маневрування (ряд дій що полягає в інтересах об'єктів державного управління в тимчасовому перерозподілі частини ресурсів суспільства), політичне маневрування (зміна структури суб'єктів державного управління).

Література:

1. Довгань Н. П. Технології врегулювання конфліктів у державному управлінні / Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні

проблеми державного управління : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р., м. Київ: у 2 т. - К. : Вид-во НАДУ, 2004. Т. 1.

2. Гусев В. І. Історія західноєвропейської філософії XII-XVІІ ст.- Київ: Либідь, 1994.

3. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. – Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.

4. Конфліктологія / Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. – Київ : КНЕУ, 2003. 315 с.

Більовський М.О.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Постановка проблеми. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), яка набрала чинності 1 вересня 2017 р., відкрила новий етап у співпраці України та ЄС [4].

Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає здійснення моніторингу та оцінки її виконання шляхом складання щорічного Звіту. За підсумками 2018 р. ступінь виконання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у порівнянні з 2017 р. збільшився з 41% до 52% (виконано 7,5 тис. індикаторів в межах 2 тис. завдань). Однак поточний прогрес виконання євроінтеграційних зобов'язань в частині енергоефективності та ЖКГ склав лише 39%. В 2018 р. Україна отримала від ЄС кредитної підтримки на загальну суму € 1,2 млрд. за відповідними напрямками: транспортна інфраструктура, житлово-комунальне господарство, підтримка малого і середнього бізнесу, енергоефективність та ін. [2; 3]. Тобто одним з важливих напрямів реалізації Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є енергоефективність та енергозбереження.

Вклад основного матеріалу. Згідно з Угодою про асоціацію, яка вступила в силу 1 вересня 2017 р., за фінансової та експертної підтримки Європейського Союзу розпочалося практичне впровадження комплексної реформи державного управління, основною метою якої є формування ефективної системи державного управління, яка здатна виробляти і реалізовувати цілісну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток, в тому числі в сфері енергоефективності, енергозбереження та житлово-комунального господарства.

Адже майже 70% будівель в Україні, збудованих у 1946-1990 рр., мають вкрай низькі характеристики енергоефективності [2]. Тому, враховуючи цілі Угоди про асоціацію, енергоефективність, енергозбереження та житлово-комунальне господарство мають стати невід'ємними складовими подальшого

сталого розвитку України.

Як наслідок, за підсумками 2018 р. прийнято цілу низку нормативно-правових актів, які реалізують положення Закону України Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання» (на імплементацію окремих положень Директиви 2012/27/ЄС) та Закону України «Про енергетичну ефективність будівель». На виконання статті 9 Закону України «Про енергетичну ефективність будівель» та відповідно до статті 17 Директиви № 2010/31/ЄС прийнято постанову КМУ «Про затвердження Порядку проведення професійної атестації осіб, які мають намір провадити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності та обстеження інженерних систем» (№ 605), що дасть можливість залучити фахівців до провадження такої діяльності.

З метою імплементації положень Директиви № 2010/31/ЄС також прийнято постанову КМУ «Про затвердження переліку будівель промислового та сільськогосподарського призначення, об'єктів енергетики, транспорту, зв'язку та оборони, складських приміщень, на які не поширюються мінімальні вимоги до енергетичної ефективності будівель та які не підлягають сертифікації енергетичної ефективності будівель» (№ 265).

Суттєво посилено спроможність Фонду енергоефективності. Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» на фінансування програми «теплих кредитів» виділено 400 млн. грн.

У квітні 2018 р. Урядом схвалено проект Угоди про фінансування заходу «Програма підтримки енергоефективності в Україні – EE4U». Загальний бюджет проекту складає 268 млн. євро, з яких внески ЄС –50,00 млн. євро, Німеччини – 15 млн. євро та України –203 млн. євро. У грудні 2018 р. Урядом схвалено проект Угоди про надання Європейським Союзом технічної допомоги Україні на суму 54 млн. євро для фінансування програми підтримки енергоефективності EE4U-II.

Україна впроваджує важливий європейський інструмент – екодизайн, який визначає вимоги щодо енергоефективності та екологічності різних енергоспоживчих продуктів. У жовтні 2018 р. КМУ затвердив Технічний регламент щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчих продуктів (постанова № 804). Прийнятий нормативний акт є рамковим і передбачається прийняття близько 30 спеціальних технічних регламентів за окремими видами продукції. Наступним кроком стало прийняття базового Закону України «Про енергетичну ефективність» [2].

6 червня 2019 р. було опубліковано Закон України № 2739-VIII «Про Рішення Ради асоціації між Україною та ЄС про внесення змін і доповнень до Додатка XXVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». У документі наведені Директиви та Регламенти, які Україна зобов'язалася імплементувати, в тому числі у питаннях енергоефективності; енергетичної характеристики будівель; екодизайну. Згідно з додатком, Україна має утриматися від будь-яких дій, що негативно впливають на завдання або результати наближення свого національного законодавства до *acquis* ЄС в цій сфері [1].

Висновки. Отже, формування та реалізація державної політики енергоефективності та енергозбереження в контексті виконання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом має полягати у: відповідній нормативно-правовій, інституційній та ресурсній підтримці реформ у сфері енергоощадливості та енергозбереження у всіх сферах суспільного життя; розв'язанні існуючих екологічних проблем та питань охорони довкілля шляхом запровадження безпечних екологічноорієнтованих технологій в національній енергетичній сфері та її подальшої декарбонізації за рахунок впровадження та розвитку відновлюваних джерел енергії; всебічному підвищенні енергоефективності житлово-комунальної сфери країни.

Література:

1. Взаємини ЄС і України у сфері енергетики: опубліковано новий Закон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/187347_vzamani-s--ukrani-u-sfer-energetiki-opublkovano-noviy-zakon.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/AA_report-UA.pdf.

3. Лысенко Е. Украина выполнила 2 тыс. заданий Европы и рассчитывает на новое соглашение от ЕС / Е. Лысенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: <https://ubr.ua/finances/macroeconomics-ukraine/ukrainavypolnila-2-tys-zadaniy-evropy-i-rasschityvaet-na-novoe-sohlashenie-ot-es-3880460>.

4. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Грабар Н.С.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Забезпечення інформаційної безпеки держави – це досить нова державна функція, яка характеризується відсутністю сталих та визначених механізмів та методів, правового інструментарію їх реалізації. Її формування обумовлене необхідністю захисту суспільства і держави від інформаційних загроз, пов'язаних з розвитком новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Масштаби негативних наслідків цих загроз для держав, організацій, прав і свобод людини і громадянина вже усвідомлені світовою спільнотою, тому найважливішим завданням держави є розробка системи заходів по їх запобіганню і нейтралізації. Важливу роль в досягненні інформаційної безпеки держави відіграє інституційний механізм її забезпечення.

Визначення мети, принципів забезпечення інформаційної безпеки країни сприяє формуванню інформаційної системи і вирішення пов'язаних з нею проблем. Інформаційна безпека, як правило, є сполучною ланкою між політикою національної безпеки і інформаційною політикою країни. Небезпека, яка може виникати в інформаційній сфері, – це незбалансованість інтересів суб'єктів суспільних відносин. Причина криється, перш за все, в недостатній діяльності державних інститутів щодо підвищення рівня інформаційної безпеки України.

Методологія дослідження інформаційної безпеки України на сьогоднішній день розроблена недостатньо і вимагає подальшого розвитку та адаптації до постійно змінюваних умов дійсності.

Виклад основного матеріалу. Важливу роль в досягненні інформаційної безпеки держави відіграє інституційний механізм її забезпечення. Ефективність інституційної системи, що реалізує громадські інтереси, є запорукою їх гармонізації з метою забезпечення вищих державних інтересів, в тому числі національної та інформаційної безпеки. Нагадаємо, що інститути – це породжені людською свідомістю і досвідом правила взаємодій («правила гри») в суспільстві, обмеження і передумови розвитку в політиці, соціальній сфері та економіці. Інститутами, що підтримують довгостроковий економічний ріст, є закони і правила, що формують спонукальні мотиви і механізми. Інститути задають систему позитивних і негативних стимулів, знижують невизначеність і роблять соціальне середовище більш передбачуваною. Серед інститутів, які гарантують інформаційну безпеку, можна виділити такі як: верховенство закону, незалежний і компетентний суд, відсутність корупції тощо [1, с.9].

Інституційний механізм забезпечення інформаційної безпеки є особливою структурною складовою державного механізму, що забезпечує створення норм і правил, що регулюють взаємодію різних економічних суб'єктів в інформаційній сфері щодо запобігання загроз інформаційної безпеки. Інституційний механізм приводить у дію інститути (формальні і неформальні), структурує взаємодії суб'єктів, які здійснюють контроль над дотриманням встановлених норм і правил.

Сутність інституційного механізму проявляється через його функції. Підтримуємо переважну частину вчених, які вважають, що інституційний механізм виконує наступні функції, які можна застосувати й до механізму забезпечення інформаційної безпеки, а саме:

- 1) інтеграція агентів в один інститут з метою здійснення спільної діяльності в рамках загальних статусів і норм;
- 2) диференціювання норм і статусів, а також суб'єктів і агентів різних інститутів на що розділяють і ігнорують їхні вимоги; регламентація взаємодії інституту і його агентів відповідно до встановлених вимог;
- 3) здійснення перекладу нових вимог в реальну практику;
- 4) забезпечення відтворення рутинних інновацій;
- 5) субординація і координація відносин між суб'єктами, які належать до різних інститутів;
- 6) інформування суб'єктів про нові норми і правила поведінки;

7) регулювання діяльності суб'єктів;

8) контроль за виконанням норм, правил і угод [2, с.44].

Таким чином, інституціональний механізм забезпечення інформаційної безпеки включає законодавчу основу і забезпечує її інституційні елементи загальної структури. Удосконалення даного механізму включає в себе реорганізацію законодавчої основи інформаційної безпеки та інституційних структур протидії загрозам інформаційної безпеки. В інституційний механізм забезпечення інформаційної безпеки входить: прийняття нових законів, які враховували б інтереси всіх суб'єктів інформаційної сфери; дотримання балансу творчої та обмежувальної функцій законів в інформаційній сфері; інтеграція України в світовий правовий простір; облік стану сфери вітчизняних інформаційних технологій тощо.

Висновки. Таким чином, інституціональний механізм забезпечення інформаційної безпеки держави передбачає формування законодавчих основ та інституційних структур, які її забезпечують. Для вдосконалення інституційного механізму доцільно передбачити такі окремі елементи як: подолання декларативного характеру законодавства і скорочення розриву між законодавством і практикою в інформаційній сфері, формування наднаціонального законодавства в інформаційній сфері, створення нових інститутів, що визначають рамки взаємодії і правил поведінки в інтернет-просторі.

Література:

1. Литвиненко О.В. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки у пострадянських країнах (на прикладі України та Росії) : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. – К., 1997. – 18 с.

2. Присяжнюк М. М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах / М. М. Присяжнюк, Я. І. Белошевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2013. – Вип. 30. – С. 42-46.

Домарацький М.Б.

ОСОБЛИВОСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. У зв'язку з наведеними світовими тенденціями Україна також почала приділяти увагу створенню власної системи захисту об'єктів критичної інфраструктури. Зокрема, було опубліковано Зелену книгу – збірник матеріалів, що містить напрацювання міжнародних експертів, які висвітлюють питання захисту критичної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Що стосується практичної імплементації нових підходів до забезпечення захисту критичної інфраструктури, то вона

була зафіксована з прийняттям Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Крім того, було підготовлено проект Закону «Про критичну інфраструктуру та її захист», який був покликаний забезпечити формування необхідної для цього нормативно-правової бази [1].

Необхідно відмітити, що, розробляючи вітчизняну стратегію захисту критичної інфраструктури, доцільно звернутися до досвіду США, який передбачає дотримання таких напрямів:

- запобігання і нейтралізація терористичних дій, а також стримування, або пом'якшення наслідків спричинених діями терористів, та спрямованих на повне знищення, часткове виведення з ладу або використання зі зловмисними цілями об'єктів критичної інфраструктури;

- посилення готовності до терористичних дій на національному рівні;

- своєчасне реагування та максимального швидкі відновлення і відбудова об'єктів критичної інфраструктури у випадках виникнення стихійних лих, атаки або інших надзвичайних ситуацій [2, с. 231–236].

Крім того, у межах державної системи захисту критичної інфраструктури повинні бути об'єднані зусилля різнохарактерних інституцій щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури і своєчасного реагування на негативні випадки. Зокрема, до подібних інституцій слід віднести такі складові:

- підсистема цивільного захисту;

- підсистема фізичного захисту;

- підсистема кібернетичного захисту;

- підсистема антитерористичного захисту.

Зазначені підсистеми повинні бути об'єднані в узгоджену систему, яка уможливіє адекватне і своєчасне реагування на різнохарактерні загрози. Детальне впровадження запропонованого підходу уможливить формування сучасної системи захисту критичної інфраструктури на державному рівні, яка буде здатною реагувати на нові види викликів.

Відповідно, на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України було покладено урядове завдання стосовно розробки проекту Закону «Про критичну інфраструктуру України та її захист». Для цього було створено робочу групу, яка містила представників міністерств та інших центральних органів виконавчої влади [1; 3].

Відповідно до цього законопроекту, забезпечення захисту критичної інфраструктури являє собою складову забезпечення національної безпеки України.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, слід відмітити, що в Україні необхідним є комплексне створення державної системи захисту критичної інфраструктури. При цьому зазначена система має визначати такі напрями створення якісно нового рівня державного управління у цій сфері:

- вироблення сучасних інноваційних підходів до управління ризиками безпеки критичної інфраструктури;

- оптимізоване застосування наявних ресурсів, гнучке і швидке реагування на інциденти і кризи.

Література:

1. Беззубов Д. О. Правова структура та принципи побудови системи національної безпеки в Україні / Д. О. Беззубов // Держава і право. – 2011. – Вип. 51. – С. 231–236. – (Серія : Юридичні і політичні науки).
2. Закон України «Про національну безпеку України» 21 червня 2018 року № 2469-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
3. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ: НІСД, 2013. – 101 с.

Домбровська С.М.

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Загрози національній безпеці, як такого стану країни, при якому забезпечується усунення або нейтралізація загроз її корінним загальнодержавним інтересам і самому існуванню, можуть виникати в різних сферах і галузях життєдіяльності суспільства в силу дії внутрішніх і зовнішніх причин. Тому поняття державної безпеки має деякі важливі особливості, які накладають неминучий відбиток і на розгляд проблеми соціально-економічної безпеки, як однієї зі складових національної, а саме:

– по-перше – поняття державної безпеки має конкретно-історичний зміст. Необхідне уявлення про те, в яких галузях виникають загрози для країни, як і ступінь їх гостроти. Ці питання пов'язані як з внутрішнім станом суспільства, так і з місцем, займаним країною у світовому співтоваристві в контексті процесів, що відбуваються;

– по-друге – національна безпека нерозривно пов'язана з суспільно-державними інтересами і національною ідеєю. Ті інтереси, які суспільство декларує, і завдання, які воно ставить перед собою, у свою чергу, у значній мірі залежать від того стану і тих умов, в якому суспільство перебуває. Усі ці особливості необхідно враховувати й при розгляді соціально-економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Увага до безпеки взагалі й соціально-економічної безпеки зокрема, сформована концептуально в 70-і роки, було обумовлено рядом причин. По-перше, це формування світового ринку і посилення взаємозалежності всіх країн одна від одної. По-друге, це наочний прояв вичерпності та важко відновлюваності природних ресурсів, що спостерігається в сировинній та енергетичній сферах, а, відтак, і кризах. По-третє, це посилення уваги до соціальних проблем всередині окремих країн і необхідність направлення додаткових ресурсів на такі цілі. За цих умов і з'являється термін «економічна безпека». Об'єктивно оцінюючи міжнародну

обстановку, країни, перш за все, Західної Європи віддали перевагу використанню економічних методів забезпечення національної безпеки. Можна припустити, що в інших методах європейські розвинені країни, не володіючи такими ресурсами, сильно обмежені у своїх діях у сфері забезпечення своєї економічної безпеки. Одне з головних завдань економічної безпеки полягає в збереженні і зміцненні позицій країни у світовій економічній системі.

Можна припустити, що проблема забезпечення безпеки економіки полягає у створенні і підтримці певної міри її незалежності в цілому, окремих галузей та інших сторін життєдіяльності країни від різного роду негативних зовнішніх і внутрішніх впливів. Оптимальним варіантом була б, звичайно, повна незалежність від зовнішніх обставин, загроз і сусідніх держав і народів. Однак на практиці цей рівень, як правило, не можна досягти. Прагнення ж суспільства до максимально можливого рівня незалежності, насамперед, в економічній сфері, як і в інших сферах, абсолютно виправдано.

Багато країн можна вважати за показником ВВП на душу населення економічно благополучними. Орієнтуючись на цей показник, можна оцінити рівень життя населення. Проте, якщо цей ВВП створений на підприємствах, контрольованих нерезидентами (іноземними особами), і які технологічно залежать від виробничої кооперації із зарубіжними компаніями (тобто контролю над підприємствами немає не тільки в управлінському сенсі – власність і права можна відібрати, але, перш за все, вони залежні у виробничому відношенні), то, незважаючи на високий рівень продуктивності і промислової культури, таку країну не можна вважати економічно незалежною. Вона благополучна, але це благополуччя є заручником зовнішніх умов. Відповідно, рівень її економічної безпеки, таким чином, буде завжди знаходитися в залежності від стану цих умов. Формально маючи високий рівень соціально-економічного розвитку, досить високий ВВП на душу населення, така країна не може мати високого рівня безпеки. Залежність країни в будь-яких економічних питаннях веде і до неекономічних, на перший погляд, проблем, які потім по-своєму виявляться в економіці.

Перераховані економічні й соціальні особливості, на наш погляд, указують на те, що досягнення економічної безпеки неможливо без певних соціальних умов. У свою чергу, соціальні умови дозволяють також реалізувати наявний економічний потенціал. Виходячи з цього, можна зробити проміжний висновок про те, що у безпеці, так само, як і у всіх економічних явищах і процесах, тісно переплітаються економічні і соціальні аспекти та рівні і, ймовірно, правильніше говорити не про економічну, а про соціально-економічну безпеку.

Висновки. Вищевказані аспекти взаємозалежні один від одного, і насправді складно визначити, які з них у процесі історичного розвитку передують іншим або мають більше значення в кожен конкретний історичний момент становлення та розвитку тих чи інших країн. Проведений аналіз також показує, що саме лише виробництво максимальної кількості благ й економічну безпеку суспільства протягом тривалого часу ще не гарантує. Можна імпортувати технології, інвестиції тощо, і певний час прогресувати

технологічно (і це при тому, що імпорт вже передбачає певний ступінь залежності, питання тільки в самій мірі, в її критичності), але якщо паралельно з цими процесами або в окремі періоди часу в суспільство виявляються привнесеними такі елементи, як соціальна нестабільність, національні конфлікти, слабкість державних інститутів, забезпечити систему безпеки держави навряд чи вдасться. Тому, виходячи із значущості соціального фактора, варто зазначити, що необхідним є комплексний підхід до визначення соціально-економічної безпеки суспільства (країни).

Література:

1. Євсюков О. П. Концептуальні засади формування механізмів державного управління у сфері соціально-економічної безпеки України / О. П. Євсюков // Публічне управління та митне адміністрування. – 2017. – № 2 (17). – С. 59–63.

2. Колокольцев В. Проблемы обеспечения национальной безопасности [Электронный ресурс] / В. Колокольцев. – СПб, 2005. – Режим доступа: http://printed.e-notabene.ru/nb/article_21573.html.

Жарков В.О.

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Теорія сталого розвитку суспільства охоплює всі без винятку аспекти людської життєдіяльності, що, у свою чергу, певним чином позначається на навколишньому середовищі (як соціальному, так і природному). Наукове визначення теорії сталого розвитку суттєво покращило функціонування інститутів державного та муніципального управління в багатьох країнах світу. Суперечності, що виникають у процесі життєдіяльності людини, актуалізують завдання з реалізації принципів місцевого самоврядування для забезпечення збалансованого суспільного розвитку. Розв'язання зазначених суперечностей дає змогу ефективно використати реальні самоврядні можливості територіальних громад, забезпечуючи сталий розвиток держави в цілому [1].

Виклад основного матеріалу. За матеріалами Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку, сталий розвиток – це такий розвиток суспільства, який задовольняє потреби сучасності, не ставлячи під загрозу здатність наступних поколінь задовольняти свої власні потреби [1].

Словосполучення «сталий розвиток» є перекладом з англійської мови: sustainable development означає дослівно «розвиток, що підтримується» (sustain – опора, підтримувати, витримувати) [10].

Генеральною Асамблеєю ООН найбільш значимою проблемою, яка стоїть перед світовою спільнотою визначено забезпечення сталого розвитку людства. Така заява була зроблена в 1987 році з тих самих пір воно не втратило своєї актуальності, Концепція сталого розвитку активно обговорюється

світовими лідерами і сьогодні. Ця концепція була прийнята на Конференції ООН з розвитку і навколишньому середовищу в місті Ріо-де-Жанейро в 1992 році. На сьогоднішній день концепція сталого розвитку є найпоширенішою і часто називається «Всесвітньої моделлю майбутнього цивілізації».

Можна зазначити, що Концепція сталого розвитку утворилася в результаті з'єднання трьох складових:

1) екологічного (основна мета сталого розвитку в галузі екології - стабільність фізичних і екологічних систем, ігнорування потреб екології призведе до деградації навколишнього середовища і поставить під загрозу існування всього людства);

2) соціального (усвідомлення соціальних проблем стало поштовхом до утворення даної Концепції, спрямованої на збереження культурної та соціальної стабільності, а також на зменшення кількості несучих руйнування конфліктів);

3) економічного (тривалі економічні проекти, що враховують закономірності природи, в результаті виявляються більш ефективними, ніж проекти, при реалізації яких не враховуються можливі екологічні наслідки).

Найбільш значима зустріч на вищому рівні зі сталого розвитку відбулась у вересні 2015 року в штаб-квартирі Організації Об'єднаних Націй в Нью-Йорку, 193 держави - члени Організації Об'єднаних Націй офіційно прийняли нову програму в галузі сталого розвитку «Трансформація нашого світу: Порядок денний сталого розвитку на 2030 рік», який включає 17 цілей і 169 завдань. Даний порядок денний носить універсальний, всеосяжний і перетворювальний характер, який покликаний стимулювати дії, що забезпечать побудову більш стійкого миру протягом майбутніх 15 років. Даний порядок денний спирається на досягнення Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), прийняті у 2000 році і визначають діяльність в області розвитку протягом минулих 15 років. Нові цілі є частиною широкомасштабного і амбіційного порядку денного в галузі розвитку, центральне місце в якому займають три взаємопов'язаних елемента сталого розвитку – економічне зростання, соціальна інтеграція і охорона навколишнього середовища.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) і відповідні до них завдання є глобальними за своїм характером і універсально застосовними, які, при цьому, забезпечують повагу до національних стратегій і пріоритетів. Досягнення ЦСР повинно мати комплексний і системний підхід враховуючи їх взаємопов'язаність.

Відповідно до Ціль 11. «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів» передбачено:

- до 2030 року забезпечення доступу для всіх до адекватного, безпечного та доступного житла та основних послуг, модернізація нетрі;

- до 2030 року забезпечення доступу до безпечних, доступних, стійких транспортних систем для всіх, покращення безпеки дорожнього руху, зокрема, розширюючи громадський транспорт, приділяючи особливу увагу потребам людей, що знаходяться в уразливих ситуаціях, жінок, дітей, інвалідів і людей похилого віку;

- до 2030 року посилення інклюзивної та стійкої урбанізації та

спроможність до участі в інтегральному та стійкому плануванні та управлінні людськими поселеннями у всіх країнах;

- посилення зусиль щодо охорони та збереження світової культурної та природної спадщини;

- до 2030 року значне зменшення кількості загиблих і постраждалих, а також прямих економічних втрат відносно глобального валового внутрішнього продукту, спричиненого катастрофами, включаючи катастрофи, пов'язані з водою, з акцентом на захист бідних та вразливих верств населення;

- до 2030 року зменшення негативного впливу міст на навколишнє середовище, зокрема, приділяючи особливу увагу якості повітря та поводженню з муніципальними та іншими відходами;

- до 2030 року забезпечення універсального доступу до безпечних, інклюзивних та доступних, зелених та громадських просторів, зокрема для жінок та дітей, людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями.

З цією метою для досягнення даної Цілі необхідно підтримувати позитивні економічні, соціальні та екологічні зв'язки між міською, міжміською та сільською територіями шляхом посилення планування національного та регіонального розвитку, а також до 2020 року значно збільшити кількість міст та населених пунктів, які приймають та впроваджують інтегровану політику та плани щодо включення, ефективності використання ресурсів, пом'якшення та адаптації до зміни клімату, стійкості до катастроф і розвитку та впровадження відповідно до Сендайської рамкової програми зі зниження ризику лих на 2015–2030 роки цілісного управління ризиками стихійних лих на всіх рівнях; підтримка найменш розвинених країн, у тому числі за допомогою фінансової та технічної допомоги, у будівництво стійких та безпечних будівель із використанням місцевих матеріалів.

Згідно взятих міжнародних зобов'язань державна політика і управління в галузі національної безпеки України потребує впровадження завдань передбачених ЦСР, зокрема щодо забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів (Ціль 11).

Висновки. Таким чином згідно взятих міжнародних зобов'язань державна політика і управління в галузі національної безпеки України потребує впровадження завдань передбачених ЦСР, зокрема щодо забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів (Ціль 11).

Література:

1. Безуглий О.В. Розвиток. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 626.

2. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження КМУ від 24.06.2016 № 474 р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80>

3. Кизима. В. Розвиток Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 555.
4. Розвиток. Академічний тлумачний словник. української мови: в 11 томах. Том 8, 1977. С. 631.
5. Парламентаризм та законотворення: вибрані лекції / Упорядники: О. Л. Копиленко, Є. Р. Бершеда, Ю. О. Волошин, І. М. Мищак. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2017. 498 с.
6. Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020». Указ Президента від 12.01.2016 № 5/2015 База даних «законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
7. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
8. Червякова О. В. Зміна принципів та пріоритетів державного управління в умовах суспільних змін. Актуальні проблеми державного управління: зб.наук.пр. Х.: Вид-во ХарРІДУНАДУ «Магістр», 2014. Вип. 1(45). С. 34 – 40.
9. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E
10. United Nations Ukraine. URL: <http://www.un.org.ua/en/45-temp/1484-2012-06-11-14-41-36>

Ільєнко А.С.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ГАЗОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Постановка проблеми. З одного боку, Україна має потужну інфраструктуру транспортування газу у європейські країни, а з іншого – її економіка залежить від закордонних постачальників природних вуглеводнів, оскільки власними ресурсами вона забезпечена недостатньо. Отже, у розрізі питань підвищення рівня енергетичної безпеки держави стабільний власний розвиток нафтогазової галузі стає стратегічною метою в процесах енергозабезпечення України, оскільки споживання газу і нафтопродуктів залишається стабільно високим, притому, що задоволення потреб у вуглеводнях за рахунок власного видобутку нафти та природного газу становить в Україні близько 20–25% [4, с. 104].

Виклад основного матеріалу. Сьогодні Україна — енергодефіцитна країна, запасів нафти, вугілля і газу якої недостатньо для задоволення потреб власної економіки й населення. Але проблема навіть не в цьому, подібна ситуація є нормальною практично для всіх європейських країн, а в тому, що наша країна отримує основні обсяги вуглеводнів (близько 85%) безпосередньо з одного джерела, Росії, або ж куповані енергоносії потрапляють в Україну транзитом через російську територію. А відповідно до міжнародної практики,

таких незалежних одне від одного джерел має бути три-чотири. У прив'язці постачань лише до однієї країни криється загроза для політичної незалежності держави загалом.

У руках України є достатній інструментарій для внутрішніх дій, який повинен мінімізувати для країни загрози в разі, якщо навіть російські обхідні газопроводи таки будуть реалізовані [2, с. 118].

Нині, коли експорт нафти й газу має ключове значення для стабільності російського бюджету, вуглеводні стали для Росії інструментом політичного впливу в тих країнах, які залежать від російських постачань. У зв'язку з цим кремлівська пропаганда в Європі помітна на різних рівнях: це протести проти сланцевого газу, у зв'язку з якими виникла багато матеріалів, які переконують, що найбезпечніше продовжувати купувати російську сировину, а також поширення тези, нібито будь-які альтернативи (СПГ зі США, поставки з Норвегії) є економічно не вигідними. Автори пропагандистських меседжів користуються тим, що енергетична безпека — це складна, малозрозуміла для більшості тема, в якій легко скотитися до чистих емоцій і популярних у пресі міфів, які не мають нічого спільного з дійсністю [1].

Одним із пріоритетних напрямів зменшення споживання первинних енергоресурсів є розвиток нетрадиційних та поновлювальних джерел енергії. Нині їх частка в енергетичному балансі України не перевищує 0,7%. Сучасні вчені стверджують, що доведення частки альтернативної енергетики в загальному енергобалансі до рівня 15% дасть змогу підвищити показник енергетичної безпеки на 3,5% [5]. Тараєвська

Україна має колосальний енергетичний потенціал. Вона посідає 1-е місце в Європі за запасами уранових руд і 3-є — за запасами природного газу. Запасів нафти у країні і газоконденсату навіть за відсутності активної розвідки вистачить ще на 20 років. Проектна потужність 7 нафтопереробних заводів, розташованих в Україні, перевищує 50 млн т.

Тобто за своєчасної модернізації заводів випуск палива на них міг би вчетверо перевищити потребу країни в нафтопродуктах, Україна могла б стати великим експортером бензину і дизпалива. А за даними Українського інституту майбутнього, вже до 2022 року країна може вийти на повне самозабезпечення газом, нафтою і нафтопродуктами.

Оптимальний вихід для України в нових умовах – це взагалі позбутися імпорту газу. І саме це й декларується на урядовому рівні. Однак на практиці заходи з енергозбереження, економії або нарощування видобутку палива продовжують фінансуватися за залишковим принципом або адміністративно блокуються. Як наслідок, після незначного збільшення видобутку в 2015-2017 роках (з 19,9 до 20,5 млрд. куб. м) із лютого 2018 року газовидобувна галузь країни повернулася до зменшення видобутку. Обсяги видобутку газу приватними виробниками того ж року також зменшилися до 4,1 млрд куб. м проти 4,2 млрд, хоча в попередні роки вони нарощували показники [3].

Висновки. Таким чином, очевидно, що плани щодо зменшення споживання й видобутку блакитного палива у країні, які давали б шанс на самодостатність України в газовій сфері вже з опалювального сезону 2020-2021

років, реалізувати навряд чи вдасться. А це, в свою чергу, свідчить не тільки про необхідність рішучих кроків для активізації заходів щодо зменшення споживання газу в комунально-побутовій сфері, а і збільшення його видобутку компаніями незалежно від форми власності[1].

Тому, слід зазначити, що вітчизняна газова галузь у найближчому майбутньому потребуватиме значних інвестицій для свого розвитку. Причому провідну роль у цьому інвестиційному процесі, найімовірніше, повинна буде відігравати держава, в тому числі й за рахунок доходів державних підприємств. Цілком імовірно, що за таких обставин суттєвих коректив потребуватиме політика державного регулювання нафтогазового сектору української економіки.

Література:

1. Лага І. Енергетична безпека України та російська агресія: URL: https://petrimazera.com/uk/energetichna_bezpeka_ukraini_yak_katalizator_rosiyskoi_agresii.
2. Матвійчук Н. Загрози енергетичній безпеці України. Регіональна економіка та економіка природокористування. 2018. № 1. С. 118-125.
3. Міненерговугілля оприлюднило дані щодо видобудку природного газу у 2018 році: URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/minenergouglya-obnarodovalo-dannye-dobyche-1548667865.html>.
4. Стучинська Н.П. Енергетична безпека України: сутність і можливості реалізації. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 9. С. 104-108.
5. Тараєвська Л.С. Складові енергетичної безпеки та критерії оцінки: URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-8/15-stati-8/725-taraevska-l-s>.

Коленко В.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Постановка проблеми. У інформаційному суспільстві, до якого йде у своєму розвитку Україна, багаторазово зростає роль і значення засобів масової інформації (ЗМІ). Тому характер взаємодії засобів масової інформації і органів влади грає усе більш важливу роль при проведенні довготривалих державних перетворень.

Виклад основного матеріалу. Виразно проявляється подвійна роль самих ЗМІ в системі "Держава – ЗМІ". З одного боку, ЗМІ через свою природу, об'єктивно більшою чи меншою мірою включені в управлінський механізм державних структур. З іншою, вони орієнтовані на задоволення інформаційних потреб і інтересів, як окремої особи, так і усіх соціальних інститутів громадянського суспільства. Окрім цього характер взаємин в системі "Держава – ЗМІ" багато в чому визначається як особливостями конкретного регіону, так і особливостями держави [2].

Саме ЗМІ є найважливішою ланкою в системі реалізації державної інформаційної політики, що дозволяє регулювати процеси інформаційної дії в різних сферах життєдіяльності суспільства і держави.

Громадська думка сьогодні стає активнішим і дієвішим регулювальником політичного процесу. ЗМІ не лише відбивають настрої, що склалися, але і формують цю громадську думку.

Інформаційна сфера стає одним з найважливіших об'єктів державного управління. Основний інструмент державного управління інформаційною сферою – державна інформаційна політика. Комунікаційний потенціал державної влади полягає не лише в наявності ефективних інформаційних каналів, за допомогою яких влада може пояснювати суспільству свої рішення, але і у встановленні зворотнього зв'язку з суспільством, який дозволяє чути запити різних соціальних груп, аналізувати і коригувати державну інформаційну політику.

Взаємини влади і ЗМІ здійснюються за рахунок прес - служб, створених в органах влади. Ці стосунки багатопланові і можуть мати безліч форм (як конфронтації, так і позитивної взаємодії). В більшості випадків основною формою взаємин є конструктивний діалог. На сучасному етапі співпраця між органами державної влади і ЗМІ будується виходячи з розуміння того, що влада не може проводити ефективну політику без оперативного освітлення своєї діяльності, а ЗМІ потрібний безперешкодний доступ до інформації, що має державну значущість. ЗМІ оперативно висвітлюють роботу органів державної влади, будучи при цьому посередником між суспільством і державою. Нині, коли майбутнє влади багато в чому визначається громадськістю, діяльність ЗМІ стає вирішальною. Лояльні мас-медіа стають для держави одним з чинників стабільності, надаючи їй право розраховувати на політичне довголіття. У свою чергу ЗМІ чекають від держави свободи слова і фінансової підтримки, що є одним з найважливіших стимулів їх діяльності [4].

Взаємодії органів державної влади і ЗМІ у формі діалогу сприяють: Конституція України; Закони України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. № 2658-ХІІ; "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні" від 16.11.1992 р. № 2783-ХІІ; "Про телебачення і радіомовлення від 21.12.1993 р. № 3760-ХІІ".

Так, наприклад, гарантується свобода масової інформації, забезпечується відкритість і публічність органів державної влади перед ЗМІ, наприклад, прес-служби органів державної влади, ведуть аудіо- і відеозапис усіх офіційних заходів за участю Президента України, засідань Верховної Ради та Кабінету Міністрів України [3].

Дотримується вимога редакції засобу масової інформації з одного боку та посадовців, державних органів, організацій, установ або громадських об'єднань заздалегідь погоджувати повідомлення і матеріали (крім випадків, коли посадовець є автором або що інтерв'юється), а рівне накладення заборони на поширення повідомлень і матеріалів, їх окремих частин, – не допускається.

Створення і фінансування організацій, установ, органів або посад, в завдання або функції яких входить здійснення цензури масової інформації, - не

допускається.

Реалізується стратегія у сфері засобів масової інформації, яка забезпечує рішення задачі попередження погроз, що виникають в інформаційному суспільстві, в частині недопущення поширення забороненої і такої, що суперечить пріоритетам розвитку України інформації. Сюди ж відносяться завдання забезпечення доступу громадян і організацій до послуг на основі інформаційних технологій в частині забезпечення права на інформацію, розширення і модернізації форм донесення інформації, позиціонування України у світовому інформаційному просторі, заохочення інтересу до читання і культурних традицій, потреби в моральних цінностях [1].

Сьогодні відбувається розвиток усіх сфер життя суспільства (політики, економіки, культури, інформаційної сфери). Цей розвиток носить як позитивний характер, так і негативний, суперечливий. Не виключенням є взаємини засобів масової інформації і органів державної влади. Суть конфліктної форми їх стосунків полягає в наявності між ЗМІ і органами державної влади розбіжностей з приводу рішень, що приймаються, і спроб переконати суспільство у своїй правоті. ЗМІ можуть представляти інтереси держави або висловлювати думку політичних кругів, що прагнуть до влади. При цьому протистояння може виглядати не як боротьба влади і опозиції, а як конфлікт органів державної влади і ЗМІ, які прагнуть до відображення істинної ситуації.

Особливого значення набуває економічна залежність ЗМІ від засновників, що істотно впливає на їх політичні орієнтації; обмеження їх доступу до інформації, викликане "закритістю" органів влади; недостатньо розроблена правова основа діяльності ЗМІ; відсутність реакції органів влади на критику та інше. В сукупності це призводить до того, що значна частина ЗМІ також набуває "закритого" від громадянського суспільства характеру, перетворюється на корпоративний, монопольний, монологічний засіб, використовуваний в зростаючому протиріччі з інтересами і потребами як органів влади, так і інститутів громадянського суспільства. І ті, і інші можуть пред'явити свої претензії до ЗМІ з приводу відсутності об'єктивності при подачі інформації, ангажованості, порушенні етичних норм, професійної безвідповідальності і так далі

Існує декілька варіантів розвитку конфлікту між владою і ЗМІ:

1. "влада-влада" (конфлікт між різними рівнями влади, в цьому випадку в конфлікт втягнуті державні ЗМІ);
2. "ЗМІ-ЗМІ" (конфлікт між ЗМІ, що представляють різні рівні влади).
3. "ВЛАДА-ЗМІ" (тиск держави на ЗМІ з метою дотримання законності і вираження власних інтересів, і, навпаки, тиск ЗМІ на владу для максимальної об'єктивності інформації або виконання політичного замовлення по зниженню рейтингів тієї або іншої владної структури)[4].

Висновки. Таким чином, взаємини влади і ЗМІ дуже багатопланові і можуть мати безліч форм (як конфронтації, так і позитивної взаємодії). Сьогодні слід розвивати і підтримувати позитивну взаємодію органів державної влади і засобів масової інформації, тому що ЗМІ є посередником між

суспільством і державою. Посередницька роль ЗМІ полягає, передусім, в тому, що вони представляють інтереси суспільства перед владою, допомагають суспільству їх формулювати і захищати, самі є найважливішим інститутом громадянського суспільства, не ухиляючись при цьому від ролі свого роду передатного механізму імпульсів, що йдуть від держави до суспільства і назад. Для влади в цих стосунках пріоритетним інтересом є підтримка суспільства, благополуччя держави і власне благополуччя, а для ЗМІ прагнення максимально корисно для аудиторії здійснювати свою діяльність і бути при цьому контролером і посередником між державою і суспільством.

Література:

1. Галаджун З.В. Правові норми журналістики України: Навч. посібник / З.В. Галаджун. – Львів: СПОЛОМ, 2016. – 190 с.
2. Костирєв А. Г. Роль засобів масової інформації в процесі демократичного розвитку суспільства: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02. – Київ: Б.в., 2003. – 17 с.
3. Леонтьєва Л.С. Державне управління інформаційними процесами / Л.С. Леонтьєва. – Казань: Центр інноваційних технологій, 2018. – 124 с.
4. Марков, Є.Л. Взаємодія органів державної влади і ЗМІ як чинник реалізації інформаційної політики / Є.Л.Марков. – К., 2003. – 154 с.

Копанчук В.О.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА СИСТЕМА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Постановка проблеми. Про національну безпеку написано велика кількість статей. Вони дають різні, у тому числі суперечні по відношенню один до одного пояснення і обґрунтування її призначення, змісту і форм. Для нас вона є предметом для вивчення. Таким чином, опис погляду на національну безпеку в формі кількох постулатів, знання котрих необхідно для розуміння проблеми.

Виклад основного матеріалу. Ми приймаємо як найбільш адекватне визначення: безпека є положення, стан і функціонування об'єкта, при якому наявність і дію деструктивних факторів не тягне його деформації. При цьому виключається або нейтралізується можливість заповдіння їм будь-якої шкоди, шкоди або надання його розвитку небажаної динаміки або параметрів.

У такому трактуванні безпека являє собою не відсутність небезпек, а здатність соціуму до адекватної відповіді на реальні й можливі виклики історичного процесу і безпосередні загрози її стабільності і розвитку. Сутність безпеки полягає в здатності й можливості самореалізації тієї чи іншої соціальної системи в реальних умовах її буття. Це визначається зовнішніми умовами, і внутрішніми якостями об'єкта, про безпеку якого йде мова, будь то особа або нація, суспільство або держава.

Національна безпека відноситься до країни, до держави, що розуміється як органічна єдність території, населення і влади, і повинна тлумачитися в дусі холізму, що виходить з якісної своєрідності цілого по відношенню до неї частини. Вона передбачає безпеку окремо взятих особистостей, суспільства й держави, але не є проста сукупність цих безпек.

Інакше кажучи, безпека країни є необхідною умовою безпеки складових її структур, в той час як безпека конкретних індивідів і груп не означає безпеку країни. Коли говориться про національну безпеку, мається на увазі стан не окремих структур, сторін або відносин нації, а її здатність ефективно функціонувати, незважаючи і всупереч дії негативних факторів, що не поступаються в чому б то не було своїми інтересами під тиском зовнішніх або внутрішніх загроз.

Універсалізм національної безпеки виражається і в тому, що вона постає як інтегративна характеристика, як системна й комплексна властивість. Багатогранність нації-держави, відмінність викликів і загроз, що мають внутрішній і зовнішній характер, зумовило виділення різноманіття відносно самостійних видів безпеки. Вони можуть бути поділені на галузеві, територіальні, функціональні основи.

Національна безпека забезпечується здійсненням скоординованим раніше заходам політичного, адміністративного, економічного, правового, педагогічного, охоронного характеру.

Вона будується не як спосіб протидії окремим загрозам, а являє стратегію, що враховує багатогранність властивостей і різноманіття інтересів держави, усіх його зв'язків і відносин. Використання політико-дипломатичних, правових, військових, економічних, фінансових та інших інструментів в політиці безпеки має бути пропорційно їх реальному значенню для забезпечення інтересів держави і здійснюється при належній координованості дій усіх гілок влади і відповідних відомств. Забезпечення національної безпеки носить системний характер, який полягає в сукупності заходів, пов'язаних і взаємопов'язаних з метою, завданням, місцем, часом і коштами.

Забезпечення безпеки – завдання не якого-небудь одного державного відомства, служби чи ін. або певної групи. Вона вирішується всією системою державних органів, всіма ланками і структурами економіки, різними інститутами громадянського суспільства та бізнесом. Поряд зі спецслужбами, що займаються розробкою систем що упереджують рішення щодо захисту національних інтересів, істотна роль відводиться і суто цивільним установам: міністерствам торгівлі, сільського господарства, фінансів та ін.

Висновки. Таким чином система забезпечення національної безпеки, являє собою багаторівневий, багатогранний і багатофункціональний інститут. Її утворюють: об'єкти безпеки і їх цінності, виклики і загрози їм, суб'єкти забезпечення безпеки, цілі і мотиви, а також правові та інші норми, якими вони керуються, використовуються сили і засоби, практичні заходи та дії, досягнений ними результат.

Безліч різнопланових характеристик і параметрів системи що розглядається, пояснює можливість і необхідність їх окремого розгляду в

аналітичних, методичних, організаційних цілях. Воно, з одного боку, дає поглиблене пізнання тих проблем і протиріч, які здатні порушити нормальний хід життя соціуму або його структур, а з іншого боку, дозволяє чітко розподілити ролі і відповідальність між різними структурами, домогтися кращої координації їх діяльності по забезпеченню національної безпеки.

Україна в інтересах забезпечення своєї національної безпеки готова використовувати всі наявні в її розпорядженні сили і засоби, спирається на всі наявні потенціали. В Україні мається майже безмежний перелік потенціалів, які потрібно активувати, та активно використовувати, для забезпечення національної безпеки.

Література:

4. Шульга В. А. Європейський досвід формування моделей і систем державного регулювання регіональної економічної політики / В. А. Шульга // Науковий вісник Академії муніципального управління : Серія «Управління». – 2014. – Випуск 1. – С. 181–206.

5. Шнирков О. О. Наслідки розширення ЄС для України у торговельно-економічній сфері / О. О. Шнирков // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 32: У 2 ч. – К. : Інститут міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка. – 2002. – Ч. II. – С. 271–273.

6. Шнирков О. О. Інтеграційні фактори структурних зрушень в економіках країн – нових членів Європейського Союзу: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.02 / Олександр Олександрович Шнирков ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2007. — 20 с.

Корецький Ю.О.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Національні інтереси можна визначити як систему відношень (зв'язків), яка об'єднує в собі потреби функціонування і розвитку нації – народу як єдиного цілісного організму. Основою національного інтересу є потреби суспільства, необхідні для його розвитку і функціонування, захисту народу від загроз з боку інших держав і природно-кліматичних факторів, а також підтримання соціального миру і порядку в країні [1].

Виклад основного матеріалу. Система національної безпеки країни передбачає наступні види безпеки: природно-техногенну, соціальну, економічну, воєнну, науково-технічну та інформаційну. На сьогоднішній день вживання поняття екологічна безпека набуло широкого поширення в суспільно-політичній і науковій лексиці. Це пов'язано з наявністю реальної екологічної небезпеки для довкілля в наслідок дії багатьох загроз природних, техногенних і соціально- політичних факторів.

Згідно рамкового Закону України (ЗУ) "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст. 71, розділ XVI "Міжнародні відносини України у галузі охорони навколишнього природного середовища") [3], наша держава бере участь у міжнародному співробітництві в галузі охорони довкілля на державному і громадському рівнях відповідно до законодавства та міжнародного права. Якщо міжнародним договором, укладеним Україною, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в українському законодавстві про охорону довкілля, то застосовуються правила міжнародного договору. Слід мати на увазі, що, відповідно до ст. 9 Конституції, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, є частиною національного законодавства; укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції, можливе лише після внесення до неї відповідних змін [4].

Особливою віхою міжнародної співпраці у формуванні міжнародного екологічного права стала Стокгольмська конференція ООН з навколишнього природного середовища (1972 р.), яка прийняла Декларацію, що містить 27 принципів екологічно коректної поведінки країн, і Програму дій. На сучасному етапі міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля здійснюється на трьох рівнях – світовому (глобальному), європейському і регіональному.

Найбільш значимою є Конференція ООН з навколишнього середовища й розвитку в 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, яка прийняла Декларацію Ріо та "Порядок денний на XXI сторіччя", а також були подані відкриті для підписання Конвенції "Про зміни клімату" та "Про біологічне різноманіття". Україна (є членом Ради Європи) здійснює міжнародне співробітництво в області охорони довкілля згідно загально визнаних принципів і норм міжнародного права та положень міжнародних договорів нашої країни. Українська держава є учасником понад 100 міжнародних конвенцій, багатосторонніх і двосторонніх угод, пов'язаних з охороною довкілля [2].

Аналіз чинного законодавства України та сучасної спеціальної еколого-правової літератури дає підстави стверджувати, що найбільш повно і точно розкриває поняття екологічної та національної безпеки з правової точки зору визначення: "екологічна безпека є складовою національної безпеки, тобто такий стан розвитку суспільних правовідносин і відповідних їм правових зв'язків, за яких системою правових норм, інших державно-правових і соціальних засобів гарантується захищеність прав громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля, забезпечуються регулювання здійснення екологічно небезпечної діяльності і запобігання погіршення стану довкілля та інших наслідків, небезпечних для життя та здоров'я особи, суспільства, яка потребує чіткої конституалізації в чинному законодавстві України" [6].

Відсутність в країні загальнодержавної системи стратегічного планування національно-екологічної безпеки зумовила і низку недоліків і неузгодженість заходів державної програми виявлення, попередження та запобігання кризових екологічно- небезпечних ситуацій, локалізації і ліквідації екологічних наслідків від природних і техногенних аварій та катастроф.

Без детального обґрунтування конкретизації завдань і мети визначені напрями фундаментальних, прикладних і пошукових наукових досліджень та

необхідних обсягів їх фінансування не можливо сподіватися на отримання будь-яких вагомих результатів в економічній політиці держави. Екологічна політика – це обґрунтовані науково і фінансово напрямки, спрямовані на охорону й оздоровлення навколишнього середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, що забезпечує якісну життєдіяльність людини і екологічну безпеку довкілля [7].

Висновки. Таким чином, відсутність збалансованої і науково обґрунтованої державної екологічної політики, розрахованої на перспективу, зумовлює необхідність і актуальність розвитку нових поглядів і принципів та ускладнює формування й управління екологічною безпекою довкілля на довгостроковий період.

Література:

1. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України. – К.: Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
2. Екологічне законодавство України. – К.: Істина, 2011. – 406 с.
3. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України № 1264-ХІІ від 25.06.1991 (Редакція станом на 18.12.2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
4. Тищенко Г. В. Екологічне право: Навч. посібник. К.: Юмана, 2001. С. 328.
5. Шмандій В.М., Некос В.Ю. Екологічна безпека. Підручник. – Харків–Кременчук: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008. – 436 с.
6. Хіміч О. Екологічна безпека як елемент національної безпеки // Право України, 2002. – № 11. – С. 44–48.
7. Загороднюк П.О. Екологічна безпека як важлива складова національної безпеки України // Екологія довкілля та безпека життєдіяльності. – 2005. – № 4. – С. 5–12.

Кравчук О.В

РОЗВИТОК КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ НАУКИ, ЯК ГАЛУЗІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У сучасному світі змінюється парадигма забезпечення безпеки суспільства і окремого громадянина в державі, чому сприяє розвиток державного управління сфери криміналістики, розширюється її предмет і сфери впливу. Збереження і розвиток системи криміналістичних знань знаходиться залежно від рівня «наукової еліти», традицій наукових шкіл в суспільстві і державі. Криміналістика як цілісна система наукових знань виконує забезпечувальну функцію у встановленні істини в судочинстві. Саме криміналістика у всьому світі покликана забезпечувати науковими знаннями практику протидії злочинності.

Виклад основного матеріалу. Формування і накопичення

криміналістичних знань обумовлене науково-технічним прогресом сучасного суспільства. У нових умовах відбувається так звана «технологізована» криміналістика, що стосується різних її розділів (криміналістичної техніки, тактики і методики). Сталі криміналістичні методи вже не задовольняють в повному об'ємі. Останнім часом в криміналістичних цілях все ширше пропонуються до використання інформаційні технології (ІТ), які можуть бути розглянуті як нова категорія криміналістики. Природа криміналістики визначає її місце в «правовому полі» і державі, вплив феномену права на криміналістичні знання і їх практичну складову.

Зміни в правовій сфері, «ревізія» традиційних інститутів державного управління державною безпекою в цілому і окремих його напрямів, модернізують також і систему прийомів, методів і засобів криміналістики. Правова регламентація визначає співвідношення «свободи і безпеки», передбачає реальні засоби захисту прав людини і громадянина при здійсненні юридичних процедур. У глобальному світі важливе значення придбаває наукове передбачення, прогнози розвитку науки. Тенденції криміналістики в умовах глобалізації привід до розширення її значення для забезпечення громадян в державі. Сучасний етап розвитку цивілізації прийнято іменувати часом інформаційного суспільства, в якому наука може бути представлена як мироно́й інформаційний процес, обумовлений епохою глобалізації. Існує обґрунтована думка, що однією з головних світових тенденцій новітнього часу став процес глобалізації - історичний клин, що розітнув звичну полярність політичного, економічного, культурного і інформаційно простори. Процеси глобалізації встановлюють рубіж між тією, що йде і епохами, що насуваються... Глобалізація невід'ємна частина сучасного наукового і суспільно-політичного дискурсу.

Криміналістика займає особливе місце в системі інших наук. У різних країнах світу цю науку іменують: «Forensic Sciences» (судові науки) в США, Великобританії, Канаді, Австралії; «Kriminalistik» (криміналістика) в Німеччині, Австрії. «Police Scientifique» (наукова поліція) у Франції, Швейцарії. У англomовних країнах разом з терміном «Forensic Sciences» використовуються також і інші: «Criminalistics» (як частину судових наук), «Criminal Investigation» (кримінальне розслідування), «Criminology» (кримінологія). Така ж ситуація простежується і в деяких інших країнах світу. Відмінності полягають в широті або вузькості підходів до об'єму закономірностей, що відносяться до криміналістичних знань і предмета криміналістики [2].

Становлення і розвиток криміналістики в різних країнах світу простежується в її окремих напрямках або у формуванні самостійних наукових дисциплін - судової токсикології, судової хімії, судової медицини, судової експертизи, судової (кримінальною) психології, судової фармакології. На розвиток криміналістики, її динаміки вказував ще Г. Гросс, який свого часу відмічав, що «криміналістика, ще така молода наука, нині ще не може передбачити, до яких кінцевих підсумків вона неодмінно повинна привести, але їй відомо, що коли-небудь в кримінальному праві будуть встановлені об'єднання і розрізнення інакше, ніж у наш час, і далі, що ці майбутні зміни

також не залишаться постійними, що постійність взагалі ніколи не буде досягнута, що єдино вічним буде стан безперервного движениа»'. У будь-якому випадку в сучасному вигляді криміналістика є цілісною системою наукових знань, покликаною служити цілям розкриття і розслідування злочинів, виконує забезпечувальну функцію у встановленні істини в кримінальному судочинстві. Накопичення наукового знання привело до того, що криміналістика переросла свій потенціал і вийшла за межі «поліцейської науки» або «науки про розслідування злочинів» і стала відноситися до напряму державного управління державної безпеки в суспільстві і дотриманні громадського порядку [1].

Висновки. Таким чином, розвиток науки може бути пов'язаний не лише з диференціацією знань, але і її інтеграцією, виникненням єдиного сплаву знань, спрямованих на дозвіл певних завдань. Складно погодитися з позицією окремих учених що принижують роль криміналістичної техніки і прославляють криміналістичну (судову) експертизу на тій основі, що в криміналістичній техніці розглядаються застарілі методи (висновок робиться на підставі аналізу підручників по криміналістиці), а в судовій експертизі передові. Необхідно відмітити, що криміналістика (криміналістична техніка) в сучасних умовах вже не є єдиною базовою наукою для традиційних криміналістичних експертиз.

Література:

1. Крушинський С. А. Проблема визначення подання доказів як інституту кримінального процесуального права // Форум права. – 2013. - № 1. - С. 532-536.
2. Сіцінська М. В. Демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України: монографія / М. В. Сіцінська. - До.: НАДУ, 2014. – 364 с.

Павлій Н.І.

ЦІЛІ, ЗАВДАННЯ, А ТАКОЖ ЗАХОДИ ПО ВДОСКОНАЛЕННЮ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Постановка проблеми. Важливим елементом механізму реалізації державної екологічної політики, що має на меті забезпечення екологічно орієнтованого росту української економіки, є система фінансування. Від її надійності та ефективності залежить стан довкілля в країні в цілому і її регіонах. Тому питання фінансового забезпечення сфери екології в сучасних умовах стають усе більш актуальними.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий механізм охорони довкілля націлений на поліпшення екологічної обстановки в країні з мінімальними витратами матеріальних, фінансових і трудових ресурсів шляхом забезпечення максимально сприятливих економічних умов для здійснення природоохоронної діяльності виробничих об'єктів [3].

Формування ефективного фінансового механізму екологічного

регулювання вимагає рішення принаймні наступних завдань:

- забезпечення надійності і достатності фінансових коштів на екологічні потреби в ринкових умовах, включаючи власні засоби підприємств, бюджетні кошти усіх рівнів управління, позабюджетні і інші джерела;
- обліку довгострокових інтересів у фінансуванні природоохоронних заходів, розробки екологічних стратегій і державних програм використання природних ресурсів і охорони довкілля;
- впровадження систем екологічного оподаткування і обов'язкового екологічного страхування;
- надання податкових, кредитних і інших пільг при впровадженні маловідхідних і ресурсозберігаючих технологій;
- встановлення базових нормативів плати, порядку визначення і розмірів платежів за використання природних ресурсів і негативну дію на природне довкілля, необхідних і достатніх для компенсації витрат на природоохоронні заходи;
- нормативного забезпечення фінансування природоохоронної діяльності за допомогою встановлення лімітів використання природних ресурсів і виходу забруднюючих речовин в природне довкілля;
- створення системи зацікавленості підприємств в раціональному використанні природних ресурсів і охороні довкілля, впровадженні ресурсо-енергосберегаючих і екологічно безпечних технологій;
- стимулювання раціонального використання природних ресурсів і застосування ресурсозберігаючих і екологічно прийнятних технологій з метою зниження дії на довкілля до екологічно безпечного рівня;
- правового забезпечення фінансування природоохоронної діяльності і вироблення механізму його неухильного дотримання;
- встановлення порядку відшкодування екологічного збитку, що наноситься господарською і іншою діяльністю природному довкіллю і здоров'ю людей [2].

В Україні однією з найбільш гострих проблем фінансування є відсутність так званих «довгих» грошей (тобто засобів, що виділяються банками на термін більше одного року), тому природоохоронна сфера залишається за межами першочергових інтересів. Одним з шляхів вирішення цієї проблеми може бути використання таких нових механізмів фінансування, як колективні інвестори, а також синдикування і облігаційні позики. Названі джерела фінансування мають наступні переваги: дешевизна в порівнянні з комерційними кредитами і їх велика привабливість для інвесторів за рахунок використання нових технологій, ефекту участі, відкритості, операції міжнародними системами звітності, поліпшення якості продукції і послуг і забезпечення екологічної безпеки функціонування виробництва.

З вищесказаного випливає, що дуже необхідне впровадження і розвиток наступних елементів фінансового механізму реалізації природоохоронних заходів:

- встановлення податкових пільг для екологічно відповідальних підприємств, що перекладають виробництво на найкращі існуючі технології;

- встановлення підвищених податків для екологічно небезпечних продуктів і видів діяльності;
- стимулювання інвестицій в природоохоронну діяльність, прискорена амортизація основних фондів природоохоронного призначення;
- пільгове кредитування (на створення і впровадження нових ресурсозберігаючих і екологічно безпечних технологій і устаткування);
- встановлення надбавок до цін за екологічну продукцію і т. д.;
- ведення різного роду платежів, що виконують стимулюючі, компенсаційні, каральні функції, а також нормативні, наднормативні та ін.;
- відновлення цільового принципу використання засобів бюджетів різного рівня на фінансування природоохоронних заходів і внесення відповідних змін до природоохоронного законодавства [5].

Крім того, треба підвищити роль бюджетів усіх рівнів у фінансуванні екологічних програм, природоохоронних заходів і природоохоронних державних органів; встановити перелік конкретних видів витратних зобов'язань для різних рівнів управління; чітко розмежувати джерела фінансування природоохоронних заходів між власними засобами підприємств, позабюджетними і бюджетними джерелами. Також забезпечити надійність і достатність цих засобів в ринкових умовах; відтворити систему державних екологічних фондів у формі бюджетних цільових фондів; впровадити системи екологічного оподаткування стимулюючого характеру і обов'язкового екологічного страхування [4].

Реалізація багатьох з цих заходів зажадає ухвалення нових законів і внесення змін. Це особливо актуально, враховуючи, що сучасне екологічне законодавство в Україні далеко від досконалості, а правозастосовна практика, на жаль, залишається доки на досить низькому рівні.

Особливо слід зазначити проблему розробки економічного механізму стимулювання раціонального природокористування і охорони довкілля, стимулювання і підтримки екологічно відповідального бізнесу. Як вже відзначалося, механізм екологічного регулювання, що склався в Україні, не має стимулюючого ефекту. Без розробки і впровадження відповідних елементів в систему важелів і методів управління неможливо добитися зрушення у бік активного переходу на ресурсозберігаючі і екологічно безпечні технології. Потрібна пряма економічна зацікавленість бізнесу в рішенні екологічних проблем і завдання держави цей інтерес створити, зробити підтримку ресурсо- і енергозберіжливих технологій і виробництв [1].

В умовах країни не використовуються такі гнучкі механізми фінансування природоохоронної діяльності, як ринок прав на забруднення, страхування екологічних ризиків і багато інших.

Висновки. Перехід на еколого-орієнтовані технології – процес виключно складний, що вимагає не лише колосальних засобів і часу, але і політичної волі керівництва країни. Він неможливий без відповідної серйозної підготовки по реалізації комплексу заходів, включаючи законодавче і нормативне забезпечення, розробки по нових технічних і технологічних рішеннях, створення ефективного економічного механізму екологічного регулювання і т.

д. Основне призначення фінансового механізму екологічного регулювання є: забезпечення сприятливих економічних умов, при яких виробничим об'єктам стало б економічно вигідно займатися відтворенням якості природного середовища. Без цього неможливо забезпечити екологічно орієнтований ріст економіки.

Література:

1. Данилишин Б. М., Хвесик М. А., Голян В. А. Економіка природокористування: [підручник]. / Б. М. Данилишин, М. А. Хвесик, В. А. Голян — К.: «Кондор», 2009. — 465 с.
2. Макарова Н. С., Гардімер Л. Д., Михальчук Л. В. Економіка природокористування: Навч. посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007.
3. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: Підручник. — Суми, 2004.
4. Малиш Н. А. Ефективні механізми формування державної екологічної політики / Н.А. Малиш. — Київ: К.І.С., 2011. — 348 с.
5. Мукашева Г. М. Фінансовий механізм охорони довкілля. URL: <http://www.konspekt.biz/index.php?text=217>.

Порока С. Г.

АНАЛІЗ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ «ВИКЛИКИ» ТА «ЗАГРОЗИ» У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Забезпечення національних інтересів будь-якої держави світу передбачає адекватне реагування на виклики та загрози сучасності, тобто проведення ефективної політики національної безпеки. Україна не є виключенням, на неї чинить вплив значна кількість факторів загрозливого характеру, вчасне визначення яких – запорука системи безпеки.

Виклад основного матеріалу. У 2018 році прийнятий Закон України «Про національну безпеку» [1], який містить таке визначення терміна «загроза національній безпеці України» – це явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України [1].

Окрім поняття «загрози національній безпеці України», в аналізованому Законі [1] вживається також термін «виклики національній безпеці України». При цьому сутнісна характеристика останнього терміну не надається. Відсутнє змістовне визначення викликів національній безпеці України й у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України» [2]. Відзначимо, що аналізована Стратегія [там само] значно доповнює Закон України «Про національну безпеку», перераховуючи загрози національній безпеці. Дана Стратегія покликає визначити головні загрози та протидіяти ним. Однак ознайомившись з положеннями Закону [1] та Стратегії [2] можемо стверджувати, що основною

загрозою національній безпеці визнається можливість або наявність воєнного конфлікту. Проте таке розуміння термінології не забезпечує комплексного висвітлення викликів і загроз національній безпеці.

Розглянемо визначення, які запропоновані вченими в межах фундаментальної науки «Публічне управління та адміністрування».

Виклик – це наміри або дії однієї зі сторін зовнішніх або внутрішніх відносин, які спрямовані на вирішення суперечностей у відносинах, демонстративно нехтуючи національними інтересами іншої сторони та можливістю заподіяти їм шкоду [3].

Учений В. Манілов під цим поняттям розуміє намагання держави або групи держав протидіяти реалізації національних інтересів, як початкову стадію зародження ескалації напруженості та протистояння між суб'єктами міжнародних відносин [5]. При цьому через подібність визначення термінів «ризик» та «виклик» науковці використовують лише один із них, ототожнюючи його з другим.

З огляду на це, вважаємо за необхідне сформулювати визначення терміну «виклики національній безпеці» – це зовнішні та/або внутрішні фактори, які породжують загрози національним інтересам, чи зумовлюють потребу в протидії ним.

Щодо практичного закріплення даного поняття викликів національної безпеки, то можемо зазначити, що вітчизняне законодавство наразі має тільки визначення воєнно-політичних викликів, наявне в Указі Президента України [4]. Крім того, у новій редакції Воєнної доктрини України, пропонується під воєнно-політичним викликом розуміти наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, що спрямовані на досягнення власних цілей без урахування інтересів іншої сторони, з усвідомленням можливості заподіяння шкоди таким інтересам [4].

Висновки. Отже, законодавче визначення терміну «виклики національній безпеці» дозволить уникнути ототожнення з терміном «загрози національній безпеці». Необхідність обумовлена тим, що ототожнення термінів призводить до спотвореної оцінки фактичного рівня забезпечення національної безпеки та в кінцевому підсумку зумовлює кристалізацію проблем щодо її визначення. Крім того, законодавче визначення терміну «виклики національній безпеці» матиме не тільки практичне, а й науково-теоретичне значення для проведення наукових досліджень у цій сфері, а також освітнє – під час підготовки здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня магістр державного управління та ін.

Література:

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 12.10.2019).
2. Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 10.10.2019).

3. Левченко О. В., Троцько В. В., Василенко І. С. Уточнення понятійного апарату з питань оцінювання рівня воєнної загрози національній безпеці України. *Наука і оборона* 2. 2014. С. 17.

4. Про нову редакцію Воєнної доктрини України. Указ Президента України про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#n2> (дата звернення 09.10.2019).

5. Геополитика. Международная и национальная безопасность: Словарь – справочник / Абдурахманов М. М., Баришполец В. А., Баришполец Д. В., Манилов В.Л. Москва: Пробел, 1999. 317 с.

Сальнікова О.Ф., Кушнір В.О., Чернобай О.Ю.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО-СТРУКТУРНОГО МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ГАЛУЗІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері зумовлюють необхідність реформування системи стратегічних комунікацій держави та вдосконалення державних механізмів стратегічних комунікацій у цій галузі. У свою чергу якісний аналіз організації роботи підрозділів зв'язків з громадськістю Міністерства оборони у період збройної агресії Російської Федерації проти України з метою вироблення нових дієвих механізмів протидії агресії є актуальним.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні немає єдиного підходу до визначення та розуміння терміна “механізми державного управління, але його концептуальні засади висвітлено у працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених у галузі державного управління: В. Б. Авер'янова, В. Д. Бакуменка, Д. Ф. Дукова, Р. Р. Ларіної, Н. Р. Нижник, Г. С. Одінцової, Ю. А. Тихомирова та ін.

Питання підвищення ефективності взаємодії у галузі національної безпеки через введення нових державних механізмів розглянуто у працях Ю. С. Дмитренка, О. В. Капштика, А. С. Сіцінського, М. В. Сіцінської та ін. Однак проблематика створення та розвитку державних механізмів стратегічних комунікацій потребує ґрунтовного наукового дослідження у цій сфері.

Елементом категорії “механізм державного управління” є поняття “механізм” (грец. – знаряддя, машина), що у словнику іншомовних слів розтлумачено так:

внутрішня будова машини, приладу, апарату, що приводить їх у дію (годинниковий механізм, механізм насоса);

у переносному значенні – система, устрій, що визначають порядок якогонебудь виду діяльності, процесу (державний механізм, механізм виконання закону). У державному управлінні поняття “механізм” вживають саме в переносному значенні [1].

У теорії державного управління Н. Р. Нижник розглядає механізм управління як складову системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить діяльність управлінського об'єкта [2].

На думку Г. В. Атаманчука, що механізм формування та реалізації державного управління – це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів і закономірностей, через які суб'єкт державного управління (його компоненти) “охоплює потреби, інтереси й цілі суспільства в управлінському впливі, закріплює їх у своїх управлінських розв'язках і діях, практично втілює їх у життя, спираючись на державну владу [3].

За В. Д. Бакуменком механізм державного управління – це сукупність практичних заходів, засобів, важелів, стимулів, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених цілей [4].

У дослідженні Д. Ф. Дукова запропоновано таке визначення: механізм державного управління – це система державних органів (установ) управління, які за допомогою низки інструментів (засобів, важелів, методів, процедур, правових норм, стимулів, способів, функцій, принципів, заходів та ін.) і наявних ресурсів забезпечують вплив на об'єкт управління для досягнення певної мети державного управління [5].

Розглянемо детальніше організаційні механізми державного управління. На думку Н. Р. Нижника та О. А. Машкова, організаційний механізм державного управління – це сукупність різних за своєю природою конкретних організаційних елементів у механізмі, що мають організовувати регулювання, управління в інтересах державної влади, ефективну діяльність державно-управлінської системи [6]. Також виокремлюють його різновиди відповідно до основних параметрів організаційного процесу:

- організаційно-структурний;
- організаційно-технічний;
- організаційно-економічний;
- організаційно-адміністративний;
- комплексний [7].

Дослідник В. В. Калюжний розглядає організаційний механізм як “послідовність етапів проектування структур, детального аналізу і визначення системи цілей, продуманого виокремлення організаційних підрозділів і форм їх координації для забезпечення функціонування деякого комплексу...” [7].

Конкретизуючи організаційний механізм у державному управлінні, К. С. Кандагура зауважує, що він є підсистемою управління, призначеною для перетворення певного організуючого впливу органу державної влади (суб'єкта) у бажану (цільову) поведінку, результативність та ефективність діяльності об'єкта управління [7].

Також як організаційний механізм розуміють складний комплекс із внутрішньою або зовнішньою підсистемами управління, а також послідовність етапів проектування структур, детальний аналіз і визначення системи цілей, продумане виокремлення організаційних підрозділів і форм їх координації для забезпечення функціонування організаційної системи. Кінцевим результатом

функціонування організаційного механізму є побудова організаційної впорядкованості, узгодженої взаємодії більш-менш диференційованих і автономних частин цілого, зумовленої його будовою та сукупністю процесів або дій, що ведуть до утворення і вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого [6; 8].

Отже, організаційний механізм – це система інструментів, методів, засобів, важелів і заходів, спрямованих на запобігання та нейтралізацію потенційних і реальних загроз національній безпеці України. Організаційний механізм може бути реалізований шляхом реформування системи стратегічних комунікацій у галузі національної безпеки; удосконалення системи державного та військового управління, забезпечення взаємодії з Головним ситуаційним центром України та іншими ситуаційними центрами складових сектору безпеки і оборони України, удосконалення організаційної структури підрозділів, які використовують стратегічні комунікації.

Висновки. Отже, з метою створення умов для впровадження елементів системи стратегічних комунікацій в органах державної влади України, забезпечення міжвідомчої координації в розроблені принципів та політик співпраці у сфері стратегічних комунікацій, підтримки співпраці України з експертами та вивчення досвіду держав-партнерів, як організаційно-структурний механізм стратегічних комунікацій розглядатимемо створення та організацію навчально-наукових центрів стратегічних комунікацій у складових сектору безпеки і оборони відповідно до принципів та стандартів, прийнятих державами – членами НАТО, і впровадження наукових результатів в інтересах органів державної влади України на підтримку формування та реалізації політики у галузі національної безпеки.

Література:

1. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.
2. Державне управління в Україні / за заг. ред. Н. Р. Нижник, В. М. Олуйка. Львів: Львівська політехніка, 2002. 352 с.
3. Атаманчук Г. В. Государственное управление: Москва: Энциклопедия управленческих знаний, 2000. 188 с.
4. Бакуменко В. Д., Безносенко Д. О. Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами : наук.-досл. робота [Електронний ресурс]. Київ: НАДУ при Президентіві України; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України. 2006. 41 с. URL : <http://www.nara-eurostudies.org.ua/2-2.rtf>.
5. Дуков Д. Ф. Аналіз сутності поняття “механізм державного управління” та побудова його узагальненого визначення // Актуальні проблеми державного управління. 2015. № 1. С. 39–48.
6. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організаціях державного управління : навч. посіб. / за заг. ред. Н. Р. Нижник. Київ. : УАДУ,

1998. 159 с.

7. Кандагура К. С. Механізм державного управління у сфері взаємовідносин влади з інститутами громадянського суспільства [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 1. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=808>.

8. Капштик О. В. Пропозиції щодо вдосконалення організаційно-правового механізму стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України // Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій: матеріали II Всеукраїнської наук. конф. (Дніпро, 26–27 жовтня 2018 р.): у 2 ч. Ч. II / наук. ред. О. Ю. Висоцький Дніпро: СПД “Охотнік”, 2018. С. 310–311.

Торічний В.О.

КРИТЕРІЇ ТА УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Механізм реалізації інформаційної політики буде ефективний тільки при серйозному підході до вирішення цієї проблеми державних структур. Якщо ж інформаційна політика ведеться лише з метою позитивної характеристики дій уряду, то це інша справа.

Виклад основного матеріалу. Не можна недооцінювати можливості сучасних інформаційних технологій і розглядати інформаційну політику як доповнення до інших обов'язків органів державної влади, і взагалі ставитися до неї як до другорядної задачі. Адже, по суті, державна інформаційна політика чим далі, тим більше виступає в якості системоутворюючого елемента сукупної діяльності держави в цілому, а також найважливішого засобу підтримання публічного діалогу влади й суспільства. Завдяки отриманню таких позицій вона здатна не тільки досягати власних цілей, але і компенсувати невдачі державного управління в будь-яких інших галузях суспільного життя [1; 3]. Втім, з тих же причин ця політика – у разі слабкого опрацювання державних планів в інформаційній сфері – може і погіршити невдачі уряду. Викликають деякий сумнів лише два положення. Одне з них пов'язано з твердженням, згідно з яким успішна реалізація державної інформаційної політики може навіть компенсувати невдачі державного управління в інших сферах. Якщо уряд хоче залишатися при владі до кінця встановленого терміну і, можливо, навіть продовжити свої повноваження, то він не повинен займатися маніпуляціями з інформацією і вводити населення в оману, так як це може серйозно нашкодити як уявленням про сам уряд, так і іміджу політичних партій. Інше сумнівне становище пов'язано з твердженням, що державна інформаційна політика виступає в якості системоутворюючого елемента сукупної діяльності держави в цілому. Зрозуміло, що інформаційна політика пронизує всі сфери життєдіяльності держави, але залишається, тим не менш, не стільки системоутворюючим елементом діяльності держави, скільки засобом підтримання її діалогу з громадянським суспільством. Що ж стосується

системоутворюючого елемента, то ним насправді є соціальна сфера життєдіяльності держави і, відповідно, соціальна політика [2; 3]. Головне – це люди, і, відповідно, вирішення соціальних завдань повинно стояти на першому місці перед будь-якою державою, а вже потім все інше, включаючи розробку і проведення інформаційної політики.

Висновки. У цілому, неефективне управління країною в поєднанні з дієвою внутрішньою інформаційною політикою не принесе бажаних результатів і ніяк не буде сприяти поліпшенню якості життя. Тому теза про те, що грамотна інформаційна політика здатна компенсувати невдачі уряду в інших сферах державного управління є помилковою. Навпаки впровадження новітніх технологій сприяє поліпшенню роботи уряду, і з цим твердженням сперечатися складно враховуючи те, що новітніми технологіями користуються всі розвинені демократичні країни світу.

Література:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти: монографія / За загальною редакцією О. М. Бандурки. – Харків: Ун-т внутрішніх справ, 2010. – 368 с.
2. Браун П. Посібник з аналізу державної політики / П. Браун. – К.: Основи, 2000. – 243 с.
3. Валевський О. Л. Держава і реформи в Україні: аналіз державної політики в умовах трансформації суспільства: монографія / О. Л. Валевський. – К.: вид-во НАДУ, 2007. – 217 с.

Тресков А.В.

ПРИОРІТЕТНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Сучасний тренд розвитку глобальної енергетики характеризується підвищеним попитом на енергію, трансформацією енергетичного сектора і зміною геополітичної динаміки. Незважаючи на відсутність єдиного визначення енергетичної безпеки, концептуальна платформа, її забезпечення, динамічно розвивається й замість вузької тези про забезпечення стабільних поставок нафтопродуктів розширюється й передбачає інтеграцію інших джерел енергії, а також підключення істотного елементу стійкості та збалансованості. Для багатьох країн нагальною є потреба забезпечення поставок енергії та зниження ризику перебоїв поставок і волатильності пропозиції цін на ринку енергоносіїв, планування довгострокової, стійкої, чистої і доступної за вартістю енергосистеми.

Виклад основного матеріалу. Реальність сьогодення диктує необхідність використання нових підходів до забезпечення енергетичної безпеки, розширення сфери застосування даного поняття далеко за межами стандартних рамок і умов. Країни прагнуть в значній мірі диверсифікувати ПЕК

шляхом інтеграції наявних в конкретній країні поновлюваних джерел енергії, що дозволяє знизити залежність від імпорту й контролювати інші загрози національної енергетичної безпеки.

Поновлювані джерела відіграють все більш помітну роль у забезпеченні енергетичної безпеки. Наявність законодавчої підтримки, зниження вартості відновлюваних технологій і швидко накопичується досвід є факторами, які полегшують інтеграцію відновлюваної енергетики в світовій паливно-енергетичний комплекс. У 2017 році обсяг поновлюваних джерел енергії в генерації електрики по всьому світу збільшився на 167 ГВт і досяг 2179 ГВт. Це становить щорічне зростання приблизно на 8,3%, згідно з даними, опублікованими Міжнародним агентством з поновлюваних джерел енергії (IRENA).[2; 13-19]

З урахуванням поточних темпів зростання, рівня розвитку й стрімкого технічного, комерційного та фінансового удосконалення, відновлювальна енергетика може внести вклад в підвищення енергетичної безпеки за рахунок диверсифікації джерел енергії і зниження залежності від якогось конкретного джерела енергії. Підвищення частки поновлюваних джерел у національних або регіональних електромережах, а також в децентралізованих системах, які не підключені до мережі, є одним з найбільш оперативних способів розширення потужностей і підвищення темпів електрифікації економіки.

Відновлювана енергетика має потенціал підвищення енергетичної безпеки різних країн, проте збільшення частки поновлюваних джерел вимагає якісного стратегічного планування для того, щоб розвиток системи відповідав очікуванням щодо якості та надійності послуг. Особливо важливий такий підхід при формуванні структури ринку й стимулюванні зацікавлених сторін з метою мінімізації загальних витрат в системі диверсифікованих поновлюваних джерел в енергетичну систему з найменшими витратами.

Технологічний і соціальний розвиток, яке визначає попит на енергію, грає найважливішу роль в управлінні енергосистемами. Обсяг загального попиту на первинні джерела енергії визначається як ефективністю технологій, що використовуються для конвертації первинної енергії в корисну енергію, так і ступенем інтенсивності використання корисної енергії для надання послуг.[3]

Заходи з підвищення енергоефективності, що знижують обсяг енергії, необхідної для отримання конкретного продукту або послуги, можуть грати помітну роль в зниженні впливу зовнішніх факторів, пов'язаних з високими обсягами виробництва енергії. Інфраструктурні та ресурсні обмеження, що виникають при розробці нової енергосистеми, втрачають свою гостроту по мірі мінімізації витрат енергії на всьому протязі ланцюжка поставок, починаючи з генеруючих підприємств і закінчуючи кінцевими користувачами. Підвищення ефективності енергосистеми вельми корисно з огляду на більш низькі витрати в порівнянні з закупівлями додаткових запасів енергоносіїв, тобто інвестиції в ефективне виробництво обертаються новим прибутком за рахунок економії на енергетичних витратах надалі.[5]

Таким чином, при визначенні заходів підвищення енергетичної безпеки потрібно враховувати, з одного боку, сучасні технологічні можливості і тренди

розвитку енергетики, з іншого боку, враховувати специфіку конкретної національної економіки для визначення найкращого підходу до досягнення енергетичної безпеки в країні на основі всіх перерахованих вище факторів.

Висновки. Полікомпонентний механізм формується як злиття фінансових, інституційних, технологічних і організаційно-управлінських механізмів і в якості змістовного наповнення включає в себе принципи, функції, методи й інструменти, що впливають на досягнення мети. При цьому ключовими властивостями організаційного механізму є структура управління й процесу функціонування системи. А економічний механізм являє собою сукупність методів, способів, форм і засобів, які впливають на економічні процеси з метою управління та регулювання.

З урахуванням вищесказаного, для формування моделі механізму підвищення енергетичної безпеки та визначення, наповнюють даний механізм методів та інструментів, потрібно вивчити специфіку конкретної енергоекономічної системи як об'єкта регулювання.

Література:

1. Булгакова М. Енергозбереження в Україні: правові аспекти і практична реалізація / М. Булгакова, М. Приступа. – Рівне : О. Зень, 2011.
2. Ващенко Ю. В. Адміністративно-правовий статус енергетичного регулятора в Україні: сучасний стан та перспективи реформування у контексті європейської інтеграції : монографія / Ю. В. Ващенко. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 286 с.
3. Денисюк С. П. Особливості реалізації політики енергоефективності – пріоритети України / С. П. Денисюк // Енергетика: економіка, технології, екологія. – 2013. – № 3 (34). – С. 7–20.
4. Дрожжин Д. Ю. Механізм державного регулювання енергоефективності в Україні [Електронний ресурс] / Д. Ю. Дрожжин // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/06.pdf>.
5. Заремба І. М. Трансформація загроз енергетичній безпеці України на сучасному етапі / І. М. Заремба // Стратегія економічного розвитку України. – 2012. – Вип. 11. – С.124–127.

Шойко В.А.

ПОНЯТТЯ РИЗИКУ ТА НЕБЕЗПЕКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИВІЛЬНИМ ЗАХИСТОМ

Постановка проблеми. Поняття ризику досить широковживане у природничих і суспільних науках. Під ним мається на увазі синергія ймовірності та наслідків настання несприятливих подій. Проте, кожна зі сфер науки має окремий предмет і напрям дослідження ризику. В сучасній науці виділяють інформаційний, економічний, політичний, соціальний та інші види ризику.

Не зважаючи на те, що у теорії безпеки, на міжгалузевому рівні,

узагальненого визначення терміну «ризик» все ще не запропоновано, значна група науковців під ризиком розуміє шкалу, яку можна використовувати для порівняння між собою різних загроз, і, таким чином, визначати рівень безпеки, або іншими словами – міру захищеності.

Виклад основного матеріалу. В. Горбулін та А. Качинський дають визначення ризику як прогнозованій векторній величині збитку, яка виникає внаслідок прийняття рішень в умовах невизначеності та перебігу загрози. Ризик – це кількісна міра безпеки, яка дорівнює добутку ймовірності величини можливого збитку від загрози на ймовірність реалізації такої загрози [1]. Зазначу, що, у більш широкому розумінні, ризик може призвести як до негативних, так і до позитивних наслідків. Отже, ризиком можна назвати міру невизначеності результатів унаслідок обраної дії, або бездіяльності.

Погоджуюся із В. Андроновим, С. Домбровською, С. Назаренко, О. Семків, О. Трушом та іншими науковцями [2, с. 66] у тому, що безпека територій і населення, тобто прийнятний рівень безпеки, може бути досягнутий через регулювання техногенних (катастрофи і аварії) та природних ризиків (таких, як стихійні лиха).

Група науковців С. Домбровська, В. Коврегін, А. Ромін, В. Садковий збігаються у думці, що до природного ризику варто віднести можливість негативних наслідків від загрозливих природних явищ та процесів, а до ризику техногенного характеру – появу небажаних наслідків від шкідливих техногенних явищ (у своїй більшості, це катастрофи й аварії на об'єктах та підприємствах техносфери), і, як результат, – суттєве погіршення довкілля через викиди промисловості під час проведення господарської діяльності [2].

Проте, у вітчизняному законодавстві, досі, не існує цілісної системи нормативно-правових актів з питань зменшення рівня ризику надзвичайних ситуацій природного та техногенного походжень.

Законодавчі акти сфери цивільного захисту не містять визначення поняття «ризик». Цей термін визначено лише стосовно об'єктів підвищеної небезпеки [1]. Кодекс цивільного захисту, який систематизує законодавство у зазначеній сфері, надає єдину державну систему цивільного захисту, яка має служити протидії надзвичайних ситуацій в Україні. Даним Кодексом визначений один із найважливіших, на нашу думку, принципів здійснення цивільного захисту, а саме принцип максимального економічно доцільного зменшення рівня ризику появи надзвичайних ситуацій.

Деякі науковці визначають небезпеку як потенційну можливість руйнівного, дестабілізуючого впливів групи факторів на стан досліджуваного об'єкта. У випадку, коли така можливість може стати реальною за наявності окремих передумов, тобто якщо настання руйнівних наслідків впливу є практично невідворотним, тоді можна говорити про перетворення небезпеки на загрозу.

Н. Різник розглядає небезпеку як антагоністичне поняття безпеки. Він вважає, що якщо безпека – це найбільш сприятливий стан об'єкта дослідження, тоді небезпека є кризовим, найбільш несприятливим станом [3]. Ми погоджуємося з позицією науковця в тому, що загроза виникає тоді, коли має

місце безпосередній вплив негативних чинників на стан безпеки досліджуваного об'єкта, який порушує стан його рівноваги.

На думку Г. Атаманової, термін «безпека» не можна розглядати без його взаємовиключної та, водночас, взаємодоповнюючої протилежності – «небезпеки». Поняття небезпеки дослідниця визначає як такий стан досліджуваного об'єкта, при якому ймовірність настання загрози та величина шкоди, яка може бути завдана йому у випадку їх реалізації, стають критичними – такими, що виходять за межі допустимих нормами функціонування даного об'єкта значень [2]. У той час як безпека – це такий стан досліджуваного об'єкта, при якому ймовірність настання загрози та розміри збитку, в разі їх реалізації, нижче порогової величини, тобто залишають об'єкт в рамках його сталого функціонування, чим дозволяють об'єкту зберегти структурну та функціональну цілісність.

Можна побачити, що перший підхід передбачає ототожнення небезпеки з джерелом негативного впливу на стан досліджуваного об'єкта, тоді як другий підхід пов'язує її із наслідками такого впливу. Вважаю другий підхід більш логічним.

Що стосується етимології слова «небезпека», то воно має походження від слова «безпека», що означає «відсутність безпеки». Таким чином, терміни «безпека» і «небезпека» можна назвати протилежними за значенням.

На думку О. Левченка [4], небезпека – це негативна якість живої і неживої матерії, яка може завдати шкоду самій матерії – людям, матеріальним цінностям, довкіллю; це порушення нормальних умов життєдіяльності людей на окремому об'єкті, чи території.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначу, що небезпека – це усвідомлювана, але не фатальна, ймовірність спричинення шкоди суб'єкту, або об'єкту, що може визначатися як наявність визначених об'єктивних, або суб'єктивних, чинників. Представляє собою можливість негативного впливу, унаслідок чого стан об'єкту може погіршитись.

На сучасному етапі, розв'язання проблеми цивільного захисту територій і населення від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характерів можна назвати однією з найважливіших функцій демократичної держави.

Деякі прогалини, що стосуються питань визначення функцій держави, які забезпечуються взаємодією механізмів державного управління, і, особливо, у сфері цивільного захисту, досі є актуальними. Дослідження функцій держави, які надаються у наукових статтях, у своїй більшості, схожі, проте мають незначні розбіжності у визначеннях.

Література:

1. Р. А. Кравченко. Правове забезпечення зниження ризику надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні: стан, проблеми, перспективи / Р. А. Кравченко, Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія «Державне управління»)• 3'2017 с.39

<http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/72/files/a6d978d8-8b96-484e-b268-1f0bffb5daf5.pdf>

2. Федорчак В.В. Механізми державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в Україні – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2018.С.429.

3. Цікановська Н. А. Інтерпретація понять «виклик», «небезпека», «загроза» та «ризик» у теорії фінансової безпеки [Електронний ресурс] / Н. А. Цікановська //Фінансовий простір. – 2013. - № 3(11). – С. 110-114. Режим доступу: https://ofp.cibs.ubs.edu.ua/files/1303/13tnaip_.pdf

4. О. Г.Левченко Охорона праці та цивільний захист: Підручник для студентів, які навчаються за спеціальностями галузей знань «Автоматизація та приладобудування» / О. Г.Левченко, О. І. Полукаров, В. В. Зацарний, Ю. О. Полукаров, О. В. Землянська. За ред. О. Г. Левченка. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – С.420.

Секція 3. Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

Гусаров О. О., Гусаров К. О.

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗНАЧЕНЬ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Одним з найбільш поширених засобів прогнозування є побудова ліній тренда засобами MS Excel на основі точкової діаграми за фактичними даними минулих періодів. Ті чи інші якісні властивості розвитку виражають різні рівняння трендів. MS Excel пропонує різноманітні типи апроксимуючої залежності: лінійна, логарифмічна, поліноміальна, степенева, експонентна, лінійна фільтрація. Однак, спроба реалізувати запропоновані моделі призводить до значно різних чисельних результатів, які до того ж, часто мають різний напрямок розвитку.

Цей підхід безумовно достатньо ефективний, але у нашому випадку виникають кілька додаткових проблем, що можуть знизити цю ефективність.

До таких проблем, відносяться:

По-перше, це постійно висока мінливість як значень, так і складу впливових факторів середовища, що призводить до частих змін трендів значень показників.

По-друге, як наслідок попередньої проблеми, неможливість вибору єдиного стандартного типу апроксимуючої залежності, в першу чергу найбільш простої, але й дуже часто дуже ефективної лінійної залежності.

По-третє, дуже висока складність і затратність вибору свого типу апроксимуючої залежності для кожного показника і для кожного регіону.

Виклад основного матеріалу. Варто констатувати, що з проблеми прийняття рішень сформовано ґрунтовну дослідницьку базу. Особливо помітний внесок у розвиток теорії прийняття рішень взагалі і зокрема метод прогнозування внесли такі вчені, як В. Бакуменко [1], М. Мескон [2], Г. Саймон [3], Р. Фатхутдінов [4] та інші.

Під прогнозуванням мається на увазі науково обґрунтоване передбачення ймовірнісних шляхів розвитку явищ і процесів для більш-менш віддаленого майбутнього. Задачі прогнозування в управлінні дуже популярні, оскільки можуть бути використані, наприклад, для завбачення майбутніх значень різного роду показників.

Узагальнюючи наведені вище проблеми, метод комплексного вирішення

наведених проблем повинен базуватися на властивості адаптивності до змін середовища та уніфікації вибору типу апроксимуючої залежності, по можливості максимально простої.

В якості такого методу пропонується використання лінійного типу апроксимуючої залежності з «забуванням» більш ранніх даних.

Якщо маємо стандартне використання методу найменших квадратів (в тому числі і засобами MS Excel) при виборі лінійного типу апроксимуючої залежності більш ранні за часом дані будуть множитись на коефіцієнти «забування», тим менші за значенням, чим більш ранніми за часом є дані.

Наприклад, при прогнозуванні на п'ятий рік при використанні даних за чотири роки коефіцієнти «забування» можуть бути 0,1; 0,2; 0,3; 0,4 за перший, другий, третій і четвертий роки відповідно.

Таким чином найбільші внески до критеріального співвідношення вносять дані останніх періодів, а найбільш ранні згодом обнуляються.

Маємо, що при побудові чергової апроксимуючої залежності використовується лінійна, але за рахунок коефіцієнтів «забування» вона буде вже іншою, ніж в попередній період. Як наслідок, на глобальному відрізку часу маємо в якості апроксимуючої залежності кусково-лінійну функцію.

За визначенням, кусково-лінійна функція – це нелінійна функція, що при її геометричному представленні складається з перехідних друг до друга лінійних відрізків. Довільна функція на замкнутому інтервалі може бути з заданою точністю апроксимована кусково-лінійною функцією, що підвищує якість апроксимації.

Таким чином запропонований метод є адаптивним з точки зору «забування» застарілих даних, уніфікованим з точки зору вибору єдиного стандартного простого типу апроксимуючої залежності - лінійного, що при наведеному підході ще й підвищує точність апроксимації і самого прогнозу.

Введення вагових коефіцієнтів «забування» дозволяє при необхідності побудувати процедуру імітаційного моделювання з метою програвання можливих варіантів прогнозу змінюючи в ту чи іншу сторону швидкість «забування» даних.

Визначення базового складу значень коефіцієнтів «забування» пропонується здійснювати на основі використання методу Дельфі.

Зазначений метод заснований на проведенні та обробці результатів простого експертного опитування, дозволяючи при цьому розкласти складну проблему на кілька підзадач, що дає можливість максимально узгодити думки експертів і отримати обґрунтоване рішення.

Висновки. В запропонованому підході маємо комплексне використання стандартних методів прийняття рішень: прогнозування, метод Дельфі, імітаційне моделювання. І дуже важливим є наділення запропонованого механізму прогнозування адаптивними якостями.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Теоретико-методологічні засади формування державно-управлінських рішень : Автореф. дис. д-ра наук держ. упр. / В. Д.

Бакуменко. –К.: Вид-во УАДУ, 2001. -36 с.

2. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [пер. с англ.] –М.: Дело, 2001. –799 с.

3 Саймон Г. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / Г. Саймон ; [пер. с англ. вид]. –К. : АтрЕК, 2006. -392 с.

4. Фатхутдинов Р. А. Разработка управленческого решения / Р. А. Фатхутдинов. –М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2006. -272 с.

Ляшевська О. І., Іванов Є. В.

ОСНОВНІ КРОКИ ДО БЕЗПЕКИ ДІТЕЙ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Постановка проблеми. Сфера застосування Програми «Безпека дітей – крок у майбутнє» повинна відповідати завданням, функціям і повноваженням органів місцевого самоврядування, територіальних органів виконавчої влади, та адміністрацій об'єктів із масовим перебуванням людей, оперативних штабів тощо щодо попередження, припинення й ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру.

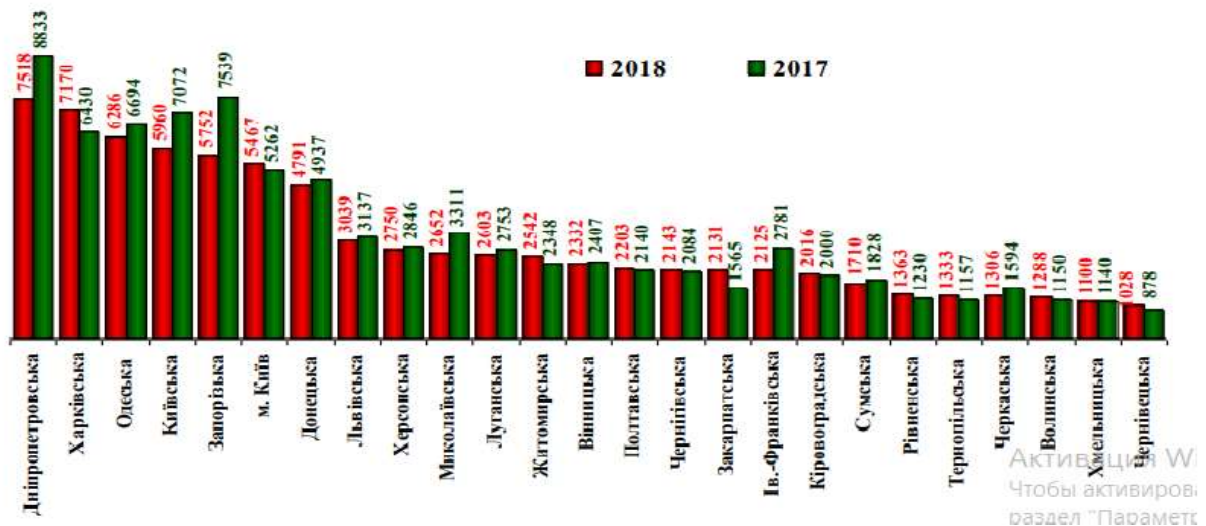
Програма розрахована на систему підготовки керівників дошкільних, загальноосвітніх шкільних та дитячих медичних закладів і передбачає заходи, спрямовані на її розвиток та моніторинг.

Виклад основного матеріалу. Заходи щодо встановлення Системи та розвитку Програми планується до поступового щорічного впровадження на територіях міст, містечок та селищ України.

Покрокова система безпеки міста розроблена та апробована разом з лабораторією екстремальної та кризової психології НУЦЗУ у м. Харків, «Перші кроки до безпеки» для дитячих садків та шкіл:

- I КРОК – підготовка *менеджерів надзвичайних ситуацій*
- II КРОК – *розповсюдження знань та досвіду менеджерів надзвичайних ситуацій серед їх підлеглих*
- III КРОК – загальна *популяризація заходів безпеки серед жителів міста та подальше підвищення рівня довіри до ДСНС України*

Так як м. Харків, разом з областю у 2019 році посіло 2 місце за збільшенням кількості надзвичайних ситуацій на 11,5% в порівнянні з 2018 р. збитки від яких сягнули 169 млн. грн. (за звітом ДСНС у Харківській області).

У межах Комплексної програми розвитку цивільного захисту увага надається реалізації заходів щодо налагодження системи попередження надзвичайних ситуацій.

Першим кроком є впровадження послідовної системи освіти та налагодження безпеки у закладах з масовим перебуванням людей.

До таких закладів у першу чергу відносяться дошкільні та шкільні заклади освіти, у яких повинні організовуватися програми контролю безпеки та стану однієї з вразливих категорій населення - дітей.

При цьому наприклад місто Харків нараховує понад 232 школи (включаючи ліцеї, ліцеї-інтернати, гімназії) та 245 дошкільних закладів, в яких навчаються більше 200 тис. неповнолітніх осіб, які потребують першочергової уваги.

Досягнення мети проекту полягає у впровадженні I Кроку програми безпеки міста, шляхом забезпечення розробки та сталого проведення навчально-психологічних тренінгів серед населення, а саме керівників навчальних закладів початкової та середньої ступенів освіти. Тренінг “Перші кроки до безпеки” складається з двох блоків.

При будь-якій НС сьогодні намагаються знімати на відео та викладають в соцмережі події, розгубленість та невірні кроки, призводять до втрат дорогоцінного часу для реагування.

Мінімізувати моральний тиск та наслідки для служб, місцевих та державних органів влади – стає одним з вагомих напрямків діяльності та потребує значних сил, робочого часу та кадрового забезпечення.

Надавати також надавати психологічну методичну допомогу засобам масової інформації щодо інформування населення міста з питань охорони праці.

На сьогодні необхідно приділити більшу увагу моніторингу проведення атестації робочих місць за умовами праці (осіб, які працюють зі шкідливими, небезпечними, важкими умовами праці) на підприємствах, в організаціях та установах районів міста. Здійснювати моніторинг проведення навчання з охорони праці посадових осіб, працівників, зайнятих на роботах підвищеної небезпеки, на підприємствах, організаціях та установах районів міста.

В подальшому проводити розроблення соціальної реклами (випуск інформаційного вісника) щодо формування позитивного ставлення територіальної громади до трансформації середовища життєдіяльності міста Харкова в доступний для маломобільних груп населення простір. Проводити науково-практичні конференції, семінари та круглі столи з питань перетворення середовища життєдіяльності в доступний для маломобільних груп населення простір. Інформувати населення про хід реалізації заходів із підвищення доступності середовища життєдіяльності для маломобільних груп населення міста.

Запропонована Програма Створення системи «Безпечне місто Харків» в місті Харкові, у якому перебуватимуть об'єкти із масовим скупченням людей, а також критично важливі об'єкти, підвищить рівень інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень та організації ефективної взаємодії між територіальними органами виконавчої влади, органами внутрішніх справ та адміністраціями об'єктів із масовим скупченням людей, антитерористичними комісіями й оперативними штабами в інтересах попередження, припинення й ліквідації наслідків кризових ситуацій природного й техногенного характеру, антитерористичної захищеності забезпечення правопорядку, дозволить:

- забезпечити сумісність наявних і створюваних інформаційних і технічних систем для підвищення ефективності керування у сфері безпеки життєдіяльності населення;

- підвищити ефективність контролю над об'єктами з масовим скупченням людей, а також критично важливими об'єктами;

- підвищити ефективність заходів щодо ліквідації наслідків природних і техногенних катастроф;

- знизити рівень смертності людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій, при пожежах, на водних об'єктах тощо.

Висновки. Реалізація цієї Програми дозволить покращити охорону громадського порядку. Реалізація Програми надасть змогу створити ефективну систему соціального захисту, сприяти усуненню соціальних конфліктів шляхом фінансової та іншої підтримки соціально послаблених верств населення міста.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 26, 38, 59.
2. Рішення 9 сесії Харківської міської ради 7 скликання «Про затвердження Програми сприяння безпечній життєдіяльності у сфері соціального захисту населення міста Харкова на 2017-2020 роки» від 26.10.2016 № 419/16
3. Psychologie der Massen./ 15. Aufl. — Stuttgart: Kröner, 1982. — 156 p.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Відповідно до Конституції України, кожен громадянин України має право на захист свого життя і здоров'я від наслідків аварій, катастроф, пожеж, стихійного лиха та на вимогу гарантій забезпечення реалізації цього права від органів державної влади та суб'єктів господарювання [2]. Ґрунтуючись на вказаних положеннях Конституції України, ст. 4 Кодексу цивільного захисту України визначає, що цивільний захист – це функція держави, яка спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом попередження і ліквідації таких ситуацій та надання допомоги постраждалим [1].

Виклад основного матеріалу. В реалізації важливої для суспільства функції захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, першочергову роль відіграє ефективна державна політика у сфері цивільного захисту, як спосіб застосування заходів впливу суб'єкта державного управління щодо запобігання та подолання наслідків надзвичайних ситуацій, забезпечення необхідного рівня техногенно-екологічної безпеки та виконання поставлених перед суспільством цілей та завдань у сфері безпеки людини та суспільства в цілому.

Метою державної політики у сфері цивільного захисту є зниження ризику і пом'якшення наслідків надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, підвищення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства та навколишнього середовища в межах показників прийнятного ризику, чого неможливо досягти без побудови дієвого механізму міжнародного співробітництва України у сфері цивільного захисту.

Тим більше, що одним з основних завдань державного управління системою цивільного захисту в Україні, згідно з Кодексом цивільного захисту України, є міжнародне співробітництво у сфері цивільного захисту [1].

До складових та інструментів міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту можна віднести:

- чинні міжнародні договори, що стосуються цієї сфери;
- заходи органів державної влади щодо розвитку міжнародного співробітництва з урахуванням необхідності захисту національних інтересів України у сфері цивільного захисту;
- запобігання внутрішнім та зовнішнім загрозам, мінімізація їх негативних наслідків;
- розвиток міждержавної та міжрегіональної інтеграції в сфері цивільного захисту;
- забезпечення моніторингу та аналізу ефективності виконання міжнародних програм допомоги щодо сфери цивільного захисту;

- належне виконання Україною зобов'язань у цій сфері;
- забезпечення гармонізації українського законодавства у сфері цивільного захисту із законодавством ЄС;
- розвиток співробітництва у вказаній сфері з усіма прикордонними країнами;
- узагальнення існуючої закордонної практики застосування законодавства з питань, пов'язаних зі сферою цивільного захисту та розробка пропозиції щодо його вдосконалення та адаптації до українських реалій;
- освітньо-наукове супроводження заходів, пов'язаних зі сферою цивільного захисту.

Нова ідеологія протидії катастрофам та надзвичайним ситуаціям передбачає об'єднання всіх компонентів захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій з визначенням єдиного координатора, у ролі якого в нашій державі виступає Державна служба з надзвичайних ситуацій України (ДСНС) за активною участю науково-дослідних установ.

До пріоритетів ДСНС України у сфері міжнародного співробітництва відносяться:

- створення договірно-правової бази з питань спільного попередження і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на двосторонній і багатосторонній основах;
- налагодження механізмів взаємодії зі структурами інших держав і міжнародних організацій, що відповідають за попередження і ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, відпрацювання спільних планів і механізмів реалізації домовленості про дії у випадку природних та техногенних катастроф;
- налагодження обміну інформацією і досвідом з відповідних проблем;
- вирішення інших завдань, спрямованих на реалізацію зовнішньополітичного курсу у сфері компетенції ДСНС [3].

Інструментами реалізації механізму міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту є: двостороннє співробітництво, співпраця з міжнародними організаціями, європейська інтеграція, міжнародні пошуково-рятувальні операції, міжнародні навчання, освітньо-наукові інформаційно-комунікативні заходи.

Державна служба з надзвичайних ситуацій України здійснює двостороннє співробітництво відповідно до положень 21 міжурядової Угоди, 1 рамкової конвенції, 1 рамкової програми дій, 3 меморандумів про взаєморозуміння, 1 адміністративної домовленості, а також планів спільних дій.

ДСНС України та її територіальні органи також здійснюють активне транскордонне співробітництво з відповідними установами та територіальними органами 12 іноземних країн, в тому числі з 6 країнами, які межують з Україною, а саме: Республіка Польща, Республіка Білорусь, Словацька Республіка, Сполучені Штати Америки, Угорська Республіка, Республіка Молдова, Естонська Республіка, Литовська Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, Швейцарія, Грецька Республіка, Китайська Народна

Республіка.

Серед ключових напрямків співпраці ДСНС України з міжнародними організаціями є контакти і практичні програми взаємодії зі структурами Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, НАТО, Всесвітньої метеорологічної організації (ВМО), Організації за демократію та економічний розвиток (ГУАМ), Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ (GmbH) тощо.

Що стосується європейської інтеграції, як наряду та інструменту міжнародного співробітництва України у сфері цивільного захисту, слід вказати на співробітництво у рамках інструменту ЄС «Східне Партнерство».

Участь у Програмі сприяє підвищенню можливостей Державної служби з надзвичайних ситуацій України з подолання катастроф на місцевому, регіональному та національному рівнях шляхом налагодження ефективної взаємодії з ЄС та державами-учасниками Східного партнерства у сфері цивільного захисту [3].

Висновки. Отже, міжнародна співпраця має стати дієвим механізмом удосконалення діючої державної політики у сфері цивільного захисту з урахуванням національних інтересів України. При цьому, механізм міжнародного співробітництва України в сфері цивільного захисту має враховувати існуючий національний та міжнародний досвід з питань цивільного захисту, сприяти зниженню ризику виникнення надзвичайних ситуацій, формуванню належних нормативно-правових, фінансово-економічних, організаційних, техніко-технологічних та інших засад захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій у мирний час та в особливий період, а також сприяти підвищенню результативності державного управління у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI [Текст] // Офіційний вісник України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.
2. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – С. 381 – 418.
3. Міжнародна діяльність ДСНС України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhnarona-diyalnist.html>.

Мамедов Рамін

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИНИКНЕННЯ РИЗИКАМИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Запорукою ефективності державного управління ризиками виникнення НС є системність його формування та подальшої реалізації. Однак перед тим як детермінувати складові цієї системності, тобто від чого вона залежить, слід з початку дати визначення «системи».

Виклад основного матеріалу. Отже, з позиції системності запорукою

дієвості здійснення державного управління ризиками виникнення НС є таке:

- система моніторингу, аналізу ризику і прогнозування надзвичайних ситуацій як основи діяльності щодо зниження ризиків НС;
- система попередження НС і механізми державного регулювання ризиків;
- система ліквідації НС, включаючи оперативне реагування на НС, технічні засоби і технології проведення аварійно-рятувальних робіт, першочергового життєзабезпечення і реабілітації постраждалого населення;
- система підготовки керівного складу органів управління, фахівців і населення в області зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.

Структура системи державного управління природними та техногенними ризиками в масштабі країни включає такі основні елементи:

- визначення рівня прийнятного ризику і побудова механізмів державного регулювання безпеки, виходячи з економічних і соціальних факторів;
- моніторинг навколишнього природного середовища, аналіз ризику для життєдіяльності населення і прогнозування НС;
- прийняття управлінських рішень щодо доцільності проведення заходів захисту;
- раціональний розподіл коштів на превентивні заходи щодо зниження ризику і заходи щодо пом'якшення наслідків НС;
- здійснення превентивних заходів щодо зниження ризику НС і пом'якшення наслідків;
- проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт при НС.

Оцінювання ризику полягає в його кількісному вимірі, тобто визначенні можливих наслідків від дії небезпек для різних груп населення. Метою оцінювання є зважування ризику і вироблення управлінських рішень, спрямованих на його зниження. При цьому оцінюються витрати і прибуток від прийнятого управлінського рішення.

Прогноз ризику – це його оцінювання на певний момент часу, але на перспективу (тобто в майбутньому) з урахуванням тенденцій зміни умов вияву ризику.

Щодо аналізу ризику для населення і територій від НС, то він заснований на використанні різних концепцій, методів та методик, і відбувається за такою логічною схемою:

- 1) ідентифікація небезпек, моніторинг навколишнього природного середовища;
- 2) аналіз (оцінювання і прогноз) загроз;
- 3) аналіз уразливості територій;
- 4) аналіз ризику НС на території;
- 5) аналіз індивідуального ризику для населення;
- 6) порівняння його з прийнятним ризиком і прийняття рішення про доцільність проведення заходів із захисту;
- 7) обґрунтування і реалізація раціональних заходів захисту;
- 8) підготовка сил і засобів для проведення аварійно-рятувальних робіт;

9) створення необхідних резервів для пом'якшення наслідків НС.

На сучасному етапі розвитку фундаментальної та прикладної науки запропоновані та застосовуються такі концепції аналізу ризику, які можна експлікувати на ситуацію виникнення НС (рис. 1.3):

– технічна (технократична) концепція, заснована на аналізі відносних частот виникнення НС як способі визначення їх імовірностей. При застосуванні цієї концепції наявні статистичні дані узагальнюються та визначаються середні показники за масштабом і часом виникнення НС, а також їх вплив на населення;

– економічна концепція, у межах якої аналіз ризику розглядається як частина витратно-прибуткового дослідження. В останньому ризику розглядаються як можливі втрати, що виникають через настання тих або інших подій або дій. Кінцева мета полягає в розподілі ресурсів таким чином, щоб максимізувати їх корисність для суспільства;

– психологічна концепція концентрується навколо досліджень міжіндивідуальних переваг щодо вірогідності з метою пояснити, чому люди реагують відповідно до їх сприйняття ризику, а не об'єктивного рівня ризиків або наукової їх оцінки;

– соціальна (культурологічна) концепція заснована на соціальній інтерпретації небажаних наслідків з урахуванням групових цінностей і інтересів. Соціологічний аналіз ризику пов'язує судження в суспільстві щодо ризику з особистими або суспільними цінностями й інтересами. Культурологічний підхід передбачає, що наявні культурні прототипи визначають напрям думок окремих особистостей, соціально-економічних систем, змушуючи їх приймати одні цінності та відкидати інші.

Висновки. Варто підкреслити, що в межах технократичної концепції після ідентифікації небезпек (виявлення принципово можливих ризиків) оцінюється їх рівень і наслідки, до яких вони можуть призвести, тобто ймовірність відповідних подій і пов'язаний з ними імовірний збиток. Для цього використовують методи оцінки ризику, які загалом діляться на феноменологічні, детерміновані й імовірнісні.

Література:

1. Сучасний стан організаційно-правового забезпечення державного управління пожежною безпекою в Україні: монографія / В. А. Андронов, С. М. Домбровська, О. М. Семків, В. Ю. Назаренко. – Х., 2014. – 230 с.

2. Кравців С. Я. Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки / С. Я. Кравців, О. М. Соболев, А. Г. Коссе // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 336–341.

3. Криштанович М. Ф. Реалізація механізмів публічного управління у сфері цивільного захисту України щодо національної безпеки / М. Ф. Криштанович // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія. Державне управління. – 2017. – Вип. 1 (6). – С. 341–347.

ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Постановка проблеми. Здійснюючи свої функції, держава виступає як особливий і дуже складний державний механізм, що діє в певних організаційних формах і спирається на певні методи здійснення державного управління.

На наш погляд, цілком правомірною є думка вчених про те, що успішне функціонування державного механізму управління впливає на ефективність державної політики у сфері захисту населення від надзвичайних ситуацій і в кінцевому рахунку – на громадську безпеку. У зв'язку з цим уявляється необхідним розглянути державний механізм управління як необхідний і важливий фактор впливу на формування державної політики у сфері безпеки.

Виклад основного матеріалу. У Тлумачному словнику С. Ожегова під «механізмом» розуміється система, пристрій, що визначає порядок будь-якого виду діяльності. Тобто при буквальному тлумаченні термін «механізм» розуміється як певна система, що забезпечує функціонування чогось цілого [1, с. 352].

Механізм державного управління в різні періоди розвитку суспільства мав неоднакову структуру і функції. Це пояснюється економічними, соціальними, державно-управлінськими чинниками, національним складом населення держави, розмірами її території, географічним положенням та іншими факторами.

Еволюціонуючи й розвиваючись, людське суспільство створювало такі державні органи управління, які в цілому забезпечували його нормальне функціонування. Держава, як складна соціально-управлінська система організації публічної влади, для реалізації своїх завдань і функцій не може існувати не спираючись на певний управлінський апарат, здатний до того ж примушувати до виконання прийнятих державно-управлінських рішень.

Для цього державі потрібен спеціально організований і структурований апарат публічної влади. Він складається з різних державних органів, установ, організацій та інших елементів, які взаємодіючи між собою, в сукупності представляють цілісний, злагоджено функціонуючий механізм. Причому, як правило, це цілісна, ієрархічно побудована система державних органів, установ і служб. Не випадково механізм держави нерідко ототожнюється з державним апаратом управління в широкому сенсі.

Саме в основних компонентах механізму держави найбільш чітко проявляється структура, «внутрішня організація» держави [2, с. 70].

У державно-управлінській і правовій науці наразі відсутня єдність поглядів з питання визначення змісту державно-управлінської категорії «механізм держави». Так, на думку відомої дослідниці Л. Морозової, «в юридичній літературі поняття «механізм держави» не є однозначним» [3, с. 120].

Існують також різні точки зору щодо співвідношення понять «механізм держави» і «державний апарат управління», іноді дослідники розрізняють поняття «механізм держави» і «державний механізм управління», «механізм держави» і «державна машина».

Висновки. У низці праць можна зустріти поняття «механізм державної влади», «державно-правовий механізм» «конституційний механізм» «механізм державності» [4]. При цьому певний інтерес представляє той факт, що в зарубіжній науці дане поняття взагалі не використовується.

Література:

1. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. Москва, 1999. 944 с.
2. Теория государства и права / под ред. А. С. Пиголкина. Москва: ОАО «Издательский Дом «Городец», 2003. 70 с.
3. Морозова Л. А. Теория государства и права : учебник. Изд. 2-е, перераб., доп. Москва: Эксмо, 2005. 120 с.
4. Проблемы общей теории государства и права / под общ. ред. В. С. Нерсеянца. Москва, 2006. 565 с.

Соболь О.М.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЄДСЦЗ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Необхідність у визначенні інформаційно-правових засад забезпечення Єдиної державної системи цивільного захисту України (далі – ЄДСЦЗ) шляхом дослідження інформаційного законодавства (права), практики його застосування, вирішення проблеми вдосконалення інформаційно-правових норм через призму управлінської діяльності, регулятивної та охоронної функції, захисту інформаційних прав і відносин від протиправних посягань у сфері цивільного захисту обумовлена низкою обставин соціально-політичного, правового та інформаційного характеру. У сучасних умовах особливе значення має здійснення ефективної інформаційної політики під час надзвичайних ситуацій техногенного, соціального та природного характеру.

Виклад основного матеріалу. Збереження національної безпеки є невід'ємною функцією кожної держави, як суспільного утворення, що має гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності її громадян. Введенням у липні 2013 року в дію Кодексу цивільного захисту України, який регулює в державі відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, законодавчо упорядковано і посилено функції держави щодо забезпечення техногенної та природної безпеки в Україні

Основні дані з питань цивільного захисту становлять відомості про надзвичайні ситуації, що прогноуються або виникли, з визначенням їх

класифікації, меж поширення і наслідків, а також про способи та методи захисту від них. Заходи цивільного захисту передбачають отримання інформації, в тому числі щодо сектору безпеки України, об'єктів критичної інфраструктури. Загострення загроз тероризму, насамперед міжнародного, зростання кількості техногенних катастроф, у т.ч. викликаних людським фактором, збільшення кількості природних катастроф, обумовлених, зокрема, глобальними кліматичними змінами. Усі ці чинники обумовили ту увагу, яку провідні країни світу стали приділяти захисту найбільш важливих для безпеки своїх громадян, суспільства і держави об'єктів, систем і ресурсів.

Питання забезпечення цивільного захисту необхідно розглянути правові засади інформаційної безпеки, як складової національної безпеки України; правові засади і механізми захисту персональних даних, інформації з обмеженим доступом, технічного захисту інформації; юридичну відповідальність та протидію правопорушенням в інформаційній сфері.

Таким чином, вповноважені органи мають можливість:

- глибоко вивчати стан техногенної та природної безпеки на конкретній території, об'єкті, у криміногенному середовищі;
- спланувати заходи реагування;
- внести корективи у розстановку сил і засобів;
- своєчасно прийняти управлінське та оперативно-тактичне рішення;
- правильно організувати взаємодію з іншими органами, задіяними у справі цивільного захисту.

Для реалізації зазначеної функції держави в країні створюється ЄДСЦЗ, визначаються її суб'єкти. Завдання та структура ЄДСЦЗ визначає функціональне навантаження інформаційно-правових механізмів в загальній системі цивільного захисту.

Єдина державна система цивільного захисту – сукупність органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Висновки. З вищенаведеного можна зробити висновок, що основними завданнями визначення інформаційно-правових засад забезпечення техногенної та природної безпеки є підвищення ефективності діяльності суб'єктів ЄДСЦЗ, удосконалення системи управління нею і раціоналізації їхньої роботи.

Література:

1. Любінський А.М. Сучасний стан та перспективи модернізації системи цивільного захисту України / А.М. Любінський. – Л.: Збірник наукових праць НАДУ “Ефективність державного управління”, 2015, Вип. 43.–С.104-109.
2. Кодекс цивільного захисту України від 2.10.12 року № 5403-VI.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 січня 2014 р. № 11 “Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF>.

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Надзвичайні ситуації завжди супроводжували існування людства, нерідко через них зникали держави та цивілізації. На сьогодні надзвичайні ситуації не менше загрожують людству, ніж сотні й тисячі років тому. Наукові дослідження свідчать, що в подальшому спостерігатиметься збільшення загальної кількості надзвичайних ситуацій, масштабності їх наслідків, у тому числі для життя і здоров'я людей та розміру збитків. Останнє століття характеризується не тільки зростанням надзвичайних ситуацій техногенного характеру з катастрофічними наслідками, але й значною кількістю надзвичайних ситуацій природного характеру, в яких, за умов мирного часу, гине значно більше людей, ніж внаслідок техногенних [3].

Виклад основного матеріалу. На сьогодні вже стало аксіомою, що людство протягом певного часу, особливо в другій половині ХХ та ХХІ ст., живе у розладі з природою і цей розлад виявляється згубним не тільки для навколишнього середовища, а й для всього населення планети. Внаслідок розвитку суспільства позитивні, на перший погляд, зрушення в забезпеченні вищого рівня життя людини призвели одночасно до суттєвого підвищення ризику втрати здоров'я, стати жертвою або постраждати в надзвичайній ситуації. Реальністю стала загроза існування людства на Землі [3].

У пошуках шляхів зменшення негативів повсякдення варто згадати праці великих українців В. Вернадського і С. Подолінського про нерозривний взаємозв'язок між неживою речовиною, з одного боку, живим, органічним світом – з іншого, і антропогенним, людським, соціальним компонентом.

Україна на сьогодні, на жаль, є одним із найнебезпечніших регіонів світу за ступенем критичності техногенних навантажень, потенційної небезпеки шкідливих для населення і навколишнього середовища виробництв. У зовсім недалекому минулому, навіть на початку ХХ ст., головними чинниками масової гибелі людей у мирний час були несприятливі природні, біологічні та соціальні катаклізми: землетруси, повені, цунамі, голодомори, інфекційні захворювання тощо. Актуальність та їх значущість не знижуються й нині, оскільки тяжкість наслідків природних катаклізмів зросла в ХХ ст. у 7–8 разів, порівняно з позаминулим століттям, що є результатом потужного антропогенного впливу життєдіяльності людства на зовнішнє середовище.

Метою дослідження є висвітлення деяких питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру на основі вивчення літературних джерел.

Катастрофа – це великомасштабна аварія чи інша подія, що призводить до тяжких трагічних наслідків.

Надзвичайна ситуація (НС) – це порушення нормальних умов життя і діяльності людей, спричинене аварією, епідемією, стихійним лихом тощо. Тобто явище при якому відбуваються численні збитки у народному

господарстві, а насамперед руйнується людське життя.

Надзвичайні ситуації класифікують за характером походження, ступенем поширення, розміром людських втрат і матеріальних збитків.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1099 «Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій» затверджено «Положення про класифікацію надзвичайних ситуацій» [2]. Відповідно до характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, розрізняють:

– надзвичайні ситуації техногенного характеру: транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове руйнування споруд та будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії на греблях, дамбах тощо;

– надзвичайні ситуації природного характеру: небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів та біосфери тощо;

– надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру, пов'язані з протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування: здійснення або реальна загроза терористичного акту (збройний напад, захоплення і затримання важливих об'єктів, ядерних установок і матеріалів, систем зв'язку та телекомунікацій, напад чи замах на екіпаж повітряного чи морського суден), викрадення (спроба викрадення) чи знищення суден, захоплення, встановлення вибуховихпристроїв у громадських місцях, зникнення (крадіжка) зброї, виявлення застарілих боєприпасів тощо;

– надзвичайні ситуації воєнного характеру, пов'язані з наслідками застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок руйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів, нафтопродуктів, вибухівки, сильнодіючих отруйних речовин, токсичних відходів, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

Глобальний розвиток людської цивілізації, крім позитивних надбань, призвів до розвитку чисельних загроз життєво важливим інтересам людини і громадянина, суспільства і держави. Значне місце серед цих загроз займає безпека техногенно-природного характеру, притаманна й Україні. У зв'язку з цим, велику роль у забезпеченні техногенної та природної безпеки відводять саме Єдиній державній системі цивільного захисту населення і територій [3]. Достатньо нагадати про глобальну техногенну катастрофу на Чорнобильській АЕС, масштабні землетруси, повені, цунамі та буревії (торнадо) у багатьох країнах світу з численними людськими жертвами. Забезпечення безпеки населення в надзвичайних ситуаціях, зумовлених стихійним лихом, техногенними аваріями і катастрофами, а також використанням сучасної зброї

(воєнні надзвичайні ситуації), є загальнодержавним завданням, обов'язковим для вирішення всіма територіальними та відомчими органами управління, службами, формуваннями, а також суб'єктами господарювання.

З метою ефективної реалізації завдань цивільного захисту, зменшення матеріальних витрат та недопущення шкоди об'єктам, матеріальним й культурним цінностям та довкіллю в разі виникнення НС природного, техногенного і соціального характеру центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підпорядковані їм сили та засоби, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, добровільні рятувальні формування здійснюють оповіщення та інформування, спостереження та лабораторний контроль, укриття у захисних спорудах, евакуацію, інженерний, медичний, психологічний, біологічний, екологічний, радіаційний та хімічний захист [1]. Різні за фахом та політичними вподобаннями науковці одностайні в тому, що руйнування навколишнього середовища є наслідком науковотехнічного процесу людства, що спричинив кризу. Це криза однобічної, суто технічної орієнтації людства і вибір помилкової та руйнівної стратегії підкорення природи, що призвело до розриву органічної єдності людства з біоенергетичним середовищем, яке його живить, і, врешті-решт, призведе до трагічних наслідків.

Висновки. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України має супроводжуватися формуванням безпечного для суспільства і кожної людини стану життєвого довкілля, забезпеченням прийнятого рівня ризику, сучасною системою безпеки, яка б ґрунтувалася на принципах міжнародного права, та координувалась Програмою реагування галузі охорони здоров'я на надзвичайні ситуації. Перспективи подальших досліджень полягають у використанні отриманого світового досвіду в подальшій роботі з впровадження безпечного для суспільства і кожної людини стану життєвого довкілля.

Література:

1. Головіна Н. В. Правовий захист населення від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру / Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21.04.17 р., 2017. – С. 41-42.
2. Гур'єв С. О. Реагування на виникнення надзвичайних ситуацій: монографія / С. О. Гур'єв. – Вінниця, 2010. – С. 6-7.
3. Деякі питання надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в Україні (огляд літератури) / Л. М. Пазинич, О. Р. Ситенко, Т. М. Смірнова // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2018. - № 1. – С. 78-83 .

Секція 4 . Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудомих відносин

Александрович А.Р.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Проблема державного регулювання інноваційною діяльністю безпосередньо пов'язана з проблемою інноваційної складової економічного зростання і економічної рівноваги в Україні.

В умовах глобальних трансформацій соціально-економічної системи нашої країни потребують докорінного перегляду організаційно-змістові, теоретичні, методичні засади організації державного регулювання сферою інноваційної діяльності. На думку багатьох дослідників управлінсько-організаційних основ діяльності галузі [4], першочергового розв'язання вимагають питання, пов'язані з переосмисленням ролі та місця держави, місцевого самоврядування, громадських організацій та установ у розвитку та підвищенні ефективності діяльності галузі інновацій.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі динамічний розвиток економіки в Україні неможливий без створення державного механізму з підтримки і стимулювання інноваційної діяльності в науково-технічній сфері. Нині саме науково-технічні інновації визначають рівень конкурентоспроможності національних товарів і усієї економіки в цілому в глобалізаційній світовій системі. В індустріально розвинених країнах, держава є головною стимулюючою, підтримувальною основою і навіть в деяких випадках вектором, що визначає напрям інноваційного розвитку національної економіки. Необхідно відмітити, що державне регулювання інноваційної сфери значно взаємозв'язане з інвестиційною політикою держави, що фінансує фундаментальні наукові дослідження і інноваційні проекти [1].

Існує велика кількість трактувань значення "інновація". Проаналізувавши їх, синтезували своє поняття інновацій. Отже, поняття "інновація" в загальному сенсі торкається усіх типів створення й розвитку чогось нового, що призводить до зниження застарілого або до значного підвищення ефективності наявного. Інновації можуть мати такі характеристики, як креативність, перевага і циклічність. Під креативністю розуміється творче створення чого-небудь, процес оформлення нової ідеї. Перевага є здатність кожної наступної інновації привносити досі невідоме поліпшення, або відоме, але вживане в новій якості і ефективніше. Під циклічністю розуміється те, що інновації, як правило, з'являються групами і цей процес нерівномірно розташований в часі.

Суть інновацій полягає в застосуванні знань, нової інформації (відкриттів, винаходів і так далі) для поліпшення і вдосконалення процесів, методів, об'єктів діяльності людини [2].

Термін "інновація" відповідає новому розвитку технологічного сектора.

Цей термін використовується, зокрема, для опису вступу та використанні нових методів виробництва і нових товарів, у цьому випадку йдеться про технологічні інновації. Технологічна інновація ділиться на інновацію продукту (новий або істотно поліпшений товар) і інновацію процесу (використання досконаліших технологій). Інновації, таким чином, асоціюються з новим виробництвом, товаром або значним їх поліпшенням, що може мати на увазі модифікацію устаткування, товару або організації виробництва. Інновації націлені на виробництво нових продуктів або істотне поліпшення наявних, але на такі зміни, які неможливо отримати за допомогою застарілого устаткування або класичних методів. Вони можуть використовувати, наприклад, переваги в гнучкості виробництва, в зниженні вартості, поліпшенні довкілля і умов праці і так далі.

Інновації - досить широке поняття, проте деякі його межі мають бути обкреслені, щоб уникнути його розмитості. Так, незначні технічні або естетичні зміни, привнесені до продукту, не являються інновацією продукту, якщо ці зміни помітно не модифікують поліпшення, вартість або використання матеріалів і компонентів продукту. Наприклад, в текстильній промисловості зміни в структурі волокон, що призводять до створення нових тканин або значного підвищення стійкості існуючих тканин, можуть бути розглянуті як інновації, оскільки вони створюють нові товари або істотно покращують старі. У протилежність - новий колір або новий малюнок не будуть розглянуті як продукт, що має інновацію.

Інноваційний процес в державному регулюванні - це процес перетворення знань в інновації, який можна представити як ланцюг подій, витікаючих від знань, ідей до створення інновацій, їх впровадження і поширення аж до виникнення на основі створених інновацій нових знань і ідей, які знову народжують більш просунуті інновації.

Знання, на яких інноваційні процеси ґрунтуються, зазвичай різняться по глибині, джерелу походження, якісним і кількісним показникам і так далі. У свою чергу, інноваційна діяльність розуміє акумуляцію інформації з різних джерел[3].

Висновки. Не дивлячись на те, що дослідження - це процес створення нових знань, інновації не є дослідженням. Відмінність між дослідженням і інноваціями стала визнаватися і допускати в економічному аналізі. На наш погляд, дослідження є справою наукових фахівців, інновації - це справа підприємців, такий підхід ідентичний шумпетеріанським поглядам [4, с.127]. Ця відмінність не зменшує ні в якому разі ролі дослідника в наукових відкриттях, який живить прогрес знань, як і ролі державної влади, стимулюючих розвиток промислової ініціативи і інновацій. Тим паче, що вплив на інновації виявляється не лише з боку ринку, але також з лабораторій. Відмінність між інновацією і дослідженням можна підтвердити неспівпаданням показників їх виміру. Економічний аналіз з недавнього часу встановив нові показники, які вимірюють аспекти розвитку інновацій, а не одні аспекти оцінки динаміки наукових досліджень. Нині підприємства оцінюють не лише долю витрат на дослідження, але також і інші зусилля для створення інновацій, такі,

як придбання патентів і ліцензій, формування концепції продукту, мале експериментальне виробництво, рівень освіти працівників, технологічний рівень устаткування, вивчення ринків і інше. Проте дані про науково-технічні дослідження були і втім залишаються головними показниками технологічного рівня розвитку промисловості або навіть країни в цілому.

Література:

1. Антонюк, О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / О. Антонюк // Персонал. – 2006. – № 10. – С. 58–65.
2. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. Б. Авер'янова. – К. : Вид-во ТОВ “СОМИ”, 1999. – С. 35–39
3. Домбровська С.М. Трансформація державного управління освітньої політики України в контексті подальшого реформування та стабілізації / С.М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України. – Х. : Магістр, 2010. – Вип. 1. – С. 293–298.
4. Жабенко, О. В. Державна освітня політика в умовах європейської інтеграції / О. В. Жабенко // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз : матеріали наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – Т. 2. – С. 126–128.

Апостол О.І.

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Становлення ефективної регіональної політики не виявляється можливим без впливу органів державної влади та місцевого самоврядування на впровадження заходів, що спрямовані на формування конкурентоспроможної економіки регіону, особливо в умовах підвищення значимості принципів сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Послідовно розглядаючи джерела створення конкурентних переваг, зокрема, як інвестиції та впровадження нововведень, необхідно показати, яким чином вони можуть бути одночасно використані у різних регіонах з різним рівнем розвитку промислового потенціалу та концентрації висококваліфікованих кадрів і науково-дослідних центрів [1; 3]. Це безпосередньо пов'язано з проведенням такої регіональної політики, яка покликана вирішувати одночасно кілька наступних взаємопов'язаних завдань стосовно державного управління конкурентоспроможністю економіки:

- створення на рівні регіонів передових наукових центрів і супутніх виробництв в найбільш розвинених і конкурентоспроможних галузях, що ефективно працюють в національній економіці, та в кінцевому випадку дозволяють усунути нерівномірність розвитку і відсталість окремих регіонів;

- нарощування галузевих вузлових елементів [2, с. 164–170].

Зокрема, регіональна політика буде більш ефективною, якщо вона піде за принципом нарощування галузевих вузлових елементів, які є ключовими складовими продуктивності та потужності галузі. Слід при цьому прийняти до уваги, що одна галузь створює попит підвищеної складності або виступає постачальником виробів і послуг виробничого призначення для інших.

Крім того, стимулом для розвитку слаборозвинених регіонів є розміщення на їх території суміжних галузей, що поставляють на ринок проміжний продукт, а також створення власної науково-освітньої бази.

Висновки. У кінцевому підсумку для слаборозвинених регіонів набагато більший ефект чинять:

- створення в них дослідницьких лабораторій;
- формування резерву підготовленої робочої сили,

які, в свою чергу, служать привабливим стимулом для розвитку суміжних виробництв, ніж субсидії та позики від державної влади на регіональний розвиток.

Література:

1. Бобровська О. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку / О. Ю. Бобровська. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. – 48 с.

2. Курок О. О. Державне регулювання економіки в ринкових умовах / О. О. Курок // Економічний вісник університету. – 2016. – Вип. 31(1). – С. 164–170.

3. Стельмащук А. М. Державне регулювання економіки : навчальний посібник / А. М. Стельмащук. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с.

Батур Ю.Г.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Продовольча безпека визначається двома складовими – економічною і фізичною доступністю. Доступність продовольства реалізується через можливість його придбання з врахуванням купівельної спроможності, ціни та його наявності у відповідній кількості та необхідної якості.

Сьогодні в країнах з розвинутою ринковою економікою виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка розглядається як найважливіша умова політичної стабільності, як показник національної незалежності і тому відповідним чином регулюється. Проблема продовольчої безпеки для сучасного російського суспільства є однією з найважливіших. Це пов'язано з системною кризою і спадом в усіх галузях народного господарства. Зараз сформульована концепція державної політики в галузі забезпечення продовольчої безпеки, яка

вибудовується строго на правовій основі. Закон України "Про продовольчу безпеку України" визначає продовольчу безпеку як стан економіки, при якому забезпечується продовольча незалежність країни і гарантується доступність продовольства для всього населення в кількості, необхідній для активного і здорового життя [3].

Виклад основного матеріалу. Недостатність продовольства виникає з причини стихійних лих, викликаних природними явищами, війнами, різного роду економічними кризами в державі, радикальними змінами суспільного ладу і т. п. У зв'язку з цим як для окремої людини, так і окремої держави і світу в цілому виникає проблема стабільного забезпечення продовольством та продовольчої безпеки. Таким чином, продовольча безпека є найважливішим елементом не тільки економічної безпеки держави, але і його політичної та економічної безпеки, визначаючи провідну роль продовольчої безпеки в національній безпеці.

Продовольча безпека є однією з центральних проблем у системі національної безпеки, оскільки без надійного постачання продовольством жодна країна не в змозі уникнути залежності від інших держав.

Для оцінки ступеня досягнення забезпечення продовольчої безпеки використовується наступний критерій – питома вага вітчизняної сільськогосподарської та рибної продукції, сировини і продовольства в загальному обсязі товарних ресурсів внутрішнього ринку, %: зерна не менше - 95; цукру не менше - 80; рослинного масла не менше - 80; м'яса і м'ясопродуктів (у перерахунку на м'ясо) не менше - 85; молока і молокопродуктів (у перерахунку на молоко) не менше - 90; риби і рибопродуктів не менше - 80; картоплі не менше - 95; солі харчової не менше - 85 [1].

У 2017 році, як і у три попередні, відбулося скорочення середньодобової поживності раціону українця. За даними статистики, у минулому році в середньому українці споживали 2707 ккал на добу, або на 35 ккал менше, ніж роком раніше. При цьому калорійність раціону тільки на 8% перевищує гранично допустимий рівень для цього індикатора – 2500 ккал. У 2016 році в середньому українці споживали 2742 ккал на добу, або на 57 ккал менше, ніж роком раніше. Щодня житель України споживав в середньому 84 грами протеїнів, що є одним із найнижчих показників серед країн ЄС та на 18% менше середнього рівня цього показника у розвинених країнах (103 грами на добу).

Слід зазначити, що у 2017 р. основну частину калорій (70,8 %) українці споживали разом із продукцією рослинного походження, натомість 29,2 % середньодобового раціону забезпечувалося за рахунок споживання продукції тваринного походження, що у 1,9 разу нижче за встановлений пороговий критерій (55 %). [2].

Порівняно із країнами ЄС, середньодобова калорійність раціону в Україні є досить низькою. Так, у середньому по ЄС – калорійність становить 3400 ккал, що на чверть більше, ніж в Україні.

У 2017 році середньомісячні загальні сукупні витрати одного домогосподарства склали 5720,37 гривні на місяць, а сукупні споживчі витрати – 5331,53 гривні на місяць. При цьому щомісяця домогосподарством на харчування спрямовувалося в середньому 2944,32 гривні. Тобто, індикатор економічної доступності становив 51,5% при його 60-ти відсотковому граничному критерії. Порівняно з 2016 роком даний показник зменшився на 1,7 відсоткових пункти. Якщо ж брати до уваги не загальні, а лише споживчі сукупні витрати домогосподарств, то частка витрат на продукти харчування склала 55,3% (у 2016 році – 58,9%). Цей показник в Україні в рази більше порівняно з країнами світу [4].

Висновки. Забезпечення продовольчої безпеки є пріоритетним напрямом державної політики, так як охоплює широкий спектр національних, економічних, соціальних, демографічних та екологічних факторів. У сфері продовольчої безпеки перетинаються вузлові проблеми проведення агропромислової та економічної реформ, об'єктивні тенденції розвитку виробництва сільськогосподарської та продовольчої продукції, вітчизняного ринку, ступеня його залежності від світового ринку продовольства, соціального стану і платоспроможності споживачів в різних регіонах України.

Література:

1. Кузьо Р. М. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики. Сучасні виклики продовольчої безпеки: матеріали круглого столу (15 травня 2015 року). Львівський НАУ. Львів. С. 38-41.
2. Оцінка рівня продовольчої безпеки України у 2017 році. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2017-roci-oglyad-osnovnyh-indykatoriv>.
3. Про продовольчу безпеку України: Закон України № 8370-1 від 22.12.2011. URL: <http://portal.rada.gov.ua>.
4. Статистичний збірник: Сільське господарство України за 2017 / Відп. за вип. Прокопенко О.М. Київ: Державна служба статистики України. 2018. 245 с.

Болбас О.М.

ФОНД НЕРУХОМОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ

Постановка проблеми. В економічній підсистемі регіональної соціо-еколого-економічної системи фонд нерухомої культурної спадщини виконує декілька функцій. Він бере участь в задоволенні фізичних і соціо-культурних потреб представників регіонального співтовариства, виконує функцію економічного ресурсу регіону, значною мірою залученого регіональними співтовариствами у виробничі процеси, що протікають в просторі сучасних

регіонів. Таким чином, фонд нерухомої культурної спадщини активно залучений в систему виробничих і господарських зв'язків і стосунків, здійснюваних в економічному просторі сучасних регіонів. За оцінками експертів, близько 95 % будівель і будов, що формують фонд нерухомої культурної спадщини, виконують функції, характерні для сучасних об'єктів нерухомого майна [2].

Виклад основного матеріалу. Стосовно пам'ятників історії і культури "...реалізуються права власності, можливість витягати прибутки від їх експлуатації і необхідність нести витрати по їх підтримці". У зв'язку з цим, в систему соціально-економічних стосунків, пов'язаних з збереженням об'єктів культурної спадщини і використанням їх як економічних благ, залучені суб'єкти декількох регіональних ринків: ринку нерухомості, будівельного ринку, ринку капіталу, ринку комунальних послуг, ринку туристичних послуг [3].

По відношенню до фонду нерухомої культурної спадщини як об'єкту соціально-економічних стосунків на регіональному ринку нерухомості свої економічні інтереси реалізують покупці і продавці нерухомого майна, а також орендодавці і орендарі, ріелторські фірми і житлові організації, що управляють. Особливості ринку нерухомих пам'ятників багато в чому визначаються специфікою об'єктів культурної спадщини як товару. Слід зазначити, що нині ринок нерухомих пам'ятників історії і культури знаходиться у стадії формування.

Окрім суб'єктів регіонального ринку нерухомості, в стосунки, пов'язані із збереженням і використанням фонду нерухомої культурної спадщини регіону залучені суб'єкти регіонального будівельного ринку: науково-дослідні, проектно-дослідницькі, будівельно-монтажні організації, а також підприємства по виробництву будівельних матеріалів, виробів і конструкцій. Значущість пам'ятників історії і культури для суспільства в цілому зумовлює необхідність продовження їх життєвого циклу на максимально можливий термін. Воно досягається періодичним здійсненням по відношенню до пам'ятників реноваційних заходів. Реновація об'єктів культурної спадщини виробляється за допомогою специфічних способів, вживаних тільки по відношенню до нерухомих пам'ятників історії і культури. Особливості реставраційного проектування і виробництва будівельних робіт на об'єктах культурної спадщини, на наш погляд, дозволяють виділити у складі будівельного ринку сегмент реставраційних робіт.

Окрім ринку нерухомості і будівельного ринку регіональний фонд нерухомої культурної спадщини є об'єктом економічних стосунків на регіональному ринку капіталу, тобто потрапляє в сферу економічних інтересів банків і страхових компаній. Слід зазначити, страхування об'єктів культурної спадщини, на наш погляд, є одним з перспективних, але недостатньо використовуваних нині інструментів їх збереження.

По відношенню до фонду нерухомої культурної спадщини як об'єкту соціально-економічних стосунків на регіональному ринку комунальних послуг свої економічні інтереси реалізують окрім фізичних і юридичних осіб ще

постачальники комунальних послуг і власники об'єктів культурної спадщини суспільства, що виступають споживачами цих послуг. Слід зазначити, що функціонування нерухомих пам'яток історії і культури як матеріального середовища життєдіяльності, адекватної потребам представників сучасного суспільства є, у тому числі, результатом економічних взаємодій суб'єктів цього регіонального ринку.

Значна частина будівель і споруд, що становлять фонд нерухомих культурної спадщини регіонів, має експозиційну цінність. У зв'язку з цим, фонд нерухомих пам'яток регіону є об'єктом економічних стосунків на регіональному ринку туристичних послуг, тобто потрапляє в сферу економічних інтересів фірм, що роблять туристичні послуги і громадян, що виступають споживачами цих послуг.

Таким чином, в систему соціально-економічних стосунків, пов'язаних із збереженням і використанням регіонального фонду нерухомих культурної спадщини, залучений досить широкий круг господарюючих суб'єктів, що здійснюють свою діяльність в економічному просторі регіону. Слід зазначити, що їх економічні інтереси не завжди узгоджуються з цілями збереження фонду нерухомих культурної спадщини в інтересах суспільства в цілому. З іншого боку, вилучення нерухомих пам'яток з господарського обороту недоцільно, оскільки може привести до їх руйнування і втрати. Зацікавленість регіональних співтовариств в збереженні фонду нерухомих культурної спадщини регіонів реалізується за допомогою громадської опіки пам'яток історії і культури. У зв'язку з цим пам'ятники можна розглядати як об'єкт ще одного ринку - регіонального ринку опікуваних благ. Окрім пам'яток як мериторних благ, об'єктами цього ринку є і інші види благ, що знаходяться під громадською опікою [1]. Суб'єктами соціально-економічних стосунків, що виникають на ринку опікуваних благ з приводу збереження і використання нерухомих пам'яток, є учасники регіональних ринків, перераховані нами вище, і меритор, що реалізовує по відношенню до фонду нерухомих культурної спадщини регіонів функції громадської опіки. При цьому в ролі меритора, що виражає інтереси регіональних співтовариств в збереженні нерухомих пам'яток історії і культури, розташованих на території регіонів, виступає держава в особі державних і регіональних органів управління.

Громадська опіка фонду нерухомих культурної спадщини здійснюється за допомогою різних форм і методів державної дії на процеси збереження і використання нерухомих пам'яток [2].

Таким чином, необхідність реалізації функцій громадської опіки об'єктів культурної спадщини як мериторних благ актуалізує проблеми, пов'язані з науковим дослідженням і розробкою організаційно- економічного механізму державних дій на фонд нерухомих культурної спадщини і соціально-економічні стосунки, пов'язані із збереженням і використанням будівель, що формують його, і споруд.

Висновки. Регіональний фонд нерухомих культурної спадщини є елементом соціо-еколого-економічної системи регіону і в кожній з її підсистем виконує певні функції, які обумовлені функціональними і соціо-культурними

властивостями пам'ятників, що формують цей фонд. Функції регіонального фонду нерухомої культурної спадщини, що реалізуються в кожній з підсистем, тісно переплітаються і визначають його значущість в соціальному, екологічному і економічному просторі регіону.

Функції, пов'язані з громадською опікою нерухомих пам'ятників історії і культури, розташованих на території регіонів, реалізують органи державного управління. Це вимагає розробки і обґрунтування механізмів державних дій на фонд нерухомої культурної спадщини і соціально-економічні стосунки, пов'язані із збереженням і використанням будівель, що формують його, і споруд.

Література:

1. Коваленко О.В. Сучасні теоретичні підходи до класифікації культурних цінностей / О.В. Коваленко // Науковий вісник Херсонського державного університету / Серія «Економічні науки». Херсон: ХДУ, 2014. – № 7, частина 5. – С. 125–127.
2. Луків А.В. Комплексна оцінка будівель-пам'яток історії та культури на ринку нерухомості. Науково-навчальне видання / А.В. Луків, І.Л. Владимірова, В.В. Холщевніков. – М.: Видавництво АСВ, 2006. – 344 с.
3. Опалько Ю.В. Збереження культурно-історичної спадщини в сучасній Україні: проблеми та перспективи / Ю.В. Опалько // Гуманітарний розвиток [Електронний ресурс]. — 2007. — № 1(2). — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/book/StrPryor/2/2-3-Opalko.pdf>.

Бондаренко А. І.

ДЕСЬОМЬ ФУНКЦІЙ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Ефективність заходів та дії держави на економічні явища і процеси, а також рівень саморегуляції економічної системи багато в чому визначається станом стосунків контролю як невід'ємного елементу фінансового механізму системи державного регулювання. Усебічний аналіз системи стосунків контролю зумовив багатоаспектний характер методології дослідження, необхідність використання ряду специфічних методів і прийомів, взаємно доповнюючих один одного і що дозволяють повною мірою розкрити суть цього явища.

Виклад основного матеріалу. Погоджуючися з Ф. І.Шамхаловим, можна виділити дві засадничі функції регулювання з боку держави як в економіці, так і в суспільстві: 1) забезпечення балансу інтересів суб'єктів економічної і соціальної діяльності виробників і споживачів, міського і сільського населення, працедавців і найнятих робітників і так далі) за допомогою використання бюджетної, податкової, регіональної і інших видів політики; 2) забезпечення загальних умов функціонування і розвитку кожної з названих сфер і складових

їх елементів.

«Наша позиція» в цьому співпадає з трактуванням функцій держави іншими авторами. Так, досить містко визначення ролі держави в економіці західного суспільства дає А. А. Пороховський: "Можна виділити, щонайменше, два аспекти ролі держави : 1) підтримка і захист ринкової системи, передусім, ринку і конкуренції як таких; 2) заповнення обмеженості ринку в тих сферах громадської життєдіяльності, де ринкові принципи не могли прижитися як що суперечать інтересам суспільства в цілому. Звідси витікає, що держава за характером своєї економічної діяльності стає одночасно і елементом ринкового пристрою, і стабілізуючим чинником громадського розвитку взагалі, бо воно бере на себе все ті функції, які непідвладні ринку.

Таким чином, головна об'єктивна причина економічної діяльності держави – обмеженість ринкового економічного механізму, коли на державу покладаються завдання ліквідації "провалів ринку", основні з яких можна сформулювати таким чином, :

- ринок не дає соціальних гарантій, не вирішує соціальних питань;
- ринок не в змозі забезпечити стратегічний прорив в галузі науки і технології, глибокі структурні перетворення виробництва;
- ринок не забезпечує задоволення потреб в громадських товарах, особливо тих, які не вигідно виробляти приватним підприємствам;
- ринок не вирішує екологічних проблем виробництва;
- ринок не забезпечує обороноздатності і безпеки країни.

В усіх опублікованих авторами визначеннях, незважаючи на відмінності (пов'язані в основному з оцінкою можливостей держави в області стабілізації економіки і соціальної політики), що зберігаються, знаходять віддзеркалення постулати неокласичної і неокейнсіанської теорій, що трактують роль держави в економіці за залишковим принципом – держава робить те, що не може ринок.

Є і інша причина, на думку деяких дослідників в оцінці держави як громадської підсистеми, що виникла для виконання певних економічних функцій. Передусім, держава виникла і існує для підтримки цілісності співтовариства людей, що живуть на певній території, а значить повинно відбивати волю і дотримувати інтереси усіх суб'єктів, що знаходяться на цій території. В той же час, суспільство як складна система характеризується ієрархічним принципом побудови. На вершині цієї ієрархії (принаймні, з часу появи капіталізму) знаходиться економіка. Держава, як і інші громадські підсистеми (мораль, право, культура, та ін.) випробовує на собі вплив пануючої підсистеми – економіки, і само неминує стає учасником економічної діяльності, суб'єктом ринкових стосунків, інститутом економічної системи.

Висновки. Таким чином, на практиці захист конкуренції означає забезпечення формально вільного доступу на ринки і правове обмеження крайніх проявів монопольної влади, що знижують ефективність використання ресурсів і що завдають шкоди як споживачам, так і виробникам. Держава, визначаючи правила, за якими здійснюються ділові операції економічних суб'єктів, одночасно регулює на окремі сторони їх функціонування, надаючи підтримку або усуваючи ті або інші сфери діяльності окремих індивідів або

інститутів. Коригування здійснюється шляхом дії на механізм ціноутворення, впровадження конкуренції на неконкурентні ринки через розподіл монопольного виробництва, організацію конкуренції за права з обслуговування ринків природних монополій, регулювання стандартів якості і так далі.

Література:

1. Зіміна І.А. Державний фінансовий контроль : [навч. посіб.] / І. А. Зіміна, О. С. Корнієнко, А. О. Трофімов ; Нац. ун-т кораблебудування ім. С. О. Макарова, Ін-т післядиплом. освіти. – Миколаїв: НУК, 2008. – 209 с.
2. Ковбасюк Ю. В. Європейський банк реконструкції і розвитку: аспекти діяльності : монографія / Ю. В. Ковбасюк. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 268 с.
3. Місюра В. Взаємодія як визначальний принцип державного управління в умовах громадянського суспільства / В. Місюра // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (31 травня 2005 р., Київ). – К.: Вид-во НАДУ. – 2005. – Т. 1. – С. 241.
4. Орлюк О. П. Фінансове право : навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

Браташова Я.В.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Постановка проблеми. Початок реформи державного управління, яка активно здійснюється останні роки в Україні, можна визначити з набрання чинності Закону «Про державну службу» у травні 2015 року, та прийнятої у червні 2016 року першої редакції Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки, а також підписання у грудні 2016 року Угоди про фінансування між Урядом України та Європейською Комісією щодо підтримки комплексної реформи державного управління в Україні, яка відповідно до програми «Підтримка комплексного реформування державного управління в Україні» ENI/2016/039-569 передбачає фінансування з бюджету ЄС [10].

Виклад основного матеріалу. В рамках проведення реформи системи державного управління в Україні відповідним центральним органом виконавчої влади є Національне агентство з питань державної служби України (НАДС), яким запропоновано пріоритети реформування державної служби, що передбачають [9]:

- прийняття нормативно-правових актів та ефективна реалізація Закону України «Про державну службу»;
- формування висококваліфікованої компетентної групи фахівців з питань реформ;
- визначення оптимальної кількості державних службовців з урахуванням функцій та організаційної структури державних органів, оптимізація

численності працівників органів державної влади;

- реформування системи оплати праці державних службовців з метою підвищення рівня їх заробітної плати за умови забезпечення стабільності державних фінансів;

- утворення служб управління персоналом у міністерствах та інших центральних органів виконавчої влади;

- утворення інтегрованої інформаційної системи управління людськими ресурсами на державній службі;

- реформування системи професійного навчання державних службовців;

- підвищення рівня інституційної спроможності НАДС для забезпечення ефективної реалізації Закону України «Про державну службу» та повноцінного реформування державної служби.

На виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, іншим міжнародними зобов'язаннями держави, зорієнтована система нормативно-правові актів, що регулюють реформу державної служби України.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють реформу державної служби в Україні на сьогодні є, зокрема: Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року («Про внесення змін до розпоряджень Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 і від 27 грудня 2017 р. № 1013» розпорядження Кабінету Міністрів України № 1102-р від 18 грудня 2018 року), яка є результатом оновлення Стратегії реформування державного управління на 2016 – 2020 року [1]; Закон України «Про державну службу» (від 10 грудня 2015 року № 889-VIII зі змінами), який визначає принципи, правові та організаційні засади забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби, яка функціонує в інтересах держави і суспільства, а також порядок реалізації громадянами України права рівного доступу до державної служби, що базується на їхніх особистих якостях та досягненнях [3]; Концепція впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах («Про схвалення Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах та затвердження плану заходів щодо її реалізації» розпорядження Кабінету Міністрів України № 844-р. від 1 грудня 2017 року), в який на третьому етапі (II квартал 2019 р. — I квартал 2020 р.) передбачається впровадження інформаційної системи в територіальних підрозділах міністерств, інших центральних органах виконавчої влади, обласних, Київській міській, районних держадміністраціях і відповідальним виконавцем цього є НАДС, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади та їх територіальні підрозділи, обласні, Київська міська, районні держадміністрації (згідно Плану заходів щодо реалізації Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2017 р. № 844-р.) [8]; Концепція реформування системи професійного навчання державних службовців, голів

місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад («Про схвалення Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад» розпорядження Кабінету Міністрів України № 974-р. від 1 грудня 2017 року), в якій на другому етапі (2019-2020 роки) передбачається налагодження повноцінної та ефективної системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад, затвердження порядків акредитації відповідних освітніх програм у сфері професійного навчання, забезпечення систематичного виявлення потреб у професійному навчанні, повноцінного моніторингу та оцінки якості освітніх послуг у сфері професійного навчання та результатів професійного навчання, здійснення заходів з професійного розвитку викладачів та тренерів, забезпечення функціонування відповідних веб-платформ у системі професійного навчання державних службовців, голів місцевих держадміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад [7]. Також в рамках проведення реформи державної служби в Україні Кабінетом Міністрів України схвалена Концепція оптимізації системи центральних органів виконавчої влади («Про схвалення Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» розпорядження КМУ № 1013 від 27 грудня 2017 року із змінами), якою передбачається розв'язання проблем, що ускладнюють процес реформування системи центральних органів виконавчої влади, спрямований на забезпечення підзвітності, підконтрольності та максимальної результативності їх діяльності, зокрема: на другому етапі (2019-2020 роки) передбачається: підготовка та схвалення Кабінетом Міністрів України законопроектів щодо внесення змін, необхідних для реалізації цієї Концепції, зокрема до Законів України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про державну службу»; нормативно-правове врегулювання актом Кабінету Міністрів України питання щодо визначення вимог до формування структури апарату міністерств; проведення функціонального обстеження та утворення директоратів у інших міністерствах з урахуванням досвіду пілотних міністерств; проведення функціонального обстеження інших центральних органів виконавчої влади; підготовка змін до законодавчих та інших нормативно-правових актів, зокрема за результатами проведеного функціонального обстеження; приведення організаційної структури апарату міністерств у відповідність з визначеною цією Концепцією цільовою моделлю; продовження набору на посади фахівців з питань реформ; на третьому етапі (2021 рік) передбачається: розроблення пропозицій щодо створення ефективної системи центральних органів виконавчої влади з чітким порядком спрямування та координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів; завершення оптимізації системи

центральної влади з урахуванням визначених цією Концепцією керівних принципів [6].

Висновки. Таким чином реформування державної служби в рамках проведення реформи державного управління України, що передбачено міжнародними зобов'язаннями України, регулюється комплексом нормативно-правових актів, які були прийняті в Україні, починаючи з Закону «Про державну службу» у травні 2015 року, та прийнятої у червні 2016 року першої редакції Стратегії реформування державного управління на 2016-2020 роки, а також підписання у грудні 2016 року Угоди про фінансування між Урядом України та Європейською Комісією щодо підтримки комплексної реформи державного управління в Україні.

Література:

1. Деякі питання реформування державного управління України. Розпорядження КМУ від 24.06.2016 р. № 474-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80/page>

2. Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеційська Комісія). Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року). Страсбург, 4 квітня 2011 року Доповідь № 512/2009. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr)

3. Про державну службу. Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

4. Про Кабінет Міністрів України. Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

5. Про центральні органи виконавчої влади. Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

6. Про схвалення Концепції оптимізації системи центральних органів виконавчої влади. Розпорядження КМУ від 27.12.2017 р. № 1013. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1013-2017-%D1%80>

7. Про схвалення Концепції реформування системи професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад. Розпорядження КМУ від 1.12.2017 року № 974-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974-2017-%D1%80>

8. Про схвалення Концепції впровадження інформаційної системи управління людськими ресурсами в державних органах та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ від 1.12.2017 року № 844-р.

База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/844-2017-%D1%80>

9. Реформа державної служби. Національне агентство з питань державної служби України. URL: <https://nads.gov.ua/ua/diyalnist/reforma-derzhavnoyi-sluzhbi>

10. Угода про фінансування. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-16

11. OSCE. Good governance. URL: <https://www.osce.org/good-governance>

Гуйда О.Г.

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ І ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Інформаційна культура пов'язана з соціально-інтелектуальними здібностями людини і його технічними навичками. До перших відносяться уміння отримувати інформацію з різних джерел : як з періодичного видання, так і з електронних комунікацій; уміння її ефективно використати; володіння основами аналітичної переробки інформації. До технічної складової інформаційної культури відносяться навички з використання технічних пристроїв (від телефону до персонального комп'ютера і комп'ютерних мереж), і комп'ютерних інформаційних технологій, програмних продуктів.

Вказані тенденції розвитку інформаційного суспільства пред'являють нові і дуже серйозні вимоги в організації управління галуззю зв'язку і телекомунікацій. Особливе місце в цьому питанні займає система державного регулювання телекомунікацій і інформатизації.

Виклад основного матеріалу. Поглиблення інформатизації суспільства вимагає створення і вдосконалення ефективної системи поширення інформації. Це завдання є основною функцією галузі телекомунікацій, яка є сукупністю підприємств зв'язку, що утворюють єдиний виробничо-господарський комплекс. Діяльність цієї галузі спрямована на задоволення потреби в послугах електричного зв'язку, що надаються населенню, організаціям бізнесу, а також органам державної влади і управління, оборони, безпеки, охорони правопорядку.

Технічною основою галузі телекомунікацій є взаємопов'язана мережа зв'язку України, що є комплексом технологічно зв'язаних мереж загального користування і відомчих мереж електрозв'язку на території держави, забезпечений загальним централізованим управлінням, незалежно від відомчої приналежності і форм власності.

Аналіз показників, що характеризують розвиток галузі телекомунікацій в останньому десятилітті, дозволяє зробити висновок про те, що, незважаючи на глибокий спад української економіки, вона в цілому зберігала досить стійкі темпи росту.

Розглянуті вище процеси трансформації індустріального суспільства в інформаційне багаторазово посилюють комунікаційну компоненту людської життєдіяльності. Причому, в цих умовах украй важливим стає забезпечення доступності засобів, що дозволяють кожному членові суспільства, незалежно від його соціального статусу, оперативно отримувати необхідну інформацію при будь-якій віддаленості джерела її виникнення.

З урахуванням цих обставин ринок телекомунікацій повинен не лише проникати в усі населені пункти, розташовані на території країни, але і створювати можливості індивідуального виходу у світовий інформаційний простір. Крім того, при вдосконаленні системи державного регулювання цього ринку, необхідно передбачити певні заходи, спрямовані на полегшення доступу до засобів зв'язку навіть для тих людей, достаток яких не дозволяє в повному об'ємі сформувати платоспроможний попит на телекомунікаційні послуги [1].

На відміну від більшості галузевих ринків, на яких товар пропонується різними фірмами, що мають відособлений виробничий потенціал, на ринку послуг електрозв'язку задоволення попиту стає можливим тільки за наявності цілого комплексу виробників, технічна база яких, об'єднується в загальну мережу, що має складну архітектуру і вимагає синхронізації функціонування її окремих елементів.

У загальному випадку окрема фірма сама по собі не має можливості зробити повний комплект телекомунікаційних послуг. Для цих цілей вона повинна мати постійний технічний контакт з аналогічними фірмами, обслуговуючих абонентів інших регіонів або що здійснюють зв'язок між регіонами, а також із закордоном. На базі усієї сукупності цих контактів створюється єдиний інформаційний простір, в якому забезпечення зв'язку між будь-якими точками досягається тільки на основі спільної роботи різних телекомунікаційних фірм.

Ця особливість породжує специфічний характер взаємовідносин галузевих товаровиробників. У них поєднуються конкуренція і стабільне ділове партнерство, без якого жодна з фірм не в змозі здійснювати свою діяльність.

Ця ж особливість відбивається на поширенні досягнень технічного прогресу. Ефект нових технологій залежить від широти їх впровадження, оскільки якість пропуску електронних повідомлень визначається найменш продуктивною ланкою мережі зв'язку. Отже, конкуренція технологій тут поєднується з необхідністю їх швидкого і повсюдного використання [2].

Висновки. Це дозволяє зробити висновок про те, що при обґрунтуванні методів державного регулювання галузі електрозв'язку потрібне застосування диференційованого підходу до ринків різного рівня. Крім того, до складу цих методів мають бути включені спеціальних механізми, призначені для створення певного економічного середовища, в якому взаємодія усього різноманіття телекомунікаційних ринків виявиться найбільш раціональною.

Література:

1. Регулирование рынка телекоммуникаций: проблемы и решения. URL: <http://www.connect.ruarticle.aspx?id=7136>
2. Федулова, Л. Теорія і практика формування інноваційних стратегій корпоративних структур: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2009. 239 с.

Гусаров О. О.

МІСЦЕ МЕТОДІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Особливо помітний внесок у теорію прийняття рішень взагалі внесли такі вчені, як М. Мескон [3], Г. Саймон [4], Р. Фатхутдінов [5] та інші. Методам прийняття рішень в системі державного управління присвячені праці таких вітчизняних вчених, як В. Бакуменко [1], А. Дегтяр [2], що, в першу чергу зосереджені на інформаційному забезпеченні прийняття рішень. Тому, на нашу думку, актуальною є більш поширена класифікація методів прийняття рішень в системі державного управління.

Виклад основного матеріалу. Визначено, що соціально-економічна ситуація в Україні характеризується досить високим ступенем складності відносин, невизначеності інформації щодо характеристики економічних об'єктів, динаміки процесів, що відбуваються. Поширюються масштаби соціально-економічної взаємодії, більш складними і розгалуженими стають економічні, соціальні, інформаційні, технічні, організаційні зв'язки, стрімко прискорюються темпи суспільно-політичних процесів. Усі перераховані фактори висувають підвищені вимоги до якості управлінських рішень, оперативності їхнього прийняття й реалізації з застосуванням досить широкого набору наукових методів. З огляду на особливості сучасних економічних відносин в Україні, а також на специфіку роботи місцевих органів державної виконавчої влади, можна вважати, що для прийняття оптимальних управлінських рішень недостатньо використання тільки інтуїції й досвіду керівника. В Україні досить розповсюдженою є практика використання інтуїтивного підходу до прийняття рішень, заснованого виключно на суб'єктивних судженнях керівника. На відміну від інших, цей підхід не передбачає суворо послідовності дій, що позбавляє процес підготовки рішень від формальних процедур. Основним завданням наукової школи удосконалення управлінських рішень на сучасному етапі є мінімізація впливу інтуїтивного підходу на цей процес. Однак, розв'язання такого завдання не знімає з порядку денного проблему людського фактора при прийнятті рішень. Тому необхідна розробка такої схеми прийняття управлінських рішень, яка б забезпечувала збалансований розподіл реактивного реагування, аналогів накопиченого досвіду, наукових методів і моделей, інтуїції й майстерності керівника в управлінській діяльності.

Виділемо базовий комплекс стандартних методів і моделей прийняття

рішень.

По-перше, прогнозування, як кількісними (каузальне програмування, аналіз часових рядів), так і якісними методами (методи мозкового штурму, експертних оцінок, Дельфі та інші). Методи прогнозування можуть застосовуватись для вирішення самого широкого спектру завдань на всіх рівнях державного управління.

По-друге, сіткове моделювання, що може застосовуватись при управлінні проектами на всіх рівнях державного управління.

Приклад комплексного використання сіткового моделювання і методу Дельфі наведено в роботі [6].

По-третє, імітаційне моделювання. Імітаційні моделі дозволяють імітувати поведінку системи на тлі низки подій, розподіл яких у часі дає важливу інформацію про поведінку системи взагалі.

По-четверте, кластерний аналіз, що дозволяє розбивати досліджувані об'єкти (регіони, галузі, напрямки розвитку та інше) на певні групи.

По-п'яте, теорія ігор, положення якої можуть бути використані, наприклад, при підготовці переговорів на всіх рівнях державного управління.

Ще раз підкреслимо, що це базовий комплекс стандартних методів і моделей прийняття рішень. При необхідності він може бути поширений і іншими методами: дерево рішень, економічного аналізу і т.п.

Висновки. Запропоновано базовий комплекс стандартних методів і моделей прийняття рішень, практичне використання яких в системі державного управління повинно підвищити рівень науковості і ефективності управлінських рішень.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії методології, практики: [моногр.] / В. Д. Бакуменко. –К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
2. Дегтяр А. Системний підхід до прийняття державно-управлінських рішень / А. Дегтяр // Вісн. Нац. ун-ту внутр. справ. – 2002. –Вип. 20. –С. 192 - 196.
3. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [пер. с англ.] –М.: Дело, 2001. –799 с.
- 4 Саймон Г. Адміністративна поведінка: Дослідження процесів прийняття рішень в організаціях, що виконують адміністративні функції / Г. Саймон ; [пер. с англ. вид]. –К.: АтрЕК, 2006. – 392 с.
5. Фатхутдинов Р. А. Разработка управленческого решения / Р. А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2006. – 272 с.
6. Антипцева О.Ю., Гусаров О.О. Формування складу та нормування величини фінансово – кредитних пільг, гарантованих державою пріоритетним напрямом науково – технічної та інноваційної діяльності // Вісник економіки транспорту і промисловості: Збірник науково-практичних статей. – Харків, УкрДАЗТ. – 2013. – № 42. – С.396-400.

АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО РЕЗЕРВУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Постановка проблеми. Універсальних принципів підбору кадрів чиновників не існує, тому що вони визначаються історією країни, специфікою національного менталітету, сформованими традиціями. Залежно від цілей владної підсистеми й складності керованої підсистеми варіюються способи набору й кар'єрного зростання осіб, що забезпечують реалізацію владних функцій держави. Для завдань цього дослідження необхідно проаналізувати поєднання політичних і кар'єрних принципів формування кадрового складу органів виконавчої влади, тому що, як уже неодноразово зазначалося, гарантія зайнятості, стабільності службових відносин виступає одним з важливих зовнішніх стимулів, що мотивують працівника до більш якісного виконання своїх посадових обов'язків.

Виклад основного матеріалу. У більшості сучасних держав існує поділ державних посад на політичні та кар'єрні. Класично відмінність політичного й кар'єрного в державному управлінні було проведено М. Вебером в його роботі «Політика як покликання і професія». Він вважав, що завдання державної адміністрації - оперативне й компетентне проведення в життя рішень будь-якої групи політичних лідерів-обранців нації. І в разі, якщо вище установа наполягає на наказі, справа честі чиновника виконати наказ під відповідальність наказує, виконати сумлінно й точно, так ніби цей наказ відповідає його власним переконанням. Тому у вузькому сенсі державне адміністрування - це професійна робота державних чиновників, усі види діяльності, спрямовані на здійснення рішень уряду. Вважається, що поділ посад на політичні (виборні) і кар'єрні (призначаються) корелюються з двома типами колективності: асоціативним (громадянське суспільство) і бюрократичним (держава, державний апарат).

Репрезентація інтересів окремих груп населення в державному управлінні, яке в умовах демократичного суспільства здійснюється через процедуру періодичних виборів, вимагає політичної активності населення й окремих соціальних груп. Більш того політичні партії, які не отримали підтримки виборців на чергових виборах, позбавляються можливості проводити свою політичну лінію в державній політиці. Іншими словами, державні посади політичного характеру припускають постійну ротацію людей, які їх заміщають.

Яскравою ілюстрацією такої ротації може служити «система здобичі», що використовується при заміщенні державних посад в США. Ліберальний стиль управління, регулювання суспільних відносин на основі самоорганізації, а в економіці - на базі акціонерних товариств, створених для реалізації великих господарських проектів, що доповнюється слабкою участю країни в міжнародній політиці, не вимагали від переважної більшості американських державних службовців високої кваліфікації.

Зарахування та кар'єрне просування визначаються приналежністю до команди керівника, великого чи маленького. Цей спосіб формування державної служби має свої переваги: відданість керівнику, чуйність до запитів електорату, командний дух, стрімке призначення, дешевизна процесу призначень. Природно, існують і недоліки. Найбільш очевидні з них: нестійкість положення, що призводить до небажання починати складні тривалі проекти; Відданість не службі, а керівнику; бажання забезпечити себе особисто за короткий термін від виборів до виборів. Тому основна маса посад державної служби сьогодні є кар'єрними й заміщується на основі конкурсів та кваліфікаційних іспитів.

Для отримання посади чиновника необхідно пройти навчання в спеціальному навчальному закладі й здати іспит. Така державна служба отримала назву «закритою», кар'єрною, континентальною. У ній практично відсутній політичний фактор, і на перший план виходить професійний. Співвідношення виборних і кар'єрних посад і типів поведінки чиновників в рамках кожної з них, питання, яке обговорюється практично на всьому протязі існування адміністративно-державного управління як науки. Але співвідношення політичного й професійного в державному управлінні не залишається незмінним, і це знаходить своє відображення в теорії. Так, в новому державному менеджменті державна адміністрація в цілому, чиновництво розглядається не як простий виконавець зовні вироблених рішень, а як учасники прийняття рішень і пошуку ефективних моделей їх здійснення.

У нашій країні в даний час обидві ці умови швидше відсутні, тому завдання забезпечення професіоналізму державної служби не втрачає своєї актуальності. Не менш серйозною проблемою виступає пошук балансу політичного й професійного в відборі та проходженні державної служби.

В Україні, як відомо, на відміну від США і Західної Європи, саме служба на виборних посадах для багатьох перетворюється на джерело доходів в першу чергу, і лише в другу - в представництво інтересів соціальних груп. Можна припустити, що з підвищенням рівня посади зростає значимість політичної складової в призначенні на посаду і навпаки.

Висновки. Таким чином у вітчизняній державній цивільній службі, як і в багатьох зарубіжних системах державної служби, визнається наявність політичних призначень. При цьому в розвинених системах передбачені спеціальні механізми, що обмежують проникнення принципу «вигоди» в кадрову політику державних органів. У нашій країні такі механізми в повному обсязі поки не створені.

Формування кадрового резерву неможливо без працездатної системи державних гарантій і мотивацій. Реальне функціонування системи гарантій правового статусу державного службовця є центральним питанням, як для держави, так і для державного службовця, що вступили в державно-службові відносини.

У державно-службовому відношенні сторони мають взаємні права та обов'язки. Громадянин, державний службовець, приймає на себе зобов'язання виконувати в точній відповідності з законом свої посадові обов'язки, а держава,

наймач державного службовця, має забезпечити особливий правовий статус державного службовця. Від ступеня виконання даного державного зобов'язання залежать і ефективність чинного корпусу державних службовців, рівень мотивації їх діяльності, а також престиж державної служби для майбутніх потенційних державних службовців.

Література:

1. Амоша О.І., Вишневецький В.П., Землянкін А.І. та ін. Регулювання регіонального розвитку в Україні // Економіка України. - 2006. - №1-2. - С. 45-58, 51-66.
2. Бакуменко, В. Д. Методологія державного управління проблеми встановлення та подальшого розвитку// Вісник УАДУ. – 2003. – № 2.
3. Дегтяр А.О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: [моногр.] / А.О. Дегтяр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004.
4. Качний О. Удосконалення діяльності та розвитку територіальної громади як основної ланки суспільства / Я. Жовнірчик, О. Качний // Наук. вісник Академії муніципал. управління: Серія “Управління”. Вип. 2 (2015). – Держ. упр. та місц. самовр. – За заг. ред. О.І Дачія, В.Д.Бакуменка. К.:–ВПЦ АМУ, 2015.

Древаль Ю.Д.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА БЕЗПЕКОЮ ВИРОБНИЦТВА

Постановка проблеми. Організаційна культура загалом інтерпретується як певна духовна програма чи модель поведінки, що постійно відтворюється на практиці та відображає найстійкіші поведінкові риси колективної взаємодії. На рівні конкретної установи така культура виявляється та навіть частково консервується у своєрідному психологічному кліматі.

Виклад основного матеріалу. У тлумаченні Е. Шейна, праці якого вже упродовж декількох десятиліть вважаються класичними для розуміння зазначеного феномену, організаційну культуру можна охарактеризувати в якості певного та відносно усталеного набору прийомів та правил вирішення проблеми зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції робітників. [1, с. 11].

Слід відзначити і ту обставину, що будь-яким організаціям властива конфліктність та складна конфліктна взаємодія учасників управлінського процесу. І в цьому сенсі слід вирізняти конфлікт як загалом природне та обґрунтоване багатьма чинниками явище, і кризовий стан та кризу – як невластиве певній організації загострення відносин у колективі. Організаційні конфлікти окрім іншого відзначаються латентним чи прихованим характером, що першочергово пояснюється статусом організацій і особливостями корпоративної культури. За нашою ж оцінкою, до основних особливостей

конфліктної взаємодії в організаціях слід віднести і детальне регламентування прав та обов'язків персоналу, що за певних обставин може спровокувати конфлікт інтерпретацій та компетентностей [2, с. 61].

При цьому виразно спостерігається і наявність взаємозв'язку між типом конфліктної взаємодії та розвитком організаційної культури. Природно, що позитивними у цьому сенсі є конфлікти, які сприяють гуртуванню колективу навколо певних цілей та завдань (позитивні чи конструктивні конфлікти).

До конструктивних функцій конфлікту, слідом за В. Орлянським, можливо віднести ситуації, коли конфлікт стає джерелом розвитку й удосконалення процесу взаємних стосунків; конфлікт знімає напруженість, що існувала в міжособистісних стосунках; конфлікт виступає інструментом, за допомогою якого сторони намагаються вирішити протиріччя [3]. На думку ж М.Х. Мескона та його співавторів, в основі конструктивних конфліктів знаходяться розбіжності щодо вирішення принципових проблем організації, які можуть попереджувати застій та стимулюють розвиток колективу до нових цілей [4, с. 483].

До деконструктивних функцій конфлікту в організації можливо віднести наступне:

- заморожування чи навіть посилення конфліктогенних чинників;
- зниження дисципліни й ефективності діяльності;
- дестабілізація та дезорганізація колективу;
- негативні психологічні наслідки (такі як відчуття пригніченості, песимізму й тривоги);
- руйнування ціннісних орієнтацій працівників, втрата колишніх мотиваційних чинників та зразків поведінки;
- наростання песимістичних настроїв в колективі.

У руслі економічної науки, як відзначає Н. Ситник, організаційна культура – це потужний фактор конкурентоспроможності сучасної організації, який в значній мірі визначає її унікальність, внутрішню цілісність і водночас забезпечує можливість адаптації до змінних умов довкілля [5]. При цьому, як відзначає М. Томсон Кевін, першочергово саме емоції (на противагу правилам та знанням) породжують волю та бажання рухатися вперед [6].

Водночас вчені все частіше звертають увагу і на факт кореляції між організаційно-економічними успіхами та постійним вдосконаленням заходів з покращенням стану культури на кожному конкретному об'єкті. До змістовних складових такої кореляції є всі підстави віднести не лише економічні успіхи, але і безпеку виробничих процесів та надійний захист життя і здоров'я працівників.

Висновки. У такому разі виразно простежується ще один кореляційний зв'язок, на цей раз – між економічним розвитком та ефективністю заходів з безпеки і гігієни праці. При цьому принципово важливим є те, що заходи з безпеки мають розглядатися в якості важливої складової економічного розвитку підприємства та соціально-трудова відносин в цілому.

Література:

1.Шейн Э.Х. Организационная культура и лидерство: построение, эволюция, совершенствование / пер. с англ. С. Жильцова, А. Чеха; под науч. ред. В. Спивака. СПб.: Питер, 2002. 336 с. (Серия «Теория и практика менеджмента»).

2.Древаль Ю.Д., Лінецький Л.М. Проблематика організаційних конфліктів. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 182. С. 59-68.

3.Орлянський В.С. Конфліктологія: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 160 с.

4.Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / пер. с англ. Москва: Вильямс, 2009. 692 с.

5.Ситник Н.І. Ієрархічна модель організаційної культури. *Проблеми системного підходу в економіці: Електронне наукове фахове видання*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_2/index.html

6.Томсон Кевин М. Рецепты корпоративной культуры: как изменить привычное поведение. Днепропетровск: «Баланс Бизнес Букс», 2005. 272 с.

Drobakhina T.O.

CREATIVE CITIES INITIATIVE: DIFFICULTIES AND PROSPECTS

We live in the VUCA world, which is unpredictable and uncertain [6]. Some brands appear and others disappear in one moment. The only way to catch the wave is by communicating to the audience your vision and values, be creative and hook them up with creative solutions, understand your scaling and have the courage to revolutionize.

Cities also have their creative potential, the identity that could attract people or repel them [5].

The city's identity crisis is one of the most appeared problems in the territories of Ukraine. In the past, while Ukraine wasn't independent, there was seen a lack of identification, both national, cultural and identification of the city. Many cities looked like one another. But now, when creative class [3] turns to be one of the most progressive mechanisms in the economy's changes, it's time to build the city's identity. The simple answer to the way how to do it is compiling SWOT-analysis for the city and reflect it via creativity [3].

It's hard not to notice that almost half of the world's inhabitants live in cities now, forming a huge part of the creative economy, being involved in the creative sector. According to the Agenda-2030 for Sustainable Development among its 17 goals [4], there is a specific one: to "make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable", underlying culture and creativity as two the most essential components in this context.

It is supposed that culture and creativity are already lived and practiced daily. Therefore, the stimulation of cultural industries, creative participation of citizens in city life could highlight new prospects and build the city's identity or just make it visible. The collaboration of local authorities, citizens and the private sector of business are essential for urban development. Each entity can be supported by the other one, serving in general to improve the practical needs of the local people.

In this context, cooperation and the sharing of experience and knowledge are crucial for making creativity a lever for urban development and conceiving of new solutions to tackle common challenges.

Regarding to, UNESCO's Creative Cities Network [5] offers unparalleled opportunities for cities to draw on peer learning processes and collaborative projects in order to fully capitalize on their creative assets and use this as a basis for building sustainable, inclusive and balanced development in economic, cultural, environmental and social terms. Nowadays there are 264 cities (according to the register of October 2019) that already joined this program. These cities are located all over the world, the spheres for what they got this label, Creative City, from UNESCO, are different. Among them are Music, Design, Fashion, Literature, Gastronomy, Urban spaces, etc.

What are the difficulties [5] that face the cities while building their creative capacities? First of all, to the most influencing could be related the following ones:

- Absence of understanding of how to develop the city
  - Local authorities don't see the prospects of creative development
  - The society doesn't have any desire to take responsibility for the quality of life in the cities
  - Absence of the creative leader
  - Lack of experts in urbanism on the territory of Ukraine
  - Old models in ruling structures
  - Local authorities don't see the value of creativity boost
  - The local population is divided into different communities that don't speak to each other
  - Absence of knowledge base of how to build the city identity through creativity
- Etc.

On the other hand, there are lots of examples when creativity helped people to improve their cities and transform them into creative spaces. Such examples are given in the work of Jaime Lerner, Brazilian architect and urban activist that studied the experience of the world cities and their creative improvements of the city panorama and his own experience of transforming Curitiba. He speaks about the city pulse, it's rhythm. It's when each city has its own hidden identity, the task is to see it and make visible. This is not the task for 1 month, it involves a strategy and essence for the local people that could be perceived and felt. After such actions are realized people see on their own that there are reasons to stay in the city and be proud of it.

In times of VUCA-world [6] when the situation is not predictable and can't be totally foreseen it's highly essential to communicate value and use to the people. City as the other brands is also struggling for living and development. The same rules that

are applied to the brands could be applied to the cities.

Why join the Creative City Network?

This initiative allows you to [5]:

- Easily access best practices, tool kits, and experts;
- Build your image of the progressive city that takes creativity as a fundamental resource;
- Join professional society;
- Organize and involve people in building the desired space;
- Share and possess insights and first-hand knowledge, gain confidence and credibility guaranteeing development through culture and creativity, the leading branch of the economy;
- Make the city attractive to investors like the one that uses progressive approaches.

As a conclusion, creativity in the cities is to open new doors to collaborations and urban development. Difficulties that might appear before the creative strategy is elaborated could become also the source of potential and additional growth.

Literature:

1. М. В. Муллер, М. О. Муллер. Брендинг як інструмент стратегічного маркетингового управління: теорія та практика. *Економіка і регіон*. № 5. С. 75–79.

2. Ольшанська А. Г. Розробка комунікаційно–контентної стратегії бренду суб'єктів мистецтва. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2017. № 1. С. 145–149.

3. Флорида Р. *Homo creativus. Як новий клас завойовує світ*: Київ: Наш формат, 2018. 432 с.

4. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development – Access mode: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

5. Why creativity? Why cities? – Access mode: <https://en.unesco.org/creative-cities/content/why-creativity-why-cities>

6. VUCA 2.0. A strategy for steady leadership in an unsteady world – online source – Access mode <https://www.forbes.com/sites/hbsworkingknowledge/2017/02/17/vuca-2-0-a-strategy-for-steady-leadership-in-an-unsteady-world/#7d193efb13d8>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. У сучасних умовах регіонам надані великі права і повноваження для самостійного вирішення багатьох соціальних проблем. Створення регіональної моделі соціального захисту має бути засновано на вивченні специфіки регіональної життєдіяльності, уточненні загальних тенденцій розвитку соціуму, що дозволяє розробити основні напрями і принципи регіональної соціальної політики, визначити цілі і пріоритети управління системою соціального захисту населення регіону.

Виклад основного матеріалу. Звернення державної служби регіону до проблем населення перетворює громадянина з «керованого» об'єкту у свого роду «клієнта» державних структур, споживача що надаються йому державою соціальних послуг. Розуміння державної служби як інституту соціальних послуг, враховуючи суб'єктивний поведінковий аспект, дозволяє розглядати її як своєрідний інструмент реалізації потреб громадян, більш глибоко осмислювати предметну область взаємовідносин між нею і іншими складовими громадянського суспільства в системі соціального захисту населення.

Це обумовлює нові вимоги до інформаційно-соціологічного забезпеченню регіональних і місцевих органів соціального захисту населення. Зокрема, істотно підвищується роль інформації, що розкриває динаміку взаємодії органів управління і населення, розробки на цій основі соціальних технологій. Ефективність державного управління на сучасному етапі залежить від дієвості форм і механізмів взаємодії державних структур і соціуму в процесі рішення соціальних проблем.

Вивчення досвіду функціонування регіональної системи соціального захисту населення, практики роботи владних і громадських структур по соціальному захисту представляє великий теоретичний інтерес і сприяє вибору найбільш оптимальних структур і технологій управління, активізуючих становлення адресної системи допомоги і підтримки людини [1].

Особливості організації системи соціального захисту населення регіону, характер її елементів і структурних зв'язків визначається специфікою регіонального соціуму, і зокрема чисельністю і соціальним складом груп населення, що потребують соціального захисту, найважливішими потребами цих груп і базою відповідних ресурсів (матеріальних, фінансових, організаційних). Особливе значення тут має структура органів державного і муніципального управління в системі соціального захисту населення, взаємодія цих органів з громадськими організаціями.

Інститут державної і муніципальної служби в системі соціального захисту населення виступає як інститут державних соціальних послуг. Цей інститут розглядається як система установ, покликаних управлінськими засобами на основі затверджених соціальних стандартів реалізувати головну свою громадську функцію і стимулювати суспільство до досягнення головної мети

соціальної політики, – забезпечити гідний рівень життя громадян, що передусім опинилися у важкій життєвій ситуації [2].

У сучасних умовах важливий пошук і обґрунтування адекватності критерію ефективності управління системою соціального захисту населення, в основі якого лежить задоволення основних потреб нужденних груп населення. Таким є обґрунтування і реалізація певного прожиткового мінімуму, системи державних мінімальних стандартів. Разом з цим основним критерієм важливо використати показники соціального самопочуття і соціальної напруженості.

Література:

1. Карлов Т. В. Засоби попередження конфліктів у взаємодії органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне будівництво: електронне наук. фах. видання. 2017. № 2. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua>.

2. Політична система і громадянське суспільство: європейські і українські реалії : монографія / за ред. А. І. Кудряченка. Київ: НІСД, 2007. 396 с.

Крук О.В.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСАМИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Україна вважається однією з найбільших країн-донорів робочої сили в Європі, де зовнішня трудова міграція стала об'єктивною реальністю сьогодення. Великі потоки заробітчанства сформувалися в умовах низької заробітної плати в секторі економіки, високого рівня безробіття та вимушеної неповної зайнятості, поширення бідності та розшарування населення на багатих і бідних, значного розриву у рівнях оплати праці в Україні порівняно з іншими країнами. Спроба розвинути економіку в Україні так і не привела до вирішення проблеми реального покращення умов життя населення та зростання попиту на робочу силу. Більшість показників соціально-економічного розвитку свідчить про все більше зубожіння українського народу. Можливості працевлаштування на офіційному ринку праці України є незначними, до того ж зайнятість в секторі економіки держави не гарантує добробуту та не забезпечує потреб відтворення робочої сили працюючого [1].

Виклад основного матеріалу. Особливістю сучасної міграції робочої сили в Україні є динаміка зміни відсоткового відношення емігрантів з великих міст та сільської місцевості. У зв'язку з процесами глобалізації жителі сільської місцевості стали такими ж інформованими, як і жителі великих міст. За даними загальнонаціонального соціологічного моніторингу, на сьогодні в потоках тимчасової трудової міграції за кордон найбільш широко представлено населення малих міст (33%) та сільської місцевості (28%) [6].

Проаналізувавши фактори «відштовхування» трудових ресурсів закордон, ми маємо можливість встановити, що визначальними серед них є економічний,

зокрема низький рівень оплати праці. Так, в Україні середня заробітна плата у 2012 році була в 10–12 разів нижче показників розвинених країн світу, а після девальвації національної валюти у 2016 році цей розрив став ще більшим.

Другим фактором є ситуація на ринку праці, зокрема рівень безробіття та кількість наявних робочих місць. На обліку у Державній службі зайнятості протягом 2018 року перебувало 1578,6 тис. незайнятих громадян. На 1 вакансію претендувало 11 осіб. Із загальної кількості безробітних 42 % складала молодь у віці до 35 років. Таким чином, явне і приховане безробіття – це безперечно фактори, що сприяють збільшенню трудової міграції українців за кордон [1].

На сьогоднішній день одним з найважливіших факторів міграції є політична ситуація в країні. Цей фактор є особливо актуальним для України. Як складеться політична ситуація в Україні прогнозувати навіть на найближчу перспективу важко. Можна стверджувати лише про наявність політичної нестабільності. В разі нестабілізації ситуації можна очікувати збільшення виїздів за кордон національних меншин з України. Навіть у випадку стабілізації ситуації, враховуючи політичні події, які відбулися в Україні з початку 2014 року, можна прогнозувати зменшення кількості мігруючих до Росії, особливо це стосується мігрантів із західних областей. Як альтернативу мігранти можуть обрати країни Європейського Союзу, крім того цьому сприятиме і спрощення візового режиму [2].

Важливою проблемою міграції є нелегальний найм українців за кордоном, та нелегальний найм іммігрантів в Україні. Багато мігрантів навіть не знають про легальний механізм працевлаштування за кордоном і самі шукають нелегальні шляхи найму, які є більш ризикованими та не завжди нелегальне працевлаштування приносить найманому робітникові фінансову стабільність, а навіть навпаки наражає не особисту безпеку.

Наступною проблемою сучасної міграції в Україні є частка жінок, які виїждять за кордон. Сьогодні серед "заробітчан" доля жінок становить близько 63%. Дана тенденція є досить негативною, адже вона безпосередньо стимулює демографічну кризу в Україні. Особливо гостро постає питання реалізації прав та свобод жінок в країнах, які не забезпечують всі міжнародні права та свободи жінок або право регулювання та законодавча база яких не розглядає проблемні питання, пов'язанні з перебуванням за працевлаштуванням жінок на території іноземної країни [3].

Для поліпшення міграційної ситуації в Україні було б доцільно застосовувати такі заходи: забезпечувати умови для поширення легального працевлаштування, насамперед в тих країнах, куди виїжджає найбільша кількість громадян України; забезпечувати права та соціальний захист працівників-мігрантів; усувати або мінімізувати обставини, що призводять до дискримінаційного, безправного, становища громадян України на ринках праці закордонних країн; радикально переглянути механізми оплати праці усередині країни [5].

Висновки. Таким чином процес міграції робочої сили в Україні є досить складним питанням, що потребує постійного перегляду та доопрацювання. Одним з нагальних завдань є узгодження та доопрацювання нормативно-

правової бази, що регулюватиме трудові відносини, забезпечуватиме права та свободи мігрантів як на території України, так і за її межами, у поєднанні з економічними аспектами, такими як: квота іммігрантів на території України, рівень заробітної плати в межах України та економічний потенціал економіки, який би забезпечував гарантії щодо гідної заробітної плати, зменшення рівня інфляції.

Література:

1. Блюк Н. Про деякі питання трудової міграції в Україні. URL: <http://nbuv.ga.ua/UJPN/vnulpurn2016838>.
2. Заклекта О.А. Трудова міграція як умова розвитку міжнародного ринку праці. Вісник КНТЕУ. 2008. № 4. С. 9 –13.
3. Трудовая миграция: в Украине увеличивается отток кадров. URL: https://24tv.ua/ru/trudovaja_migracija_v_ukraine_ovelichivaetsja_ottok_kadrov_n1063285.
4. Поліщук О. В., Василевський В. О. Проблеми міграції робочої сили в Україні. URL: <http://nbuv.ga.ua/UJPN/vnulpurn2016>.
5. Савка В.А. Проблеми та шляхи вирішення трудової міграції. URL: <http://www.rusnauka.com>.
6. Структура та поняття міграції URL: <http://lib.chdu.edu.ua156>.

Куцина Л.І., Воронкова А.А.

ПРОБЛЕМИ ЦІНИ РОБОЧОЇ СИЛИ ТА ЇЇ ОПЛАТИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Постійні зміни в економічній та політичній системах нашої держави створюють, з одного боку, великі можливості, а з іншого – серйозні загрози та невизначеність для кожної людини. Заробітна плата є одним з основних показників і чинників соціально-економічного життя кожної країни, колективу і окремої людини. За роки кризи і руйнівних трансформацій в аграрному секторі економіки України відбулося знецінення мотиваційних стимулів, які діяли раніше. Це стало однією з причин порушення циклу відтворення робочої сили, відтоку трудових ресурсів з сільської місцевості, падіння професійно-кваліфікаційного та культурного рівня селян, погіршення показників ефективності праці. Сьогодні у сільському господарстві майже не застосовуються форми і методи стимулювання, які б сприяли високій ефективності праці. Навіть матеріальне стимулювання, як основна складова загальної системи мотивації, перестало бути мотивом до праці і основою відтворення робочої сили.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі існує безліч визначень категорії «заробітна плата», аналізуючи які визначимо заробітну плату як винагороду, визначену у грошовій формі, яку отримує найманий

працівник від роботодавця за виконану роботу або надані послуги. Але, незалежно від формулювання сутності заробітної плати, всі науковці вважають, що вона повинна забезпечувати життєдіяльність людини, тобто відтворення робочої сили, та відображати існуючі у державі соціальні, економічні і виробничі відносини, виконуючи такі основні функції: стимулююча, відтворювальна, розподільча, соціальна. Високий рівень заробітної плати чинить позитивний вплив на економіку в цілому, забезпечує високий попит на товари і послуги та є стимулом до ефективного використання праці, ресурсів і модернізації виробництва. На превеликий жаль, сьогодні в Україні заробітна плата не спроможна виконувати своїх функцій. Її рівень забезпечує не більше 21% відтворення робочої сили, що не відшкодовує, навіть, прямих витрат праці [1].

Аналізуючи динаміку середньомісячної заробітної плати штатних працівників за видами економічної діяльності України за період 2010-2019 р.р., відмічаємо позитивні тенденції відносно оплати праці зайнятих у сільському господарстві. Так, ще у 2010 році ціна праці сільськогосподарських працівників була найнижчою і дорівнювала 1293 грн проти 1711 грн по Україні і 1963 грн. у промисловості, що становить 75,56 % від середньої по країні та 65,87% – у промисловості. А, починаючи з 2015 року, розмір середньої заробітної плати у сільському господарстві перевищує аналогічний показник по країні (відповідно 3522 грн. проти 3295 грн.) і складає 86,55 % від середньої у промисловості [5]. У грудні 2019 року середньомісячна оплата праці склала 18869 грн., при цьому у промисловості вона дорівнювала 20304 грн. а у сільському господарстві - 10197 грн. Але прикро, що це середні показники і за цими зовні позитивними тенденціями ховаються набагато сумніші реалії (значне зростання заробітної плати у великотоварних господарствах та агрохолдингах і негативні тенденції у більшості малих і середніх господарствах та в цілому по країні).

Проведений статистичний аналіз заробітної плати за видами економічної діяльності в Україні у 2019 році показав, що середня номінальна заробітна плата штатного працівника в середньому по Україні року становила 20304 грн., що в 4.9 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4173 грн.). Середня номінальна заробітна плата штатного працівника сільського господарства у 2019 році становила 10197 грн., що в 2.4 рази вище рівня мінімальної заробітної плати, що свідчить про наявність великого розриву в оплаті праці сільськогосподарських товаровиробників і працівників інших галузей [2].

Розглянувши рівень середньої заробітної плати в Україні (12264 грн) і по регіонах України, можна відзначити, що найвища середня заробітна плата за 2019 рік була у столиці м. Києві (18869 грн); Донецькій (13177 грн), Дніпропетровській (12084 грн), Київській (13259 грн) областях. Найнижча середня заробітна плата спостерігалась у Чернігівській області (8851 грн), у Харківській області середня заробітна плата за 2019 рік склала 10410 грн.

Науковці довели, що теоретично існує прямий зв'язок між виконанням роботи та оплатою праці, але на практиці відбуваються суперечливі явища, коли на динаміку реальної заробітної плати впливають різноманітні чинники, які визначають її купівельну спроможність. За різними ознаками класифікуємо

їх, об'єднавши у шість груп.

До першої групи відносяться чинники соціально-економічного розвитку, наприклад, відкрита форма інфляції призводить до істотного зниження реальної заробітної плати. Щорічні дані статистики свідчать про зростання номінальної заробітної плати, а на практиці, у реальному житті відчуваємо, що її купівельна спроможність помітно знижується.

До другої групи віднесемо ринкові чинники: конкуренція, рівень зайнятості в регіоні, умови на ринку праці, попит і пропозиція робочої сили, вартість життя у цілому. Вплив цих чинників призводить до диференціації оплати праці в залежності від змін індексу вартості життя після зростання або падіння загального рівня цін та індексу споживчих цін.

До третьої групи віднесемо галузеві чинники: значимість тієї чи іншої галузі, традиції. У грудні 2019 року найвищою середньомісячною зарплатою була оплата праці у добувній промисловості і розробленні кар'єрів (45318грн), фінансовій та страховій діяльності (24665 грн), у сфері інформації та телекомунікацій (26886грн), а найнижчою – у сільському господарстві (10197грн), у сфері освіти (16226 грн) та охорони здоров'я і надання соціальної допомоги (12657грн) [2].

Четверту групу чинників ми пов'яжемо з характером роботи: умови праці, безпечність, складність, шкідливість роботи, ступінь відповідальності, необхідні навички, наявність на підприємстві діючих механізму та системи мотивації праці персоналу. Більш складна, висококваліфікована, високопродуктивна, відповідальна праця повинна оцінюватися на багато вище, ніж проста, некваліфікована.

П'ята група представлена соціально-правовими, географічними чинниками: відповідна стабільність та адаптивність трудового, господарського, податкового законодавства до ринкових змін у суспільстві, рівень розвитку соціальної інфраструктури у державі та регіоні зокрема, природно-кліматичні особливості місця роботи, його територіальна специфіка, щільність і характер розселення населення, національні особливості.

До шостої групи ми віднесемо психологічні чинники: філософія роботодавця та найманого робітника, їх моральні, біологічні, соціальні, глобалізаційні та технологічні характеристики (вік, освітня кваліфікація, досвід роботи, можливості пристосування до певних умов праці тощо).

У контексті аналізу ефективності матеріального стимулювання аграрної праці безперечний інтерес становлять: рівень і динаміка продуктивності праці в галузі, порівняння її динаміки з темпами підвищення заробітної плати. Протягом останніх років помітною стала негативна тенденція перевищення темпами зростання заробітної плати темпів збільшення продуктивності праці, причому розрив між цими показниками стає дедалі більшим. Це пояснюється тим, що лівова частка збільшення заробітної плати пов'язана із зміною соціальних стандартів (мінімальної заробітної плати) і маркетинговою складовою (зростання цін), що в результаті призводить до значного зменшення реальної заробітної плати порівняно з номінальною. Розвиток економіки, як відомо, багато в чому забезпечується завдяки зростанню сукупного попиту,

який залежить, в першу чергу, від рівня доходів населення. Отже, на найближче майбутнє тенденції випередження темпів підвищення оплати праці порівняно з її ефективністю зберігатимуться і є необхідними.

Заробітна плата як елемент конкретного виробництва виступає статтею витрат, що входить до собівартості виробленої продукції. У розвинутих країнах світу частка оплати праці у собівартості продукції становить 30%. За результатами фінансової звітності (за період 2015-2019 р.р.) одного з досліджуваних господарств Сумської області, питома вага заробітної плати у загальних витратах галузі рослинництва дорівнювала відповідно 3,7% і 3,5% , а по галузі тваринництва – 14,9% і 16,25%.

Висновки. Таким чином, завдання підвищення мотиваційного потенціалу заробітної плати та забезпечення її більш тісного зв'язку з результатами праці має надзвичайно важливе значення.

Література:

1. Колот А. Цінності трудового життя та гідна праця: філософія взаємодії і розвитку /А. Колот, О. Герасименко // Україна: аспекти праці. – 2016.–№ 1-2.–С. 3-13.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]: статистична інформація. Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2019/>

Ладна О.Б.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Динамічний розвиток міжнародного ринку вимагає виявлення нових соціальних форм і механізмів реалізації функцій його глобальних і регіональних учасників за допомогою міжнародних і національних організацій. У зв'язку із цим у системному осмисленні процесу міжнародного співробітництва особливе значення набуває інституціональна складова, що визначає вплив на ринкові відносини виробників і споживачів освітніх благ.

Виклад основного матеріалу. В умовах децентралізованих держав створюються різні інститути обліку та узгодження регіональних інтересів у сфері міжнародного співробітництва. Вони відображають ступінь демократизації в державі, сформовані історичні традиції, співвідношення економічних, етнокультурних чи інших факторів, у тому числі і регіональні диспропорції, властиві практично всім державам. Рівень регіональних інтересів може бути представлений через територіальні (регіональні) підрозділи національних органів влади, або спеціальні інститути виконавчої влади. Важливе значення має і пряма взаємодія з органами влади регіонів за допомогою створення спеціальних консультативних органів. Поширеною формою залучення регіонів до зовнішньополітичного процесу є включення їх

представників до складу загальнонаціональних делегацій при закордонних візитах, зустрічах і переговорах, участі в роботі міжнародних організацій та конференцій. При цьому представники регіонів зазвичай не можуть виступати від імені всієї держави або розділяти його повноваження в області зовнішньої політики. Головним завданням є забезпечення можливості взаємних консультацій та обміну інформацією з регіонами для більш адекватного врахування їх інтересів [1].

Міжнародне співробітництво – це історично обумовлене й суспільно необхідний кошт взаємодії країн і націй для спільного досягнення взаємовигідних результатів. Воно має різноманітні організаційні форми залежно від області й специфіки спільної діяльності. Пошук найбільш прогресивного, оптимального й актуального спонукує науковців за кордоном і в Україні встановлювати ділові контакти й вигідно використовувати надані можливості.

При підписанні міжнародних договорів або прийнятті державою міжнародних зобов'язань доцільно враховувати думку регіонів у випадках, коли це стосується суттєвих регіональних інтересів або повноважень. Однак порядок залучення регіонів до підготовки й підписання міждержавних договорів, вироблення позиції держави в міжнародних організаціях з питань, що стосується компетенції регіонів або їх істотних інтересів, залишається найменш формалізованим. У демократичних децентралізованих державах склалася загальна практика участі представників регіонів в процесі підготовки міждержавних угод і в міжнародних переговорах. Участь регіонів в укладанні міждержавних договорів варіюється від інформування і взаємних консультацій на етапі підготовки до переговорів, врахування позиції регіону з питань, віднесених до їх компетенції або порушуючих їх істотні інтереси, при узгодженні тексту договорів, аж до участі регіонів у процедурі ратифікації міжнародних договорів [2].

На шляху розвитку міжнародних зв'язків зустрічаються ряд перешкод, викликаних політичними, економічними, соціокультурними відмінностями країн. Загострені політичні відносини між країнами впливають не тільки на характер економічного співробітництва, але й виражаються в зменшенні або збільшенні кількості студентських і викладацьких обмінів, які спонсовані і підтримуються урядовими джерелами.

Висновки. Формування нової ролі регіонів як акторів міжнародних відносин характеризується залученням їх до сфери питань національного значення. Однак, розвиваючи міжнародну діяльність, регіони не повинні ставити завдання реалізації державних повноважень. Визнання можливості участі регіонів у міжнародних зв'язках не скасовує основоположний принцип, що саме держава володіє всією повнотою міжнародної правосуб'єктності і державного суверенітету. В умовах несталого світу постійне вдосконалення організаційно-правової бази державного управління на основі правових механізмів, уважного ставлення до прав державних утворень різного рівня, соціальних спільнот і особистості, а також відмови від екстремізму є єдиною можливим універсальним підходом до вирішення виникаючих проблем.

Література:

1. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (21 травня 1980 р., м. Мадрид) (СДСЕ №: 106) // Рада Європи ; Відділ видань і документів. – Страсбург. – 1980. – Офіційний вісник України від 15.03.2006. – 2006 р., № 9, стор. 200, стаття 585.
2. Транскордонне співробітництво як крок до визначення концепції регіональної політики / Український дiм. – 2011. – Режим доступу: <http://ukdim.blog.tut.by/2011/08/08/transkordonne-spivrobitnitstvo>.

Леоненко Н. А.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ АНАЛІЗУ СТАНУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Застосування технологічних та інформаційних компонентів у діяльності туристичних підприємств є найважливішим завданням сучасного сьогодення, що веде до нарощування сукупного ресурсного потенціалу для заняття відповідної конкурентної позиції на ринку туристичних послуг.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми інформатизації показали, що випереджаючі темпи розвитку інформаційних технологій і створення програмних продуктів у галузі туризму стали знаковими подіями, що у свою чергу вплинуло на прискорення темпів переходу суспільства до функціонування в інформаційному просторі. Таке положення зумовило створення нових вимог до діяльності туристичних підприємств, окресливши параметри, яким мають відповідати умови й особливості роботи суб'єктів підприємництва. До основних параметрів можна віднести: наявність техніко-технологічних складових, за допомогою яких мають виконуватись поставлені перед туристичною фірмою завдання; впровадження в практику елементів ситуативного менеджменту як одного з основних інструментів оптимізації діяльності туристичного підприємства та наявність висококваліфікованого персоналу, який володіє не тільки програмними продуктами, а й творчим потенціалом і відповідним аналітичним мисленням.

Розвиток інформаційних технологій у туристичній галузі України стримують такі основні чинники, як: недостатня пропускна спроможність національних каналів зв'язку із зовнішніми мережами; відсутність ефективних мережевих баз даних суб'єктів туристичної діяльності, туристичних об'єктів і продуктів та довідкової інформації; відсутність ефективних повнофункціональних національних і регіональних туристичних серверів і порталів, що забезпечують пошук і доступ до різнопланової інформації про туристичні об'єкти та послуги з можливостями вибору й замовлення потрібних послуг [1].

Аналіз стану інформатизації туристичного бізнесу України засвідчує відсутність національних представницьких організацій, що забезпечують під'єднання суб'єктів туристичної діяльності (їх інвентарної бази послуг) до глобальних мереж дистриб'юторів; відсутність централізованої системи розрахунків постачальників послуг і туристичних фірм; відсутність системи авторизації кредитних карток із доступом через дистриб'юторів і мережі тощо. Фахівці відзначають й інші вагомні чинники: відсутність у більшості підприємств і організацій туристичної галузі ефективних автоматизованих інформаційних систем управління діяльністю (менеджментом і маркетингом); відсутність автоматизованих інформаційних систем моніторингу, аналізу та планування діяльності туристичної галузі [2].

Сучасні інформаційні технології, системи та мережі повинні забезпечити якісні зміни в таких аспектах туристичної діяльності, як: іміджева політика, реклама туристичних та інших можливостей держави, регіонів, населених пунктів, зон і об'єктів; маркетинг туристичного продукту й послуг; розроблення туристичного продукту; автоматизація роботи суб'єктів туристичної діяльності; інші. Зазначені напрями ефективно реалізуються з використанням глобальних інформаційних мереж (дистриб'юторних мереж, мережі Інтернет) і технологій електронного маркетингу, статистичного оброблення даних і прийняття рішень; інші напрями реалізуються з використанням спеціальних і універсальних автоматизованих інформаційних систем туристичних фірм. Основними складовими розвитку інформаційних технологій у галузі туризму є інформаційна інфраструктура, бази даних туристичного профілю, сайти й портали туристичного профілю в мережі Інтернет, електронний маркетинг, рекламна діяльність, автоматизація діяльності туристичних організацій і автоматизація керування діяльністю туристичної галузі.

Використання інформаційних ресурсів у туристичній галузі слід розглядати відповідно до їхнього призначення:

- стратегічне призначення: формування перспектив розвитку туризму;
- тактичне призначення: просування інформації про наявні туристичні послуги до суб'єктів підприємницької діяльності;
- оперативне призначення: реалізація туристичних послуг, для розробки та впровадження яких було використано певний програмний продукт або інформаційний ресурс [3]. Отже, розвиток інформаційних послуг у туризмі потребує стратегічного підходу.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує тезу, що розширеному використанню інформаційних послуг сприяє високий рівень їхнього розвитку. Порівняно зі світовими рейтингами Україна демонструє низькі показники інформатизації туристичного бізнесу, тому потрібно розглядати розвиток інформаційного суспільства в Україні як важливу стратегічну задачу не лише в контексті інформатизації туристичного бізнесу, а з урахуванням тенденцій в інших галузях світової економіки. Для ефективного розвитку інформаційних технологій у галузі важливою передумовою є узгодження дій і заходів органів державної адміністрації та підприємств і організацій галузі, а також державна

(муніципальна) підтримка – організаційна, правова та фінансова (бюджетні й позабюджетні джерела).

Література:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 638-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-2013-%D1%80>.

2. Фалько Є.А. Розвиток інформатизації міжнародного туристичного бізнесу в умовах глобалізації : автореф. дис... к.е.н.: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Дніпропетровськ, 2014. – 19 с.

3. Верес О. М. Інформаційні системи готельно-туристичної діяльності [Електронний ресурс] / О. М. Верес, І. М. Ватраль. – 2010. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20147/1/8-54-66.pdf>.

Маєвський Ю.Ф.

АГРАРНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. У наукових кругах має місце точка зору, що Україна втратила свою продовольчу безпеку в середині 90-х років, коли пріоритет було віддано не насиченню продовольчого ринку продуктами та матеріалами для промисловості, а на створення нового класу власників, які б змогли вирішити продовольчу проблему. Ця політика призвела до зниження ролі сільського господарства в національній економіці, та різкому посиленню залежності держави від імпорту продуктів харчування.

Виклад основного матеріалу. Державна аграрна політика – це цілісна система політико-економічної діяльності держави в просторі політико-управлінської взаємодії, втілена в сукупності цілей, задач, методів та інститутів по напрацюванню науково-обґрунтованих концепцій розвитку аграрного сектору держави, визначення та практичної реалізації пріоритетних напрямів розвитку аграрної сфери та агропромислового виробництва.

У статті 1 Закону України про Основні засади державної аграрної політики записано, що державна аграрна політика базується на національних пріоритетах і враховує необхідність інтеграції України до Європейського союзу та світового економічного простору. Основними складовими державної аграрної політики є комплекс правових, організаційних і економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування аграрного сектору економіки, розв'язання соціальних проблем сільського населення та

забезпечення комплексного й сталого розвитку сільських територій.[1]

Основними пріоритети державної аграрної політики є:

забезпечення в сільськогосподарському виробництві за допомогою системи державних організаційно-правових заходів прибутку на авансований капітал, включаючи вартість земельних ресурсів, не нижче середнього рівня по економіці держави;

створення умов для реалізації та захисту прав селян на землю, формування ринкових земельних відносин, охорони земель;

посилення соціального захисту сільського населення, встановлення заробітної плати та пенсійного забезпечення працівників сільського господарства не нижче середнього рівня в галузях економіки держави;

створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі, які сприяють гармонізації інтересів власників та найманих працівників;

розроблення і запровадження державних та регіональних програм комплексного розвитку сільських територій, удосконалення державної підтримки розвитку підприємництва з метою розв'язання проблеми зайнятості сільського населення;

державна підтримка розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації та інтеграції;

запровадження сучасних механізмів і методів формування прозорого ринку сільськогосподарської продукції, продовольства, капіталу, зокрема виробничих ресурсів, та робочої сили;

державна підтримка суб'єктів аграрного сектору шляхом концентрації державних ресурсів на пріоритетних напрямках розвитку, формування сприятливої цінової, фінансово-кредитної, страхової, податкової та бюджетної політики, забезпечення раціональних внутрішньогалузевих і міжгалузевих економічних відносин;

створення сприятливих умов для реалізації експортного потенціалу аграрного сектору економіки;

державна підтримка підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектору;

створення умов для закріплення в сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового обслуговування;

державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників, які використовують меліоровані землі, особливо щодо утримання внутрішньогосподарських меліоративних систем та оплати електроенергії, що витрачається для подачі води для поливу;

удосконалення системи державного управління, ефективного поєднання загальнодержавної і регіональної політики в аграрному секторі.

Осмислення державної аграрної політики обмежено й самим безпосереднім образом вписується в системне поле політичної теорії.

Державна політика – це взаємозв'язок субстанціональних, особистісних,

інституційних та процесуальних компонентів системи управлінського впливу на державні органи та реалізацію основних задач і функцій держави у забезпеченні безпеки життєдіяльності громадян.[2]

Дійсно, політику й пояснюючу її політичну науку з точки зору мети можливо розглядати на різних, в нашому випадку, трьох рівнях. Перший рівень – політика як система дій. Тут політичний суб'єкт не здатен до саморефлексії та саморозуміння. Політичне знання тут підпорядковано практичним цілям та залучається в якості допоміжного образу. Другий рівень – це зовнішня мета політики, як теоретичне зняття політики, направлено на політику як об'єкт та пов'язано з рецептурним застосуванням теоретичних схем та парадигм. Третій рівень – внутрішня мета якої орієнтована на саморефлексію політичної свідомості, на те, як конструюється політика в площині політичного уявлення. Рефлексія над політикою здійснюється в даному випадку опосередковано так як предметом рефлексії виступає корпус самих політологічних текстів і теорій.

Висновки. Спираючись на перелічені теоретичні установки, можливо визначити проблемно-концептуальне поле вивчення аграрної політики як політико-економічної діяльності в системі державно-управлінських відносин.

При цьому будемо виходити з того, що аграрна політика являється складовою частиною державної політики. Виділення аграрної політики як відносно самостійної галузі в державній, а також економічній політиці пов'язано за специфікою сільськогосподарської діяльності, регулюванням аграрних відносин. У практичній діяльності зберігаються проблеми, пов'язані з перебудовою механізмів прийняття рішень, формування державної політики. Зокрема, в результаті реформ пострадянського періоду виявилось не результативним, наприклад адміністративних методів державного регулювання. На механізми формування державних стратегій та управлінських практик впливала бюрократія, яка постійно вступала в конфлікти з бізнес-суспільством та громадськими структурами, підсилюючи протиріччя між стилем здійснення професійних обов'язків та функціями органів управління.

Література:

1. Закон України Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року. Від 18.10.05 року.
2. Науменко А.О. Інноваційна політика розвитку агропромислового комплексу України: методологічно-правовий аспект. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління. 2019.2(12). С.
3. Кепко В. М. Соціально-економічні особливості розвитку сільських територій / В. М. Кепко, О. А. Дем'янишина // Зб. наук. пр. Таврійського держ. агротехнологіч. ун-ту. Серія: Економічні науки / за ред. М. Ф. Кропивка. – Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія “Люкс”, 2013. – № 1(21), том 2. – С. 116–124.
4. Крупін В. Є., Злидник Ю. Р. Людський капітал в інноваційному розвитку сільських територій України: ментальні аспекти. URL: [E_apk_2016_4_11.pdf](#).

THE BASIC MEDICAL SERVICES OF SOCIAL MEDICAL INSURENCE IN CHINA AND ITS COMPONENTS

The problem setting. Determining the main components of the social medical insurance in China and describing their features. Describing the importance of medical insurance and the system of its elements. Emphasizing attention on the way social medical insurance works.

Paper main body. Medical insurance service in China mainly consists of three important parts: designated medical institutions, basic medical diagnosis and treatment and determined retail drugstore. In order to understand the basic medical services of social medical insurance, each element should be considered.

First of all, we should make clear what is a designated medical institution. Medical institution refers to the general name of a health institution established according to legal procedures to engage in disease diagnosis and treatment activities[1]. This concept includes three key points: medical institutions are health institutions established according to law; medical institutions are health institutions engaged in disease diagnosis and treatment activities; medical institutions are the general term of health institutions engaged in disease diagnosis and treatment activities, and Chinese medical institutions are composed of a series of health institutions engaged in disease diagnosis and treatment activities. Hospitals and health canthers are the main forms of medical institutions in China. Moreover, sanatoriums, outpatient departments, clinics, and first aid stations also constitute the medical institutions in China. It is important to note that not every place can apply for Medical Institution Registration.

In order to become a medical institution and obtain the "Practice license of medical institution", the following six requirements should be met: face the approval letter of setting up medical institution; face the basic standard of medical institution; have a suitable name, organization and place; have required funds, facilities, equipment and professional health technical personnel; have the corresponding rules and regulations; the ability to bear civil liability independently[2].

Only after going to the hospital for making check can be find a suitable treatment plan, but not all services can be considered as the basic medical diagnosis and treatment, as they have a certain range. Diagnosis and treatment refers to the medical technical service projects, such as the diagnosis and treatment cost, surgery cost, anaesthesia cost, laboratory test cost, the nursing service cost , injection cost, etc. but excluding some non-medical technical services, such as support workers, catering and other life services. The basic medical diagnosis and treatment equipment and medical materials, such as laboratory instruments related to inspection, diagnostic equipment such as B-ultrasound and CT, various medical materials such as infusion, etc., excluding some non diagnostic and therapeutic instruments, equipment and materials, such as instruments and equipment used for hospital management, service facilities for improving living environment, etc.

The basic medical diagnosis and treatment of the social medical insurance in

China has 3 main requirements:

1. It should be clinically necessary, safe and effective. Clinically necessary, only includes procedures connected to the curing process, while non-disease treatment such as cosmetology and supporting recovery treatment methods such as music therapy. Safety and effectiveness, refers to well studied and widely recognized procedures that have been used for a long period of time. Those of medical diagnosis and treatment measures that are still being in research stage and have uncertain side effects do not refer to the group of safe and effective ones and cannot be covered with social medical insurance.

2. The price for the basic medical diagnosis should refer to the standard of the service place. This is based on the fact that the management of diagnosis and treatment service is mainly determined by the pricing department. Due to the fact that the types of diagnosis and treatment service, the level of economic development and the level of medical technology are different, some of them are maybe even not available in all provinces (cities, areas), so the basic medical insurance will only cover those ones which are satisfying the set range of standard.

3. Diagnosis and treatment services are within the range of medical services provided by designated medical institutions. Basic medical insurance sets designated medical institutions, and only social medical insurance sets the basic medical diagnosis and treatment services that can be included in the basic medical insurance fund payment scope. The basic social medical insurance will not cover expenses for the diagnosis and treatment services provided by non-fixed medical institutions. This condition is connected with the budget of the area, and it is also a means for rational planning of health resources from the perspective of medical insurance [3].

The third important element of social medical insurance in China is the designated retail drugstore. Only the store that passed the qualification examination and approval of the labor and social security administrative department, and has been determined by the medical insurance agency to provide the insured medicine is considered to be a designated retail drugstore. When the insured person takes the medicine from the drugstore, he / she will show the prescription and social security card, and the designated retail drugstore will download the prescription information uploaded by the designated medical institution from the medical insurance network. After the information is true and accurate compared with the paper prescription, he / she will receive the medicine according to the drug information of the prescription, and use the social security card to settle the drug expenses for the insured person. The insured only need to pay the part of personal burden, and the expenses paid by the medical insurance fund shall be advanced by the designated retail drugstore.

There are also three important elements determining the principles of a designated retail drugstore. First of all, it guarantees the variety and quality of medicines for basic medical insurance; secondly, it rationally controls the cost of medicine services; also it facilitates the purchase of medicines and management by the insured person. It can be said that insurance companies through designated medical institutions and designated retail drugstores prevent patients from going to non-specialized doctors and taking unneeded or health harming medicine.

For example, from the "Interpretation of the « National Basic Medical

Insurance, Work Injury Insurance and Maternity Insurance Drug Catalog »in the 2019 edition" of Xue Huiying, Yu Zhaoyang and Li Juan, it can be seen that this year there are some of medicine, including "magic drugs" and "almighty drugs" , were removed from the medical insurance list because these medicine are widely used in clinical indications, easy to abuse, and expensive. The «Medical Insurance Drug Catalogue» of the 19th edition not only reduces the burden of drug expenses for the insured and further solves the problem of expensive medical treatment, but also improves the efficiency of the use of medical insurance funds so that more patients can use medicines that are urgently needed and have accurate curative effects[4].

Conclusion of the research. In conclusion, I would like to summarize all mentioned above and mention that designated medical institutions, basic medical diagnosis and treatment, and designated retail drugstores being the most important elements of social medical insurance services in China not only can decrease the amount of funds spent on treatment process and ease the burden of the patient but also limit and prevent them from using incorrect and unnecessary services for "treatment" themselves and hurting their health body by taking unreliable or dangerous medicine.

Literature:

1.

《医疗机构管理条例》,第三条, 中华人民共和国国务院令(第149号), 中华人民共和国国家卫生和计划生育委员会, 1994-02-26.

2. 吴麟 《浅析医疗事故及其归责原则》, 科技文化 p.199-200, 文章编码1672-7894 (2010) 22-199-02.

3.

《合肥市城镇职工基本医疗保险诊疗项目、医疗服务设施范围和支付标准以及用药范围管理暂行办法》, 第二条, 2000-11-14.

4.

薛慧颖, 喻兆阳, 李娟 2019年版《国家基本医疗保险、工伤保险和生育保险药品目录》解读, 医药导报, 2020 (01).

Москалюк С.В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Постановка проблеми. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним Європейським Союзом. Вона визначає якісно новий формат

відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Передбачена Угодою поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС визначає правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС. Відповідно до статті 486 Угоди з 1 листопада 2014 р. здійснювалося її тимчасове застосування до моменту набрання нею чинності. 1 вересня 2017 р. після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі [1]. Одним з важливих напрямів Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є енергетична сфера.

Виклад основного матеріалу. За підсумками 20-го Саміту Україна-ЄС, який відбувся у грудні 2018 р., Рада асоціації погодила продовження діалогу щодо поглиблення співробітництва у пріоритетних сферах інтеграції, до якої належить і енергетика, в контексті якого було розпочато роботу щодо оновлення додатків до Угоди про асоціацію з метою сприяння процесу імплементації, узгодженому з розвитком права ЄС.

Зокрема, ЄС визнав прагнення України забезпечити повну інтеграцію енергетичного ринку після завершення реформ, і в 2019 р. було оновлено Додаток XXVII «Співпраця у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику» Угоди про асоціацію в частині оновлення зобов'язань та посилення моніторингу в цій сфері.

В оновленому Додатку визначається не лише перелік європейських директив та регламентів, які мають бути імплементовані Україною, а й обов'язки Сторони ЄС, які, зокрема, полягають у посиленні моніторингу за імплементацією *acquis* ЄС Україною та наданні відповідних рекомендацій задля досягнення визначених в оновленому Додатку XXVII до Угоди про асоціацію цілей [4].

Як наслідок, Європейська комісія 19 березня 2019 р. схвалила синхронізацію українського енергетичного ринку з європейським, прийнявши додаток №27 до Угоди про асоціацію Україна-ЄС. Це інтеграція України в секторальний енергетичний сектор ЄС, включаючи будівництво енергетичного мосту.

План заходів щодо синхронізації об'єднаної енергосистеми (ОЕС) України з Європейською мережею системних операторів передачі електроенергії (ENTSO-E) передбачає заходи із забезпечення готовності ТЕС до роботи в ENTSO-E, організацію каналів зв'язку для технологічного управління ОЕС України, будівництво повітряних ліній та підстанцій, сертифікацію оператора системи передачі (НЕК "Укренерго"), залучення міжнародної технічної допомоги, перехід на ізольовану роботу з енергосистемами країн, що не входять в ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity) було створено у 2009 р., як об'єднання шести галузевих асоціацій: ATSOI, BALTSO, ETSO, NORDEL, UCTE і UKTSOA, в які входить 41 системний оператор з 34 країн) [2].

А вже 6 червня 2019 р. було опубліковано Закон України № 2739-VIII «Про Рішення Ради асоціації між Україною та ЄС про внесення змін і доповнень до Додатка XXVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». Відповідні зміни та доповнення посилюють процес моніторингу наближення законодавства України до права ЄС в енергетичному секторі. У документі наведені Директиви та Регламенти, які Україна зобов'язалася імплементувати в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства щодо: електроенергії; газу; нафти; енергоефективності.

Також у Рішенні містяться акти, що повинні бути впроваджені Україною, які виходять за межі зобов'язань України за Договором про заснування Енергетичного Співтовариства щодо: газу; пошуку та розвідування вуглеводнів; енергоефективності; енергетичної характеристики будівель; енергоефективності; екодизайну; ядерної енергетики. Згідно з додатком, Україна має утриматися від будь-яких дій, що негативно впливають на завдання або результати наближення свого національного законодавства до *acquis* ЄС в енергетичному секторі. Україна скасовує положення свого національного законодавства або припиняє внутрішні практики, що є несумісними з правом ЄС або з її національним законодавством, наблизеним до права Євросоюзу в енергетичному секторі [1].

Таким чином, шлях інтеграції України до енергетичного ринку Європейського Союзу стає більш чітким, прозорим та незворотнім.

Висновки. Отже, державна енергетична політика України в контексті виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом серед визначених пріоритетів має сприяти: забезпеченню національної енергетичної безпеки; диверсифікації постачання енергоресурсів; проведенню модернізаційних реформ в усіх галузях та секторах паливно-енергетичного комплексу; запровадженню заходів з підвищення енергоефективності та енергозбереження в усіх сферах суспільного життя; формуванню ринкових тарифів на енергоресурси та захисту споживчих прав найбільш незахищених верств населення; зниженню негативного впливу енергетичної сфери на довкілля; вирішенню існуючих екологічних проблем, спричинених функціонуванням паливно-енергетичного комплексу України.

Література:

1. Взаємини ЄС і України у сфері енергетики: опубліковано новий Закон. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/187347_vzamani-s--ukrani-u-sfer-energetiki-opublkovano-noviy-zakon.
2. Еврокомиссия одобрила синхронизацию энергосистемы Украины и ЕС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/political/574253.html>.
3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociasu>.

4. Шульга Д. Євроінтеграція-2020: що має стати пріоритетом у виконанні Угоди з ЄС / Шульга Д. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2020/01/13/7104931/>.

Надьон О., Шведун В.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТЯГНЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ЗБОРУ

Постановка проблеми. Туристичний збір є порівняно новим обов'язковим платежем, який було введено до податкової системи нашої держави тільки з прийняттям Податкового кодексу України. Наразі, на відміну від розвинених країн світу, він ще не став потужним фіскальним інструментарієм навіть щодо бюджетів міст – популярних центрів туризму.

Так, у 2018 р. до місцевих бюджетів юридичними особами було сплачено лише 59,3 млн гривень туристичного збору (з них майже половина коштів надійшла до бюджету м. Києва). Такому стану речей сприяло не тільки ставлення вітчизняного законотворця до нього як до «допоміжного» податкового важелю, але й певні вади законодавчого регулювання (зокрема, досі не визначено навіть один з основних елементів правового механізму – об'єкт оподаткування). Водночас туристичному збору притаманна стабільність законодавчої регламентації, нечисленні ж зміни та доповнення до Податкового кодексу України щодо окресленого місцевого платежу не дали очікуваного результату. Побудові сучасної моделі туристичного збору заважає і відсутність єдності серед науковців із питань його правової природи стосовно специфіки справляння.

Виклад основного матеріалу. Світова організація туризму ідентифікувала сорок різних типів податків, що належать до туристичного сектору в розвинутих країнах і в країнах, що розвиваються. Із цих податків 15 накладені на підприємства туристичної галузі. Інші тридцять податків безпосередньо підлягають оплаті туристами. На особливу увагу в наведеному контексті заслуговують такі туристичні послуги, як послуги з розміщення. За своїм значенням у процесі подорожування вони цілком справедливо зараховані до основних, без яких неможливе подорожування. Тобто, розміщення варто вважати цільовою (основною) та обов'язковою (адже її неможливо уникнути) туристичною послугою. Саме його імперативність, затребуваність, потенційна ресурсоемність та простота стали вирішальними факторами, що спонукали до запровадження оподаткування, пов'язаного з окресленим різновидом туристичного продукту. Зрештою, конструктивна реалізація наявного фіскального потенціалу зазначеного сегменту суспільних відносин призвела до формування в багатьох державах споріднених податкових платежів (переважно місцевого рівня).

Безумовно, що правове регулювання окресленого різновиду податків і зборів здійснюється з урахуванням регіональної специфіки, наявних традицій. Водночас, під час побудови правової моделі відповідного податкового важелю законодавець зазвичай відштовхується не від туризму, не від суб'єктів туристичної діяльності (туристичних операторів, туристичних агентів тощо), а від туриста, фізичної особи. Наведені обставини були сприйняті й вітчизняним законотворцем, що призвело до впровадження свого часу до податкової системи нашої держави готельного, курортного і туристичного зборів. Аналіз перших двох платежів становить інтерес більше в розрізі ретроспективи, адже тільки останній збір нині справляється в Україні. Його законодавча регламентація передбачена ст. 268 Податкового кодексу України (далі – ПК України). Проблемних моментів, які супроводжують правове регулювання оподаткування короткотривалого проживання фізичних осіб, доволі багато. Вони стосуються і нормотворчості, і правозастосування, і наукового супроводження. Чого тільки варте включення статті, що регулює туристичний збір до розділу XII «Податок на майно» ПК України. Логічним продовженням такого поверхового підходу законотворця до дотримання правил юридичної техніки стала і «термінологічна вольниця» на рівні органів місцевого самоврядування, яка, наприклад, призвела до запровадження та справляння протягом понад 8 років у м. Чугуєві Харківської області «місцевого туристичного збору», податкового платежу, установа якого не передбачено ПК України, а відповідно, заборонено.

Законодавча регламентація аналізованого обов'язкового платежу до 2018 р. не зазнавала значної трансформації, зміни та доповнення вносилися до ст. 268 ПК України 5 законами з 2011 до 2015 рр., еволюції зазнавали тільки 5 підпунктів (268.2.1, 268.2.2, 268.5.2, 268.7.1 та 268.7.3) з 12. На мою думку, така ситуація була не результатом переконаності в довершеності законодавчої регламентації, а скоріше – незначної уваги законотворця до цього збору. Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2628- VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» [5] (набув чинності 1 січня 2019 р.) кардинально змінив ситуацію. Останні зміни та доповнення до ст. 268 ПК України мали не тільки принциповий характер (змінено ідеологію оподаткування), але й були наймасштабнішими за всю історію законодавчої регламентації туристичного збору. Трансформації зазнали всі (крім першого) пункти зазначеної статті, тобто еволюція торкнулася безпосередньо правового механізму цього податкового платежу. Адже перший пункт є найменшим за обсягом та містить тільки загальне визначення туристичного збору. Натомість, вважаю, що можна констатувати, що така тотальність запропонованих новацій сама по собі не додала його законодавчої регламентації, кількість не переросла в якість. Перетворення ж правового механізму туристичного збору не призвело до побудови його оптимальної правової моделі (це стосується як зміни концепції оподаткування, змістовних положень, так і формальних, «технологічних» моментів).

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначу, що туристичний збір є новим податковим платежем, законодавча регламентація податково-правового механізму якого найбільш масштабної трансформації зазнала наприкінці 2018 р. Натомість реалізовані зміни та доповнення до ст. 268 ПК України не виправили ситуацію кардинальним чином, проблеми законодавчого регулювання туристичного збору залишаються і потребують невідкладного вирішення. Заради побудови оптимальної моделі правового регулювання туристичного збору пропоную, зокрема:

- 1) узгодити з п. 1 ч. 2 ст. 92 Конституції України (стосовно встановлення податків і зборів виключно законами) положення ПК України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»;
- 2) повернутися до пов'язаності туристичного збору з вартістю проживання;
- 3) відмовитися від диференціації ставки цього платежу залежно від різновиду туризму (внутрішнього чи в'їзного);
- 4) врегулювати ситуацію, коли вимога щодо сплати туристичного збору висувається до особи, яка не є туристом;
- 5) закріпити у пп. 268.6.3 п. 268.3 ст. 268 ПК України визначення категорії «дострокове залишення місця тимчасового проживання (ночівлі)».

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
2. Рішення VI сесії Чугуївської міської ради VI скликання від 28.01.2011 р. № 104-VI «Про затвердження Положення про місцевий туристичний збір». URL: <http://chuguev-rada.gov.ua/rdocs/file/6848/1/>
3. Голобородько Т.В., Єршова У.І. Туристичний податок: особливості справляння в Україні та в європейських країнах (на прикладі Франції). Інфраструктура ринку. 2018. Вип. 19. С. 449–456.
4. Атаманчук Н.І., Процюк Д.В. Місцеві податки і збори в Україні: сучасний стан та перспективи реформування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2015. Вип. 31. Том 2. С. 102–105.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів : Закон України від 23 листопада 2018 р. № 2628-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2018. № 49. Ст. 399.
6. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів (№ 9260 від 5 листопада 2018 р.). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64888.

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОПРОМИСЛОВИМ КОМПЛЕКСОМ

Постановка проблеми. Необхідність прискорення науково-технічної діяльності в агропромисловому комплексі, в основі якого лежать інноваційні процеси і забезпечення ефективного ведення агропромислової діяльності, диктуються комплексом соціально-економічних завдань, що стоять перед галуззю, найважливішими з яких є техніко-технологічне переозброєння і модернізація з метою збільшення виробництва і забезпечення продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу. Підвищення сприйнятливості агропромислового комплексу до нововведень виступає одним з головних умов інноваційного розвитку в аграрній сфері, а воно, у свою чергу, вимагає інноваційної пов'язаності науково-технічного прогресу в агропромисловому комплексі та аграрних перетворень. Для цього потрібно:

- відновити великотоварне сільськогосподарське виробництво;
- повніше реалізувати в господарствах різних форм господарювання кооперативні принципи, включаючи спільну діяльність в інноваційній сфері;
- розширити застосування госпрозрахункових принципів у внутрішньогосподарських економічних відносинах, в тому числі враховуючи інноваційну активність підрозділів;
- поглибити агропромислову інтеграцію із забезпеченням економічного рівноправності всіх учасників загальних виробництва, розширити їх можливості у веденні господарської діяльності.

Для кількісного вираження інноваційного потенціалу сільгоспвиробників і визначення економічної ефективності інноваційної діяльності необхідно ввести звітність по веденню інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі [1; 3].

Принципова схема організаційно-економічного механізму державного управління агропромисловим комплексом, що дозволить створювати і впроваджувати інновації являє собою сукупність форм і методів здійснення інноваційної діяльності, що взаємно і узгоджено функціонують і забезпечують вирішення основного завдання щодо забезпечення інноваційного розвитку галузі.

Складовими організаційно-економічного механізму державного управління агропромисловим комплексом є законодавча, організаційна, економічна та соціально-психологічна.

Зокрема, стосовно до сучасних умов першорядне значення має організаційно-економічне забезпечення освоєння інновацій в масовій практиці сільськогосподарського виробництва за рахунок вдосконалення організації інноваційних процесів, а також економічного стимулювання інноваційної діяльності на всіх рівнях управління агропромисловим комплексом. Важливим при цьому є істотне підвищення рівня фінансового, кадрового та матеріально-

технічного забезпечення науки. Постійний творчий зв'язок дослідників з сільгоспвиробниками дозволить розробити такі плани створення інновацій, які будуть повністю відповідати потребам виробництва. Стосовно до кожної наукової установи, що веде дослідження за тематикою інноваційної спрямованості, необхідно формувати власну структуру інноваційних процесів, що складається з ряду окремих систем: інформаційної, експертно-методологічної, фінансово-економічної, сертифікації та патентування, розвитку підприємництва та реалізації науково-технічної продукції.

Висновки. В Україні з її великою кількістю агрокліматичних зон можуть бути найбільш ефективні механізми державної підтримки науки та інноваційної діяльності, що реалізуються на рівні цих зон, у відповідних регіонах.

Тому доцільними є:

- поступова передача повноважень по розвитку прикладної аграрної науки, систем консультативної та навчальної підтримки інноваційного розвитку галузі від центру до територій;
- усебічне забезпечення створення і розвитку регіональних інформаційно-консультативних центрів, наділення їх землями і технікою для ведення дослідно-демонстраційної діяльності [1; 2].

Література:

1. Алейнікова О. В. Зарубіжний досвід державного регулювання розвитку АПК / О. В. Алейнікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 16. – С. 131–136.
2. Гончаренко О. В. Інституціональні аспекти реалізації інноваційних пріоритетів розвитку агропромислового виробництва [Електронний ресурс] / О. В. Гончаренко // Економіка. Управління. Інновації. – 2016. – №1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_5. – (Серія: «Економічні науки»).

Перевізнак В.М.

ПОНЯТТЯ ГЕНДЕРНОГО РЕСУРСУ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Держава, виконуючи свої функції як соціально-політичного інституту, має реалізовувати спільний інтерес і підтримувати рівновагу в суспільній системі, не допускаючи деструктивних конфліктних взаємодій окремих соціальних груп. З цієї точки зору, протиріччя інтересів гендерних груп слід розглядати не як загрозу суспільній стабільності, а як джерело розвитку, що веде до появи нових сучасних форм гендерних відносин. Все це дозволяє поставити питання про гендерні ресурси державної політики та управління, походження та потенціал якого пов'язаний з необхідністю забезпечення біологічного й соціального відтворення населення.

Виклад основного матеріалу. Почнемо з визначення основних понять. У тлумачному словнику ресурс визначається як:

- запас, джерело чого-небудь;
- засіб, до якого звертаються в необхідному випадку.

В енциклопедичному словнику дається подібне визначення: ресурси (від франц. Resource - допоміжний засіб) - грошові кошти, цінності, запаси, можливості, джерела засобів, доходів.

Незважаючи на схожість, в цих визначеннях є й деякі смислові відмінності. У другому випадку в палітру змісту додається відтінок потенційності: ресурс - це не тільки джерело коштів і запас чого-небудь, але й потенційна можливість. Тим самим володіння ресурсами робить людину, групу, державу, суспільство не тільки багатими, але і володіють потенціалом збільшення цього багатства через використання можливостей.

У політиці під ресурсами розуміється сукупність засобів, застосування яких забезпечує можливість суб'єкту влади здійснювати визначальний вплив на діяльність і поведінку об'єкта. [1]

Очевидно, що універсальним ресурсом влади й управління виступає людина, оскільки саме вона своєю діяльністю створює всі інші ресурси. Як носій здатності до праці й доцільної діяльності людина формує економічні ресурси. Як носій норм, звичаїв, традицій і цінностей вона створює культурні ресурси, як джерело інформації - інформаційні, як володар творчих і дослідницьких здібностей людина має потенціал створювати й розвивати науку й технології. Як істота, здатне володарювати, людина перетворюється в політичний (владний) ресурс, а здатність людей застосовувати силу й володіти зброєю перетворює їх в силовий ресурс. Узагальнюючи, можна сказати, що будь-яка здатність людського індивіда може бути перетворена державою в ресурс, все залежить від необхідності та можливості держави це зробити. Це стосується й здатності людей до біологічного й соціального відтворення. [4]

Гендерний ресурс державної політики та управління - це розкриття й використання державою шляхом проведення відповідної державної політики людського потенціалу чоловіків і жінок для вирішення завдань модернізації та суспільного розвитку. Гендерний ресурс має двоїстий характер. Він відноситься одночасно до соціальних і демографічних ресурсів. Його природа пов'язана з використанням ресурсів чоловіків і жінок, якими вони володіють як носії гендерних ролей, потенціал яких, у свою чергу, породжується потребами суспільства в біологічному й соціальному відтворенні населення. Біологічний компонент гендерного ресурсу полягає в можливості відтворення населення, соціальний - в існуванні потенціалу громадських змін, пов'язаних з утриманням ролей і статусів гендерних груп, скороченням або зростанням гендерної нерівності в суспільстві.

Гендерний ресурс державної політики - це ресурс «соціалізації» держави й економіки шляхом імплементації у них людського виміру. Скажемо відразу, використання гендерного ресурсу - це не єдиний шлях «соціалізації» державної соціально-економічної політики. У такому ж ключі можна розглядати оптимізацію державою етнічних або міжконфесійних відносин. У той же час

демографічні процеси постіндустріального суспільства помітно актуалізують використання потенціалу розвитку, пов'язаного саме з гендерними відносинами. У соціальних ризиках модернізації, перший - «поєднання сім'ї та роботи, особливо догляд за дітьми та людьми похилого віку» - безпосередньо пов'язаний з динамікою гендерних відносин.

Особливість гендерного ресурсу, як і гендерних відносин в цілому, полягає в його об'єктивності й самовідтворенні. Він існує незалежно від того рефлексують політики й державні діячі з цього приводу чи ні. Люди завжди й усюди вступають в соціальні взаємодії як чоловіки й жінки, навіть тоді, коли їх гендер не має для нього ніякого значення. [2; 114–120]

Висновки. Гендерні відносини є потенційно політичними (конфліктними), тому що набута ними, політичного характеру в повному розумінні слова, необхідна рефлексія протилежності інтересів жінок і чоловіків та проблематизація їх нерівності в публічному дискурсі. Це завдання виконали фемінізм і жіночі дослідження як теоретична рефлексія першої та другої хвилі жіночого руху.

Можна виділити три етапи в розвитку політичного змісту гендерних відносин: дополітичний, політичний і постполітичний. На останньому етапі гендерні відмінності в політиці стають недоречними, бо досягається паритет чоловіків і жінок на рівні прийняття ключових політичних рішень.

Гендерний ресурс - здатності й можливості людей до соціального та біологічного відтворення, які визначаються характером гендерної системи суспільства. Він є одночасно й соціальним і біологічним. Гендерний ресурс державної політики та управління на соціетальному рівні - це оптимізація державою шляхом проведення відповідної державної політики процесів біологічного соціального відтворення населення для вирішення завдань модернізації та суспільного розвитку. Онтологічні підстави застосування гендерного ресурсу державної політики на інституційному рівні утворюють гендерні проблеми, які існують у всіх підсистемах державного управління: інституційної, нормативно-правової, функціонально-структурної, комунікативної, професійно-кадрової, професійно-культурної.

Література:

1. Впровадження гендерних підходів в діяльність державних органів влади, місцевого самоврядування та громадських організацій : навч.-метод. посіб. / Л. М. Артеменко, С. М. Задорожна, Л. І. Канюка та ін. – Чернігів : Підво “Навч.-метод. центр” Федерації профспілк. організацій Чернігів. обл. Облас. організації Спілки жінок України, 2008. – 54 с.
2. Гонюкова Л. В. Сучасний механізм упровадження гендерної політики в Україні / Л. В. Гонюкова, Н. С. Педченко // Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Серія : Державне управління. – 2016. – № 2. – С. 114–120.
3. Кучук А. М. Гендерна рівність і рівність чоловіка і жінки: правовий дискурс [Електронний ресурс] / А. М. Кучук. – Режим доступу : http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/1720/1/1604_IR.pdf

4. Мельник Т. М. Творення суспільства гендерної рівності: міжнародний досвід. Закони зарубіжних країн з гендерної рівності / Т. М. Мельник. – 2-ге допов. вид. – Київ, 2010. – 440 с.

Полякова Н.

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Постановка проблеми. Проблема розвитку трудового потенціалу регіону має загальнодержавне значення, тому вона цілком правомірно належить до сфери державного управління і регулювання та потребує системного підходу.

Виклад основного матеріалу. В сучасній науковій, навчальній і довідковій літературі термін “державне регулювання” розглядається в широкому і вузькому розумінні. Державне регулювання в широкому змісті полягає в установленні державою загальних правил поведінки (діяльності) учасників суспільних відносин і їхньому коригуванні залежно від умов, які змінюються. У вузькому розумінні державне регулювання – це одна із функцій державного управління, спрямована на створення сприятливих економічних, правових, організаційних умов діяльності комерційних і некомерційних організацій, підприємництва без втручання державних органів у їхню виробничу і фінансово-господарську діяльність, за винятком спеціально передбачених законом випадків [1]. Тому державне регулювання розвитку трудового потенціалу регіону можна визначити як одну із функцій державного управління, що спрямована на створення сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для максимально повної реалізації кількісних та якісних характеристик економічно активного працездатного населення регіону в конкретних соціально-економічних умовах без втручання державних органів у діяльність господарюючих суб’єктів, за винятком спеціально передбачених законом випадків. Категорія “система” означає цілісну сукупність взаємозв’язаних частин. Система активно впливає на свої компоненти, змінюючи та перетворюючи їх відповідно до своєї внутрішньої суті (природи) [2].

Системний підхід означає необхідність виявлення й оцінки взаємозв’язку та взаємозалежності елементів системи, прогнозування можливих змін і необхідні заходи впливу. Отже, система державного регулювання розвитку трудового потенціалу регіону є системою державного впливу на процеси розвитку трудового потенціалу регіону відповідно до поточних і стратегічних цілей соціально-економічної політики держави. Ця система є єдністю двох підсистем: керівної та керованої. Керівна підсистема (суб’єкт регулювання) – людина чи група людей, які здійснюють регулюючий вплив на керовану підсистему (об’єкт регулювання) спеціалізованими засобами. До суб’єктів державного регулювання розвитку ТПР належать органи державного,

галузевого, територіального та місцевого управління, що мають відношення до розвитку трудового потенціалу. Об'єктом державного регулювання розвитку ТПР є соціально-економічні та організаційні відносини, що складаються в регіоні з приводу розвитку ресурсів праці. Ці відносини ґрунтуються на економічних і соціальних інтересах людей. Конкретними проявами можуть бути відносини з приводу демографічної поведінки населення регіону, ставлення людей до міграції, професійного самовизначення, мотивації і стимулювання трудової діяльності тощо. Будь-яке регулювання, зокрема і ТПР, неможливе, якщо не сформовано його мету, не визначені завдання, принципи, функції, методи, важелі регулювання та ресурсне забезпечення (правове забезпечення; фінансовоекономічне забезпечення; адміністративно-організаційне забезпечення; інформаційне, кадрове; наукове тощо). Головною метою розвитку трудового потенціалу країни, є забезпечення, підтримання, відновлення і розвитку трудового потенціалу, відтворення кваліфікованої робочої сили та підвищення її конкурентоспроможності відповідно до сучасних потреб економічного і соціального розвитку. Важливо підкреслити, що при формулюванні цілей функціонування системи державного регулювання щодо розвитку ТПР на різних рівнях необхідно брати до уваги не лише специфіку регіону, але й здатність соціально-економічних систем до саморегулювання. Також слід урахувати й інші якості систем: цілісність, емерджентність, гнучкість, синергізм, рівновага, адаптивність, самоорганізація, стійкість тощо. Прийнято виділяти стратегічний і тактичний аспекти реалізації основної мети системи державного регулювання розвитку ТПР. Стратегічний аспект передбачає макросоціальне обґрунтування та розробку оптимальної перспективної територіальної структури життєдіяльності населення. Тактичний аспект полягає у забезпеченні збалансованого комплексно-пропорційного розвитку окремих регіонів, створенні сприятливих умов для успішного функціонування господарських об'єктів і проживання населення, для розвитку ринкових відносин. Взаємодія структурних елементів системи державного регулювання розвитку ТПР базується на системі основних принципів. Ці принципи мають відтворювати як тактичні, так і стратегічні орієнтири політики держави. Серед основних принципів державного регулювання розвитку ТПР, слід виокремити такі: додержання балансу інтересів особи, суспільства і держави; верховенства права; соціальна справедливість, відповідальність держави, підприємців, громадян; гармонізація загальнодержавних, регіональних, місцевих інтересів розвитку трудового потенціалу; попередження ризиків руйнування трудового потенціалу; наукове управління розвитком трудового потенціалу; ресурсне забезпечення державної політики розвитку трудового потенціалу; чітке розмежування повноважень та взаємодія органів державної влади щодо управління розвитком трудового потенціалу; соціальне партнерство; інтеграція з міжнародними системами соціально-трудоного розвитку; інформаційна відкритість; пріоритетний розвиток суспільства у напрямі задоволення інтересів особи; підтримка таланту, ініціативності. Регулювання розвитку ТПР – це процес, що здійснюється на основі виявлення відхилень системи (об'єкта регулювання) від заданої траєкторії та відповідного

впливу на систему для повернення її до заданої траєкторії [3].

Висновки. Таким чином у регулюванні можна виділити такі основні функції органів державної влади та місцевого самоврядування для науково обґрунтованого впливу на цей процес: аналіз, прогнозування, моніторинг, координація, коригування, стимулювання і контроль розвитку ТПР. Важливе місце в системі регулювання розвитку ТПР займає функція прогнозування, виконання якої має передбачати прогноз: чисельності населення і його статеві-вікової структури; зайнятості населення по галузях матеріального виробництва та соціальної сфери; попиту та пропозиції робочої сили в територіальному, галузевому та професійному розрізах; обсягів професійного навчання, підготовки молодих робітників і фахівців; рівня освіти і здоров'я населення; розселення населення тощо.

Література:

- 1.. Осовська Г. В. Управління трудовими ресурсами / Г. В. Осовська, О. В. Крушельницька. – К. : Кондор, 2003. – 223 с.
2. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : [монографія] / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с. 19.
- 3 Статівка Н. В. Продуктивність аграрного сектора економіки України: важелі державного впливу : монографія / Н. В. Статівка. – Х. : Магістр, 2010. – 324 с

Резніков В.В.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Ідея європейської інтеграції є свідомим стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженням багатьма складними викликами та випробуваннями, особливо в сучасних умовах. Тому для України, як невід'ємної частини Європи, є нагальним та актуальним питання необхідності формування та реалізації відповідної державної політики європейська інтеграції, як передумови подальшого соціально-економічного та політичного розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння сутності та змісту державної політики у сфері європейської інтеграції необхідно визначитись з об'єктом, по відношенню до якого формується та реалізується державна політика, а саме, яка сутність та зміст наукової дефініції «європейська інтеграція».

В першу чергу, необхідно зазначити, що Європейський Союз, який запроваджено у 1993 р. відповідно до Маастрихтського договору – це консолідоване багатонаціональне утворення (не є юридичною особою), міжурядове об'єднання країн Європи, що через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики

та діяльності має на меті забезпечення безперервного економічного зростання, соціального розвитку і згуртованості країн-учасниць. Держави-члени Європейського Союзу створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні [1].

У науці існує кілька підходів до визначення поняття європейська інтеграція: міжурядовий, інституційний і комунікативний.

Прихильники міжурядового підходу надають пріоритет у процесі інтеграції національним державам. Результатом їх взаємодії на міжурядовому рівні є особливе навколишнє середовище, яке впливає на появу загальних інститутів. У рамках інституційного підходу європейська інтеграція розглядається, як процес трансформації національних практик взаємодії інститутів, який продукує створення особливої багаторівневої системи управління з безліччю центрів прийняття рішень (governance). Комунікативний підхід трактує європейську інтеграцію, як процес створення соціальних спільнот за допомогою ефективної взаємодії між їх членами в різних галузях. У результаті чого формується співтовариство безпеки, в якому політичні чинники орієнтовані на створення нового політичного центру, який і повинен координувати роботу учасників [2].

Найбільш сучасною є концепція «багаторівневого управління», яка трактує європейську інтеграцію як процес, що має відбуватись одночасно на наднаціональному, національному та регіональному рівнях [2].

Кривоногова А.В. вважає, що європейська інтеграція – це не подія, а довготривалий складний процес. Це політика внутрішніх реформ у політичній, соціальній, економічній та правовій сферах. Це зміна законодавчої бази, впровадження стандартів та норм ЄС, зміна в системі вироблення та реалізації державної політики, характеру української економіки. Європейська інтеграція повинна сприйматися в першу чергу не як зовнішня, а як внутрішня державна політика, спрямована на впровадження актуальних для суспільства реформ [4].

Слід зазначити, що на думку Бондаренко В.Д., державне управління процесами європейської інтеграції дуже часто розглядають у вузькому розумінні терміну – як вироблення, впровадження, координацію, моніторинг та оцінювання урядової інтеграційної політики. Тому, він пропонує відійти від вузького розуміння управління процесами європейської інтеграції й застосувати «широкий» погляд на державне управління цими процесами, як активні заходи влади, спрямовані на реформування системи державного управління, її європеїзацію, пристосування до функціонування в Європейському просторі. Адже в європейському дискурсі поняття «державне управління» охоплює три виміри, яким відповідають три англійських терміни: governance – врядування, management – менеджмент та administration – адміністрування. І ефективність системи державного управління, послідовність, гармонійність та узгодженість державної політики можливі лише за умови, коли всі три виміри послідовно, гармонійно й узгоджено взаємопов'язані. У даному випадку таке поняття як інтегроване державне управління (joined up

government) працює в синергетичному режимі, який вкрай необхідний для ефективної координації та дієвої реалізації державної політики, особливо таких її пріоритетних напрямів, як європейська інтеграція. Європейська інтеграція супроводжується процесами європеїзації державного управління – впливом ЄС на структури, інституції і національну державну політику та пристосуванням національних норм, стандартів, правил і процедур до формальних чи неформальних стандартів ЄС, які охоплюють різні сфери: право, економіку, політичні системи, охорону навколишнього середовища, організацію державної цивільної та військової служби, процеси прийняття рішень і вироблення державної політики [5].

На думку Якименка Ю. та Пашкова М., європейська інтеграція України – складний, багаторівневий, поступовий процес в різних сферах – політичній, економічній, соціальній, культурній. Але саме психологічний фактор – свідомий європейський вибір громадян, підтримка руху країни до ЄС, утвердження в українському суспільстві європейської ідентичності – є найважливішою складовою повернення Києва до європейської спільноти [3].

Висновки. Отже, об'єктом державної політики у сфері європейської інтеграції, доцільно вважати всі сфери суспільної діяльності (економічна, соціальна, гуманітарна, екологічна, культурна, спортивна тощо), з якими пов'язані процеси європейської інтеграції, і які є основою сталого соціально-економічного розвитку країни, гарантією державного суверенітету та забезпечення високих стандартів життя населення України.

Література:

1. Інститути ЄС і НАТО. Глосарій основних термінів та понять: Навчальний посібник / Укладачі: І.В. Артёмов, Д.В. Вітер, Л.І. Загайнова, О.М. Казакевич, О.М. Руденко. – Ужгород: Ліра, 2007. – 220 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 4).

2. Вітер Д.В. Поняття інтеграції в контексті інноваційних трансформацій сучасного суспільства // Д.В. Вітер / Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посіб. / [І.В. Артёмов, В.Д. Бакуменко, В.Д. Бондаренко та ін.]. – Ужгород: Ліра, 2009. – С. 9-24.

3. Якименко Ю. Україна на шляху до ЄС: оцінки, думки і сподівання громадян / Ю. Якименко, М. Пашков. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://razumkov.org.ua/statti/ukraina-na-shliakhu-do-yes-otsinky-dumky-i-spodivannia-hromadian> (дата звернення: 25.07.2019).

4. Кривоногова А.В. Історія української євроінтеграції: відносини між Україною та ЄС // А.В. Кривоногова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11329/1/Krivanogova __% 20386-391.pdf](http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11329/1/Krivanogova__%20386-391.pdf) (дата звернення: 15.08.2019).

5. Бондаренко В.Д. Особливості державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України на сучасному етапі // В.Д.Бондаренко / Механізми регулювання інтеграційних процесів в Україні: навч. посіб. – Ужгород: Ліра, 2009. – С. 68-81.

ЗАХИСТ МИТНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В РЕФОРМУВАННІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Реформування системи державного управління, передбачає послідовність з таких етапів: певні дії, виникнення при цьому певних проблем, вибір заходів для їх вирішення, виявлення та аналіз гіпотетичних проблем наступного етапу. Забезпечення реформування й подальшого самовпорядкування у системі державного управління здійснюється на засадах встановлення інституційної структури. При цьому провідну роль у забезпеченні організаційних заходів, координації проведення, науково-аналітичному супроводі та моніторингу результатів реформи відіграватиме центральний орган виконавчої влади.

Виклад основного матеріалу. Система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України передбачено державної митної політикою, включаючи регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

Центральним органом виконавчої влади, Міністерством фінансів України, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, згідно визначених завдань забезпечується формування та реалізацію єдиної державної податкової і митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, державної фінансової політики у сфері співробітництва з іноземними державами, банками і міжнародними фінансовими організаціями, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку [1].

В рамках проведення реформи державного управління України реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, є пріоритетним завданням, що передбачено стратегію сталого розвитку «Україна 2020», схваленою Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, [2], а також Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII [3] та середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275 [4], Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 лютого 2017 р. № 142 [5], Стратегією реформування державного

управління України на 2016-2020 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 [6], яка оновлена відповідно до розпорядження КМУ від 18 грудня 2016 р. № 1102-р. як Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року [6].

Щодо реалізації заходів державної митної політики, впровадження в діяльність митних органів України кращих світових практик, удосконалення існуючих процедур, налагодження процесів інституціонального оновлення та розвитку функціональної спроможності Міністерство фінансів України керується концептуальними напрямками реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. Зокрема пріоритетними напрямками у частині реалізації Міністерством фінансів України державної митної політики є [8]:

- сприяння безпеці та міжнародній торгівлі, включаючи спрощення та гармонізацію митних процедур;
- сприяння ефективному справлянню митних платежів;
- розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі;
- захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї;
- підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва.

Також відповідно до Концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику передбачено зокрема, оптимізація організаційної та функціональної структури; удосконалення процедури адміністративного оскарження; управління інформаційними системами, технологіями та моніторингу щодо протидії кіберзагрозам через центри реагування на кіберінциденти; розвиток персоналу, реформи для забезпечення доброчесності та антикорупційні заходи; прозорість та контрольованість реформи.

Відповідно до положень щодо напрямів реформування в частині реалізації державної митної політики, передбачено [8]: сприяння безпеці та міжнародній торгівлі, включаючи спрощення та гармонізацію митних процедур; сприяння ефективному справлянню митних платежів; розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі; захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї; підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва; удосконалення процедури адміністративного оскарження; управління інформаційними системами та технологіями; розвиток персоналу, реформи для забезпечення доброчесності та антикорупційні заходи; прозорість та контрольованість реформи для вдосконалення процедур та процесів діяльності служб.

Висновки. Сфера захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України передбачено державної митної політикою, включаючи регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку

економіки України та її інтеграції до світової економіки, що є складовою частиною державної економічної політики.

В рамках проведення реформи державного управління України реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику, є пріоритетним завданням, що передбачено стратегію сталого розвитку «Україна 2020», Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України (від 14 квітня 2016 р. № 1099-VIII) та середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 року, Стратегією реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки, Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 роки, що оновлена відповідно до розпорядження КМУ від 18 грудня 2016 р. № 1102-р. як Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року.

Література:

1. Про затвердження положення про Міністерство фінансів України. Постанова КМУ від 20.08.2014 № 375. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>
2. Про стратегію сталого розвитку «Україна 2020». Указ Президента від 12.01.2016 № 5/2015 База даних «законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
3. Про програму діяльності Кабінету Міністрів України. Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>
4. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік. Розпорядження КМУ від 3.04.2017 р. № 275-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>
5. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки. Розпорядження КМУ від 8.02.2017 р. № 142-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80>
6. Деякі питання реформування державного управління України. Розпорядження КМУ від 24.06.2016 р. № 474-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80/page>
7. Про внесення змін до розпоряджень Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474 і від 27 грудня 2017 р. № 1013. Розпорядженням КМУ від 24.06.2016 р. № 474. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1102-2018-%D1%80/paran14#n14>
8. Про схвалення концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. Розпорядження

КМУ від 27 грудня 2018 р. № 1101-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2018-%D1%80>

9. Деякі питання реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. Розпорядження КМУ від 5.07.2019 р. № 542-р. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/542-2019-%D1%80>

Романенко Є. О.

ДЕТІНІЗАЦІЯ РИНКУ МЕТАЛУРГІЙНОЇ СИРОВИНИ ТА ОПЕРАЦІЙ З МЕТАЛОБРУХТОМ

Постановка проблеми. Неefективне регулювання діяльності з металобрухтом в Україні ускладнює процес заготівлі й переробки брухту, а також значно ускладнює експортно-імпортні операції на українському ринку. Більше того, наявність великої кількості регуляторних процедур породжує корупційні схеми, які в цілому гальмують розвиток і модернізацію металургійного комплексу. За оцінками експертів об'єднання підприємств «Укрметалургпром» брухтозаготівля в 2019 році складе близько 3200 тис. т. з них понад 80% знаходиться в тіні (2560 тис.т). Відповідні надходження в бюджет в 2019 році становитимуть – 45,7 млн. грн. Запропоновані заходи щодо детінізації ринку металобрухту створять передумови для легалізації брухтозаготівельного бізнесу і виведення його з тіні, що в свою чергу, дозволить збільшити надходження до бюджету в 20 разів – близько 914 млн. грн.

Неefективне регулювання даного виду діяльності в Україні ускладнює процес заготівлі й переробки брухту, а також значно ускладнює експортно-імпортні операції на українському ринку. Більше того, наявність великої кількості регуляторних процедур породжує корупційні схеми, які в цілому гальмують розвиток і модернізацію металургійного комплексу.

Виклад основного матеріалу. Чинним законодавством заборонено приймати від населення промисловий брухт, при цьому наявні визначення не дають чіткого розуміння, який брухт є побутовим, а який промисловим. Такий поділ – «радянський спадок», але в сучасних умовах брухт будь-якого походження може належати як фізичній, так і юридичній особі. Для мінімізації ризиків пошкодження промислових об'єктів існують інші інструменти, наприклад, кримінальна та/або адміністративна відповідальність. Збереження поділу лому на промисловий і побутовий в сучасних умовах обумовлює можливості для зловживань з боку правоохоронних органів.

Так, на теперішній час первинна ланка брухтозаготівельної галузі – невеликі заготівельники – не мають можливості офіційно, з дотриманням норм чинного законодавства та сплатою податків здійснювати заготівлю брухту,

оскільки їм необхідно отримувати акт обстеження від місцевих адміністрацій, виконувати низку вимог щодо наявності брухтопереробного та вантажопідйомного обладнання, які є для них економічно недоцільними та складними у виконанні. Тоді як основна функція дрібних заготівельників – це зібрати брухт у населення та передати його далі металургійним переробникам, для чого взагалі не потрібна більшість з передбаченого на сьогоднішній день обладнання.

Статтею 213 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за здійснення операцій з брухтом посадових осіб суб'єктів господарювання, які не включені до переліку суб'єктів господарювання, які здійснюють операції з брухтом. При цьому, після відміни ліцензування операцій з металобрухтом не існує та не передбачено законодавством жодного такого переліку.

Верховна Рада 14 січня прийняла в першому читанні законопроект №2426 про детінізацію ринку металобрухту. [1] Метою законопроекту є детінізація ринку металургійної сировини шляхом усунення неузгодженостей та недоліків положень законодавства щодо операцій з металобрухтом, які створюють неприпустимі умови для легального ведення господарської діяльності.

Законопроектом пропонується внести ряд змін до чинних нормативно-правових актів, що забезпечить спрощення ведення господарської діяльності в даній сфері.

Переважає більшість положень законопроекту спрямовані на лібералізацію умов провадження діяльності суб'єктів господарювання і зняття неефективних регуляторних обмежень.

Законопроект вдосконалює регулювання діяльності учасників ринку металобрухту шляхом:

- спрощення порядку здійснення операцій з металобрухтом;
- зменшення необґрунтованих вимог до суб'єктів господарювання, які здійснюють операції з металобрухтом, та вимог до оформлення операцій з металобрухтом;
- скасування застарілої системи поділу металобрухту на побутовий і промисловий та пов'язаних з нею обмежень, чим усувається можливість для корупційних зловживань з боку правоохоронних органів через пред'явлення ними необґрунтованих претензій до легальних пунктів приймання металобрухту;
- уточнення компетенції державних органів у сфері здійснення операцій з металобрухтом;
- виведення з-під подвійного державного контролю здійснення операцій з металобрухтом;
- спрощення документального оформлення операцій з металобрухтом за участю фізичних осіб, порядку та оплати закупленого у населення металобрухту шляхом скасування заборони розрахунків готівкою;
- усунення дублювання функцій органів державної влади в сфері здійснення операцій з металобрухтом, скасування права складання місцевими державними адміністраціями акту обстеження спеціалізованих підприємств;

- спрощення технічних та регуляторних вимог до заготівників металобрухту, які здійснюють лише його заготівлю (закупівлю) без фактичної переробки;

Законопроектом також вносяться зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення з метою надання нового визначення адміністративного правопорушення при здійсненні операцій з металобрухтом у зв'язку з необхідністю скасування класифікації металобрухту як «промислового» та «побутового».

Важливо, що проектом Закону здійснюється усунення правової колізії норми статті 213 Кримінального кодексу України, яка встановлює кримінальну відповідальність за здійснення операцій з брухтом кольорових і чорних металів посадовими особами суб'єктів господарської діяльності, відомості про яких не включено до переліку суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з металобрухтом. На сьогоднішній день існування такого переліку не передбачено чинним законодавством.

Окрім того у Верховній Раді 7 жовтня 2019 року зареєстровано та ще не розглядався законопроект №2235 про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення відповідальності за умисне пошкодження, руйнування, викрадення телекомунікаційної мережі) за крадіжки або пошкодження мідних кабелів.[2] Чинна нормативна база передбачає тільки адміністративні покарання за злодійство міді. У новому законопроекті є пропозиція внести зміни до статті 360 Кримінального кодексу. Саме мінімальне покарання за «умисне пошкодження або крадіжка» телеком-мереж або обладнання - від однієї до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (17-51 тис. грн.) або ж обмеження / позбавлення волі від одного до трьох років.

Висновки. Таким чином прийнятий в першому читанні законопроект, та законопроект який ще не розглядався, в цілому спрямовані на досягнення прозорості в господарській діяльності суб'єктів операцій з металобрухтом, вирішує окремі важливі питання дерегуляції такого виду господарської діяльності як заготівля металобрухту та сприяє масштабній детінізації цієї індустрії та посилення відповідальності за крадіжки або пошкодження мідних кабелів.

Література:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо детінізації ринку металургійної сировини та операцій з металобрухтом) від 12.11.2019 № 2426.

2. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо посилення відповідальності за умисне пошкодження, руйнування, викрадення телекомунікаційної мережі) від 07.10.2019 №2235.

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Загострення проблем безпеки довкілля і населення стає домінуючою ознакою сучасності. Обсяг антропогенного впливу на природне середовище, урбанізація територій, зростання обсягів елементів техносфери – все це фактори, що негативно впливають на стан розвитку суспільства. Неврахування екологічних проблем, недостатнє фінансування їх вирішення, невідповідний вибір форми господарювання супроводжується катастрофічними наслідками для навколишнього середовища, значними економічними збитками.

Виклад основного матеріалу. Екологічні проблеми сьогодення спричиняють небезпеку існування людини на всіх рівнях: від регіону до держави і світу в цілому. Для України ці проблеми постають особливо гостро, оскільки має місце значна концентрація небезпечних виробництв, суттєва трансформація ландшафтів, не ефективне використання природних ресурсів (у тому числі невідтворюване їх знищення), недостатня забезпеченість виробничих та контролюючих структур фахівцями у галузі екологічної безпеки.

Головною метою функціонування системи екологічної безпеки має бути вироблення концептуальних засад загальної стратегії у сфері раціонального природокористування та захисту навколишнього середовища, а також втілення їх у практику з метою сталого економічного та соціального розвитку держави. При цьому передбачається формування нових типів технологічних процесів, соціальної організації та управління, здатності розв'язувати екологічні проблеми та зменшувати будь-які екологічні небезпеки, що становлять значну загрозу національній безпеці будь-якої країни та її регіонів.

Створення системи екологічної безпеки разом із вдосконаленням соціально-економічної системи безпеки є новим елементом національної безпеки. Підґрунтям цієї системи мають стати інституційний, адміністративно-правовий, фінансово-економічний та ринкові механізми управління природокористуванням, що базуються на кількісних даних, результатах математичного моделювання та прогнозування, сучасних інформаційних технологіях, з урахуванням рекомендацій міжнародного досвід. Створення системи екологічної безпеки означає задоволення екологічних вимог суб'єктів екосистеми, що повинно мати пріоритет серед інших аспектів традиційної національної безпеки.

Державна система екологічної безпеки – це організована державою сукупність суб'єктів, об'єднаних цілями та завданнями щодо реалізації національних інтересів у екологічній сфері, що здійснюють узгоджену діяльність у межах законодавства України.

У новій редакції Стратегії національної безпеки України гарантування безпечних умов життєдіяльності населення, захисту і відновлення навколишнього природного середовища віднесено до життєво важливих

національних інтересів України, захист яких є нагальним завданням політики національної безпеки.

Отже, екологічна безпека – це гарантований законом пріоритетний принцип економічного й соціального розвитку України.

Слід підкреслити, що достатньо фундаментально розроблено теоретичні та практичні засади управління екологічною безпекою при катастрофічних ситуаціях. Зокрема, розвивається логіко-ймовірнісна концепція, де прикладом наукового вирішення проблеми є розробки Інституту кібернетики НАНУ, а практична реалізація її здійснена в урядовій інформаційно-аналітичній системі надзвичайних ситуацій (<http://www.kitsoft.kiev.ua/product/uia-s-ns>). Інша картина спостерігається щодо досліджень з формування екологічної небезпеки та управління безпекою в умовах постійно присутнього техногенного навантаження, яке не носить виражений екстремальний характер. Особливо це стосується регіонального аспекту проблеми.

Значне місце у вирішенні окресленої проблеми належить інструментально-методичним розробкам регіонального характеру екологічної безпеки: науковому методу стратегічного проектування для прогнозування трансформації екологічної ситуації на окремих територіях під комплексним впливом природних і техногенних факторів та планування управлінських дій із забезпечення природоохоронної діяльності в системі ризиків.

Екологічна безпека, за твердженням вітчизняних вчених [1,2], є однією з характеристик стану суспільно-територіальних утворень (регіонів, областей, великих та середніх міст України) й суттєво впливає на результати господарювання. Останнє створює залежно від конкретного рівня безпеки певні переваги в регіонах з вищим рівнем безпеки перед регіонами з меншим. Сталий характер таких переваг, який має характер «доходу блага» і значною мірою не є наслідком виробничих та соціальних зусиль населення відповідного регіону, робить подібну перевагу близькою до ренти або рентного доходу, правильніше – квазіренти.

Екологічна безпека, по-перше, є невід'ємною складовою національної безпеки держави, що відображається в офіційних документах та підтверджується логікою розвитку держави й суспільства; по-друге, як складова національної безпеки повинна досягатись завдяки виваженій та ефективній державній політиці всіх рівнів; по-третє, в основу реалізації політики екологічної безпеки покладена фундаментальна цінність суспільства - національний екологічний інтерес постійного довгострокового характеру, і строк його актуалізації не може бути обмежений навіть існуванням держави, оскільки він має територіальну, а не політичну прив'язку.

Висновки. Таким чином реалізація національного екологічного інтересу спирається на поєднання: природних ресурсів усіх видів; інтересів регіону з інтересами держави, та виконання державою конституційних зобов'язань і міжнародних угод. Екологічна безпека, як складова державної політики всіх рівнів, має: здатність до саморозвитку; методологію вивчення; певні умови реалізації – правове забезпечення формування і впровадження політики екологічної безпеки та стратегічне планування.

Література:

1. Стеченко Д. М. Програмно-цільова орієнтація в управлінні соціально-економічним розвитком регіону / Д. М. Стеченко // Університетські записки: часопис Хмельницьк. ун-ту управління та права. 2007. № 3. С. 167–172.

2. Федорчак В.В. Організаційний механізм стратегічного проектування системи екологічної безпеки на регіональному рівні / В.В. Федорчак // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2012. № 4 (52). С. 178–182.

Самофалов Д.В., Ортіна Г. В.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Постановка проблеми. Все підприємництво повинно в обов'язковому порядку і без виключення ґрунтуватися на соціальній взаємодії, соціальному обміні і працювати тільки в соціальному середовищі.

Але не всі можуть погодитися з цим, що все підприємництво є соціальною дією. Можливо, простий уявний експеримент може допомогти в цьому відношенні: уявіть собі будь-який приклад підприємницької діяльності. А тепер уявіть, що ви забираєте з цієї частини елементи, які включають соціальну взаємодію. На ваш погляд, заберіть визнання і розрахунок поточної та майбутньої вартості, обмін цінностями між покупцем і продавцем, переговори про ціну, ринковий простір, засоби обміну, спільну мову торгівлі. Зверніть увагу, що без цих соціальних взаємодій підприємництво втрачає сенс. Саме по суті підприємництва ми знаходимо його соціальність. Без соціального світу і соціальної взаємодії жодне підприємництво неможливо уявити. Підприємництво – це форма соціальної дії [1, с.31].

Виклад основного матеріалу. Зростаючий інтерес до соціального підприємництва серед вчених неминуче відбивається в зростаючій заклопотаності більш точним визначенням цього явища. В цьому відношенні інтереси руху соціального підприємництва в підтримці «нечіткого» визначення, можливо, суперечать інтересам вчених, яким необхідні чіткі визначення понять для їх дослідження.

Так само, крім соціальної ролі, роль глобалізації та технологічний прогрес мають свій вплив на підприємництво.

Тиск глобалізації та революції в сфері ІКТ привів до хвиль реорганізацій в світі великих корпорацій, це забезпечує сутність керованої економіки. Корпоративна реорганізація передбачає зміну внутрішньої і зовнішньої організації корпорації, відображену, наприклад, збільшенням аутсорсингу і офшорингу. Це призвело до появи нових бізнес-моделей великих корпорацій.

Політична відповідь на глобалізацію, як в публічних дебатах, так і в економічній літературі – змістив джерело конкурентоспроможності та

зростання з фізичного капіталу, до знань і ідей. У політичних дебатах цей зсув був зроблений ясно в Лісабонському мандаті, і в економічній літературі, він став критичним фактором економічного зростання в новій теорії зростання або моделі ендогенного зростання.

Теорія ендогенного зростання передбачає, що економіка автоматично отримує вигоду зі своїх інвестицій в нові знання. Ідея полягає в тому, що знання веде себе як суспільне благо, яке може використовувати вся економіка.

Вище ми описуємо, як революція у сфері ІКТ разом з глобалізацією як керівний принцип економічної поведінки і соціальна система привела до розширення простору для підприємництва через нові організаційні структури і більший акцент на знання як виробничий фактор [2, с.118-126].

Обидві інвестиції в ІКТ і глобалізацію, як виявилось, є рушійними силами економічного зростання, що призводить до високого рівню процвітання. Більш високий рівень процвітання веде до більш орієнтованої на обслуговування економіці, диференціація споживчого попиту і зміна професійних уподобань.

Всі три, незалежно від організації і заснованої на знаннях реструктуризації, призводять до збільшення можливостей для підприємництва. По-перше, зростання сервісної орієнтації розвинених країн обумовлено щодо високої прибутковості особистих і соціальних послуг в поєднанні з їх порівняно низькою продуктивністю праці. По-друге, збільшення особистого добробуту призвело до зростаючої диференціації споживчих переваг, а значить, і ділових можливостей.

Переваги низьких цін стали можливими завдяки експлуатації в типові багатонаціональні підприємства керованої економіки втратили своє значення перед обличчям переваги споживачів до різноманітності. По-третє, сторона пропозиції підприємництва під впливом професійного вибору. Високий рівень процвітання дасть популярність нематеріальним мотивами, таким як автономія і самореалізація. Ці мотиватори в основі підприємницького вибору. Було показано, що, незважаючи на інтенсивний робочий день в умовах високого рівня невизначеності, у самозайнятих рівень задоволеності роботою в порівнянні з працівниками – більше [3, с. 27-30].

Висновки. Відбувається серйозне зрушення в організації розвинених економік: від того – що було охарактеризовано як керована економіка по відношенню до підприємницької економіки, або – динамічному капіталізму.

Однак це були не просто технологічні зміни, а й соціологічні. Визнання причин переходу від керованої до підприємницької економіки передбачає зміну напрямків державної політики. Замість того, щоб зосередитися безпосередньо і виключно в просуванні нових фірм і невеликих фірм, може трапитися так, що нинішній підхід до підприємницької політиці помилковий. Пріоритет не повинен бути на політики підприємництва, а скоріше більш всеосяжний і всеосяжний підхід, політики відповідно до керованої економікою, щоб сприяти динамічному капіталізму.

Література:

1. Олексенко Р.І. Философия, мировоззрение и мораль современного предпринимателя как составная экономико-социального развития общества. *Социосфера: науч.-метод. и теор. журнал.* 2013. № 5. С. 31.
2. Олексенко Р. І. Формування концепції креативної особистості як фактор креативно-знаннєвої економіки в умовах викликів глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії.* 2017. № 71. С. 118-126.
3. Олексенко Р.І. Методичні підходи до формування конкурентоспроможності підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2007. С. 27-30.

Семілетов О. С.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКО-ІННОВАЦІЙ ТА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Сучасний стан державного управління в економічній сфері переживає скрутні часи. Велика частка працездатного населення шукає кращої долі в інших країнах, а прожитковий мінімум є занадто високим, рівень заробітних плат є низьким це є великою проблемою нашого буття тому напрямок нашої політики держави спрямований на покращення стану та залучення додаткових інвестицій до економіки та створення нових робочих місць для населення.

Виклад основного матеріалу. Звертаючи увагу на стан економіки та провівши аналіз тенденцій які набули глобальних масштабів в країнах з розвинутою ринковою економікою можна зробити висновок що більшість із них почали звертати увагу на стан економіки та загострюючи увагу на екології і стані здоров'я свого населення. Головним завданням які вони мають досягти є покращення економічної ситуації шляхом створення системи ресайклінгу тобто застосування механізму сортування та переробки відходів (скла, пластмаси, паперу, залишків їжі, переробки побутової техніки, металобрухту, рослинних решток). Заступник мера Харкова з питань житлово-комунального господарства Андрій Руденко в інтерв'ю агентству Інтерфакс повідомив: «що середня вартість побудови заводу із переробки може складати 30 мільйонів доларів» Беручи до уваги позитивний вплив побудови заводу. є можливість отримання прибутку із виробництва а саме отримання біогазу, переробка гуми та застосування у дорожньому будівництві, пластику для використання у побуті та виробництві, паперу для повторного використання.

Досвід з переробки побутових відходів та отримання з них електричної і теплової енергії в плані енерго і ресурсозбереження є характерним для Швеції. В якій утилізується в цілому 96% побутових відходів, що є одним з найвищих показників у світі. Населення також спонукають до переходу на нову модель економіки: домовласникам пропонуються податкові пільги при переході на

поновлювані джерела енергії, податки для автовласників, які використовують для своїх автомобілів екологічно чисті види палива, зменшуються. Для подібних автомобілів передбачені також безкоштовні місця на міських парковках. Все це не може не впливати на кількість подібних засобів автотранспорту. Частка таких автомобілів в країні збільшується з кожним роком [2]. Досвід, накопичений Швецією в державному управлінні та у сфері вирішення екологічних проблем, може бути застосований і в нашій країні переробка відходів в нашій країні дуже актуальна. Це дозволить поліпшити екологічну ситуацію в країні, вирішити енергетичну проблему, підвищить якість життя населення, а також стане одним з ресурсів економіки держави.

Окремо хочу зауважити про досвід Швеції у використанні технології перетворення сміття в енергію. 20% тепла та електроенергії шведи отримують саме від енергетичної утилізації. При цьому вони ні на крок не відступили від своїх екологічних принципів. Зола після спалювання додатково очищують, відділяють від неї гравій, який потім використовується при дорожньому будівництві. Дим від спалювання очищують за допомогою сухих фільтрів та води, згодом цю воду очищують багатоступеневими фільтрами до стану питної. Загалом 99% диму після спалювання сміття – це вуглекислий газ та водяна пара. Твердими залишками засипають відпрацьовані шахти.

Україна має в цій сфері теж неабиякий потенціал. Загалом, від енергетичної утилізації, ми маємо можливість отримувати 3,5 млн Гкал теплової енергії та 1,2 млрд кВт*год електричної енергії. Це еквівалент 1 млрд кубічних метрів дорогого імпортного газу. Крім того, тариф на теплову енергію, отриману від спалювання сміття може бути суттєво нижчим від ціни тепла, отриманої від спалювання газу. Тобто крім екологічної користі, частина українців можуть отримати платіжки із реально меншими сумами. [4].

Висновки. Кращими стимулюючими факторами для інвесторів, які мають намір вкладати кошти в сміттєпереробні заводи, є надання можливості пільгового кредитування та податкових канікул терміном від 3- до 10 років, прозора та спрощена система отримання дозвільних документів. Що дасть змогу досягнути рівня європейських держав у сфері переробки сміття, розвитку бізнесу, та підвищити рівень економіки але потрібен «механізм конторою та стимуляції», на рівні держави. Потрібно ввести вимоги до виробників продукції та можливість відшкодування витрат виробників які вироблятимуть продукцію з можливістю вторинної переробки також переглянути технічні вимоги до продукції, та необхідно обмежити оборот одноразових пластикових товарів - зокрема, пакетів і пластикових пляшок, що зменшить їх кількість і буде стимулювати збільшення кількості більш екологічних товарів.

Що дасть можливість пошуку інвесторів та сприяння надходження капіталу в економіку України та дасть можливість побудувати сміттєпереробні заводи і смітте сортувальні лінії.

Література:

1. Поводження з відходами ЄБРР збільшить об'єм кредитних коштів на завод з переробки сміття у Львові [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://solvetpv.lviv.ua/yebrr-zbilshyt-ob-yem-kredytnyh-koshtiv-na-zavod-z-pererobky-smittyu-u-lvovi/>
2. Альтернатива катастрофе: 10 примеров экологических инноваций: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://viafuture.ru/katalog-idej/ekologicheskie-innovatsii>
3. Дев'яносто дев'ять відсотків або досвід Швеції для України. Чи можливо повторити успіх [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/gryinenko/article/34886>
4. Науковий журнал «Молодий вчений» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/2.pdf>

Соловей Д.А., Пурнак В.П.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ПРОЦЕСАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В КРАЇНІ

Постановка проблеми. Молодь є наймобільнішою частиною суспільства, тому аналіз процесу соціалізації молоді вимагає пильної уваги, так як перспективи успішного реформування всіх сфер суспільного життя суспільство пов'язує з залученням молоді в політику. На даний час молодь особливо відкрита всім новим умовам суспільства: як свободу вибору, так і збільшилася конкуренції і непередбачуваності того, що відбувається [1]. Вона відповідає на змінні умови або аполітичності, або активною корпоративною соціалізацією.

Виклад основного матеріалу. У процесі вивчення формування молоді як індикатора соціального розвитку була досягнута межа досягнення соціальної зрілості під час інтеграції в структуру суспільства, а також характеру ідентичності молоді з різними соціальними групами. Молодь розглядається як соціально-демографічна група з віковими, соціально-психологічними властивостями та соціальними цінностями, що визначаються рівнем соціального та культурного розвитку.

Саме від цих чинників, а не тільки від приналежності до тієї чи іншої соціальної групи, залежать державні реформи, система влади, орієнтація на життєві плани молоді. Соціальна диференціація такої групи, як молодь не визначає її цілісності, яка утворюється процесом руху, життя та еволюції суспільства [3]. Звичайно, механізм формування цілісності соціальної групи є складним, особливо якщо мова йде про велику соціальну групу. На відміну від незначної, у великій соціальній групі не може бути безпосереднього спілкування між усіма її членами, зокрема молоді. Непрямий характер комунікації ускладнює групову само ідентифікацію.

Існують залишкові явища стану попереднього суспільства, яке під

впливом реформ перетворюється на нове соціально-економічне, духовне та політичне суспільство. Іноді через суб'єктивні причини недооцінюються суперечності, що виникають із реальних суспільних відносин, які не блокуються та не допускаються в часі. Мотивом протиріччя, джерелом самореалізації молоді є суперечність між об'єктивною потребою розвитку їхніх здібностей, схильностей, статусів у суспільстві та суб'єктивними труднощами через недостатній досвід.

Тоді соціалізація української молоді набуває сенсу і виявляє свою сутність, реалізується діяльність суб'єкта в життєвому просторі. Взаємодія молоді як соціальної спільноти із суспільством є засобом реалізації її громадянської суб'єктності [2]. Суб'єктивність соціальної спільноти може бути реалізована лише тоді, коли вона реалізує свої інтереси як спільноти, при чіткому формулюванні цих інтересів та запровадженні вимог та гасел, що відображають мету участі у політичному процесі.

Висновки. Соціокультурне відтворення молоді, будучи найактивнішою частиною соціального відтворення суспільства в цілому, визначає його соціальний прогрес чи регрес в перспективі зміни поколінь. У той же час молодь, реалізована в цих процесах як соціальна спільнота, має вираження об'єкту соціально-структурної трансформації та активного суб'єкта соціалізації. Завдяки цьому взаємозв'язок між ними формується внаслідок впливу об'єктивних умов життя, включаючи проведену соціальну політику.

Література:

1. Кривоконь Н. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи. *Пробл. заг. та пед. психології: зб. наук. пр.* 2011. – Т. 13, ч. 1. С. 223 – 231.
2. Куліченко В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Житомир. 2013. 20 с.
3. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління. *Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць.* Х.: вид-во ХарРі НАДУ «Магістр». 2012. № 1. 205 с.
4. Парубчак І. Основні аспекти взаємодії органів державної влади та молодіжних і громадських організацій у реформуванні системи охорони здоров'я України. *Публічне управління: теорія та практика : збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління.* Х.: Вид-во «ДокНаукДержУпр». Вип. 2(10). 2012. С. 154 – 160.

НАЛЕЖНЕ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Сприяння належному управлінню та боротьбі з корупцією, відмиванням грошей та фінансуванням тероризму є однією з ключових заходів Офісу Координатора економічної та екологічної діяльності OSCE (ОСЄЕА). Ці дії базуються на ряді рішень міністрів та постійних рад OSCE, включаючи рішення Базельської ради міністрів 2014 року щодо запобігання корупції та декларацію Дублінської ради міністрів 2012 року про посилення належного управління та боротьбу з корупцією, відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. ОСЄЕА активно підтримує національні реформи та ініціативи щодо прозорості, а також розробку та реалізацію більш ефективної антикорупційної політики та механізмів для допомоги державам-учасницям у досягненні хорошого економічного управління, створення надійних режимів протидії відмиванню грошей, міцної інфраструктури етики та надійного управління фінансами та ресурсами [6].

Виклад основного матеріалу. Для сприяння більш повної реалізації принципів доброго (належного) урядування та забезпечення можливості моніторингу стану їх впровадження Радою Європи було розроблено та запропоновано: складові принципу (опис діяльності, що забезпечує можливість більш повно реалізувати положення кожного принципу), індикатори (для оцінки ступеня впровадження складових принципу порівняльно з існуючими на цей час кращими практиками), опитувальники (для вимірювання значення індикаторів).

Таким чином на сьогодні в Європі принципи доброго урядування є основою нової парадигми державного / публічного управління, яка взяла в себе усе найкраще, найбільш результативне від попередніх теоретичних і практичних надбань демократичних реформ в країнах Європи.

Реалізація принципів доброго врядування (good governance) залишається викликом як для органів державного управління та місцевого самоврядування, так і загалом для суспільно-політичного дискурсу сучасної України. Їх запровадження в повсякденні управлінські та політичні практики уможливить стрімкий та потужний соціально-економічний поступ, суттєво підвищить довіру громадян до владних інституцій в нашій країні і передбачає: залучення населення до публічного життя, врахування та участь у прийнятті рішень (зокрема, розподілу ресурсів) вразливих, найменш захищених груп населення, досягнення консенсусу в узгодженості законних інтересів громадян та державної влади / місцевого самоврядування, пристосування правил, структури та процедури до потреб та очікувань населення, якісне надання адміністративних послуг, планування діяльності та бюджету відповідно до своїх стратегій та політик як на стратегічному та і на оперативному рівнях, використання наявних ресурсів найкращим з можливих способів шляхом збору

та перевірки органами державної влади та місцевого самоврядування інформації щодо отриманих результатів та вирішення питання розбіжностей між очікуваними та реальними (практичними) результатами, впровадження системи управління ефективністю діяльності для оцінки та підвищення ефективності та результативності діяльності, доступною для громадськості можливість ефективно слідкувати за діяльністю органів влади, дотримання закону та рішення суду, застосування ефективних засобів запобігання та боротьби з усіма формами корупції, постійну підтримку (мотивування, заохочування) і вдосконалення професійних навичок для покращення результатів роботи, пошук нових та ефективних шляхів вирішення проблем на сучасних методах прийняття державно-управлінських рішень, врахування потреби майбутніх поколінь як у визначені підходу до довгострокового розвитку так і на постійній основі під час планування діяльності, врахування вимог сталого розвитку при прийнятті державно-управлінських рішень (екологічних, структурних, фінансових, економічних, соціальних) також з метою запобігання передачі проблем та напруги наступним поколінням, захист та реалізацію прав людини, боротьбу з дискримінацією за будь-якими ознаками, соціальне вирівнювання й згуртованість та інтеграцію слабо розвинутих територій, вразливих груп населення, відповідальність всіх учасників прийняття державно-управлінських рішень, як колективну так і індивідуальну.

Висновки. Таким чином, починаючи з 80-х років XX сторіччя добре урядування було рекомендовано Світовим банком, Міжнародним валютним фондом, ПРООН та Організацією економічного співробітництва та розвитку (OSCE) в якості забезпечення досягнення країнами цілей розвитку в контексті глобалізаційних цілей, враховуючі швидкі зміни, кризові явища природного, техногенного, політичного, економічного характеру і як логічна заміна «нового публічного менеджменту». Сьогодні сприяння належному управлінню та боротьбі з корупцією, відмиванням грошей та фінансуванням тероризму є однією з ключових заходів Офісу Координатора економічної та екологічної діяльності OSCE (OCEEA).

Література:

1. European Principles for Public Administration, SIGMA Papers: №.27, OECD Publishing, Paris.
2. Thijs N., Hammerschmid G., Palaric E. A comparative overview of public administration characteristics and performance in EU 28, European Commission, Brussels, 2017.
3. Ziller, J. “Le principe de proportionnalité en droit administratif et droit communautaire”, in Actualité juridique, droit administratif, numéro spécial, juin, 1996, pp. 185-188.
4. Public service principles for the EU civil service. (2012), European Ombudsman. European Union.

5. Червякова О. В. Євроінтеграційна модель побудови державного устрою України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. № 5/2018. «МП Леся», 2018. С.156-162 OSCE. Good governance. URL: <https://www.osce.org/good-governance>

6. Good governance. OSCE. URL: <https://www.osce.org/good-governance>

Харечко Д.О., Пронюк Ю.Н.

ОБГРУНТОВАНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Сучасна держава не може функціонувати без ефективного дотримання прав людини, як суспільної інтеграції кожен індивід вільний і має право вибирати свою форму поведінки. Обов'язок держави взаємодіяти з усіма громадянами, незалежно від їх вибору і згуртувати суспільство на підставі спільних цінностей, сприяючи цьому процесу демократичними засобами. Завданням держави є сприяння розвитку громадянського суспільства, пропонуючи мотивуючі засоби і можливості освоєння загальних основ громадської участі в згуртованому суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Активне громадянське суспільство сприяє загальному розвитку держави і згуртуванню нації, участь в ньому збільшує соціальний капітал кожного свідомого громадянина. Вплив глобалізації підвищує роль неполітичних суб'єктів політичного процесу: корпоративного бізнесу, наднаціональних та регіональних структур, суб'єктів глобального громадянського суспільства, рухів за соціальну справедливість [2]. Мобілізація процесу дотримання прав людини і формування стійкого національної самосвідомості є складовою розвитку громадянського суспільства.

Існує необхідність інституціоналізації відносин, їх суб'єктів органів державної влади та органів місцевого самоврядування в даній сфері. Для дотримання прав громадян потрібно розглядати систему державного управління як взаємопов'язаних правових, економічних, організаційно-господарських заходів держави [3]. Адже, це пов'язано з встановленням і практичною реалізацією принципів і правил, що забезпечують правовий, економічний, екологічний та соціальний режим життєдіяльності.

Важливу роль в реалізації управління цими процесами має система обліку, яка включає сукупність взаємопов'язаних економічних і організаційно-правових заходів, спрямованих на організацію дотримання прав громадян. Спрямована діяльність на ефективний результат цієї системи управління неможлива без сучасного, виваженого, нормативно-правового забезпечення дотримання прав у громадянському суспільстві. Це зобов'язує державу до сталого розвитку дотримання прав громадян на найвищому сучасному рівні, із застосуванням досягнень світового досвіду.

Нові умови в епоху глобалізації сформували відповідну систему управління, основними характеристиками якої є різкий перехід від адміністративно-планової до ринкової моделі, розмежування функцій і суб'єктів державного та недержавного управління. Сучасна система державного управління уособлює сукупність взаємопов'язаних економічних, правових, організаційних, політичних та інших заходів для повноцінного дотримання прав громадян.

Висновки. Сьогодні важливо зрозуміти, чим обумовлений такий високий статус факторів при прийнятті управлінських рішень щодо розвитку та становлення громадянського суспільства [1]. Організаційно-методичне забезпечення діяльності організації даних процесів, інституціоналізація структурних підрозділів та функціональних служб має здійснюватися з огляду на дотримання прав громадян. Реалізація управлінських рішень в сучасній системі державного управління повинна здійснюється за допомогою комплексу механізмів, прийнятих за основу в державній соціально-гуманітарній політиці.

Література:

1. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2013. № 2. С. 91.

2. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії / Державне управління та місцеве самоврядування, 2013, at http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf

3. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. Державне управління: теорія та практика. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.

Шведун В.О., Ахмедова О.О.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Найбільш проблемними для комплексної державної політики у сфері туризму та курортів з точки зору гальмування розвитку туристичної індустрії є такі її складові: політика контролю та безпеки в туризмі; екологічна політика; політика ліцензування і стандартизації.

Виклад основного матеріалу. Зокрема, відносно слабких сторін комплексної державної політики у сфері туризму та курортів України слід зазначити, що вони знаходяться у нестійкому стані. Зокрема, інноваційна політика цілком залежить від інвестиційної політики, та, в свою чергу, впливає

на політику у сфері підприємництва та інфраструктурну політику виходячи з того, що тільки за наявності достатньої кількості інвестицій можливо впровадити новітні технології на підприємствах туристичної індустрії і, тим самим, підвищити загальний рівень розвиненості їх підприємницької діяльності.

Що стосується сильної сторони комплексної державної політики у сфері туризму та курортів України – науково-освітньої політики – то, за результатами експертного оцінювання вона знаходиться на нормальному рівні безпеки [1; 3].

Традиційно подібна державна підтримка може здійснюватися шляхом реалізації однієї з трьох можливих схем.

1. Безпосередня участь держави в процесах реалізації спеціальних програм цільового призначення шляхом асигнувань органів влади усіх рівнів та створення загальнонаціональних центрів, що функціонують на основі бюджетного фінансування.

2. Надання субсидій та грантів для здійснення окремих проектів у визначених сферах та галузях. Зокрема, гранти доцільно використовувати у випадках, коли реалізація проектів не може принести корисний результат протягом найближчого майбутнього. Відповідно, з метою придбання результатів впровадження проектів укладається державний контракт у випадках, коли вони можуть принести державі безпосередню вигоду. Даний державний контракт надає можливість державному представникові здійснювати контроль ходу реалізації проектів.

Що стосується державних субсидій, то вони надаються на інших умовах. Деякі держави надають їх тільки за умови гарантованого перспективного досягнення комерційного успіху або виділяють тільки 50% від загальної суми проекту. Існує і варіант надання безоплатних субсидій, але тільки за умови відмови автора від особливих прав на знання. При цьому автор регулярно надає звіти про хід виконання проекту, а всі отримані результати підлягають відкритій публікації.

3. Створення сприятливих умов для приватних підприємств та осіб для вкладання фінансових ресурсів в реалізацію визначених проектів. При цьому можливо надання різнохарактерних податкових пільг, державних гарантій і кредитів, а також фінансування шляхом державної участі в акціонерному капіталі. В деяких випадках укладається корпоративна угода, яка не передбачає отримання швидкого комерційного результату. Дана угода відрізняється від гранту тим, що являє собою форму спільного інвестування, після чого результат розподіляється між державою та приватним сектором. В зазначеній угоді чітко встановлюються розміри внесків з боку держави та приватного сектору, а також права контролю ходу реалізації проекту виконання з боку держави [2; 3].

Висновки. У цілому, стратегія розвитку державного управління в туристичній індустрії України, спирається на відповідні стратегічні пріоритети, під якими слід розуміти міжфункціональні цілі державного планування, визначені відповідно до складових комплексної державної політики у сфері туризму та курортів з урахуванням особливостей усіх областей зазначеної території, виконання яких є критично важливим для державного управління в

туристичній індустрії визначеного регіону.

Література:

1. Білотіл О. М. Оцінка стану комплексної державної політики у сфері туризму та курортів на прикладі туристичної індустрії Причорноморського регіону України / О. М. Білотіл // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 17. – С. 118–120.
2. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю в Україні [Електронний ресурс] / М. Біль. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09bmmmtgu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09bmmmtgu.pdf).
3. Гурбик Ю. Ю. Державне регулювання рекреаційно-туристичної сфери України: теоретичний аспект / Ю. Ю. Гурбик // Економіка та держава. – 2010. – № 10. – С. 87–89.

Секція 5. Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку науки «Публічне управління і адміністрування»

Білуха Л.А.

ЗНАЧЕННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАНИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Постановка проблеми. У процесі реформування та децентралізації влади, що наразі проходить в Україні постає потреба у забезпеченні об'єднаних територіальних громад кваліфікованими людськими ресурсами.

Виклад основного матеріалу. У результаті процесу децентралізації за 2015-2019 роки в Україні створено 1029 об'єднаних територіальних громад із населенням 11,7 мільйонів людей. Станом на 01 січня 2020 року між цими громадами укладено 530 договорів про співробітництво, створено 806 центрів надання адміністративних послуг, більшість із яких відкривали саме в об'єднаних громадах. Такими є основні дані першого у цьому році Моніторингу процесу децентралізації та реформування місцевого самоврядування Міністерства розвитку громад та територій України. У результаті цієї реформи об'єднані територіальні громади отримують значно ширші повноваження, тому у них помітно зростає потреба у забезпеченні відповідних органів місцевого самоврядування людськими ресурсами. Якщо проаналізувати практичні аспекти створення об'єднаних територіальних громад, ті з них, які утворилися навколо населених пунктів – районних центрів, мають краще забезпечення людськими ресурсами, тому що до новоутворених органів місцевого самоврядування таких об'єднаних територіальних громад переходять працівники районних державних адміністрацій. Однак, керівний і фаховий корпус новостворених об'єднаних територіальних громад починає функціонувати в новій системі управлінських і організаційних відносин, які стали складнішими і нетрадиційними, у зв'язку з чим навіть наявний минулий досвід окремого працівника або цілої організації не можуть задовольнити різноманітні та неординарні управлінські ситуації, які потребують нових технологій реагування і прийняття професійно обґрунтованих управлінських рішень. Набагато гірша ситуація із забезпеченням людськими ресурсами в разі створення об'єднаних територіальних громад навколо сільських населених пунктів, які раніше не мали статусу адміністративних центрів. Тож виникає потреба у таких людських ресурсах, які здатні працювати в умовах розширених повноважень органів місцевого самоврядування та вирішувати питання, які раніше не входили до повноважень органами місцевого самоврядування сіл, селищ, міст (а саме міст районного значення). Якщо обсяг фінансових ресурсів, соціально-економічний стан, стан об'єктів інфраструктури може бути заздалегідь прорахований, то формування управлінських та людських ресурсів

у сільській місцевості є практично непередбачуваним процесом. Але сильна управлінська команда є запорукою успіху не тільки об'єднаної територіальної громади, а й країни в цілому.

Не менш важливим фактором у діяльності об'єднаної територіальної громади є і якісний склад її депутатського корпусу та ефективна робота старост. Незабезпеченість необхідними людськими ресурсами в об'єднаних територіальних громадах, низька кваліфікація наявних людських ресурсів для виконання нових функцій та повноважень призводить до неефективного використання фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад, неспроможності їх ефективно використовувати наявні кошти для ефективного соціально-економічного розвитку громади. У більшості об'єднаних територіальних громадах в сільській місцевості відсутні спеціалісти або ж мають низьку кваліфікацію щодо питань підготовки ефективних інвестиційних проектів для залучення додаткових коштів до бюджетів об'єднаних територіальних громад з державного бюджету та коштів міжнародних фондів, не готові до запровадження стратегічного планування та програмування соціально-економічного розвитку своїх громад.

У багатьох об'єднаних територіальних громадах наявна проблема із недостатнім рівнем професіоналізму посадових осіб місцевого самоврядування та актуальною є проблема прийняття кваліфікованих спеціалістів та управлінців внаслідок низької конкурентоспроможності органів місцевого самоврядування на ринку праці, зниження рівня престижності роботи в органах місцевого самоврядування. Вирішення питань забезпечення людськими ресурсами для управління об'єднаними територіальними громадами знаходиться у площині професіоналізації служби в органах місцевого самоврядування, запровадження дієвих програм підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування, створення правових передумов для підвищення престижності служби в органах місцевого самоврядування, стимулювання кар'єрного зростання, деполітизації служби в органах місцевого самоврядування, запровадження нової моделі оплати праці. Всі ці питання має вирішити прийняття нового закону «Про службу в органах місцевого самоврядування», який наразі ще не прийнятий на державному рівні.

Висновки. Звідси випливає, що забезпечення об'єднаних територіальних громад достатньою кількістю кваліфікованих людських ресурсів забезпечується інвестиціями у людський (трудовий) капітал. Тому, для збільшення якості і кількості його, необхідно спрямовувати інвестиційні ресурси на перепрофілювання, підвищення кваліфікації, перенавчання існуючого людського (трудоного) ресурсу більш конкурентоспроможним професіям, тому що вкладання коштів у перепідготовку адаптованих до умов конкретного підприємства, установи, організації чи виробництва працівників забезпечить швидку віддачу. Також необхідно: заохочувати та підтримувати бажання персоналу здобувати вищу освіту; створювати умови для підвищення його культурного рівня, охорони здоров'я; законодавчо стимулювати вкладення благодійних коштів у розвиток людського капіталу.

Література:

1. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: Монографія / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2007. – 348 с.
2. Волинський Г. Про конкурентні переваги в умовах глобалізації // Економіка України. – 2006. - № 12. – С. 12-25.
3. Долішній М. Актуальні завдання інтенсифікації соціально-економічного розвитку регіонів України // Регіональна економіка. – 2005.- №2.– С. 8-14.
4. Моніторинг процесу децентралізації в Україні. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news/shho-u-rozvitku-gromad-i-teritoriy-vidbulosya-za-2019-rik-dani-monitoringu-detsentralizatsiyi/>

Крюков О.І.

ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКА ЕЛІТА ЯК ЧИННИК УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВОЮ

Постановка проблеми. Термін “еліта” (від латинського – обирати), більш відомий і вживаний у науковій літературі у значенні “кращий”, “добірний”, “обраний” від французького *élite*. У XVIII ст. сфера застосування цього терміна значно розширилася, його почали використовувати для іменування “обраних” осіб, насамперед вищих верств суспільства – вельможного панства, знаті, а також добірних (елітних) військових частин. Крім того, даний термін стали вживати в генетиці, селекції, насінництві для позначення добірного насіння, рослин або тварин, які отримані в результаті селекції з метою їхнього подальшого розмноження чи розведення.

Виклад основного матеріалу. В.Парето, який, власне, і ввів у науковий обіг це поняття, зробив еліту об’єктом спеціального наукового аналізу і подав його у вигляді певної системи поглядів щодо тієї соціальної верстви, яка через те, що володіє найбільшою кількістю позитивних якостей, можливостей і пріоритетів (влада, багатство, походження, культура й вищий рівень компетентності, сила волі, місце в церковно-духовній сфері тощо), займає найбільш впливові позиції в суспільній ієрархії. Саме так розглядає В.Парето це поняття у “Трактаті загальної соціології”. В іншій своїй роботі він пише, що “люди, які займають високе становище відповідно до ступеня свого впливу та політичної і соціальної могутності”, “так звані вищі класи”, і складають еліту, “аристократію”; більшість тих, хто до неї входить, “як уявляється, в неабиякому ступені мають певні якості – не важливо, хороші чи дурні, – які забезпечують владу” [1].

Порівняємо і стисло проаналізуємо ці визначення. Під елітою практично всі вчені розуміють порівняно невеликі групи обраних осіб, які відзначаються сильною волею і великими знаннями і займають провідне становище в політичній, економічній, військовій та духовній сферах. Це групи, які,

володіючи вищим соціальним статусом, певною єдністю інтересів і цілей, а також великими офіційними повноваженнями, можуть контролювати діяльність усіх соціальних інститутів суспільства. Тільки завдяки цьому сильна еліта здатна, за їхнім переконанням, приборкати революційний ірраціоналізм мас, забезпечити в суспільстві стабільність і необхідний порядок.

Сьогодні можна говорити про кілька основних змістовних підходів до визначення поняття еліти: статусно-функціональний, ціннісний, соціально-класовий, соціокультурний.

Прихильники статусно-функціонального підходу головною ознакою пануючої еліти вважають соціальний статус людини, її місце і роль у системі владних структур, прийнятті рішень і реалізації управлінських функцій. Еліта в їхніх визначеннях – це певна система параметрів функціонування соціального поля влади, насамперед таких, як нестановість складу, свобода рекрутування і право на кар'єру, наявність опозиційної контреліти, конкуренція між горизонтальними субелітами, лідерство окремих еліт/ /

Прихильники ціннісного підходу визначальною ознакою еліти вважають духовний аристократизм, особистісну перевагу (культурно-освітню, морально-вольову, фізичну) одних людей над іншими, стиль володарювання, антропологічні особливості. М.Вебер до еліти відносить харизматичні особистості, Х. Ортега-і-Гассет – тих, хто має найвище почуття відповідальності. За А. Сребницьким, це група людей, що відрізняються особливими якостями, завдяки яким вони досягли найвищих вершин у сфері політики та управління, їх прізвища в усіх на вустах, на них звернені погляди людей. М. Шредер бачить в елітарних верствах меншість, об'єднану загальною соціальною відповідальністю, здатну завдяки особливим особистісним якостям домагатися вищих результатів у духовній, інтелектуальній діяльності, готову втілити свої знання і духовні рішення в політичне діяння. Т.Корбет відносить до еліти обраних людей великого розуму і сильного характеру, що мають освіту й умови життя, яких позбавлені інші люди [2].

Відповідно до наведених поглядів, елітарність визначається не стільки соціально-економічним і державно-правовим устроєм суспільства, скільки культурно-психологічними, особистісними якостями людини, з якими вона народжується або які в ній виховані її “богонатхненністю”.

Прихильники соціально-класової моделі підходять до визначення еліти з точки зору непримиренності й антагоністичності класових позицій, неминучої конфронтаційності елітних верств і трудящих мас. Причому двигуном і внутрішнім джерелом їхнього протистояння є несумісність класових інтересів і потреб. Гармонія ж і справедливість можуть бути досягнуті лише за умови переходу влади до експлуатованих мас і встановлення диктатури пролетаріату. Ось чому в рамки цієї моделі легко вкладаються концепції політичної боротьби класів аж до перемоги керованих; висновок В.Леніна про те, що неодмінною умовою перемоги соціалістичної революції і побудови соціалізму є наявність на чолі політичної системи вузької, міцної й особливо вимуштруваної, професійно підготовленої “організації професіоналів-революціонерів” [3].

Чимала група вчених сповідує так звану соціально-культурну модель

еліти. В основі їхніх поглядів лежать ідеї цивілізованого духовно-морального розвитку суспільства і його елітних верств, аналіз і пошук специфіки владної-управлінської діяльності в різних сферах життя соціуму, виходячи з історичних традицій і культурно-психологічних відмінностей народу, причому з властивим кожній із сфер інструментуванням принципів, форм і методів політичної діяльності. У певному сенсі саме таких поглядів дотримувалися І.Льїн, Дж.Філд і Дж.Хайлі [2].

Висновки. Таким чином, підходи вчених різних напрямів і орієнтацій дуже різняться. “Якщо правляча еліта визначається як сукупність кращих правителів, подібно тому, як еліта шахістів - це кращі гравці, то казати, що еліта повинна складатися з кращих правителів - не більше, ніж тавтологія. Якщо, з іншого боку, еліта включає тих, кому вдалося зайняти правлячі позиції, то тоді говорити, що вони управляють через те, що мають відповідні якості, - майже цілковита неправда”.

Література:

1. Парето В. О применении социологических теорий // Социс. 1995. № 10. С. 137-145
2. Ашин Г. Современные теории элиты: критический очерк. – М.: Междунар. отношения, 1985. 256 с.
3. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи: Монографія / За заг. ред. Г.Щокіна, М.Головатого. – К.: МАУП, 2000. 384 с.

Лопатченко І. М.

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. Місія будь-якої організації – це її соціальне призначення, тобто те, що суспільство може очікувати від мети її діяльності. Саме тому необхідність формування і розвитку корпоративної культури не викликає жодних сумнівів, оскільки практика успішних організацій засвідчує вагому роль саме корпоративної культури в досягненні цих успіхів. Сильна і розвинута корпоративна культура є необхідною умовою самореалізації працівників, та, як наслідок, їх потенціалу. З часом, виявилася тенденція стратегічного впливу корпоративної культури на формування нових моделей управління, цінностей і норм, групової та міжособистісної комунікації тощо. Саме тому постає актуальним питання сучасних пріоритетів та перспективи розвитку корпоративної культури публічного управління в сучасній Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення досить актуальним видається розвиток корпоративної культури публічного управління як

ключового чинника масової культури суспільства з урахуванням змінного зовнішнього середовища. Особливо важливим це є в умовах управління ХХІ століття, що базується на соціальних новаціях. У зв'язку з цим перед Україною стало питання щодо впровадження інноваційних технологій у діяльність органів публічного управління. Деякі держави вже на власному досвіді довели, що впровадження інновацій здешевлює утримання державного апарату, покращує його роботу. З огляду на сучасний перегляд функцій органів влади в контексті реалізації ідеї сервісної держави, постійного розвитку та інноваційних перетворень відповідно до вимог сьогодення потребує система надання публічних послуг [3].

Відповідно до цього, важливим аспектом аналізу є системне розроблення проблем забезпечення цілісності організаційно-управлінського контексту функціонування і розвитку організаційної діяльності персоналу органів влади. У цьому контексті особливої актуальності набувають процеси формування та розвитку відповідної корпоративної культури як стратегічного чинника стимулювання інноваційної активності публічних службовців у їхній професійній діяльності, яка спрямована, передусім, на забезпечення якісних послуг населенню. С Гайдученко підкреслює, що одним із найважливіших чинників успіху організації в сучасних умовах є знання, а вони тісно пов'язані з розвитком її культури. Управління на основі знань стає одним із факторів управління на основі культури, що відповідає вимогам часу і є одна із базових передумов успішності реформ публічного управління [2].

Окім зазначених вище стратегічних пріоритетів розвитку корпоративної культури публічного управління, є дослідження вітчизняних авторів, де зроблено наголос на чотирьох чинниках, які носять комплексний характер у перспективних процесах трансформації корпоративної культури в сфері публічного управління. Це такі чинники знання, інформація, інновація та інституціалізація, що розглядаються у взаємозв'язку та взаємовпливу між складовими елементами організаційної культури публічного управління [1].

Управлінська, а особливо мотиваційна складова є найбільш значущими і завдяки їм реалізуються усі складові корпоративної культури публічного управління. Відомо, що для ефективного управління розвитком організаційної культури необхідно чітко визначити мету управлінського впливу, яка безпосередньо пов'язана із місією та стратегією організації. Це може бути не тільки формування та розвиток організаційної культури, а й її стабілізація (утримання існуючих характеристик), наприклад, у найвищій фазі життєвого циклу організації, або, навпаки, термінові (непередбачувані) зміни характеристик організаційної культури, що набули деструктивного змісту.

Важливою причиною невідповідного рівня управлінської складової організаційної культури публічного управління вимогам суспільства, безумовно, являється її мотиваційна складова. Не можна сказати, що вона не удосконалюється, але це удосконалення обмежується неперспективними методами, без взаємодії із іншими регулятивними складовими (знання, інформація, креативність та інституціалізація), а також конструктивними (ціннісна, нормативна, інформаційно-комунікаційна, компетентісна)

складовими корпоративної культури публічного управління [2].

Відповідні зміни корпоративної культури можуть сприяти формуванню нового суспільного статусу професійної діяльності публічних службовців, зміні їх свідомості – від розпорядчо-контролюючої (влада-впливу), до усвідомленої підпорядкованості потребам громадян (влада-взаємодії). У цьому сенсі діяльність публічних службовців набуває більш виражених професійних ознак, оскільки спрямовується не на процес, а на його результат, який оцінюється громадянами [4].

У таких умовах одним із центральних показників професіоналізму державного службовця або посадової особи є інноваційна активність - здатність до генерації нових ідей, розробки інновацій, прояву творчості та громадянської відповідальності за свою діяльність тощо. Щоб сприяти розвитку інноваційної активності працівників необхідно впровадження у сфері публічного управління інноваційної культури., що заснована на знаннях. Розвиток інноваційної культури суспільства передбачає підтримку національної книговидавничої справи, освітніх та науково-популярних видань, розвиток освітніх та науково-популярних програм у засобах масової інформації, центрів дистанційного навчання із застосуванням сучасних телекомунікаційних технологій, сучасних комп'ютерних технологій для навчання і наукових процесів.

Висновки. Отже, розглянуті сучасні виміри розвитку корпоративної культури публічного управління в Україні напряму пов'язані із трансформаційними процесами самого публічного управління, а також із розвитком громадянського суспільства як соціальної системи. При цьому, стає очевидною тенденція стратегічного впливу корпоративної культури на формування нових моделей споживання цінностей і норм, групової та міжособистісної комунікації, стимулювання інноваційної активності публічних службовців у їхній професійній діяльності, яка спрямована, передусім, на забезпечення якісних послуг населенню, Безсумнівно, безперервний розвиток і удосконалення корпоративної культури – ключ до ефективного функціонування організації та розвитку культури громадянського суспільства.

Література:

1. Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури в прийнятті управлінських рішень. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 3. С. 64–71.
2. Гайдученко С. О. Організаційна культура у контексті публічного управління : монографія. Харків : Мадрид-друк, 2016. 344 с.
3. Спивак В. А. Корпоративная культура: учеб. пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 352 с.
4. Шевченко В. С. Визначення впливу корпоративної культури на діяльність підприємства. Комунальне господарство. 2011. № 14. С. 160–165.

СТРУКТУРУВАННЯ ФУНКЦІЙ ЯКОСТІ (QFD) ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЛАНУВАННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ ПРОЄКТІВ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Формування регіональної системи підтримки проєктів місцевого розвитку передбачає як підвищення компетентності стратегічних комітетів та проєктних команд у сфері планування проєктів і програм, так і створення підсистеми моніторингу ходу реалізації та оцінювання успішності проєктів та програм розвитку місцевого та регіонального розвитку. Саме тому актуалізується потреба забезпечення практиків місцевого самоврядування відповідним методико-технологічним інструментарієм.

Виклад основного матеріалу. На наш погляд, забезпечити якість планування у поєднанні із якістю оцінювання успішності процесів реалізації програм і проєктів можливо завдяки застосуванню методів і інструментів, що рекомендовані для користувачів міжнародних стандартів ISO серії 9000, які спрямованні саме на якість, як ступень задоволення стейкхолдерів [2].

Структурування (розгортання) функцій якості (Quality Function Deployment, QFD) було вперше запропоновано в Японії в 1970-их роках інженером «Міцубісі» І. Акао як система, що дозволяє: дізнатися які параметри продукту важливі для клієнта і наскільки вони важливіше інших; транслювати потреби клієнта в певні технічні характеристики; ідентифікувати компоненти / модулі проєкту, які повинні бути змінені або додані для задоволення всіх потреб; розташувати по пріоритетах модифікації проєкту, які повинні бути зроблені щоб клієнт отримав переваги і в вартості, і в якості [10].

Основним інструментом QFD є багатовимірна матриця, яка отримала назву «Будинок якості» (Quality House). У ній відображається зв'язок між фактичними показниками якості (споживчими властивостями) і допоміжними показниками (технічними вимогами), що широкому сенсі відображає залежність між залежними (WHATs) та незалежними (HOWs) змінними (рис. 1) [3].

Класичний аналіз QFD передбачає реалізацію дев'яти стадій [10; 12]:

1. З'ясування та уточнення вимог споживачів («голос клієнта»).
2. Ранжування вимог споживачів.
3. Переклад вимог споживачів до технічних характеристик.
4. Встановлення залежності між вимогами споживачів і технічними характеристиками.
5. Побудова «даху будинку якості».
6. Визначення вагових значень технічних характеристик з урахуванням рейтингу вимог споживачів, а також залежності між споживчими вимогами і технічними характеристиками.
7. Урахування технічних обмежень.
8. Еталонне тестування (бенчмаркінг) по відношенню до продукції конкурента.
9. Встановлення рангів вимог щодо пріоритетів для першочергового

поліпшенням найкритичніших проблем.

Рис. 1. Графічне представлення результатів QFD – «Будинок якості» [10]

На наш погляд, для сфери проектів/програм місцевого розвитку процес «структурування-розгортання» функції якості (QFD Process) має складатися з поступового формування чотирьох матриць:

I. Product Planning Matrix (матриця планування продукту проекту) – визначення є критичних вимог ключових стейкхолдерів у контексті наявних пріоритетних проблем/потреб розвитку території та їх формалізацію у вигляді вимог до продукту проекту/програми;

II. Product Qualification Matrix (матриця кваліфікації продукту) – трансформація вимог до продукту проекту/програми в характеристики якості проекту/програми;

III. Process Planning Matrix (матриця планування процесу) – визначення обмежень проекту/програми, критичних показників, етапів, віх та процесів управління проектом/програмою у контексті забезпечення задоволення вимог ключових стейкхолдерів.

IV. Process Control Matrix (матриця контролювання процесу) – визначення методів моніторингу ходу реалізації та підходів до оцінювання успішності проекту/програми.

Висновки. Таким чином, актуалізується потреба наукового обґрунтування та адаптування інструментарію QFD, що має широку апробацію у приватному

та публічному секторах багатьох країн [1; 4–9; 11–14] до вітчизняних умов із подальшим пілотним упровадженням в Україні.

Література:

1. Віткін Л., Лаптев С., Хімичева Г., Жарков Ю. Нормативне забезпечення систем якості ВНЗ. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2003. № 4. С. 57–65.
2. Менеджмент якості в органах місцевого самоврядування : монографія / О. Бортнік, С. Квітка, Т. Маматова, С. Серьогін ; за заг. ред. С. Серьогіна. Дніпропетровськ : Грані, 2015. 140 с.
3. Chen C.-M., Susanto V. Quality Function Deployment (QFD). *Industrial Engineering 361: Quality Control*. URL: <https://vardeman.public.iastate.edu/IE361/s00mini/chen.htm> (дата звернення: 21.01.2020).
4. Curry A., Herbert D. Continuous improvement in public services – a way forward. *Managing Service Quality*. 1998. Vol. 8, Iss. 5. P. 339–349.
5. Jandaghi G., Amiri A. N., Mollae A. Quality Function Deployment Approach to HR Strategy Formation and Prioritization: Meeting Client Satisfaction in Service Organizations. *Academicjournals*. 2010. URL: <http://www.academicjournals.org/ajbm/pdf/pdf2010/18Nov/Jandaghietal.pdf> (дата звернення: 01.12.2019).
6. Kondrotaitė G. Evaluation of the Quality of Public Services in Lithuanian Municipalities. *Intellectual Economics*. 2012. Vol. 6, № 3(15). P. 393–411.
7. Chan L.-K., Wu M.-L. Quality function deployment: A literature review / URL: <http://www.fat.uerj.br/intranet/disciplinas/DesenvolvimentoProduto/ArtigosPDF/prod1atepg-2017.pdf> (дата звернення: 01.12.2019).
8. QFD Applications in the Public Sector. URL: http://www.qfdi.org/newsletters/qfd_applications_in_the_public_sector.html (дата звернення: 01.12.2019).
9. Selen W. J., Jos S. Design of quality service systems in the public sector: use of quality function deployment in police services. *Total Quality Management*. 2001. № 12 (5). P. 677–687.
10. The QFD Institute. URL: <http://www.qfdi.org> (дата звернення: 21.01.2020).
11. Tian Y. Apply quality function deployment model in after-sales service improvements: case company X : Logistics Master's thesis ; Department of Business Technology Aalto University School of Economics. 2011. URL: http://epub.lib.aalto.fi/fi/ethesis/pdf/12472/hse_ethesis_12472.pdf (дата звернення: 21.01.2020).
12. Tools to Achieve Performance Excellence. Translating VOC into Superior Design. Robert 'Quality. Bob' Mitchell 3 M. URL: <https://present5.com/download/presentacia.php?id=1857140> (дата звернення: 21.01.2020).
13. Yamamoto C., Kishi K., Hara F., Satoh K. Using quality function deployment to evaluate government services from the customer's perspective. *Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*. 2005. Vol. 6. P. 4160–4175.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Динамічний розвиток ринку, посилення конкуренції як на національному, так і на міжнародному ринках вимагають від підприємств здійснення заходів, спрямованих на підвищення результативності діяльності, забезпечення гнучкості і динамічності поведінки господарюючого суб'єкту у взаємодії з зовнішнім середовищем. Перетворення, що відбуваються в економіці, потребують вирішення важливих питань у сфері управління діяльністю підприємства, що вимагає поєднання фінансових, організаційних, соціальних методів господарського управління, застосування нових підходів до виявлення та використання потенціалу підприємства. В наслідок цього набувають актуальності проблеми дослідження теоретичних, методичних і практичних аспектів управління ефективністю діяльності підприємства з використанням фінансового механізму, який передбачає використання прогресивних методів господарського управління фінансовими ресурсами підприємства на основі законів ринкової економіки в умовах невизначеності та динамічності зовнішнього економічного середовища спрямованих на збільшення фінансових ресурсів та забезпечення розвитку ефективного функціонування фінансової системи на всіх рівнях [1]

Система управління фінансами має одне з найважливіших значень для розвитку та функціонування в цілому економіки. Українська система управління фінансами, що склалася в даний час, розвивалася в процесі реформ переходу від планово-централізованої економіки до ринкової. У першому випадку управління фінансами здійснюється за допомогою директивно-адміністративних методів. Проблем фінансового ринку не виникала через те, що по суті його взагалі не існувало, хоча частина елементів даного ринку все ж таки існувала, тобто. функціонували ощадні каси для населення, випускалися державні позики тощо. Але вагомого впливу на саму діяльність фінансового середовища і як наслідок самої економіки вони не давали.

Свого часу цивілізована ринкова економіка не може стабільно та успішно розвиватися та функціонувати без добре керованої, регульованої та налагодженої фінансової системи. Фінансова система та ринок функціонують на основі реальної економіки, яка виробляє матеріальні та духовні блага. Водночас вони визначають та обслуговують умови діяльності економіки. Саме у зв'язку з цим у ринковій економіці фінансовий механізм управління підприємств в цілому набуває важливого значення.

Фінансовий механізм кожного підприємства є системою грошових взаємовідносин, а так само системою, яка утворює та дає можливість

використання фондів підприємства грошових коштів. З допомогою фінансового механізму відбувається функціонування фінансами підприємства. Фінансовий механізм дозволяє взаємодіяти зазначеним системам та їх вплив на кінцеві результати виробництва.

Структурно фінансовий механізм для підприємства може складатися з таких частин:

Фінансові відносини підприємства, які включають взаємозв'язки підприємства з споживачами та постачальниками, бюджетами всіх рівнів та позабюджетними фондами, державними органами управління тощо;

Механізм залучення та утворення грошових ресурсів, що передбачає надходження від позареалізаційних операцій, надання робіт та послуг та реалізація продукції виробленої підприємством, спільне виробництво тощо;

Механізм використання фінансових ресурсів, що спрямовує отримані доходи та надходження на соціальний розвиток, довгострокові та короткострокові вкладення, утворення амортизаційного та резервного фондів, поповнення фонду розвитку, виконання невідкладних фінансових зобов'язань, у тому числі перед фондами, бюджетами, працівниками та постачальниками.

Оптимальна взаємодія вищевказаних фінансових відносин і механізмів досягається через такі категорії як: виручка від реалізації продукції, прибуток, витрати, оборотні кошти, безготівкові розрахунки, кредит, податки, різноманітні стимули, пільги, нормативи відрахувань та інше. Фінансовий механізм має найповніше описувати фінанси підприємств та ефективно реалізовувати їх [2].

Фінансовий механізм включає різноманітні форми, види і методи організації фінансових відносин. Таким чином, можна сказати, що фінансовий механізм є складовою господарського механізму, до якої входять фінансові важелі, сукупність фінансових стимулів, форм, інструментів та способів регулювання фінансових процесів та відносин. Фінансовий механізм включає деякі аспекти, такі як насамперед ціни, мита, податки, дотації, штрафи, пільги, субсидії, санкції, банківський кредитний і депозитний відсоток, тарифи, облікову ставку тощо. Фінансові відносини, що утворюються всередині кожного підприємства, складаються по-своєму: або між апаратом управління та структурними підрозділами, між адміністрацією та працівниками, між різними підрозділами, а якщо це акціонерне товариство, то і з радою директорів або так званою наглядовою радою.

Ці відносини скеровуються на встановлення та дотримання порядків доведення до структурного підрозділу завдань фінансового плану, організацію контролю за виконанням заданих завдань та операцій тощо. Фінансові відносини між різними структурними підрозділами спрямовані на своєчасне якісне та ефективне виконання завдань та передбачають посилення фінансового впливу саме в цьому напрямі [3].

Загалом функціонування фінансового механізму забезпечується через

організаційні структури, які характеризують надбудову суспільства. Це правове регламентування, планування, організація та контроль. Правове регламентування відображається в розробленні та прийнятті законодавчих актів з фінансів. Ця функція покладається на органи державної влади. В узагальненому вигляді результати дослідження зводяться до обґрунтування теоретичних положень щодо фінансового механізму управління підприємством в сучасних умовах. Визначенню його сутності, яка представляє сукупність засобів та методів спрямованого впливу на інтереси підприємств, що перебувають у постійній динамічній трансформації під впливом зовнішніх та внутрішніх умов.

Таким чином, можемо стверджувати що фінансовий механізм використовується для дії на економіку і соціальну сферу, проведення єдиної фінансової політики держави, регіонів та підприємств. Вплив фінансового механізму на економіку і соціальну сферу здійснюється, з одного боку, через структуру фінансового механізму і націленість різних його частин на вирішення конкретних завдань і досягнення реального ефекту, з іншої - через величину фінансових ресурсів, що формуються у розпорядженні господарюючих суб'єктів, суспільства й держави що направляються на задоволення потреб. На основі всього викладеного можна сказати, що ефективний фінансовий механізм управління дозволяє в повному обсязі реалізувати цілі і завдання, що стоять перед підприємством тим самим забезпечуючи його розвиток.

Література:

1. Державне регулювання в умовах ринкової економіки. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : 517 с.
2. Чередниченко Г.А. Механізм державного регулювання підприємницької діяльності в Україні та напрями його вдосконалення. *Economics and management: problems of science and practice: Collection of scientific articles*. Nürnberg: Verlag SWG imex GmbH, 2014. Vol. 1. P. 162–167.
3. Харченко Н. В. Фінансові відносини у досягненні економічної рівноваги сучасного підприємства. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 3(53).

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Проблеми діджиталізації соціально-економічних систем привертають увагу дослідників протягом тривалого часу. Можемо визначати основне притаманне своє усвідомлення, яке полягає у взаємодії суб'єктів у процесі відтворення умов життєдіяльності; матеріально-майнових факторів, які виступають основою відтворення; кількісних і якісних показників, що характеризують результат - рівень соціально-економічного розвитку. Соціально-економічна система має механізм, що складається з взаємозв'язаних і взаємозалежних елементів, які доповнені механізмом зовнішнього регулювання.

Такі якості, як відносна відособленість, цілісність, комплексність, структурованість, підпорядкованість єдиної мети, зв'язків із зовнішнім середовищем і визначають соціально-економічну систему як складну соціально-економічну систему [1]. Соціально-економічна система відноситься до класу керованих систем.

У різний час дослідниками були запропоновані різні варіанти економічної парадигми регіону.

1. Регіон як квазідержави. В рамках такої парадигми регіон виступає як відносно відособлена система національної економіки, що тяжіє до все більшого акумулювання функцій і фінансових ресурсів, що належать центру. Функціонування регіональних економік в рамках національної економіки забезпечується взаємодією центру та регіонів, а також різними формами міжрегіональних економічних відносин.

2. Регіон як квазікорпорації. В рамках даної парадигми регіон розглядається як великий суб'єкт власності та економічної діяльності. Регіони-квазікорпорації ведуть конкурентну боротьбу на ринках товарів, послуг і капіталу, змагаються за більш високий рейтинг інвестиційної привабливості. Як і корпорації, регіони визнаються здатними до саморозвитку.

3. Регіон як ринок. Такий підхід передбачає наявність певних меж ринку та зосереджує увагу на підприємницькому кліматі, який визначає умови економічної діяльності в регіоні, і особливості регіональних ринків.

4. Регіон як соціум. В рамках цієї парадигми регіон трактується як соціум - спільність людей, які проживають на певній території. На перший план в цьому випадку висувається відтворення соціального життя і забезпечення її умов. Дана парадигма включає не тільки економічні, але також соціальні, політичні, культурні та інші аспекти життя регіонального соціуму.

Парадигма «регіон як квазідержави» трактує регіон як об'єкт макроекономічного аналізу, що робить такий підхід більш відповідним для дослідження гомогенних регіонів. Парадигми «регіон як квазікорпорації» і «регіон як ринок» наближають регіон до мікроекономічних об'єктів і в більшій мірі застосовні до дослідження гетерогенних регіонів.

Теоретичні підходи до розвитку регіонів укладаються в одну з більш загальних концепцій:

- 1) класична концепція регіонального розвитку;
- 2) концепція ендогенного регіонального розвитку.

Серед теорій регіональної економіки, що представляють класичний напрям, теорія економічної бази є найпопулярнішою. Вона пояснює розвиток регіону на основі поділу економічної діяльності на екзогенну і ендогенну, та визначення причинно-наслідкових зв'язків, що виникають в процесі розвитку регіону. Відповідно до теорії, екзогенні (експортні) види діяльності є фундаментальними і складають економічну основу регіону, оскільки попит на товари і послуги стимулює економічний розвиток регіону і формує його роль і відмінні риси в соціальному і просторовому розподілі праці.

Сектори економіки і компанії, які беруть участь в експортній діяльності, ініціюють механізм мультиплікації серед співпрацюють компаній і пов'язаних з ними секторів, що діють на внутрішньому ринку, тобто екзогенні сектор стимулює ендогенні елементи економіки регіону. Можемо визначити, що рекомендації для місцевих органів влади, засновані на цій теорії, припускають дії, які залучають інвесторів, конкурентоспроможних на внутрішньому і міжрегіональному / міжнародному ринках, які працюють в секторах економіки або послуг, що підтримують технологічну модернізацію. Підкреслюється також першорядне важливість підтримки експортної діяльності регіональних виробників. Ці положення викликають дискусію, тому що деякі дослідники вважають, що регіональну спеціалізацію слід збільшувати, підтримуючи сформовану регіональну галузеву специфіку. Однак цей варіант небезпечний для традиційних регіонів, де домінує важка промисловість. Інші дослідники вважають, що необхідно диверсифікувати екзогенну базу і розвивати нові сектори економіки [2].

Простота теорії економічної бази вплинула на її популярність, але вона також привела до критики, ставлячи під сумнів можливість опису розвитку регіону з використанням моделі з багатьма змінними. Крім того, слід зазначити, що дана концепція економічної бази не є однорідною теоретичною системою, оскільки вона була одночасно розроблена в багатьох країнах; і швидше являє собою суміш різних ідей, взаємозалежність яких складно пояснити.

Література:

1. Гловаха Євген. Українське суспільство: шляхи трансформації. Український соціологічний журнал. – 2016. – №1-2. – С.26-30.
2. Доронін І.М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем. Інформація і право. 2019. № 1. С. 29-36.
3. Доронін І.М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем. Інформація і право. № 1(28). 2019. С. 29-36.
4. Пожуєв В.І. Розвиток концептуальних засад інформатизації сучасного українського суспільства. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2010. Випуск 41. С. 4-17